

(13)

ОСМО РЕДОВНО ЗАСЕДАЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

БУЏЕТСКА ДЕБАТА

ЕКСПОЗИЦИИ И ГОВОРИ

БЕОГРАД 1949
БОРБА

ОСМО РЕДОВНО ЗАСЕДАЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БУЏЕТСКА ДЕБАТА

ЕНСПОЗЕИ И ГОВОРИ

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ „БОРБА“
1949

ШТАМПАРСКО ПРЕДУЗЕЋЕ „БОЈБА“
БЕОГРАД, КАРДЕЉЕВА 31

ЕКСПОЗЕ ЗАСТУПНИКА МИНИСТРА ФИНАНСИЈА ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА МИЛЕНТИЈА ПОПОВИЋА

Другови народни посланици,

Пре но што пређемо на излагање предлога буџета за 1950 годину сматрамо неопходним да се осврнемо на завршни рачун за 1948 годину и евентуална отступања од претходних резултата који су објављени у прошлогодишњој буџетској дебати и да вам изложимо претходне резултате извршења буџета за 1949 годину.

У прошлогодишњој буџетској дебати објављено је да ћемо према претходним резултатима премашити приходе за 4% од планираних, или да ћемо план прихода извршити са 134 милијарде. Завршни рачун је, међутим, показао да је план прихода још више премашен, да износи 137,7 милијарди или за 6,7% преко плана. Услед тога се и вишак прихода над расходима повећао за око 700 милиона више него што је било предвиђено.

Објављене цифре извршења буџета су се према томе не само потврдиле, него су оне још и боље него што смо предвиђали.

Ове године предлажемо Народној скупштини ФНРЈ први пут не само основни биланс по завршном рачуну него и све детаљне ставке по истом реду и обиму по коме је у 1948 години био приказан буџет. Сматрамо да је то корак напред који омогућује свестранију оцелу и контролу делатности државних органа и располагање средствима уопште.

О ПРЕТХОДНИМ РЕЗУЛТАТИМА ИЗВРШЕЊА БУЏЕТА У 1949 ГОДИНИ

На основу података о извршењу буџета за 11 месеци и дневне оперативне евиденције у децембру можемо тврдити да ће план прихода за 1949 годину у износу од 161,9 милијарди бити извршен са 163,5 милијарди или са 101% односно са 1,6 милијарди преко плана. По појединим деловима приходи ће бити остварени како следи:

1. Приходи из привреде	106,9 милијарди или	99,4%
2. Приходи од становништва	24,3 "	98,5%
3. Приходи од установа и надлештава	2,1 "	94,7%
4. Остали приходи	14,0 "	126,1%
5. Вишак прихода	16,2 "	104,5%
Укупно 163,5 милијарди или		101%

До 20 децембра ове године савезни приходи извршени су са 94,5% од плана, а народне републике су већ 20 децембра испуниле свој годишњи план прихода. У погледу испуњења плана прихода вредно је истаћи да су још 10 децембра ове године народне републике Словенија, Хрватска и Босна и Херцеговина испуниле своје годишње планове прихода по републичким буџетима и преманиле их и то: Словенија за 23%, Хрватска за 7,6%, Босна и Херцеговина за 5%, док је до 10 децембра Македонија са 100% остварила план прихода локалних буџета.

Редовни расходи по општедржавном буџету биће извршени са 90%. Од тога: расходи по савезном буџету са око 88%, а расходи по буџетима народних република, сем буџета Народне Републике Босне и Херцеговине, биће у потпуности извршени. На тај начин се између остварених прихода и расхода појављује вишак од око 14—16 милијарди. Тај вишак је резултат: слабот коришћења резервног фонда у овој години, неизвршења социјалних расхода у износу од 2 милијарде, уштеда на администрацији од око 10%, мањих уштеда код Народне одбране, док највећи део долази од неизвршења инвестиционог плана, и то због тога што нам, услед економске блокаде Информбироа, није на време испоручена опрема за механизацију, те је велики део радне снаге морао бити употребљен за извршење производних планова. Влада има намеру да од тако створеног вишка пренесе у идућу годину 8 милијарди, а остатак вишка прихода употреби за измирење буџетског задужења код Народне банке, које потиче из 1945 и 1946 године, које су као прве послератне године завршене са дефицитом у буџету, услед чега се морало прибегнути задужењу код Народне банке.

Осим тога, повећаће се сопствена обртна средства наших предузећа и то оних која извршују најважније задатке Петогодишњег плана, а слабо стоје са властитим обртним средствима. Овакав распоред једног дела вишка прихода допринеће даљем учвршћењу нашег финансијског система и јачању финансијске базе социјалистичких предузећа.

Укључивши и ове расходе извршење буџета расхода биће 155,3 милијарди или 95% од плана.

Коначна би слика извршења расхода према томе била:

1. Буџетске инвестиције и остало финансирање привреде (укључивши попуно обртних средстава и планске губитке извршено	50,100	млн.	или	97,9%
2. Буџетске инвестиције у корист друштвеног стандарда (заједно са локалним и неким ванпланским инвестицијама)	"	23,700	"	90,4%
3. Расходи за просвету и културу	"	8,610	"	99,8%
4. Расходи за здравље и социјално старање	"	21,190	"	95 %
5. Расходи Народне одбране	"	23,550	"	99,2%
6. Расходи државне управе	"	14,615	"	98,6%
7. Резервни фонд и обавезе	"	13,700	"	99,5%

У 1949 години ми смо утрошили за инвестициону изградњу земље око 15 милијарди више него у 1948 години.

Исто тако, у 1949 години ми смо утрошили на просвету и културу, на здравље и социјално старање у нашој земљи више 5,5 милијарди него у 1948 години.

Јен новембра, повећао се за света 12%. Услед непрекидног јачања производње за тржиште и робног промета од 1947 године имамо следећи однос пораста робног промета у трговини на мало (без угоститељства и слободног тржишта):

	Робни промет	индекс новчани оптицај	индекс
ХП 1946 г.	42.671	100	20.500
ХП 1947 г.	60.017	140,7	29.492
ХП 1948 г.	87.439	201,9	39.382
ХП 1949 г.	99.549	233,3	44.295
			216

Од почетка 1948 године ми имамо релативно слабији пораст новчаног оптицаја према порасту робног промета на мало. Када би се тим цифрама додао промет угоститељства и слободног тржишта, који је нарочито на сектору друштвене исхране изванредно порастао, онда би тај однос био још знатно повољнији. Сама пак 1949 година, упоређена са 1948 годином, даје нам такође јасну слику успеха у борби за јачање вредности нашег динара: као што се из предњих цифара види, пораст оптицаја у 1948 години и то од ХП 1947 до ХП 1948 године био је 9.890 или око 33%. Тај пораст је приближно исти био и из 1946 на 1947 годину. Међутим, 1949 године пораст оптицаја износи свега 4.912 или 12,4%. Да није било у првој половини године непотребног и економски штетног пробијања куповних фондова, овај однос би био још повољнији. То показује да је промет робе у нашој земљи даље убрзан, да наша социјалистичка трговина иде здравим и сигурним путем. Исто тако, ово показује да се пошло путем правилнијег новчаног пословања, путем учвршћивања финансијске дисциплине у нашој привреди.

У сфери безготовинског плаћања је за нас од огромног значаја, јер у 1949 години учињен је крупан корак у даљем укључивању банкарског апарата у активно деловање у привреди. Народна и Инвестициона банка постале су важан фактор чувања планске и финансијске дисциплине у предузећима и активан чинилац у јачању привредног рачуна. Свако неправилно коришћење средстава од стране предузећа повлачи и одговарајуће последице у њиховом привредном пословању — обустава кредита, отказ за исплату готовине ако се прекорачује платни фонд, искључење из система уредбе о међусобном плаћању, пенали итд. Резултат таквог рада јесте појава да наша привреда много више користи банкарске установе не само као средства успоставе привредних веза између предузећа већ и као директну помоћ у сређивању пословања.

То се одразило у чвршћем држању кредитног плана и бољем коришћењу кредита, као оруђа контроле над пословањем предузећа. Преглед одобрених краткорочних кредита од 1947 године до данас то јасно показује:

	у милијардама	
1947 год.	1948 год.	1949 год.
30,1	63,3	75,6

Док су у 1948 години краткорочни кредити привреде порасли за преко 100%, у 1949 години краткорочни кредити су и поред општег повећања производње за око 30%, порасли света за 19,4%, што такође показује да је коришћење кредита било много правилније и да је обрт средстава у привреди даље убрзан, и да то убрзање није само појава у нашој размени за готов новац, него у читавој размени без обзира да ли је она готовинска или безготовинска. А убрзање обрта

је у социјалистичкој привреди промета у сфери безготовинског плаћања. У том погледу ми имамо скоро до максимума, као раније у којој земљи развијен безготовински промет који обухвата 62% укупног промета на социјалистичком сектору, укључивши и задруге. Та чињеница несумњиво има неobiчно повољно дејство на нашу новчану оптицај.

При одобравању кредита и њиховом коришћењу нарочито се појачало учешће задруга, које су у коришћењу краткорочних кредита скочиле од 2,9 милијарде у 1947 на 12 милијарди у 1949 години. Недовољно су, међутим, коришћени инвестициони кредити, иако су задругама стављена на располагање средства од 6,5 милијарди. Разлог томе је да није у довољној мери био обезбеђен материјал и да су закасниле организационо-техничке мере.

Веома је значајна појава константан пораст новчане штедње у нашој земљи и све шири интерес трудбеника за ову неobiчно значајну компоненту у нашем финансијском систему.

Пораст штедње у нашој земљи је ишао на следећем нивоу:

	У милионима	индекс
1946 год.	761	100
1947 "	1.415	185,9
1948 "	1.632	214,5
1949 "	1.956	257 (до 10. XII. 1949)

До 10 децембра укупно у нашој земљи отворено је под државним предузећа, установа и задруга 6.765 штедних каса, где трудбеници могу сваког месеца да одвајају од својих средстава и улажу у штедњу. Само у „Недељи штедње“ ове године пријавило се 369.257 нових улагача — штеђаца, са сумом од око 200 милиона динара.

ФИНАНСИЈСКО СТАЊЕ НАШЕ ПРИВРЕДЕ

У прошлогодишњем експозеу, истакнути су неки задаци у борби за јачање финансијске дисциплине предузећа: правилан однос према новчаним средствима, сређивање књиговодства и обрачуна, јачање рентабилитета. У току ове године та је линија чврсто спровођена, иако не можемо бити потпуно задовољни постигнутим, и то због тога што још нисмо успели да до краја пречистимо финансијско-материјално пословање свих предузећа, пошто је наслеђе из првих послератних година и ранији однос у предузећима према овим питањима био такав да се има још доста сређивати. Једно је несумњиво да је општи курс на јачању робно-новчаних односа у нашој привреди продор у сва предузећа и да је у том погледу доста учињено. Само неколико цифара ће то јасно показати.

Стање завршних рачуна савезних и републичких предузећа по евиденцији новембра месеца:

Број	1946 г.	Број	1947 г.	Број	1948 г.
предузећа	Поднето завршних рачуна	предузећа	Поднето завршних рачуна	предузећа	Поднето завршних рачуна
1.484	1.388	1.842	1.596	3.246	2.658

На почетку ове године нисмо имали завршне рачуне и билансе ни за половину 1946 године, међутим, у току године су ликвидирали сви завршни рачуни из 1946 и 1947 године, сем пољопривредних до-

бара и економија где се највише заостаје и где се не обраћа довољна пажња овом проблему као и неких предузећа железница. За 1948 годину про предузећа је поднео своје завршне рачуне и сви су скоро одобрени. Задатак који стоји пред комисијама и финансиским органима је да до краја ове године све заостатке од 1948 године до 1949 године ликвидирају и потпуно рашчисте ситуацију у предузећима.

Како се поправља материјално-финансиско пословање предузећа види се из података о ажурности књиговодства. У новембру потпуно ажурних савезних и републичких предузећа имали смо 40%, а заједно са предузећима која заостају до месец дана у ажурности 61%. Свега 39% предузећа није ажурно преко један месец, а од њих највећи број до 3 месеца. Борба за ажурирање књиговодства пред крај године се нарочито заострила и ми мислимо да ће у првој половини 1950 године стање у највећем броју предузећа бити дефинитивно у књиговодственој евиденцији сређено. Чињеница да 61% предузећа уредно води своје књиге говори о томе да су књиговодствени кадрови савладали технику књиговодства и да је сада питање оперативне борбе за потпуно ажурирање и за подизање квалитета књиговодственог кадра.

Један од најнесређенијих сектора у погледу обрачуна и финансиске дисциплине била су несумњиво грађевинска предузећа. Велики инвестициони задаци и велики број нових грађевинских предузећа са недовољним кадром за привредно-рачунске послове утицао је на такво стање. У овој години и ту се стање изменило, нарочито после активнијег дејства Инвестиционе банке. Ево како је проценуално расло обрачунавање ситуације о извршеним радовима од маја до новембра:

Мај	17%	на време поднетих ситуација
Јун	32%	" " " "
Јул	33%	" " " "
Август	33%	" " " "
Септембар	37%	" " " "
Октобар	40%	" " " "
Новембар	61%	" " " "

Рад Инвестиционе банке на јачању финансиске дисциплине и привредног рачуна у грађевинским предузећима показао се позитивним и ми се надамо да ће овај заостатак прошлих година у 1950 години бити ликвидираан.

Ради јачања привредног рачуна и финансиске дисциплине у овој години од свих финансиских органа изречено је до новембра 1.200 казни за финансиске прекршаје, за неизвршавање обавеза предузећа према буџету, за непридржавање фонда плата, за употребу обртних средстава у инвестиције итд.

ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА БУЏЕТ 1950 ГОДИНЕ

Предлог буџета за 1950 годину почива на следећим поставкама привредног плана за 1950 годину. Просечни пораст производње износиће у 1950 години 13%, док је укупан пораст локалне производње планиран са 18%. Укупне инвестиције без обзира на изворе финансирања порасиће свега за 1,5 милијарди односно за 9,7% или изнеће у 1950 години у апсолутној суми 89,3 милијарди, односно по одбитку планског губитка 87,8 милијарди. Инвестиције у идућој години износе 27,1% од укупно планираног народног дохотка у 1949 години.

Пошто се како привредни тако и инвестициони планови за 1950 годину могу извршити у основи са незнатним повећањем радне снаге према 1949 години, са даљом механизацијом и увођењем бољих организационо-техничких мера, то се за 1950 годину не предвиђа осетно повећање платног фонда осим онога које проистиче из укидања доприноса за социјално осигурање, повећања дечјег додатка и помоћи мајкама. То је сасвим реалан задатак. Његово остварење донеће даље сређивање проблема радне снаге и односа робних и платних фондова. То коначно значи даље јачање финансиске ситуације у земљи, а посебно јачање динара.

Осим ових општих услова за план 1950 године треба напоменути још неке опште финансиске претпоставке за буџет 1950 године, као основног финансиског инструмента за расподелу и прерасподелу народног дохотка. У 1950 години прелазимо са вишком прихода од 8 милијарди, што је унеколико олакшало план прихода 1950 године. Приходи из привреде као што ће се у даљој анализи видети, заузеле још одлучније место у систему наших прихода. Они су постали двотрећинско покриће нашег буџета и све више замењују све оне приходе привременог и пролазног карактера насталих после рата (фонд за обнову, приход од ратних добитника, репарација итд.). С друге стране то показује да је наша привреда тако ојачала да губитак ових прихода који су се кретали између 10—12 милијарди не ствара дебаланс у нашем буџету.

Досадашњи систем тржишне добити из локалне производње, намењене слободној продаји, показао се као одличан регулатор куповних и робних фондова и стимул за проширење продукције и размене за широку потрошњу. Због тога га треба даље проширивати и јачати.

Међутим, он је испољио и озбиљну ману услед крутости у одређивању цена, при чему сама трговина није могла да регулише цене, дижући их и спуштајући их у зависности од понуде и тражње, активно интервенишући на тржишту о чему се у идућој години мора водити рачуна.

Под оваквим општепривредним и финансиским условима Влада ФНРЈ је поставила задатак да буџет у својој структури верно одрази планирани пораст производње, инвестициони програм и остале привредне задатке о којима је било речи, обезбеђујући потребна финансиска средства. Осим задатака непосредно везаних за привреду буџет је имао да обезбеди и извршење следећих задатака на осталим секторима друштвене делатности.

1) Курс на појачану помоћ просвети и народној култури. Темпо пораста наше привреде захтева врло велике напоре на пољу подизања просвете и културе. Поред знатних расхода учињених у току претходних година, нарочито у републичким буџетима показало се да се мора дати много више средстава за развој просвете и културе, почев од средстава за коначно уклањање неписмености па све до даљег развоја наших највиших научних институција да се на овом пољу друштвеног живота не би заостало за темпом привредне изградње. Повишење квалификација свих наших радбеника, подизање просветно-културног, а нарочито научног рада на виши ниво, у складу са општепривредним задацима у нашој земљи, а посебно у вези са задацима које наше научне установе и кадрови имају данас у нашој земљи, изискивало је знатно више средстава него у прошлој години.

2) Отклањање заосталости у здравствено-социјалним установама које нису у стању да задовоље нарасле потребе у нашој земљи.

за бољу заштиту здравља трудбеника, а у складу са обавезама социјалистичке државе према трудбеницима. Посебно питање заштите мајке и детета, исхране деце претшколског доба, збрињавање студената, отварање дечјих домова, јасала и вртића, све су то насупрот потребе које је буџет за 1950 годину морао озбиљно да решава и да да прва средства за почетак широке акције ка пуном решавању тих проблема.

3) Даљи задатак је био отклонити недостатак досадашњих наших буџета у којима се није одражавала помоћ државе развоју сељачких радних задруга код нас. Та је помоћ досад била многострука, али са средствима ван буџета. У периоду када се води битка за социјалистички преображај села и колективизацију, држава мора успешити тај развој и помоћи и на тај начин што ће ангажовати средства општедржавне акумулације, нарочито у погледу капиталне изградње у сељачким радним задругама.

4) Обезбедити даље јачање народне одбране која има најчасатији задатак: да обезбеди мирну социјалистичку изградњу и спречи сваки покушај да се омете та изградња или доведе у питање независност наше земље.

ПРЕДЛОГ БУЏЕТА ЗА 1950 ГОДИНУ

Предлог буџета за 1950 годину одразио је напред постављене задатке како у приходима тако и у расходима. Ево како изгледа план прихода општедржавног буџета упоређен са планираним буџетским приходима 1949 године:

	Одобрено у 1949	у хиљадама Струк- тура	Предлог 1950	Струк- тура	По- раст
1. Приходи од привреде	107,374.000	66,3	129,707.118	74,6	128,8
2. Приходи од станова- ништва	24,614.400	15,2	20,110.500	11,6	81,7
3. Приходи уставна и надлежства	3,248.000	2,0	3,928.382	2,3	120,9
4. Остали приходи	11,151.198	6,9	12,000.000	6,9	107,6
5. Вишак прихода	15,555.000	9,6	8,000.000	4,6	51,4
Укупни приходи	161,952.598	100,0	173,746.000	100,0	107,3

Као што се из предњег прегледа види приходи из привреде расту за 28,8%, док је укупан пораст буџета свега 7,3% што показује већ поменуто јачање прихода из привреде, а смањење прихода од становањства и других прихода. Од прихода из привреде у складу са порастом производње расте порез на промет за 14%. (Нешто јаче него пораст производње због појачаног пореза на живу и рибљу који је уведен ове године).

Пораст пореза на промет, као највећи део општедржавне акумулације, упоређен са порастом буџета од 1947 године до 1950 године најбоље одражава његову улогу у буџету који сваке године расте, с једне стране, а с друге стране види се како својим јачањем покриваје остале приходе.

Буџет	Порез на промет
1947 85.854,0	100,0
1948 124.841,3	145
1949 161.952,5	189
1950 173.746,0	202
	28.850
	46.000
	67.449
	78.775
	100,0
	171,3
	251,2
	285,9

Порез на промет, пак, заједно, са осталим приходима из трговине преде покрива у 1950 години 74,6% свих расхода. Ова чињеница сама за себе говори о карактеру нашег буџета, правцу и степену његовог развоја.

НАША ПОРЕСКА ПОЛИТИКА У ОДНОСУ НА СТАНОВНИШТВО

Као што се из прегледа види, приходи од становништва спадају на 81,7% према прошлој години. Основни узрок томе је бржи пораст сељачких радних задруга него што се почетком 1949 године предвиђало. На дан 31 децембра 1948 године имали смо 1.318 сељачких радних задруга са 60 хиљада домаћинстава и 324.000 хектара површине, док смо на дан 30 новембра 1949 године имали већ 6.300 сељачких радних задруга са 303.723 домаћинства и 1.691.409 хектара површине. Пораст задруга у односу на 1948 годину је 37,5%, а у односу на 1947 годину 64%. Свако осмо домаћинство је већ у сељачким радним задругама. Када се одбије тај елеменат, онда је порез на доходак као основни приход од становништва уствари порастао због повећања броја радника и службеника и због пораста дохотка пољопривредних домаћинстава. Није без интереса структура пореског оптерећења пољопривредних домаћинстава, узевши за базу 1948 годину (овогодишњи разрез пореза није још окончан а базисан је при одређивању аконтације на разрезу у 1948 години).

Број домаћинстава	Има доходак	Плаћа порез
47,67%	17,34%	5,26%
35,97%	38,73%	21,03%
10,11%	19,72%	18,77%
6,25%	24,66%	54,94%
Укупно: 100	100	100

Из овога се јасно види да је пореско задужење тако распоредено да 6,25% домаћинстава богатих сељака плаћа преко половине укупног пореза (54,94%).

Политика пореског задужења у складу са висином општег дохотка јесте правилна политика јер је, како то горње цифре говоре, постала ефикасни инструмент за сузбијање капиталистичких елемената на селу.

Наша политика блажег опорезивања и исправљања грешака у односу на занатлије у овој години показала се правилном и ми смо и за следећу годину предвидели исти износ пореза од занатлија.

Посебно истичем предлог да се у следећој години распише нови зајам од 3 милијарде динара, који ће бити нови допринос трудбеника града и села у јачању темпа социјалистичке изградње, развоју штедње, а у исто време и манифестација политичке свесности и патриотизма наших трудбеника. Реалне претпоставке за овај зајам су следеће: 1948 године ми смо уписали зајам од 4 милијарде док је у међувремену порастао платни фонд радника и народни доходак из пољопривреде.

У плану прихода садржан је и предлог који треба да се озакони новим законом о социјалном осигурању којим би се укинуо допринос за социјално осигурање, а повећале реалне припадљивости радника и службеника за 2,4% односно у укупном износу припадљивости оне би се повећале за 2,5 милијарде.

У буџет прихода унета је и сума добијена или која ће се добијати преко иностраних зајмова. Ми смо закључили у Америци зајам од

20 милиона долара и водило преговоре за закључење зајмова, кредитних међународне банке. Ово су чисто уобичајени пословни зајмови, који ни на који начин нису везани нити утичу како на унутрашњу тако и на спољнополитичку линију Владе. О томе на овом месту не може бити потребно више говорити.

Но, сматрамо за потребно да у вези са овим изнесемо неке принципијелна питања у погледу спољне економске политике Владе.

У економским односима међу државама постоји обиле, богатство форми које је капиталистички развитак међудржавних односа створио. Али се ипак могу издвојити по економском карактеру две врсте економских односа:

Прва врста — она која има за основу робну размену која одговара предимперијалистичком периоду развитка капитализма, за који је типичан извоз робе. Роба, кад напусти произвођача, земљу у којој је произведена, постаје интернационална, њу свако може купити. А када је, преко куповине, прешла у туђе руке она постаје својина, у пуном економском смислу те речи, оне земље која ју је купила. А то значи да у чистој робној размени земље, односно државе остају самосталне економски, економика једне не преплиће се са економиком друге, тј. својина над средствима за производњу и над акумулацијом (без обзира је ли она капиталистичка или социјалистичка) једне не преплиће се са другом. Оваква размена може да буде и праћена је финансиским операцијама, укључивши и зајмове — који се у склопу оваквих односа јављају као средство да она земља која зајам прими купи робу пре него што је способна да је плати. Наша Влада је од самог почетка па све до данас заснивала своје економске односе са свима земљама искључиво остајући на терену робне размене у основи, а сами зајмови имају искључиво горњи економски сагласао. Разуме се, да овакви односи, при постојању капиталистичке друштвене садржине у светској трговини, доносе експлоатацију, екстра-профите, али то је данас непроменљиво и не зависи само од става Владе ФНРЈ.

Наша Влада остала је доследна томе принципу и остаће и даље јер јој он обезбеђује, с једне стране, развијање што ширег економских односа са другим државама (чиме се убрзава и наш сопствени развој), а, с друге стране, обезбеђује пуну економску самосталност и независност.

Друга врста економских односа почива на извозу капитала, одговара империјалистичком периоду развитка капитализма. Увоз капитала у једну земљу значи страну својину над средствима за производњу, над акумулацијом, значи тежњу из иностранства да се капитал и профити заштите, мешање у унутрашњу економику земље, значи пут постепеног губитка економске самосталности и независности — а самим тим то је подлога за јачање политичког притиска и у крајњој линији могућност губљења и политичке независности. А уколико је земља у коју се капитал увози мања и заосталија, уколико је и опасност већа.

Због тога наша Влада од почетка постојања ФНРЈ у успостављању економских односа са другим земљама јесте у принципу против ове врсте економских односа. И зато, кад је требало да економски односи између Југославије и СССР, користећи форму фамозних мешовитих друштава, пређу оквире робних односа, да пређу на другу врсту односа наша Влада се с тим није сложила. И то не само зато што су то капиталистички односи, тј. односи експлоатације (и робни

судити су били експлуататорски и то без обзира да ли се робна размена врши између капиталистичких и социјалистичких држава или између самих социјалистичких држава, под онаквим условима размене какви данас постоје), већ пре свега јер је у питању била економска самосталност наше земље. На наш захтев одустало се од мешовитих друштава и склопљен је инвестициони кредитни уговор — и самим тим су односи са СССР опет сведени на у суштини робне односе. Међутим, данас је јасно да је ово било само један привремени маневар Совјетске владе. Она је ово решење прихватила лицемерно и привремено, док није извршила припреме за посебну тактику и посебне маневре да би Југославију потчинила себи и својој хегемонистичкој политици, пошто старе методе мешовитих друштава нису погодне за пријатељску Југославију — што значи нису имале прођу у Југославији. Но, и ови планови су се срушили јер наша земља, наши народи никада неће дозволити да се према њима води таква економска политика која би довела до губљења економске самосталности.

РАСХОДИ ОПШТЕДРЖАВНОГ БУЏЕТА ПРУЖАЈУ
СЛЕДЕЋУ СЛИКУ

У хиљадама динара

	1949	Струк- тура	1950	Струк- тура	Пораст
1. Инвестиције за капи- градњу и остало фи- нансирање привреде из буџета	51,195.000	31,6	55,486.400	31,9	108,4
2. Инвестиције у корист друштвеног стандарда	26,205.000	16,2	31,729.200	12,5	82,0
3. Просвета и нар. култура	8,625.809	5,3	13,769.320	7,9	159,3
4. Социјално-здравствена заштита народа	22,305.398	13,8	23,391.469	13,5	104,9
5. Народна одбрана	25,000.000	15,4	28,000.000	16,1	112,0
6. Државна управа, суд- ство и тужилаштво	14,850.391	9,2	15,422.054	8,9	103,8
7. Резервни фондови Вла- де, обавезе државе и материјалне резерве	13,770.400	8,5	15,951.848	9,1	115,8
Укупно расходи:	161,952.598	100,0	173,743.000	100,0	107,3

Ако се расходи за друштвени стандард упореде са извршеним инвестицијама за друштвени стандард које су биле извршене у 1949 години, онда је индекс 110%; исто тако упоређење за социјално-здравствену заштиту народа дало би индексе 125%.

Код просвете и културе истаћи ћемо само неколико цифара које илуструју пораст и намену планираних средстава: порастао број општеобразовних школа од 13.283 на 14.216, школе за основно образовање радника од 89 на 144, број интерната у опште-образовним, уметничким и уметничким школама од 298 на 408, уметничке школе од 117 на 135, средње стручне школе од 258 на 297, број факултета и високих школа од 49 на 54, у идућој години издато 52 хиљаде студената, од којих ће се 32 хиљаде хранити по домаћим и мезама, број академија порастао од 10 на 18, број научних установа од 56 на 99, културно-уметничке установе од 209 на 243.

Код народног здравља и социјалног старања имамо поред њих објеката следеће крупније издатке:

за спремност новорођене деце радника и службеника	150
за исхрану деце радника и службеника	138
једнократна помоћ мајкама и деци радника и службеника	110
повишење сталног дејетог додатка	923
за школске кухиње	614
за дејетје јасле и вртиће	629
за дејетје домове и одмаралишта, као и специјалне домове за дефектну децу	400

У државној управи нема никаквог повећања сем незнатног повећања у Босни и Херцеговини. Повећање које је исказано у буџету од 3,8% јесте резултат финансирања обласних одбора из резервног фонда јер су организовани у току ове године.

У 1950 години треба повести још одлучнију борбу против бирократизма у управљању привредом и државом, за даљу демократизацију. Због тога се не повећавају издаци за државну управу. Борба треба да иде на линији снижавања особља у горњим органима државне управе и јачању месних органа. Даље снижавање особља треба да буде праћено борбом за бољу организацију административног пословања уопште. Међутим, исто тако треба водити борбу против јачања административног дела издатака у привредним предузећима, јер то не само да тражи веће издатке већ пре свега увлачи бирократске методе у руковођењу привредом.

Код обавеза државе појављује се отплата народног зајма и наших обавеза према иностранству по национализацији.

БУЏЕТИ НАРОДНИХ РЕПУБЛИКА

Док је општи пораст општедржавног буџета 107,3%, а савезни буџет пада на 92,5%, буџети народних република расту на 145% према овој години.

Такав пораст републичких буџета резултат је преноса извесних грана привреде у републичко управљање (производња угља, сва електро-привреда и мелиорација), али исто тако и општег курса на јачању економске финансијске базе народних република и њиховог учешћа у општем руковођењу. Досадашњи пренос појединих грана привреде у републичко управљање, као што је био случај са текстилном индустријом и индустријом коже и гуме, дао је добрих резултата. Показало се да је непосредније руковођење обезбеђивало у великој мери конкретну помоћ предузећима, а начелно посматрано то води ка даљем јачању основних органа власти у нашој земљи, продубљењу демократичности и даљем развоју нашег федеративног система.

Пораст свих републичких буџета укупно, по деловима, према 1949 години износи:

1) Инвестиције за капиталну изградњу и остало финансирање привреде по буџету	288,5%
2) Инвестиције за друштвени стандард	123,0%
3) Просвета и народна култура	149,5%
4) Социјално-здравствена заштита (а према извршењу 125%)	104,0%
5) Државна управа	107,4%
6) Буџетска резерва	48,0%

Укупно: 144,5%

Пораст буџета појединих народних република издвајања

1) Србија	143
2) Хрватска	139
3) Словенија	137
4) Босна и Херцеговина	146
5) Македонија	169
6) Црна Гора	132

Македонија, Босна и Херцеговина и Србија су по расходима нашога извршног одбора, код прве две републике због посебно постојећих задатака за развој просвете и здравља, а код Србије услед повећаних расхода за помоћ Аутономној Области Косова и Метохије и Аутономној Покрајини Војводини. Код Хрватске и Словеније треба узети у обзир да је у савезном буџету обезбеђено 500 милиона као помоћ извеснобављеним крајевима, делом у инвестицијама, а делом у резервном фонду.

У државној управи код република стоји задатак јачања месних народних одбора чију попуњу треба извршити смањењем републичког апарата.

Повећане суме за просвету и народну културу, као и за здравље и социјално старање неће бити у потпуности извршене ако се републички органи оријентишу само на редовно обезбеђивање материјалном и радном снагом у инвестиционој изградњи. За извршавање ових задатака, нарочито у Босни и Херцеговини, Македонији и Србији требаће најшире учешће Народног фронта и локалних органа власти. Зато је један од најпречих задатака на овом сектору израда детаљног плана за развој културе и просвете, здравља и социјалног старања по републикама.

И у овом буџету дошла је до изражаја стална брига заједнице за уклањање наслеђа неравномерности међу републикама. У том погледу помоћ Савезне владе је дошла до изражаја у дотацији Македонији и Црној Гори за извршење њиховог инвестиционог плана, као и у одређивању већих процената учешћа у општедржавним привредним радњи покрива њихових расхода.

ЗАДАЦИ У ВЕЗИ СА ИЗВРШЕЊЕМ БУЏЕТА ЗА 1950 ГОДИНУ

Остварење буџета неће зависити као ни досада само од финансијских органа него пре свега од предузећа, од радника и службеника који се боре за већу производњу, за већу продуктивност рада, за боље чување социјалистичке имовине. Општа борба за приходе из привреде, за јачање општедруштвене акумулације, задатак је свих привредних руководилаца и радних колектива, јер на тај начин обезбеђујемо даљи пораст проширене социјалистичке репродукције. У том смислу буџет са својим цифрама и задацима је наш општенародни план, кроз чије ће се извршење видети успеси наше земље.

У наредној години сви органи треба да појачају планску и финансијску дисциплину, залог чврстог привредног руковођења. Сви више се наши руководиоци у свом свакодневном раду морају служити методом привредног рачуна, у сваком свом поступку треба да виде и економску страну, да ли се могао тај и тај успех, при датим условима, постићи са мањим друштвеним расходом. Код сваког трудбеника треба сваки дан јачати свест о чувању и рационалном управљању општенародном имовином.

Робни и куповни фондови као једна од основних пропорција у нашој планској привреди морали би бити предмет посебне пажње свих руководиоца.

Сви оперативни органи треба да даље развијају метод привредно-рачунске контроле кроз систематску ревизију пословања предузећа која ће нам омогућити да боље рукујемо средствима, да откријемо оне који лоше газдују, који расипају народну имовину.

Посебно је важан задатак обезбедити да помоћ државе радном задружарству буде што ефикасније дата задружарствима, да се обезбеди најкориснија употреба драгоценог материјала који ће се дати од државе, како би та помоћ значила максимално јачање социјалистичког сектора на селу.

Финансиски органи и банке у следећој години морају гледати на привреду и њене задатке као на своје основне задатке. Даље се треба борити за правилан однос према потребама привреде, против фискалног и бирократског односа, а истовремено борити се за правилно служење финансиским средствима, за даље јачање привредних веза међу предузећима, преко контроле новцем, за што економичније и рентабилније пословање.

Другови народни посланици,

Буџет ФНРЈ за 1950 годину који се пред вама налази реалан је израз наших могућности, заснива се на даљем јачању производних снага наше земље. Он обезбеђује даље јачање наше народне одбране и даље учвршћење наше економске независности и нашег угледа у свету, зато вам га у име Владе ФНРЈ предлажем на разматрање и одобрење.

ЕКСПОЗЕ ПРЕТСЕДНИКА ПРИВРЕДНОГ САВЕТА И САВЕЗНЕ ПЛАНСКЕ КОМИСИЈЕ ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА БОРИСА КИДРИЧА

Другови народни посланици,

Пре него што образложим буџетски предлог за идућу годину привредним планом 1950 године, потребно је да изнесем основне резултате нашег економског развитка у 1949 години. То чиним из два разлога. Прво, што наши годишњи привредни планови нису одвојени од прошлости и будућности него претстављају саставни део наших перспективних планова и, према томе, зависни су како од прошлих постигнућа тако и од будућих могућности и перспектива. Друго — а ово је у датом моменту још важније — што је у 1949 години наша земља била подвргнута жестоком економском и свакојаком другом притиску од стране СССР и осталих коминформовских земаља, па се поставља питање како је она у привредном погледу тај притисак преживела и како се његове последице одражавају на реалним условима привредног плана за 1950 годину и извршење читавог Петогодишњег плана.

I

РЕЗУЛТАТИ НАШЕ БОРБЕ ЗА ПРИВРЕДНИ ПЛАН У УСЛОВИМА ЕКОНОМСКЕ БЛОКАДЕ И ПОЛИТИЧКОГ ПРИТИСКА СА СТРАНЕ СССР И ОСТАЛИХ КОМИНФОРМОВСКИХ ЗЕМАЉА

Совјетски Савез и друге коминформовске земље учествовали су у нашим привредним везама са иностранством пре економске блокаде у следећим размерама: у нашем извозу 1947 године са 49,1%, 1948 године са 49,6%, у нашем увозу 1947 са 51,8%, 1948 са 43,3%. Наша земља увозила је из СССР и коминформовских земаља највећи део за свој погон потребне нафте и нафтиних деривата, сав потребан кокс, две трећине памука, до три четвртине ваљаног материјала, велики гео сировина и полуфабриката хемиске индустрије.

У погледу инвестиционих набавки за Петогодишњи план, ФНРЈ је била оријентисана до 90% на ове земље. До економске блокаде наша држава је, поред редовне размене, закључила са СССР и осталим коминформовским земљама велике дугорочне инвестиционе уговоре у висини од преко 20 милијарди динара. Од тога је до прекида економских односа било испоручено за 815,5 милиона ди-

нара уређаја и, према томе, за испоруку је преостало инвестиционих добара још у вредности од око 19 милијарди динара. На темељу дугорочних инвестиционих уговора са СССР и другим коминформовским земљама требало је да Југославија између осталог добије већи број уређаја за термоцентrale и хидроцентrale, велике количине рударске опреме, већину бушањих гарнитура за експлоатацију нафте, један комплетан металуршки комбинат, фабрику трактора, комплетна постројења за алуминијумски комбинат у Стрмишчу, постројења за низ објеката великохемиске индустрије, лаке индустрије и других привредних грана.

Наведене бројке и чињенице речито показују шта су руководиоци СССР хтели да постигну економском блокадом наше земље. Сасвим је јасно да су они хтели да на силу спрече извршење Петогодишњег плана. Наравно, не може се претпоставити да они нису знали, исто као што то знамо и ми, да извршење Петогодишњег плана претставља *conditio sine qua non*, неопходан материјални услов за изградњу социјализма у нашој земљи. Очигледно је да су они замишљеном ликвидацијом Петогодишњег плана управо хтели да погоде изградњу социјализма у ФНРЈ, што би међународном радничком покрету и прогресивном свету уопште требало да потврди тобоже марксистичку тезу да наша земља не може да изгради социјализам а да се не подвргне руској политичкој и привредној хегемонији. Међутим, ово је ипак само један део и такорећи „идеолошка“ етапа њиховог плана против наше земље. Пошто се њима по природи ствари морало журити, то су њихове намере биле још доследније. Узимајући у обзир полуколонијалну прошлост и економску немоћ старе Југославије, не схватајући револуционарне снаге наше Партије и наших народних маса, не схватајући стваралачко дејство тих снага у реалним условима нашег привредног богатства, они су били убеђени да ће економском блокадом — а она, према наведеним бројкама, значи за Југославију губитак од 49% увоза и извоза и 20 милијарди инвестиционих добара — у нашој привреди изазвати хаос и врло брзо проузроковати њено расуло. Из тога би по њиховом мишљењу могло изаћи двоје: или подвргавање наше југословенске земље њиховој вољи са одговарајућим последицама по наш стварни суверенитет и привредни развитак, или пак ликвидација наше политичке и економске независности у корист западног империјализма.

Овде ваља истаћи да је истинска марксистичко-лењинистичка концепција националне слободе и равноправности, коју практички и идеолошки заступа наша Партија под руководством друга Тита, претстављала ауторима контрареволуционарне коминформовске завере против наше земље толику сметњу за њихову хегемонистичку политику, да они у својој журби нису баш много бирали између поменутих две концепције. Можда би њима у тактичком погледу био чак најпогоднији компромис између њих две, дакле, повампирања *twenty-fifth* записано настала пре 5 односно 6 година.

Да констатације које сам изнео горе нису ни најмање претеране не доказује само материјално чињенично стање које су јарко осветлиле мере привредне дискриминације наше земље. Њихову истинитост је веома простодушнo доказала и још увек доказује и сама коминформовска пропаганда. Следећи плановима својих ревизионистичких и хегемонистичких господара, она је у клеветничкој кампањи против наше земље увек „претсказивала“ управо оно што су њени господари својим економским и политичким мерама против ФНРЈ жељели постићи: слом нашег Петогодишњег плана, ликвида-

цију изградње социјализма у нашој земљи, наш „прелазак у западни империјалистички табор“.

Дозволите сада, другови народни посланици, да учинимо још корак даље, па да поступак према нашој земљи размотримо у светлости опште националне политике коминформовских господара. Видљиво је да аутори економске блокаде и свакојаког притиска против наше земље нису једино желели да спрече изградњу социјализма у нашој земљи и да ликвидирају њену независност. Њихови циљеви били су и замашнији. Врзом и ефикасном ликвидацијом „Југословенског примера“ требало је народима уопште доказати да је Лењина теза о изградњи социјализма у једној земљи важила само за Совјетски Савез и да она за друге земље и после Октобарске револуције више не важи. Требало је марксистичко-лењинистичку концепцију суверенитета и равноправности народа у социјализму — уствари исмејати као „утопију“. Требало је чак осрамотити као пример „контрареволуционарног национализма“ и „шовинизма“. Требало је очигледно доказати да реални живот не дозвољава да за савремени социјализам буду карактеристични слобода и равноправност великих и малих народа, него, напротив, да савремени социјализам као битни услов захтева, свеопшту политичку, економску и културну хегемонију владајуће нације.

Радило се, дакле, и ради се о томе да се економском дискриминацијом и свакојаким другим притиском изазове „материјални доказ“ за оправданост и тобоже објективни реализам једне вулгарне, бирократске, међународној радничкој класи из корена туђе и супротне ревизије револуционарне теорије и праксе. У томе управо и јесте основни смисао коминформовске завере против наше земље и економске блокаде као њеног саставног дела.

Према свему изложеном, борба коју је под руководством своје Партије и лично друга Тита прихватила наша земља, кад јој је она била наметнута са стране руководиоца СССР и њихових коминформовских следбеника, није од пресудног значаја само по будућност наших народа. Она је нужно, историски неизбежно добила ванредни значај за прогрес читавог човечанства.

Тиме је и борба наше земље на економском попришту, њена борба против последица економске блокаде, нужно постала саставни део величанствене борбе коју једна мала земља води за погажене и издане социјалистичке принципе истине, слободе, несметаног развитака и националне равноправности.

У 1949 години стајали су, дакле, пред привредом наше земље велики задаци. Друг Тито и остали наши најодговорнији руководиоци оправдано су назвали ову годину „одлучујућом годином“. Она није била одлучујућа само с обзиром на свој значај и улогу у општој структури и динамици Петогодишњег плана, него је била у првом реду одлучујућа због нових потешкоћа и проблема — које су нашој привреди нанели економска блокада и политички притисак од стране СССР и осталих коминформовских земаља. Радило се просто — бар с обзиром на намере коминформовских господара, — о питањима „бити или не бити“ наше економике и изградње социјализма у нашој земљи.

Дозволите ми, другови народни посланици, да вас после свега изложеног упознам са каквим резултатима наша земља завршава годину 1949.

По директиви нашег државног и политичког руководства у прошлогодишњој буџетској дискусији изјавио сам следеће: „Не узев-

ши у обзир дрвну индустрију, остварићемо идуне године 82% индустриске производње предвиђене нашим Петогодишњим планом". Давас могу да изјавим да смо у савезној и републичкој индустрији, упркос раније непредвиђеним тешкоћама, упркос економској блокади, упркос нечуеном притиску на нашу земљу — тај проценат стварно постигли, а вероватно и премашили, што ће да покаже коначно проверавање наше годишње планске евиденције. Савезна и републичка индустрија, без шумарства и дрвне индустрије, извршила је свој годишњи план са најмање 101,2%. У поређењу са извршењем 1948 године ово износи 117,8% а у поређењу са задатком 1951 године око 82% (Аплауз).

Наравно, с обзиром на последице економске блокаде, с обзиром на ни најмање лак задатак потпуне и скоро моментане преоријентације наше спољне трговине, горњи резултати нису постигнути без крупних тешкоћа, извесних унутарњих диспропорција и ванредно великих напора како нашег радног народа тако и наших привредних руководства. Унутар и између појединих индустријских грана морали смо такође да извршимо извесна померања првобитног годишњег плана 1949 године, не угрожавајући притом Петогодишњи план него управо обезбеђујући његово извршење у новонасталој ситуацији.

Другови народни посланици, постигнути резултат остварења плана савезне и републичке индустрије — у коме учествују савезни ресори са 96,8% испуњења свог годишњег плана а индустрија народних република са 103,8% — претставља опромну победу наше земље у борби за њену слободу и суверенитет, у њеној борби за Петогодишњи план и изградњу социјализма. Овај резултат показује да наше планирање није авантуристичко као што су га клеветали коминформовски ревизионисти, него да оно одговара нашим стварним могућностима јер се њиме предвиђени задаци могу испуњавати чак и у тако тешким околностима у каквим смо се налазили 1949 године. Наше су снаге дорасле постизању планом предвиђених задатака. Ових 82% предвиђених лањске године, постигли смо и премашили стварно сопственим снагама, без ефикасних олакшица са било које стране. Ове године не само што је отпало ранијих 49% спољне трговине са коминформовским земљама, него такође ни од зајмова које смо добили на Западу и који могу да олакшају тешке напоре наших народа још није било практичног ефекта, тако да смо 82% од Петогодишњег плана, предвиђених планом 1949 године, извојевали и премашили збиља само радним еланом наших радних маса под руководством наше Партије и друга Тита.

Овај резултат коначно опипљиво разобличава хегемонистичку теорију да после Октобарске револуције ни у једној земљи није могуће градити социјализам и спроводити индустријализацију без такозване „помоћи СССР“, тј. — у условима садашње концепције руководиоца СССР — без совјетске хегемоније.

Прелазим на инвестиције. Да бисмо упркос нечуеном притиску обезбедили извршење Петогодишњег плана, морали смо да у току године извршимо јача померања у плану инвестиција и плану шумарства. То смо учинили пре свега због тога што услед економске блокаде нисмо могли да реализујемо око 1,3 милијарде механизације предвиђене прошлогодишњим планом за рударство, грађевинарство и шумарство, што се неминовано одразило на оштро повећаној оскудици радне снаге. Да не бисмо погодили основне индустријске објекте Петогодишњег плана, морали смо да у 1949 години смањимо инвестициони план лаке индустрије, а. пре свега станова,

школа и других објеката животног и друштвеног стандарда. Наше државно и политичко руководство одлучило се на ово тешка срца, али се одлучило зато јер је знало да баш основна капитална изградња обезбеђује слободу и будуће благостање нашег радног народа.

Економска блокада са стране Совјетског Савеза и других коминформовских земаља је, додуше, погодила ове године станове и наш друштвени стандард али га је погодила само привремено. Управо тиме што смо обезбедили основну капиталну изградњу наше индустрије, ми ћемо у наредним годинама моћи да подигнемо и нашу лаку индустрију и наш стандард.

Упркос томе што смо морали да пре свега на рачун стандарда смањујемо првобитни план инвестиција, ове смо године извршили — по још непотпуним подацима Савезне планске комисије — инвестиција савезног и републичког значаја у вредности од преко 60 милијарди, не рачунајући инвестиције војне индустрије и остале инвестиције одбранбеног карактера. Године 1947 извршили смо 33 милијарде 935 милиона, инвестиција, године 1948 извршили смо 43 милијарде 239 милиона инвестиција. Пораст од 1947 на 1948 износио је, дакле, непуних 10 милијарди. Пораст од 1948 на 1949 годину износи 17 милијарди, тј. за 70% више него што је износио пораст од 1947 на 1948 годину када смо, тобоже, још „уживали помоћ“.

Другови народни посланици, значај ових чинјеница још је крупнији од значаја наше победе у индустриској производњи. Као што је познато, укупне Петогодишњим планом предвиђене инвестиције износе 278 милијарди и 300 милиона динара. Од тога смо већ досад извршили око 140 милијарди, или око половину, и уједно реално, тј. остварењем исказали постигнути годишњи капацитет инвестиција од 60 милијарди. Ако бисмо у наредној години подигли капацитет наших инвестиција само за 10 милијарди, тј. за 40% мање него што смо га подигли од 1948 на 1949 — а ми га стварно подижемо много више — и ако бисмо тај капацитет равномерно задржали и искористили 1951 године, самим тим обезбедили бисмо општи обим Петогодишњим планом предвиђених инвестиција (чиме, наравно, још није обезбеђен њихов асортиман).

Шта ово значи? Ово, другови народни посланици, значи да смо у години 1949 на сектору инвестиција однели одлучујућу стратешку победу. Она је утолико значајнија што постоји и чинјеница да смо сем поменутих 140 милијарди последње три године инвестирали још око 14 милијарди у војну индустрију и у друге одбранбене сврхе, које се добрим делом покривају са натуралним показатељима Петогодишњег плана.

Прелазим на шумарство. С обзиром на већ поменуто оскудицу у радној снази ми смо такође у шумарству и дрвној индустрији морали у току године смањити првобитни план производње. Кориговани план производње испунили смо, по до сада провереним подацима, са 95%, а према још непровереној евиденцији народних република, са 97—98%. Пораст према прошлој години износи најмање у дрвној индустрији 22,6%. Овај резултат доказује да смо упркос економској блокади, губитку уговорене механизације и другим њеним последицама отишли и на овом подручју далеко напред.

Вредност пољопривредне производње порасла је за 6% према извршењу 1948 године и постигла 87% вредности предвиђене Петогодишњим планом за 1951 годину. Ово постигнуће не треба прецењивати. Ове године је наиме, била летина за низ култура изнад просека добра. Пред нама стоје још огромни и тешки задаци у погледу унапређивања пољопривредне производње. Они су утолико одговор-

нији уколико је досадашњи степен социјалистичке реконструкције пољопривреде и укључивања размене пољопривредних производа у социјалистички државни план изазвао низ нових организационих и економско-политичких питања. Њих треба правилно решити борећи се не само против шпекулације него уједно, и чак пре свега, против секташких грешака које би могле да угрозе напредак пољопривредне производње. Међутим, не би ваљало овогодишње постигнуће наше пољопривредне производње ни потцењивати. Најмање би то ваљало баш с обзиром на чињеницу да су фронтовске радне бригаде, запослене у шумарству, грађевинарству и рударству, обухватиле ове године огроман број радних сељака и одвојиле их за дужи или краћи период од пољопривреде.

Веома значајан напредак бележи социјалистички сектор наше пољопривреде. Број државних пољопривредних добара порастао је од 83 у 1948 години на 114, број државних пољопривредних установа од 123 у прошлој години на 144, број државних локалних добара и економија од 1.242 на 1.743. Укупна површина државног сектора у пољопривреди повећала се од 481.000 хектара у 1948 години на 585.480 хектара ове године. Број сељачких радних задруга скочио је од 1.318 прошле године на 6.300, број домаћинстава у сељачким радним задругама од 60.156 на 303.723, укупна површина земље сељачких радних задруга повећала се од 324.000 хектара прошле године на 1.691.000 хектара. Према наведеним бројкама индекс пораста броја сељачких радних задруга у години 1949 износи 488 ако њихов број у прошлој години означимо са 100. Индекс пораста броја домаћинстава у сељачким радним задругама 504 према 100 прошле године, а индекс земље — 524. Ако пораст броја сељачких радних задруга означимо индексом 100 износи индекс пораста броја домаћинстава 103,2 а индекс пораста укупне површине земље у сељачким радним задругама 107,3. Из тога је видљива правилна општа тенденција да површина земље у сељачким радним задругама расте брже од броја домаћинстава, а број домаћинстава брже од броја задруга.

Укупна површина социјалистичког сектора у пољопривреди порасла је од 805.000 хектара прошле године на 2.276.480 хектара.

Овогодишње проширење социјалистичког сектора наше пољопривреде јесте, заједно са успехом у откупу, достојан одговор наших радних сељака на коминформовске клевете да се у југословенском селу проширује и јача капитализам.

Прелазим на саобраћај. Према још непровереним подацима Савезне планске комисије железнички саобраћај испунио је овогодишњи задатак са најмање 95% извршења плана. Ако извршење прошле године означимо са 100, износи индекс пораста овогодишњег извршења најмање 116,4. Ваздушни саобраћај испунио је задатак са 119,8. Индекс пораста према прошлој години износи 111,9.

ПТТ — задатак је испуњен са 109,7%. Индекс пораста према прошлој години износи 117,1%.

План широке потрошње основне индустријске робе испунили смо по вредности са око 99%. Остварење у 1949 години износи по вредности — рачунато по нижим јединственим ценама — најмање 115% према остварењу плана широке потрошње основне индустријске робе у 1948 години. Године 1948 оно је износило по нижим јединственим ценама 30.668,818.000, по још непровереним подацима Савезне планске комисије оно износи за 1949. годину 35.300,257.000 динара. Према томе, ове смо године дали за 15% више индустријске потрошње робе радном народу него прошле године.

Ми ни издалека не сматрамо да је то довољно и да у потрошњој роби код нас не влада оскудица. Мислим такође да се наведени

пора́ст не би могао сасвим адекватно упоре́дити са пора́стом радних напора наших људи у овој тешкој 1949 години. С обзиром на то ја ових 15% повећања не бих ни спомињао да они не доказују да, упркос жестокој борби коју водимо у капиталној изградњи, наша земља једновреме́но води и борбу за побољшавање животног стандарда, да она ту борбу води с успехом, ма да још спорим темпом, и да, према томе, већ данас постоје опипљиви докази да ћемо коначном победом наше капиталне изградње моћи да стварно бржим темпом подижемо и животно стандард.

Ове године смо у обући дали радном народу према натуралним јединицама мере 130% у поређењу с прошлом годином, а по вредности 154%. Прошле године реализовали смо, наиме, 11,901.000 пари обуће за широку потрошњу а ове године 15,529.000 пари, не рачунајући потрошњу војске, железничара и других категорија потрошача који су обућу делимично или у целини добили службеним путем. Трикотаже смо дали широкој потрошњи 1.647 тона у поређењу са 1.607 тона прошле године и, према томе, по натуралној јединици мере постигли 102% а по вредности 111% у поређењу с прошлом годином пошто је у промет дата квалитетнија трикотажа. Прошле године реализовали смо за широку потрошњу 19,865.000 пари чарапа, а ове године 20,223.000 пари, или 102% у поређењу с прошлом годином. У текстилу смо ове године могли дати само 95% вредности постигнуте прошле године. У прошлој години реализовали смо, наиме, за широку потрошњу текстила у вредности од 15 милијарди 150 милиона 101 хиљаду динара (рачунајући по нижим јединственим ценама) а ове године 14 милијарди 243 милиона 198 хиљада. За ово не лежи кривица по нашој производњи, која је ове године дала за широку потрошњу према натуралној јединици мере 110%, а према вредности 120% у поређењу с прошлом годином. Чињеница да смо ове године дали за 5% мање текстила него прошле године јесте последица економске блокаде. Отпао је, наиме, готов текстил, који смо раније увозили из ЧСР, Мађарске и Пољске, а с обзиром на тешкоће у текстилним сировинама, које су настале као последица економске блокаде и брзе преоријентације наше спољне трговине, нисмо успели да у потпуности искористимо наше домаће текстилне капацитете. Према прошлој години дали смо широкој потрошњи по вредности 196% металне робе. Прошле године остварили смо, наиме, металне робе у вредности од 1 милијарде 283 милиона 271 хиљаду динара рачунато по нижим јединственим ценама, а ове године 2 милијарде 513 милиона 163 хиљада динара. Вештачког ђубрива дали смо према прошлој години 146%, плавог камена 107%, каустичне соде 317%. Сапуна, у коме је оскудица још увек велика, дали смо 157% у поређењу с прошлом годином. Упркос томе што код сапуна бележимо пораст од 57%, њега још увек има у широкој потрошњи испод сваке нормале, услед наших прошлогодњих и овогодишњих тешкоћа с увозом техничких масноћа. У 1948 години имали смо у плану за широку потрошњу 13.287 тона сапуна, а успели смо да остваримо 6.368 тона сапуна. Ове године план сапуна за широку потрошњу износи 15.159 тона, а реализовано је до сада 9.963 тоне, то јест 3.603 тоне више него прошле године, док смо план ипак испунили само са 66%. Цемент смо дали прошле године широкој потрошњи 113.999 тона, а ове године 118.447 тона или 4% више него прошле године. Грађе смо дали прошле године широкој потрошњи 129.239 кубних метара, а ове године 199.940 кубних метара или 55% више него прошле године. Угља је реализовала широка потрошња за 28% више а огревног дрвета за 72% више него прошле године у истом времену. Услед помањкања радне снаге због већ поменутог губитка основне механизације у ру-

дрвству и шумарству влада у широкој потрошњи такође у погледу угља и огревног дрвета још увек прилична оскудица и ми још не испуњавамо план широке потрошње. Године 1948 план широке потрошње у угљу износио је 1,319.604 тоне, а успели смо да остваримо 884.575 тона угља. Ове године план је износио 1,816.991 тону, а реализовали смо да сада 1,127.862 тоне, дакле, за 28% више него прошле године, али још увек мање него што износи план. Овај мањак треба брзо надокнађивати у првим месецима 1950 године. У погледу огревног дрвета за широку потрошњу план је у 1948 години износио 2,545.000 просторних метара, а испуњено је 1,500.000 просторних метара. План 1949 године износи 3,667.000 просторних метара огревног дрвета а до сада смо остварили за широку потрошњу 2,587.000 просторних метара. Дакле, додуше, за 72% више него ланске године, али још увек испод плана. И тај ће заостатак требати брзим темпом надокнађивати у првим месецима идуће године. Према прошлој години широкој смо потрошњи дали дувана према натуралним показатељима 124%, то јест 20.050 тона у поређењу са 16.139 тона 1948 године, и по вредносном показатељу 21% више, шибца по натуралном и вредносном показатељу 32% више него прошле године, то јест 475.800.000 кутија у поређењу са 359.454.000 кутија прошле године. Петролеја смо широкој потрошњи дали по натуралним показатељима 209% према прошлој години: 1948 године остварили смо 15.381 тону а ове године 32.198 тона петролеја. Равног стакла дали смо колико и прошле године, то јест око 1,5 милиона квадратних метара, а шупљег стакла за 40% више — прошле године 2.626 тона, а ове године 4.582 тоне.

План промета индустријске робе у везаној трговини остварили смо са 100,8%. План је износио 10.814.298.000 динара по нижим јединственим ценама, а остварили смо 10.903.204.000. План обуће за везану трговину остварили смо са 114%, метала са 109%, посуђа са 210%, план хемиских производа са 103%, петролеја са 3.280%, стакла са 148%, цемента 134%, цигле и црепа 136%, соли са 99%, шећера са 121%, дувана са 151%. Подбацили смо план текстила који смо извршили са 87% и грађе са 55%. Прошле године остварили смо у везаној трговини промет индустријске робе у вредности од 10.141.550.000 динара. Индекс пораста за ову годину износи дакле, 109 према 100 прошле године. На крају прошле године залиха робе за везану трговину износила је 2.116.080.000, а ове године износи 2.636.892.000; индекс пораста јесте, према томе, 125%.

У наведеној реализацији промета индустријске робе нису показане следеће количине робе које је Министарство пољопривреде ФНРЈ дало из посебног контингента сељачким радним задругама и задружним економијама: пољопривредних справа у вредности од 265.761.000 динара по нижим јединственим ценама, вештачког ђубрива 206.342.000 динара, средстава за заштиту биља 97.831.000 динара, цемента у вредности од 67.632.000 динара, стакла 4.760.000 динара, металне робе у вредности од 33.492.000 динара, грађе 184.510.000 динара.

Другови народни посланици, ако још једном размотримо главно из горе наведених података о испуњењу привредног плана за 1949 годину, можемо да резимирамо следеће основне резултате нашег привредног развоја у овој години:

Прво, наша земља показала се не само политички него и привредно довољно јака да одоли нечувеном притиску, да сачува свој суверенитет, да гради и изгради социјализам.

Друго, наша је привреда однела победу на свим основним стратешким позицијама Петогодишњег плана које су биле у ци-

тању 1949 године. Кад подвлачимо ову чињеницу, ми, наравно, немамо илузије да је битка већ завршена и да већ сада држимо у руци све коначне резултате Петогодишњег плана. И у наредним годинама борба за Петогодишњи план биће тешка и пресудна, испуњена великим напорима.

Треће, последице коминформовске блокаде у овој години су се нарочито оштро одразиле на неким питањима повезаним с бржом индустријализацијом, која су и иначе додуше неизбежна, али се у нормалнијим условима ипак мање заоштравају, тј. на ванредно заоштреној оскудици радне снаге због недовољне механизације оних радова који гутају нарочито много неквалификоване радне снаге и на још увек спором решавању станбеног питања због већ поменутог потребе да у овој години привремено смањимо инвестиције у лакој индустрији и друштвеном стандарду. Пошто смо у својим рукама одржали основне позиције у борби за Петогодишњи план, постоје довољне могућности да у наредним годинама, а делимично већ у години 1950, успешно решавамо и ова два питања, — под условом да сви наши органи буду свесни њихове важности, да благовремено предузимамо одговарајуће мере и уложимо потребне радне напоре.

Калкулација коминформовских ревизиониста о неизбежном слому Петогодишњег плана и брзом привредном расулу наше земље показала се из корена погрешна.

Поставља се, дакле питање где је узрок да су се они тако из основа преварили. Не мислим да узрок томе лежи у помањкању економистичке и планске рутине код совјетских стручњака. Можда они имају такве рутине исувише. Не мислим, такође, да узрок томе треба тражити у непознавању материјалних чињеница о нашој земљи. Док су совјетски стручњаци још били код нас, они су 2—3 године трагали за сваком иоле интересантном материјалном чињеницом. Сем тога смо и ми из наше наивности оберучке пружали све податке које год су желели.

Погрешна калкулација коминформовских ревизиониста има, дакле, други корен. Њихови стручњаци умеју додуше рутинерски да рачунају са нормативама, капацитетима и другим техничким и материјалним показатељима, али ни стручњаци ни њихови господари не умеју више да рачунају са најпресуднијим фактором, наиме са стваралачком снагом једне народне револуције. Основни узрок њихове погрешне калкулације лежи баш у њиховом бирократском рутинерству, које је лишено смисла за дијалектичку истину. Њихова погрешна калкулација имала је, дакле, свој извор у њиховом сопственом ревизионизму.

Победа нашег радног народа над огромним материјалним тешкоћама има, међутим, свој извор у револуционарној снази наше Партије, у дијалектичкој примени марксизма-лењинизма на нашу стварност од стране партиског руководства на челу с другом Титом.

III

ПРИВРЕДНИ ПЛАН 1950 ГОДИНЕ

Прелазим на образложење предлога општедржавног буџета привредним планом за 1950 годину.

Привредни план 1950 године резултат је двеју компонената: прво, могућности које нам пружају за 1950 годину већ постојећи ка-

капацитети, односно капацитети који ће у 1950 години бити пуштени у погон, и друго, општег стратешког и тактичког распореда у борби за коначно извршење Петогодишњег плана.

Привредни план године 1950 тако постављен предвиђа повећање индустриске производње у поређењу са планом 1949 године за 13%. Подвлачим да би с обзиром на постојеће капацитете, односно на капацитете који ће бити стављени у погон 1950 године, опште повећање индустриске производње могло бити веће нарочито у метално-прерађивачкој и текстилној грани. Међутим, ми се нисмо одлучили на пуно искоришћавање капацитета јер би увоз одговарајућих сировина одузео сувише девиза потребних за увоз средстава за капиталну изградњу. У томе се управо највише огледа чињеница коју сам поменуо малопре, наиме, да привредни план 1950 године није само резултат могућности у капацитетима него је у првом реду резултат стратешког и тактичког распореда у општој борби за Петогодишњи план.

Идуће године моћи ћемо испуњењем плана индустриске производње постићи 92,9% од вредности годишње индустриске производње предвиђене Петогодишњим планом. Остаје нам, дакле, за 1951 годину само 7% пораста.

Према томе, данас више не може бити никакве сумње да ћемо 1951 године постићи Петогодишњим планом предвиђени општи обим индустриске производње. (Одушевљени аплауз).

У погледу инвестиција, предлог општедржавног буџета предвиђа 89.296.800.000 динара, од чега се из буџета финансира 75.716.300.000 из амортизације 9.262.400.000, из добити 4.318.100.000. Од буџетом предвиђених 89.296.800.000 динара инвестиција треба одбити такозвани плански губитак, који по нашој буџетској методологији улази у категорију финансирања из привреде. Стварне инвестиције које предвиђа привредни план за 1950 годину износе према томе 87.536.800.000. Оне садрже поред редовних инвестиција за Петогодишњи план и инвестиције које за војну индустрију и друге одбранбене сврхе врше поједине гране наше индустрије а које су, као што сам већ споменуо, добрим делом садржане натуралним показатељима Петогодишњег плана.

Плански рачуни показују да ћемо идуће године уз мало веће напоре и под условом уредне организације инвестиционих радова постићи капацитет потребан за извршење планом предвиђених инвестиција.

Ако се урачунају војне инвестиције које се, што поново наглашавам, добрим делом покривају натуралним показатељима Петогодишњег плана, имаћемо, под условом да извршимо план инвестиција за 1950 годину, на крају 1950 године извршених преко 233 милијарде 300 милиона инвестиција или око 87% од инвестиција предвиђених целокупним Петогодишњим планом. Ако бисмо инвестициони капацитет од 87 милијарди инвестиција задржали и искористили и у 1951 години, то би целокупан обим инвестиција кроз пет година износио на крају 1951 године преко 320 милијарди, или око 40 милијарди више него што предвиђа Петогодишњи план. Уз смањење напора и уз смањени темпо инвестиција у 1952 години ми бисмо, дакле, могли на крају 1952 године, дакле годину дана после формалног завршетка Петогодишњег плана, кроз шест година најмање 30% више укупних инвестиција него што је било одређено Петогодишњим планом.

Данас нема, дакле, другови народни посланици, никакве сумње више да ћемо до краја 1951 године не само достићи већ и престижи општи обим инвестиција предвиђених Петогодишњим планом. (Снажан аплауз).

Понављам, другови народни посланици — а постигнути резултати као и плански рачун за 1950 годину нам то речито потврђују — да ћемо општи обим Петогодишњим планом предвиђене индустријске производње и општи обим Петогодишњим планом предвиђених инвестиција ван сваке сумње благовремено постићи. Међутим, с обзиром на новонасталу ситуацију, с обзиром на закашњење извесних врло важних постројења, чија је испорука раније благовремено била уговорена у коминформовским земљама а које смо сада морали да поручимо на другој страни, односно да их почнемо израђивати код куће, а нарочито с обзиром на крајње напрегнуте напоре наших радних маса, које се боре против последица економске блокаде — било би ипак целисходно да се стављање у погон извесних инсталисаних капацитета, које је планом предвиђено до 1 јануара 1952 године, продужи на целу 1952 годину.

Индикацију за такав поступак нам пружају такође планирани индекси плана индустријске производње за 1950 годину. Као што сам већ раније нагласио, тај план нити је само резултат постојећих капацитета, односно капацитета које ћемо у 1950 години стављати у погон, нити само резултат стратешко-тактичког распореда у борби за читав Петогодишњи план него је целисходна комбинација и једне и друге компоненте при чему одлучујућу улогу игра могућност извоза и одговарајућег увоза. У поређењу са планом предвиђеним индустријском производњом 1951 године, који означавамо индексом 100, индекси планм предвиђене индустријске производње 1950 године јесу следећи: општи индекс 92,9%, индекс производње и расподеле електричне енергије 63,8%, индекс производње и прераде угља 89,5%, индекс производње и прераде нафте 91,3%, индекс црне металургије 78,7%, индекс металургије разнобојних метала 111,7%, индекс производње оплемењивања и прераде неметалне руде 78,8%, индекс индустрије метала и прераде метала 97,9%, индекс електроиндустрије 106%, индекс хемиске индустрије 72,2%, индекс индустрије грађевинског материјала 79,2%, индекс дрвне индустрије 178,2%, индекс индустрије папира 53,2%, индекс текстилне индустрије 88,2% индекс индустрије коже и обуће 105,5%, индекс индустрије гуме 47,2%, индекс прехранбене индустрије 99,4%, индекс индустрије дувана 84,9%, индекс филмске индустрије 102,8%, индекс све остале индустрије 100%.

Из горе наведених индекса видљиво је да неке гране наше индустрије, као металургија разнобојних метала, електроиндустрија, дрвна индустрија, индустрија коже и обуће, филмска индустрија итд., већ производњом 1950 године премашују Петогодишњи план. Друге гране, као што је, на пример, индустрија метала и прераде метала, прехранбена индустрија, производња и прерада нафте итд., већ у 1950 години приближавају се задацима Петогодишњег плана. Трећа категорија, као што је, на пример, производња и прерада угља, текстилна индустрија, индустрија дувана итд. напредују нормалним темпом. Четврта категорија, као што је, рецимо, црна металургија и индустрија грађевинског материјала, боре се с великим тешкоћама али још увек напредују нормалним темпом. Пета категорија, као на пример производња и расподела електричне енергије, хемиска индустрија

стрија а нарочито индустрија папира и индустрија гуме, заостају за нормалним темпом.

Што се тиче индустрије грађевинског материјала, њено благовремено испуњавање Петогодишњег плана већ је потпуно осигурано до сада предвиђеним инвестицијама у плану 1950 и 1951 године као и другим мерама.

У погледу црне металургије не могу још да кажем хоће ли бити потребно или не стављање у погон извесних Петогодишњим планом предвиђених капацитета тек у 1952 години. С обзиром на општу структуру наше привреде, свакако би било пожељно да се ови капацитети ставе у погон већ 1951 године; међутим сувише велико напрезање у том погледу могло би изазвати опасне диспропорције у осталом склопу наше привреде. Коначну одлуку моћи ћемо донети на основу прецизног рачуна, и проверавањем у пракси.

У погледу електропривреде поновно проведени ребаланас нам доказује да нам у 1951 години не треба Петогодишњим планом предвиђених 4 милијарде 350 милиона киловат-часова производње електричне енергије него да бисмо могли са извесном оскудицом, не јачом од досадашње, изаћи са 3 милијарде 200 милиона киловат-часова, а да нам је 1952 године нужно потребна производња 4 милијарде 360 милиона киловат-часова, док план производње за 1950 годину износи 2 милијарде 710 милиона, а овогодишње извршење око 2 милијарде и 200 милиона киловат-часова. Јасно је, дакле, да се са извесним капацитетом у електропривреди може, па и мора закаснити за једну годину.

Слично важи за извесна нова постројења у хемиској и папирној индустрији.

Ова померања извесних капацитета у 1952 годину не би значила нити смањење нити продужење Петогодишњег плана пошто ће општи обим Петогодишњим планом предвиђене индустријске производње и инвестиција бити благовремено и ван сваке сумње не само испуњен него и премашен. То би према томе, значило само извештај нов распоред који би на крају шесте планске године дао, у вези са премашивањем Петогодишњег плана у другим гранама, већу производњу него што би је требало у шестој години очекивати после нормално испуњеног Петогодишњег плана.

С обзиром на то, молим Скупштину да Савезној влади повери благовремену израду одговарајућег предлога. Прелазим на даље образложење буџета привредним планом за 1950 годину.

Планирани народни доходак износи у 1950 години 245.870 милиона док је у 1949 години износио 227.691 милион; дакле, он расте за 8,7% у поређењу за извршењем плана народног дохотка прошле године који је био, с обзиром на смањење плана грађевинарства и шумарства у току године, мањи него што је био првобитно планиран. У индустрији он расте за 10,3% тј. на 93 милијарде 606 милиона у поређењу са 84 милијарде 878 милиона прошле године, у пољопривреди за 3%, тј. на 81 милијарду 851 милион у поређењу за 79 милијарди 511 милиона прошле године.

У сличним се износима пене и бруто продукт. Према томе, повећање буџета утемељено је овогодишњим извршењем државних прихода и планом народног дохотка за 1950 годину.

Као што је из буџетског предлога видљиво, гро инвестиција је уложен у основне гране наше тешке индустрије, рударства, саобраћаја, електропривреде итд. Ово је разумљиво и утемељено свим оним што сам већ образложио — досадашњом ситуацијом извршења нашег Петогодишњег плана. Упркос томе није занемарена ставбена

изградња, већ је у плану предвиђен знатан пораст према извршењу прошле године. Док смо прошле године завршили изградњу станова за око 90.000 људи, овогодишња станбена изградња предвиђа нових станова за око 150.000 људи.

У инвестицијама је велика пажња посвећена нашој пољопривреди, нарочито радном задругарству. Ове године је укупно предвиђено 18 милијарди 45 милиона инвестиција у пољопривреду и то 3 милијарде 350 милиона на државном сектору пољопривреде, 1 милијарда 695 милиона за велике мелиорације, а 13 милијарди на задружном сектору, од чега државна помоћ износи пет милијарди. 1947 године било је инвестирано укупно 1 милијарда 677 милиона у пољопривреду, 1948 године 6 милијарди 933 милиона 47 хиљада, а 1949 године 11.095,044,000 — укупно дакле 19 милијарди 705,091.000.

Планом за 1950 годину предвиђене инвестиције износе дакле скоро толико колико је износила сума инвестиција свих прошлих година у пољопривреду.

Велике инвестиције у овој години предвиђене су за наше универзитете, друге високе школе и научне институте. Првобитним предлозима народних република само за универзитете и друге високе школе Савезна влада је у плану и буџетском предлогу за 1950 годину додала 1 милијарду и 200 милиона, што улази у буџет и инвестиционе планове народних република. Ове велике инвестиције неопходно су потребне јер би се без њиховог извршења још више повећала оскудица у квалификованом нарочито техничко-квалификованом кадру и њене последице би се жестоко одразиле већ на крају Петогодишњег плана, а нарочито у другој Петолетки. Оне би могле чак потпуно да угрозе извршење наших будућих планова.

У погледу основног школства привредни план за 1950 годину предвиђа већу мобилизацију локалних извора како у погледу материјала тако и у погледу радне снаге.

Другови народни посланици, из изложеног видите да буџетски предлог одговара у целини основним планским задацима 1950 године, а ови одговарају условима борбе за испуњење Петогодишњег плана у наредним годинама. Према томе, са становишта плана буџетски предлог за 1950 годину је у целини основан.

III

НАЈВАЖНИЈИ ЗАДАЦИ У БОРБИ ЗА ПЛАН 1950 ГОДИНЕ

Дозволите ми сада, другови народни посланици, да споменем неколико најважнијих задатака у борби за извршење привредног плана 1950 године, а тиме и за извршење буџета.

Као што вам показују наведене бројке планско повећање како инвестиција тако и производње у оним гранама које захтевају много неквалификоване радне снаге прилично је велико. Борба за стабилизацију радне снаге биће, према томе, у идућој години централни задатак наших општих привредних напора. Ми нећемо ићи на разне форме принудног рада као што је био случај у сличној ситуацији у Совјетском Савезу. Ми ћемо у идућој години најенергичније ликвидирати и оне неправилности које су се у том погледу дешавале на терену у овој години. Међутим, ми морамо пре свега ликвидирати флукутацију. Према томе мораћемо извесне економске погодности које заслужују само свесни грађани који дају своје радне напоре својој социјалистичкој заједници, одузети оним несталним радницима који са оскудицом радне снаге нечасно и егоистички шпекулишу.

Уговарање о радним односима биће потпуно слободно али када се слободан уговор једном закључи онда његово неоправдано раскидање значи уствари привредну саботажу и захтева одговарајуће санкције које већ сада предвиђају наше уредбе а које се не примењују у задовољавајућој мери. Мораћемо повести најоштрију борбу за учвршћивање планске дисциплине у погледу радне снаге код самих дирекција наших предузећа. Према постојећим нормама и нормативима Савезна планска комисија утврдила је за 1949 годину план активне радне снаге и кадрова на 1,913,736. Ми смо активне радне снаге у овој години стварно имали 2,026,840 или за 5.9% више него што је било планирано. Упркос томе осећали смо огромну оскудицу радне снаге. Зашто? Прво, због флукутације која је износила до 15%. Друго, због неоправданих изостанака који су у савезним ресорима износили до 6.7% радног фонда а у народним републикама до 5.3% радног фонда. Треће због тога што низ предузећа још увек није завео рационалну организацију процеса рада и због слабог организационог стања задржава много више радне снаге него што би стварно било потребно. Због тога се у овој години десило да, упркос испуњењу укупног плана радне снаге, нисмо постигли план радне снаге, на пример у грађевинарству где је било планирано 284,000 радника а имали смо их свега 225,000, што је поред осталих, у мом реферату раније наведених момената нужно утицало на смањење плана инвестиција. Слично се десило и са рударством, а такође и са шумарством. У шумарству смо, додуше, мањак планиране радне снаге надокнадили па чак и премашили са радним бригадама, али је по природи ствари њихова продуктивност рада мања од продуктивности рада сталних радника, тако да је и целокупан ефекат био мањи од ефекта који би био постигнут планираном сталном радном снагом.

У наредној години се план радне снаге према нормативима и нормама повећава за 2.7% у поређењу са постигнутим квотом радне снаге 1949 године. Под условом стварне и ефикасне борбе против флукутације, рационализацијом и доследном организацијом процеса рада, планском дисциплином наших предузећа у погледу радне снаге, под условом побољшања одговарајуће организације управа за радну снагу министарства рада, могуће је то повећање и постићи.

Други најважнији задатак у идућој години јесте борба за стриктно придржавање плана инвестиција и грађевинарства. Још више него досад треба се најоштрије борити против такозваног „широког фронта“ у грађевинарству и инвестицијама, нарочито против расплињавања на мање важне објекте, на објекте непредвиђене планом, и занемаривања основних, планом предвиђених, најважнијих објеката. Ми ћемо морати како у свим нашим органима планирања одозго на доле и одоздо на горе, тако и у свим органима грађевинских инвестиција и оперативе још јануара месеца учврстити одговарајућу организацију. 1950 године треба за сваки планирани објекат појединачно водити евиденцију о извршавању. У току јануара и фебруара треба још једном подвргнути темељитој ревизији све планом предвиђене објекте као и њихово економско-техничко образложење. Ја сам убеђен да тиме можемо врло много уштедети у нашим инвестицијама и обезбедити неке важне објекте који су засада из плана изостали, а избацили извесне мање важне ствари којима, с обзиром на општу ситуацију, план не треба да буде оптерећен.

Трећи важан задатак у идућој години јесте организационо и економско учвршћивање наше пољопривреде. Постоји велика опасност потцењивања тог задатка; има још увек мишљења да у пољоприв-

вреди може све да иде аутоматски, само по себи. Међутим, већ ово-годишње искуство доказује да социјалистичка реконструкција пољопривреде с једне стране ствара услове за већу производњу, док, с друге стране, оштро прекида тај стихијни аутоматизам, нарочито у оном степену свога развитка када се већина пољопривреде у погледу размене и дистрибуције већ налази у социјалистичком плану, а у погледу производње још не — а на таквом се степену наша пољопривреда баш сада налази. Ми морамо пуну пажњу посветити организационом учвршћивању наше пољопривреде не само на државним пољопривредним добрима и у радним задругама него такође и борби за обраду земље, сетву итд. на приватном пољопривредном сектору. Заједно са борбом за организационо и економско учвршћивање наше пољопривреде треба заштитити борбу против секташтва у односу на радног приватног сељака. У овој години био је извршен читав низ неправилности у борби за извршење плана откупа итд., које се у идућој години не би смеле више понављати.

Четврти важан задатак планске 1950 године јесте борба за наш извоз. Другови, наше државно и политичко руководство, а нарочито друг Тито, водили су много бриге о томе да се претераним извозом не погоди животни стандард. У поређењу са предратним извозом ми смо у години 1949 извршили само нешто мало преко 40% предратног извоза животних намирница. То је, усталом разумљиво с обзиром на наше повећање градског индустриског становништва, али истовремено у томе се огледа и брига нашег државног и политичког руководства за животни стандард наших народних маса. Међутим, има према извозу односа који иде даље од нашег државног и политичког руководства и сматра уопште сваки извоз, а не само прекомеран извоз животних намирница, као штетан. Има другова који чак сматрају да су тиме што нису испунили извозне задатке користили земљи. Они често наивно мисле да су тиме нешто задржали у земљи и подвалили само другу Милентију Поповићу, а забрављају да су тиме преварили земљу јер у реалним условима спољне трговине земља која не извози не може ни да увози. Тај неправилан однос према нашем извозу, који се нарочито развио у овој години, треба идуће године ликвидирати. Наш план извоза износи ове године 14 милијарди 700 милиона по текућим светским ценама и он је још увек далеко мањи него што је био предратни извоз који је по садашњим светским ценама износио преко 16 милијарди. За 1950 годину планирани извоз који води рачуна о унутрашњем животном стандарду треба на сваки начин извршити јер ћемо иначе угрозити извршење Петогодишњег плана.

Дозволите, другови народни посланици, да међу најважнијим задацима споменем и задатак организације наше трговине и добре дистрибуције за унутрашњу потрошњу. Према производном плану за 1950 годину ми повећавамо робне фондове и савезне и републичке индустрије у 1950 години за добрих 5% у поређењу са 1949 годином. Сем тога, повећавамо производњу локалне П за 18,2%, тј. по нижим пуним ценама продаје од 11 милијарди 240 милиона 51 хиљаду у 1949 години на 13 милијарди 290 милиона 533 хиљаде у 1950 години. Према томе, у 1950 години биће постигнуто ново иако још недовољно повећање индустрије потрошне робе.

Ја сам нагласио да ми не сматрамо да већ дајемо народу довољно потрошне робе, али, уопште узев, свакако је дајемо више него што је давала стара Југославија. Тачно је да би врло много потешкоћа наших радних људи отпало да је та роба правилно расподељена и да се усаврши организација наше социјалистичке трго-

вине. Ми не мислимо да се до правилне дистрибуције може доћи неким усавршеним дистрибутивним плановима. Ми сувише мало дистрибуирамо преко новца и наша трговина је премало оријентисана ка стварној трговини и још увек сувише ка натуралној дистрибуцији. У томе је данас њена највећа слабост. Управо због тога сам мишљења да нашу трговину треба још више „комерцијализирати“ и са садашњег система виших јединствених цена прећи у целини на режим локалне II повећавајући при томе обим обезбеђеног снабдевања.

Другови народни посланици, као што видите, задаци који се постављају у 1950 години велики су. Они нису ни најмање лаки. Било би неумесно упоређивати њихову тежину или лакоћу са задацима који су се постављали у прошлој или претпрошлој години итд. Не ради се о томе. Сигурно је, међутим, да ми после победе у 1949 години улазимо у сређенију ситуацију него што смо се налазили у 1949 години када су на нас први пут навалили економска блокада и свакојаки други притисак са одговарајућим последицама. Нема, дакле, сумње да ћемо под руководством наше Партије и лично друга Тита задатке 1950 године још, победоносније извршити него што смо извршили задатке 1949 године. Ја вас стога молим, другови народни посланици, не само да гласате за предложени буџет него да са овог заседања понесете широм наше земље борбену вољу за победу привредног плана године 1950.

Излагање друга Кидрича народни посланици су често прекидали дуготрајним и бурним аплаузом.

**ЕКСПОЗЕ ПОТПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ ФНРЈ И
МИНИСТРА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
ДРУГА АЛЕКСАНДРА РАНКОВИЋА**

Другови народни посланици,

Буџет за 1950 годину, који вам подноси наша Влада на дискусију и одобрење, израз је не само привредне снаге наше државе, него и свих оних могућности и снага које леже у народу и које говоре о спремности и непоколебљивој решености народних маса да истрају у борби за даље учвршћење своје државе, за изградњу социјализма.

Прошли државни буџет остварен је упркос томе што су нам баш ове године изненада чињене највеће привредне тешкоће, што су нам ове године Совјетски Савез и источно-европске земље ометале, прекидањем трговинских уговора, привредну изградњу наше земље, изградњу социјализма. Прошли државни буџет остварен је у првом реду зато што су радне масе наше земље уложиле невиђени елан и напоре за извршење Петогодишњег плана и изградњу социјализма сопственим снагама, што су давале пуну подршку свом државном и партиском руководству у борби против клевета и лажи, у борби за праведне, правилне и равноправне односе међу социјалистичким земљама. И уколико више расте бес руководица земаља Информбироа против наше земље, уколико они појачавају кампању против наше Партије и Владе, утолико радне масе наше земље улажу све веће напоре, све се чвршће збијају око своје Партије и Владе, под чијим руководством кују нове победе у социјалистичкој изградњи наше земље.

Та једнодушност народа, та чврстина народне власти дошла је ове године до изражаја и у изборима за народне одборе. И поред тога што су ови избори одржани у јеку најжешће информбироовске пропаганде против наше земље, у јеку разних провокација и отворених претњи на нашим границама, у јеку инсценираних процеса у Тирани, Будимпешти и Софији, народ је масовно изашао на изборе, гласајући за листу Народног фронта. Резултат избора био је најбољи одговор наших народа на све претње и клевете уперене против наше земље, одраз јединства и чврстине народа, израз одлучности за изградњу социјализма у нашој земљи, упркос свим тешкоћама и претњама. Не само да је народ дао потпуно поверење кандидатима Народног фронта, него су избори спроведени уз масовно такмичење за извршење задатака Петогодишњег плана: у предузећима радници су се такмичили за повећање производње и за извршење планских задатака; на селу такмичење се одвијало у извршењу обавеза према

држави, у откупу и остварењу плана сетве. Нарочито је карактеристично да се на овим изборима ни у једној народној републици, па ни у појединим срезовима, није појавила никаква организована опозиција, да уопште нису постављени противкандидати Народном фронту, иако за то није било никаквих сметњи, јер наш демократски изборни систем у том погледу пружа све могућности. Кандидате су могле поставити друштвене и политичке организације, као и 5 до 20 грађана непосредно, изван икакве листе. Да би слободна воља грађана дошла што више до изражаја, остала је у употреби и овог пута кутија без листе. Гласало се тајно, куглицама. Досад не знамо ни за једну озбиљнију повреду тајности у свим овим изборима. Исто тако, у току ових избора није нигде у целој Југославији забележен неки инцидент. Избори су заиста одржани уз манифестационо учешће народа. Иако су у појединим местима неке неправилности приликом откупа и укључивања радне снаге у привреду утицале донекле на изборне резултате, карактеристично је за политичку свест нашег народа да то уопште није битно изменило резултате избора, јер те грешке појединих локалних руководилаца нису могле одвратити народ да искаже своје поверење нашој Партији и Влади у овој великој борби за независност и развитак земље. То очигледно показују изборни резултати у свим народним републикама, упоређени са резултатима из 1947 године.

У Србији је на изборима за месне народне одборе гласало:

	1947 године 89,51%	бирача
	1949 године 92,26%	"
апстинирало:	1947 године 10,49%	"
	1949 године 7,74%	"
Гласало за Народни фронт:	1947 године 93,59%	"
	1949 године 94,50%	"
Гласало у кутију без листе:	1947 године 6,41%	"
	1949 године 5,50%	"

У Хрватској:

гласало:	1947 године 93,48%	"
	1949 године 92,91%	"
апстинирало:	1947 године 6,52%	"
	1949 године 7,09%	"
Гласало за Народни фронт:	1947 године 95,04%	"
	1949 године 94,79%	"
Гласало у кутију без листе:	1947 године 4,96%	"
	1949 године 5,21%	"

У Словенији:

гласало:	1947 године 96,73%	"
	1949 године 97,24%	"
апстинирало:	1947 године 3,27%	"
	1949 године 2,76%	"
гласало за Освободилну фронту:	1947 године 91,78%	"
	1949 године 93,06%	"
гласало у кутију без листе:	1947 године 8,22%	"
	1949 године 6,94%	"

У Босни и Херцеговини:

гласало:	1947 године 96,7 %	"
	1949 године 96,94%	"
апстинирало:	1947 године 3,3 %	"
	1949 године 3,06%	"
гласало за Народни фронт:	1947 године 95,54%	"
	1949 године 96,75%	"
гласало у кутију без листе:	1947 године 4,46%	"
	1949 године 3,25%	"

У Македонији:

гласало:	1947 године 92,80%	"
	1949 године 93,82%	"
апстинирало:	1947 године 7,20%	"
	1949 године 6,18%	"
гласало за Народни фронт:	1947 године 95,92%	"
	1949 године 94,36%	"
гласало у кутију без листе:	1947 године 4,08%	"
	1949 године 5,64%	"

У Црној Гори:

гласало:	1947 године 93,96%	"
	1949 године 98,98%	"
апстинирало:	1947 године 6,04%	"
	1949 године 1,02%	"
гласало за Народни фронт:	1947 године 98,11%	"
	1949 године 99,03%	"
гласало у кутију без листе:	1947 године 1,89%	"
	1949 године 0,97%	"

Слични су резултати постигнути и на изборима за обласне народне одборе. У Србији је на овим изборима учествовало 96,1% бирача, а од тога је за Народни фронт гласало 97,3%; у Босни и Херцеговини учествовало је 98,35% бирача, а за Народни фронт гласало 98,06%. Резултати избора за обласне народне одборе нешто су бољи, јер приликом њих не долазе до изражаја они локални односи, којима су често узрок слабости и грешке појединих чланова месних народних одбора.

Ови избори несумњиво значе не само учвршћење, него и даље проширење наше демократије. На основу новог Закона о народним одборима повећан је и број одборника у месним народним одборима. Тако је број одборника повећан:

У Србији	од 38.841 на 58.222
У Хрватској	од 40.873 на 52.766
У Словенији	од 14.888 на 21.181
У Босни и Херцего-	од 15.899 на 24.518
У Македонији	од 7.148 на 7.597
У Црној Гори	од 2.155 на 2.811

У целој Југославији укупно од 119.804 на 167.091

На овим изборима, као и на свим досадашњим, дошла је до пуног изражаја наца правилна политика по националном питању, која се изражава у пропорционалном националном саставу народних одбора. То је нарочито дошло до изражаја код месних народних одбора, јер је наша политика да народ у свом месту бира одборнике своје народности. Тако је, на пример, у Македонији у месним народним одборима национални састав следећи: око 70% Македонаца, 15% Шиптара и 12% Турака, а преостали проценти отпадају на друге националности.

Како радне масе учвршћују своју власт и како са порастом социјализма расте њихов удео у њој, показују, на пример, следећи подаци: у Хрватској је на изборима ове године од 52.766 одборника месних народних одбора изабрано: имућнијих сељака 1.624 или 3,07%, што према 1947. години значи пад процента њиховог учешћа за 50,40%, средњих сељака 13.489 или 25,56%, што значи пад процента њиховог учешћа за 34,12%; сиромашних сељака 18.706 или 35,45%, што значи апсолутни пораст за 4.814, а пораст процента учешћа за 5,85%; чланова сељачких радних задруга 7.314 или 13,86%, што значи апсолутни пораст од 6.569 или пораст процента учешћа за 6,61%; радника 5.986 или 11,34%, што значи пораст процента учешћа за 24,20%; службеника 3.853 или 7,3%, што претставља углавном исти проценат учешћа. У средним народним одборима је тај проценат учешћа имућнијих сељака још мањи, а ради се о људима који су већ у току рата потпуно пришли Народноослободилачком покрету. Тако, на пример, данас у средним народним одборима у Хрватској има од 6.701 одборника 308 имућнијих сељака, или 4,59%; у Србији од 8.617 одборника 537 или 6,23% су имућни сељаци; у Македонији од 1.776 одборника 35 су имућни сељаци или 1,85%; у Словенији од 1.776 одборника 219 су имућнији сељаци или 12,33%; у Босни и Херцеговини од 4.179 одборника има 160 имућних сељака или 3,82%, а у Црној Гори од 791 одборника 23 имућна сељака или 2,90%.

И поред недостатака и грешака ови избори су били велика манифестација наше социјалистичке демократије и доказ чврстине наше народне власти, доказ поверења нашег народа у Партију и Владу, у Централни комитет на челу с другом Титом.

Хтео бих и овом приликом да напоменем да су у првом реду извесни месни народни одбори испољили у свом досадашњем раду извесне неправилности у односу према грађанима. То се нарочито огледа у појавама административног кажњавања, у бирократском односу према грађанима. Нису ретке појаве да се неки месни народни одбори служе административним казнама не као изузетним, крајњим средством, већ као основним средством у свакодневном раду. Такве су се појаве испољиле ове године нарочито при откупу житарица. Дешава се да се административне мере примењују према грађанима не само у случајевима када се од њих тражи извршење њихових законских обавеза, већ се то чини понекад и када за то нема законских основа.

Овакве неправилне појаве треба енергично уклањати. Народна власт је дужна да се у овоме раду строго придржава законских прописа, да брижљиво води рачуна о свом односу према народу, да редовно сазива зборове бирача — моћно демократско средство масовне контроле над радом народног одбора.

СТРУЧНО И ИДЕОЛОШКО-ПОЛИТИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ КАДРОВА

Правилан избор кадрова, њихово опште, стручно и идеолошко-политичко образовање и њихов правилан распоред, претстављају важан проблем на овим секторима државне и друштвене делатности. За остварење задатака који се постављају пред државни апарат потребни су и нови кадрови, кадрови новог типа, свесни циљева које треба, не презајући пред тешкоћама, да остваре у својој социјалистичкој домовини.

Задаци заштите државне безбедности, чувања социјалистичког поретка, државне и друштвене имовине, права грађана и личности и части грађана, траже да се проблему кадрова поклања нарочита пажња. Као што је познато, у току рата и после ослобођења наше земље у ресору унутрашњих послова, као и у читавој државној организацији, требало је створити потпуно нов апарат од људи који ће с пожртвовањем и бескомпромисно чувати тековине Народне револуције. Правилном кадровском политиком постигнуто је да су данас органи унутрашњих послова заиста будни чувари своје социјалистичке домовине и њеног поретка.

Али кадровима који су регрутовани претежно из редова бораца Народноослободилачког рата — већином радника и сељака — треба помоћи да стекну опште, стручно и идеолошко-политичко образовање и да на тај начин постану нови тип социјалистичких службеника, нови тип руководилаца државним пословима. Ово је један од основних задатака руководства партиских организација, синдикалних подружница и сваког појединца у ресору. Досадашње искуство дало нам је, могу рећи, веома добре резултате. Пронађене форме рада на овом подручју треба стално усавршавати и продубљивати, како би резултати били све бољи и успешнији. То тим више када се узме у обзир да је од ресорних кадрова око 70% службеника са основном школом, а овај проценат је још већи код припадника Народне милиције.

Да би се кадрови плански васпитавали, извршена је подела рада тако да се у републичким ресорним школама врши настава за ниже разреде гимназије за милиционере и подофицире Народне милиције, као и курсеви за оспособљавање средњих кадрова појединих ресорних грана. Ове школе раде на основу општих планова и програма које издаје савезно Министарство унутрашњих послова.

С обзиром на значај и улогу савезних ресорних школа, изнећу неколико података о Вишој школи Министарства унутрашњих послова ФНРЈ и Официрској школи Народне милиције.

Садашња Виша школа Министарства унутрашњих послова ФНРЈ почела је рад јула 1945 године као Централна школа Министарства унутрашњих послова ФНРЈ. У почетку настава се одвијала преко краћих курсева кроз које су пролазили кадрови више ресорних грана и кроз њих стекли ниже стручно знање. Систем курсева одржавао се све до септембра 1948 године и за то време завршило их је 905 службеника.

Развој ресора, који је ишао упоредо са развојем и усавршавањем државне организације, као и изградње социјализма у земљи, изискивао је нове методе рада, такве методе који би омогућили да кадрови добију образовање висококвалификованих службеника са што широм општом наобразбом, а, с друге стране, захтевао је и специјализовање службеника за поједине ресорне гране. За овакав правац у васпитавању кадрова систем и облици предавања у дотадашњој Централној школи показали су се преуски. Зато је Влада

ФНРЈ, на предлог Министарства унутрашњих послова, донела Уредбу о оснивању и делокругу рада Више школе Министарства унутрашњих послова ФНРЈ, која је ступила на снагу 1 септембра 1948 године. Тиме је Централна школа прерасла у вишу просветну установу са задатком да васпитава више кадрове и оне који се специјализују по појединим гранама.

О томе како слушаоци Више школе извршавају свој најважнији задатак — постизање квалитета знања — говоре нам резултати постигнути на испитима на крају школске 1948/49 године. У овој школској години било је уписано на свим одељцима 232 службеника-слушалаца. Од њих је школовање с успехом завршило 195, док је 19 упућено на поправне испите, а 18 искључено или напустило школу због недисциплине или здравствених разлога. Иначе, средња оцена у истој школској години била је, на пример, на Вишој гимназији 4,8, на Одељу противавионске заштите 4,6, а на Управно-политичком одељку 8,3. Ови резултати показују да су слушаоци озбиљно схватили свој задатак.

У школској 1949/50 години на Вишој школи је уписано укупно 225 слушалаца, а на курсу за персоналне референте 31. Дакле, укупно 256 слушалаца.

Социјални састав уписаних слушалаца је следећи: радника 71, сиромашних и средњих сељака 83, задружних сељака 40, службеника-официра 51, осталих 11, што значи да од укупног броја слушалаца на оне из редова радничке класе и сељаштва отпада 76%.

Дипломирани слушаоци Управно-политичког одеља ове школе, према решењу Министра за науку и културу ФНРЈ од јуна ове године, имају право да наставе школовање на свим правним и економским факултетима у земљи уколико су се на овај одељак уписали после завршене велике матуре, с тим што им се признају испити из оних предмета које су положили у Вишој школи, а који су исти и на Правном и Економском факултету.

Поред ове Више школе, под непосредним руководством савезног министарства — Главне управе Народне милиције, постоји и Официрска школа Народне милиције. У овој школи припадници Народне милиције завршавају претходно гимназију, а затим се оспособљавају у стручном, политичком и војничком погледу. И она је отворена још 1946 године, а њен развој је ишао упоредо са развојем Народне милиције, доприносећи сталном уздизању и учвршћењу наших чувара реда и поретка. Од система образовања ова је школа прерасла у праву академију, у којој питомци добијају шире стручно, политичко и војно образовање. Они су ово савесно схватили и са великим успесима извршавају постављене задатке. То је и разумљиво када се узме у обзир чињеница да је највећи број ових кадрова прошао кроз Народноослободилачку борбу и да су по свом социјалном саставу 97% радници и сељаци, а само 3% остали. Такав је и иначе састав припадника Народне милиције у ФНРЈ и то је најбоља гаранција могућности њеног даљег правилног развоја на општу корист наше социјалистичке државе.

Сем ових форми стручног и идеолошко-политичког уздизања кадрова, у ресору излазе и месечни часописи „Народна милиција“ и „Одбрана“, а повремено се издају брошуре и збирке прописа док у неким народним републикама излазе и листови из области ватрогасства. И ово је једна од форми да се наши кадрови што боље упознају са појединим стручно-теоретским питањима, појединим практичним питањима и нашим законским прописима, да би им се тиме

олакшало у њиховом практичном свакодневном раду, који мора бити на оној стручној и идеолошко-политичкој висини која је апсолутно потребна у државном апарату социјалистичког поретка.

О СТАЊУ КРИМИНАЛИТЕТА

Полазећи од поставке да је криминалитет као негативна друштвена појава нераздвојно повезан са социјално-економским и друштвено-политичким уређењем, он се у нашој стварности може правилно разумети само у нераскидивој вези са елементима који карактеришу наш развој као што су: карактер власти, облици својине, класни састав и класне супротности, и сл. Продубљивање и јачање социјалистичких односа на свим подручјима друштвеног живота, стварање нових економских односа у нашој привреди и ликвидирање капиталистичких супротности на том подручју, даља демократизација нашег унутрашњег живота, учвршћивање морално-политичке свести и културно уздизање народних маса — све су то елементи који битно утичу на промене у животу наших грађана и који су условили ликвидацију многобројних жаришта, мотива, услова и извора криминалитета, против којих је стара Југославија била немоћна, као и свака друга капиталистичка земља, у првом реду због свог друштвеног поретка.

Ово јасно произлази из статистике кретања криминалитета у ФНРЈ, која за 1949 годину показује тенденцију даљег и знатног опадања.

Док је ово опадање на подручју општег криминалитета апсолутно, дотле је оно на подручју економског криминалитета ипак релативно, а то долази отуда што многе радње, које су у једној години представљале друштвено-опасно дело, у другој години — услед промењених друштвено-политичких околности — представљају дело незнатне друштвене опасности и сматрају се прекршајима. Јасно је да се ово одражава у криминалистичкој статистици, која обрађује само кривична дела, док би се с друге стране морала повећати статистика о прекршајима.

Ако узмемо за број кривичних дела у 1946 години као 100, број кривичних дела показује следеће опадање:

У 1947 години	за 22 %
У 1948 години	„ 52,3%
У 1949 години	„ 75,5%

Притом треба рачунати да је број кривичних дела у 1947 години био већ знатно нижи од броја кривичних дела у 1939 години. Тако, на пример, број кривичних дела против живота грађана опао је у 1947 години у односу на 1939 годину за 30%, а број кривичних дела против приватне имовине, у истом периоду, чак за 60%.

Данас се у условима изградње социјализма у ФНРЈ појаве криминалитета често сусрећу и као један од облика класног отпора који у разним формама пружају остаци капиталистичких елемената социјалистичкој политици народне власти. Одрас ове класне борбе данас је несумњиво највидљивији на селу, где се брзо врши социјалистички преображај села. Морамо имати на уму да смо у почетку ове године имали у држави само 1.318 сељачких радних задруга, а новембра ове године преко 6.000, то јест, њихов број се повећао за преко четири пута у периоду од непуне године дана. Јасно је, да је такав темпо социјалистичког преображаја пољопривреде, уз свестрану подршку такве наше политике од стране огромне већине радног сељаштва, нужно пропраћен опором капиталистичких елемената.

та, који се одражава и у криминалној делатности најразличитијих облика.

Тако, на пример, поједини непријатељски елементи, обично из редова богатих сељака или декласираних елемената, у циљу ометања политике народне власти на селу, иступају свим средствима против сељачких радних задруга, користећи се притом још и ратнохушкачком пропагандом из иностранства, а нарочито разним информбироовским измишљотинама.

Потпуно је природно да данас једино овакви елементи прихватају и подржавају појединце, који су преостали из четничко-усташких банди, разбијених још у току рата и непосредно после њега. Бројно и по могућностима непријатељске делатности ти појединци данас не претстављају никакву опасност. Али чињеница да је у одметништву и после пет година од ослобођења земље остало још 297 ових злочинаца искоришћена је у земљама Информбироа за прљаву пропаганду о некаквим оружаним устанцима „здравих снага“ у југословенским планинама. У вези с тим подлим измишљотинама Радио-Москве, Будимпеште, Софије, Тиране, Букурешта, Прага и Варшаве као и штампе тих земаља, могу данас да изјавим да се у Југославији није нико одметнуо, а да оружани устанци, које информбироовска пропаганда наговештава и прижељкује скоро пуне две године, постоје само у болесној машти њених аутора. (Аплауз)

Сличне форме и облици кривичних дела појављују се и на државним пољопривредним добрима. Немаран однос према обради земље и уопште према државној имовини, штеточински однос приликом прикупљања усева и плодова, немаран однос према пољопривредном инвентару — справама и машинама, које стоје месецима изложене елементарним непогодама или се кваре и упропаћавају, невођење евиденције материјалног пословања према постојећим прописима, све то омогућава непријатељским елементима да лакше прикрију своју штеточинску делатност.

Из таквог односа према државној имовини произилазе често и кривична дела, која проузрокују огромне штете државном сектору пољопривреде. Изнећу неке најгоре случајеве: на покрајинском пољопривредном добру „Будућност“ у Чуругу, због такве делатности, материјална штета износи у 1948/49 години око 53 милиона динара; на државном пољопривредном добру „Соња Маринковић“ причињена штета у виноградарству износи око 43 милиона динара, у ратарству 53 милиона, а у свињогајству 500 хиљада динара, итд.

Без сумње, ови примери кривичних дела — било на штету сељачких радних задруга, било на штету државних пољопривредних добара ипак су мање-више појединачни и уз помоћ радног сељаштва брзо се откривају, а извршиоци приводе заслуженој казни.

Кривична дела спекулације и недопуштене трговине бележе у овој години знатан пад у односу на раније године. Ово је последица ликвидације капиталистичких елемената у трговини, широке економске интервенције социјалистичког сектора на тржиштима и јачања позиција социјалистичке привреде на селу. Пораст ових кривичних дела у току 1949 године бележимо пре свега у месецима у којима се спроводи обавезан откуп појединих пољопривредних производа, када разни спекулантски елементи, у првом реду богати сељаци настоје да за себе задрже што више пољопривредних производа, како би с тим вишковима спекулисали и богатали се на рачун трудбеника. Један од најважнијих задатака органа унутрашњих послова јесте да штите социјалистичку имовину од свих штеточина, јер она претставља економски темељ наше социјалистичке изградње. Кривична

вична дела на штету те имовине износе у овој години 20% свих кривичних дела, а појављују се у разним формама: крађе, утаје, уништење, оштећење и прикривање социјалистичке имовине, преваре, не-савесно и немарно поступање са општенародном имовином итд.

Анализирајући да ли су извршиоци ових кривичних дела сами службеници запослени на оштећеним објектима социјалистичког сектора или, пак, нека друга лица, која нису у радном односу на оштећеним објектима, види се да је 56% свих извршилаца у радном односу на тим објектима, док су 44% нека друга лица. Ове бројке нам указују на две ствари:

1. да се не поклања довољно пажње приликом примања на посао појединих лица, која настоје да се из штеточинских побуда увуку на посао; да се не води довољна контрола над пословањем таквих лица, да се мирно прелази преко несређеног финансиског и робног књиговодства, што је погодан терен за разне малверзације, фалсификате, итд.;

2. да се, упркос мерама које предузимају надлежни органи, још увек недовољно води брига око техничког обезбеђења просторија и зграда, што све погодује извршењу оваквих кривичних дела.

Општи облици криминалитета као што су на пример, кривична дела против живота, приватне имовине, личне слободе и слично, показују такође стално и осетно опадање.

Ако укупан број кривичних дела из те области означимо за 1946 годину индексом 100, онда је у односу на ту годину било:

У 1947 години	82,3%
У 1948 „	38,8%
У 1949 „	22 %

(период јануар—септембар)

Нарочито осетно опадање криминалитета забележено је код неких тежих облика кривичних дела. У односу на првих десет месеци 1948 године пад у одговарајућем раздобљу 1949 године је следећи:

Код убистава	47,23%
код тешких телесних повреда	57,85%
код силовања	55,36%
код провалних крађа	63,50%
код превара	53,35%
код разбојништва	69,35%

Данас у ФНРЈ врло ретко и изузетно сусрећемо организоване групе злочинаца, пљачкаша, разбојника и слично, а неки облици криминалитета, као, на пример, трговина белим робљем, лажно банкротство, зеленаштво, потпуно су ишчезли.

Откуда та појава? Несумњиво, њено порекло треба тражити у кореним изменама, извршеним у социјално-економској структури ФНРЈ и у оним установама социјалног и политичког живота које су поникле на бази тих револуционарних промена. У којој мери је социјално економска структура друштва одлучујући фактор криминалитета, нарочито је уочљиво ако упоредимо број кривичних дела против живота у бившој капиталистичкој Југославији, особито на селу, са бројем ових дела извршених у данашњој социјалистичкој Југославији. Као што је познато, социјално-економски односи на селу у бившој Југославији били су капиталистички и процес акумулације

Село на селу враћило се брзим темпом. Ови и овакви односи у пољопривреди бивше Југославије били су врло често узрок и мотив стогобројних кривичних дела. Свађа око земљишних међа, уступања земљишта уз обавезу доживотног издржавања на штету наследника и спорови који су из овог произишлаго доводили су врло често до злочина између родитеља и деце. У новој Југославији из основа се мења економска структура пољопривреде, а тиме се битно мењају и друштвени односи на селу. Правилним решењем националног питања у ФНРЈ, упоредо са културним и просветним уздицањем народних маса, елиминисане су многе предрасуде и штетни обичаји који су били узроци криминалитета. Убиства из крвне освете и друга кривична дела извршена из верске или националне мржње, која су у старој Југославији сачињавала знатан део кривичних дела извршених на селу, данас су скоро нестала или се ретко јављају. Нема никакве сумње да ће се број кривичних дела из општег криминалитета и убудуће смањивати и то у оној мери и оним темпом у коме буде напредовао процес изградње социјализма у земљи.

Између неколико података о пожарима и о саобраћајним несрећама у трећој години, који такође причињавају велику штету држави и угрожавају животе грађана.

У првих десет месеци ове године било је 6.718 пожара који су проузроковали штету у вредности од 443.582.293 динара. Истражујући узроке пожара долази се до закључка да је само у 7,2% случајева у питању кривично дело, док су узроци осталих случајева непажња грађана, особито деце, а затим, грађевински недостаци, искре од локомotive, гром и слично.

У гашењу пожара у земљи учествују: ватрогасна милиција, која броји 76 јединица са 1.170 припадника Народне милиције, индустриско-заводско ватрогасство, које броји 1.674 јединице са 33.422 члана и добровољно ватрогасство, које броји 3.412 друштава са укупно 99.375 чланова. Захваљујући несебичном и пожртвованом раду ових јединица и друштава, спречене су огромне штете општенародне и задружне имовине. Чести случајеви да чланови ватрогасних јединица и друштава са оскудним средствима за гашење пожара извршавају своје задатке по цену опасности за свој живот. Тако је у току ове године приликом гашења пожара погинуло 6 ватрогасаца а 64 њих је повређено. То показује да снабдевању ватрогасства потребном опремом треба приступити далеко бржим темпом, него што је то досад чињено, јер данас имамо ватрогасних јединица и друштава, која још нису добила не само ни једна ватрогасна кола, цистерну и слично, него ни најосновнији материјал, као што су: лестве, опасачи, прева и слично. Има случајева да поједини народни одбори нису у смислу постојећих законских прописа обезбедили добровољним ватрогасним друштвима најнужније просторије, нити спровели социјално осигурање чланова тих ватрогасних друштава. Сувише мали број ватрогасног подмлатка показује да омладинске организације нису довољно учиниле да ватрогасна друштва постану што масовнија.

Једном речи развоју ватрогасства, као и његовом снабдевању потребним материјалом треба посветити далеко већу пажњу, а тиме ћемо умногоме допринети заштити општенародне, задружне и приватне имовине. С обзиром, пак, на узроке пожара, већом будношћу сваког појединог грађанина или службеника спречиће се огромна штета коју наносе пожари, и слично.

Исто тако, да би се смањиле саобраћајне несреће, потребна је крајња будност, како возача, тако и грађана. У прва три тромесеца ове године било је 2.904 случаја саобраћајних несрећа у којима је погинуло и повређено знатан број лица, док је оштећено 1.108 мо-

торних возила. Преко 50% узрока саобраћајних несрећа лежи у непоштовању саобраћајних прописа, било од стране возача или пешака.

Наши саобраћајци врше своје напорне задатке често под веома тешким условима услед помањкања потребних моторних возила и других техничких средстава. Смањење несрећних случајева у саобраћају не може се постићи само савесним и неуморним вршењем дужности саобраћајне Народне милиције, већ је неопходно потребна већа дисциплина самих возача, а такође и грађана — пешака.

СТАЊЕ У КАЗНЕНО-ПОПРАВНИМ ЗАВОДИМА

Сврха кажњавања у друштвеном уређењу ФНРЈ одређена је нашим позитивним законодавством. У члану 2 Кривичног законика и члану 2 Закона о извршењу казни, као сврха кажњавања изрично је означено одвраћање и спречавање извршиоца да не чини кривична дела, преваспитање и поправљање учиниоца и стварање општег васпитног утицаја на друге чланове друштва.

Као и у свакој држави, у Федеративној Народној Републици Југославији кажњавање претставља облик којим држава остварује принуду, али у нашем правном систему принуда, која се појављује у облику казне, има из основа измењен карактер у поређењу са казненом принудом капиталистичких држава. Али, с друге стране, код нас уз примену принуде остварује се и широко васпитни утицај на осуђене, као и на остале чланове друштвене заједнице.

Таква казна која се не исцрпљује у самом онемогућавању учиниоца у кривичном деловању, већ која иде и за тим да васпитно утиче како на починиоца, тако и на остале чланове друштва, доприноси општем сузбијању појава криминала. Када говоримо о казни и систему кажњавања као о фактору који директно делује у правцу смањивања појава кривичних дела, морамо у првом реду имати у виду сврху кажњавања, утолико више што баш настојања у том правцу дају читавом систему извршења казне у ФНРЈ његово основно обележје.

У току извршавања казне преваспитање осуђених лица спроводи се у разним облицима.

Основним средством преваспитања осуђених сматра се рад. Лице осуђено на било коју од главних врста казне обавезно треба да ради. Притом се полази са становишта да је учествовање у раду најбржи и најпоузданији пут за привикавање осуђеног на радну дисциплину, за његово оспособљавање за заједнички живот и учвршћење његовог карактера који ће га задржати од поновног вршења кривичних дела.

У пракси извршења казне постоје бројни и разнолики облици успелена осуђеничке радне снаге. Тако је крајем ове године од укупног броја осуђеника, осуђених на казне лишења слободе и лишења слободе са принудним радом, запослено на разним радовима изван казнено-поправних установа 63%, у привредним предузећима при казнено-поправним установама 15,7%, а на разним осталим пословима при казнено-поправним установама, укључујући ту и инвестиционе радове који се при њима изводе, 16,3%. На неупослене отпада свега 5% осуђеника, а то су углавном болесни, физички неспособни, и слично.

Из следећих података се види да највећи проценат успелена осуђеничке радне снаге отпада на радове социјалистичке изградње, који се изводе широм наше земље. Од укупног броја осуђених лица, упуслених на радове изван казнено-поправних установа, ради:

у електропривреди	12,2%
у рударству	3,7%
у металној индустрији	2,5%
у индустрији коже и обуће	1,3%
у индустрији грађевинског материјала	1,6%
у дрвној индустрији	0,1%
у прехранбеној индустрији	0,1%
у пољопривреди	6,3%
у шумским радовима	6,2%
на изградњи путева	19,8%
на изградњи железница	1,2%
на изградњи станбених зграда	39,5%
на изградњи индустријских објеката	3,9%
на свима осталим радовима	1,6%

Учешће претежног броја осуђених лица на таквим радилиштима на којима се остварују велики, а често и највећи задаци изградње социјализма у нашој земљи, делују на њих васпитно и тиме што на тај начин и они постају учесници херојске борбе и напора наших народа за изградњу социјализма.

Да би се што више успело у спровођењу васпитних форми за-послења осуђеника, као и у циљу што успешнијег рада на стручном уздизању неквалификованих радника из редова осуђених лица, основана су при свим већим казнено-поправним установама посебна привредна предузећа републичког значаја. Радећи у тим предузећима, осуђеници данас учествују и стручно се оспособљавају у 22 разне гране индустријске производње, од којих најистакнутије место заузима производња електромотора, производња електричне енергије, фабрике намештаја, дрвна индустрија, ћилимарство, производња папира и картонаже, текстилна производња итд.

Рад осуђеника је плаћен по одређеним надницама, а уколико раде добровољно више од осмочасовног радног времена и уколико у свом раду пребацују постављене радне норме, припада им надница у износу који је општим прописима предвиђен за слободне раднике исте струке и категорије. Правилник о наградама за рад осуђених предвиђа да осуђена лица могу од своје награде утрошити једну трећину на своје личне потребе, другу трећину доставити породици, а трећа им остаје на обавезној штедњи и уручује им се приликом отпуштања после издржане казне.

Залагање на раду узима се као једно од најсигурнијих мерила при оцењивању да ли се и колико осуђено лице преваспитало а нарочито при доношењу одлуке о условном отпусту. На основу показаног владања за време издржавања казне и залагања на раду, отпуштено је од почетка 1946 године до данас 17.810 осуђених лица, од чега само у 1949 години 3.473. Овако широко примењено условно отпуштање такође говори о томе да постоје разлози да казна буде извршена само дотле док осуђена лица својим радом и владањем не пруже гаранције да неће даље вршити кривична дела. Сем тога, Влада припрема предлог Президијуму да се најскорије помилују 7.304 лица, осуђена већином непосредно после ослобођења.

СЛУЖБА ПРОТИВАВИОНСКЕ ЗАШТИТЕ

Током 1948 године организована је служба противавионске заштите, која има задатак да васпитава и организује становништво за случај непријатељских ваздушних напада, како би се и на тај начин допринело одбранбеној моћи наше земље.

За извршење ових крупних задатака служба противавионске заштите захтева, с једне стране, способне, пожртвоване и храбре грађане, а с друге стране, њихово масовно учешће у оваквим акцијама. То значи да ова организација мора постати својина свих наших људи, мора бити помоћна од масовних организација, народних власти и установа.

Разнолике могућности које нападачу стоје на расположењу при ваздушном нападу, као и последица тих напада, захтевају да се сваки становник наше земље, без обзира да ли ће он бити и активни члан ове службе, упозна са начином заштите, са начином коришћења заштитних средстава и васпита себе да присебно и зналачки примени све потребно у циљу ублажавања или отклањања последица непријатељских ваздушних напада, да сачува живот себи и другима, да умањи материјалне штете проузроковане бомбардовањем.

Модеран рат са својим техничким средствима, а нарочито развој ваздухопловства, укључили су могућност строгог одвајања фронта од позадине и постојање неугрожених простора на територији ма које зараћене стране. Савремена армија захтева огромне количине наоружања и материјала, које позадина мора да јој пружи у рату што значи да она треба да ради пуним капацитетом. Омогућити овај капацитет, сачувати предузећа и установе од ваздушних напада непријатеља, није једноставан проблем и захтева како материјалне издатке, тако и добру организацију позадине. И у овом погледу противавионска заштита има да одигра видну улогу, предвиђајући и примењујући са своје стране све нужне мере.

Данас је ова организација у нашој земљи постала већ масовна организација. У сваком граду и насељу постоје одбори противавионске заштите, тако да досад ова служба броји преко 500.000 чланова. Али овај број још није довољан и њега треба стално повећавати. То мора да буде један од важних задатака и наших масовних организација.

Чланове овакве масовне организације треба систематски васпитавати на појединим конкретним задацима. У том циљу је Савезно министарство, поред осталих мера, 1 маја ове године покренуло часопис „Одбрана“. Овај часопис треба да постане масовна публикација. Не би требало да буде ниједног села, блока, насеља, фронтвске организације, школе, читаонице, библиотеке и слично у којима не би било овог часописа. Он треба да постане својина што већег броја грађана, који ће преко њега стицати потребна знања и искуства за сопствену заштиту и одбрану наше домовине. Сем тога треба у свим местима организовати сталне курсеве на којима ће чланови појединих јединица и екипа добити много више знања из области противавионске заштите. У току 1949 године одржано је по разним грамама ове службе неколико курсева кроз које је прошло више од 100.000 слушалаца.

О НАЦИОНАЛНИМ МАЊИНАМА

У духу уставних начела о равноправности и једнакости свих грађана ФНРЈ без обзира на народност, националне мањине у Федеративној Народној Републици Југославији имају, као и нације ФНРЈ, сва права на заштиту и слободан развитак културног живота. Не треба ни наглашавати да се националне мањине школују у основним и нижим школама на својим језицима.

Користећи ова права, националне мањине су обнављале и оснивале своја разноврсна удружења и савезе, као што су културно-просветна, фискултурна и друга. Из програма тих удружења види

се да је културно-просветна активност националних мањина усмерена на развијање и ширење науке, књижевности и уметности, међусобног зближавања припадника националних мањина, као и културне сарадње са осталим народима ФНРЈ. Њихов рад се одвијао и одвија кроз организовање библиотека, читаоница, хорова, дилетантских, фолклорних и других секција, издавање књижевних и научних публикација, приређивање предавања, изложби, концерата и прикупљање података и материјала о културном животу и раду националних мањина итд.

Ову правилну политику наше Владе најбоље илуструју следећи подаци о удружењима националних мањина:

Мађари:

На територији ФНРЈ раде 83 мађарска удружења. Од тога су 62 културно-просветна, 12 ловачких и 9 фискултурних. Ова удружења делују или на подручју целе ФНРЈ или су локалног значаја.

Чеси:

На територији ФНРЈ раде 32 чешка културно-просветна друштва. На подручју Народне Републике Србије постоје три удружења чешке мањине и то: „Чехословачка беседа“ у Вршцу, основана 1945 године, „Чешка беседа“ у Ковину, основана 1946 године, и „Чехословачко удружење“ у Београду, основано 1945 године.

На подручју Народне Републике Хрватске формиран је недавно „Чехословачки савез“ у Дарувару, а у јануару 1949 године основан је Савез културних друштава чешке мањине Среза Дарувар. Поред ова два савеза, у Народној Републици Хрватској постоји још 8 удружења чешке националне мањине под називом „Чехословачка беседа“ и „Чехословачка обец“. Три су основана 1945 године, једно 1946, а четири у марту 1949. Ова удружења су врло активна на сектору културно-просветне делатности.

У Народној Републици Босни и Херцеговини раде 3 културно-просветна друштва чешке мањине, основана у току 1945—1947 године, и то: „Чехословачка обец“ у Сарајеву и Зеници и „Чехословачка беседа“ у Приједору.

У Љубљани је такође обновило рад друштво „Чехословачка обец“.

Словаци:

На подручју ФНРЈ постоји 20 удружења словачке мањине и то 18 културно-просветних и 2 фискултурна.

Румуни:

Румунска национална мањина има 13 културно-просветних друштава, 3 ловачка и 2 фискултурна.

Италијани:

На подручју Народне Републике Хрватске постоји 10 удружења италијанске националне мањине. Ова удружења организационо су укључена у састав Народног фронта и врло су активна на културно-просветном и политичком пољу.

У Народној Републици Словенији постоји друштво италијанских радника „Павел Морган“ у Љубљани са 300 чланова, које ради у оквиру синдиката на културном, политичком и стручном уздицању чланства, као и на развијању фискултуре.

Шиптари:

На подручју Народне Републике Србије, у Аутономној Косовско-метохијској области, постоје 3 културно-уметничка друштва Шиптара, и то: шиптарско културно-уметничко друштво „Мета Барјактар“ у Косовској Митровици, синдикално културно-уметничко друштво „Агими“ у Призрену и културно-уметничко друштво „Парапарим“ у Пећи. Прва два су основана 1948 године, а треће у току ове године.

На подручју Народне Републике Македоније ради културно-уметничко друштво „Емин Дураку“ у Скопљу, фискултурно друштво „Братство“ у Кичеву и „Башкими“ у Куманову.

Турци:

На подручју Народне Републике Македоније постоји 5 друштава турске националне мањине, и то: 4 фискултурна и 1 културно-уметничко. Турско културно-уметничко друштво „Јени Јол“ у Скопљу основано је у јулу 1948 године и има око 150 активних и 500 помажућих чланова. Омладинско фискултурно друштво „Јени Дујна“ у Призрену и фискултурно друштво „Бирлик“ у Радовишту, као и спортско друштво „Илери“ у Куманову, основана су 1948 године, док је спортско друштво „Шефки Сали“ у Титовом Велесу основано почетком 1949 године.

Из ових података се види да је националним мањинама у ФНРЈ омогућен културни развој и да оне у пуној мери користе та своја права кроз низ разноврсних мањинских удружења.

Али, активност националних мањина иде још и даље. Оне прате и активно учествују у раду Народног фронта, те се може рећи да нема ниједног удружења које не учествује у раду и акцијама Народног фронта.

Нарочито је развијена делатност мањинских удружења у њиховом повезивању са сељачким радним задругама, што се манифестује преко колективних одлазака у сељачке радне задруге ради одржавања приредаба, предавања, итд. Велики број чланова ових удружења истовремено су и чланови сељачких радних задруга.

Сем тога, овде треба нарочито истаћи да је Шиптарима у Аутономној Косовско-метохијској Области, који су највише били угњетавани у старој Југославији, данас потпуно загарантован слободан политички и културан живот и развитак и равноправно учешће у свим органима народне власти. После ослобођења они су добили своје прве школе и то: 453 основне школе, 29 нижих гимназија и 3 више. Кроз те школе прошло је досад, учећи из уџбеника на свом језику, 64.000 деце а 106.000 Шиптара на Косову и Метохији научило је да чита и пише.

Колико је дубоко продрла идеја братства и јединства код Шиптара најбоље показује њихово одлучно држање и отпор према свим провокацијама које се данас организују из енверовске Албаније против Југославије. Ја нећу да се упустам у анализу унутрашњег политичког стања у тој земљи, као и метода владавине данашњег режима. Али чињеница да сељаци, радници и војна лица свакодневно беже отуда у Југославију (број пребеглих износи близу 2.500), а нарочито после варварског убиства познатог партиског и државног руководиоца Кочи Дзодзеа, доказује да информбироовска политика није успела да поколеба албански народ у његовом пријатељству према социјалистичкој Југославији.

Хоћу овде да истакнем и проблем исељавања Јевреја из Југославије.

После стварања јеврејске државе у Палестини наша Влада је изишла у сусрет оним Јеврејима који су изразили жељу да иступе из нашег држављанства и да се преселе у своју нову домовину. Тако је у току 1948 и 1949 године добровољно напустило Југославију укупно 6.586 Јевреја, којима је омогућено да преселе и сву своју покретну имовину. Мислим да ниједна влада није показала толико разумевања према том проблему као наша. Таквим ставом наше Владе дошла је и овде до изражаја њена доследна политика по националном питању.

Све ово показује да је националним мањинама загарантован и омогућен слободан свестран и стварни развитак у ФНРЈ. Насупрот томе, нашим националним мањинама у појединим суседним земљама како оним информбироовске „народне демократије“ тако и онима у другим „демократијама“, не само да се ускраћује право на удруживање, већ се преко ноћи на најбруталнији начин избацују из својих дотадашњих друштвених просторија, а поједини активни чланови прогањају или лишавају слободе због свог активног рада у постојећим удружењима, због испољавања својих политичких убеђења и националних осећања.

Другови посланици,

Дозволите да се укратко осврнем још на нека питања која су у тесној вези с оним што сам досад изложио.

Као што је познато, скоро две године траје бесомучна клеветничка кампања против наше земље, наших народа и њихове херојске Комунистичке партије. С обзиром на размах, средства и темпо те кампање, тај рок би био сасвим довољан за остварење политике руководиоца из Совјетског Савеза према Југославији кад би та политика имала ма какве везе са нашом стварношћу, кад би садржавала бар зрнце истине, добронамерности и искрености према нашим народима. Али, баш због тога што она не садржи те елементе, у нашем народу покопан је први њихов покушај, који је — сасвим у складу с њиховим методама — ишао за тим да се кроз познату насилничку Резолуцију посеје по свету утисак како су они у односу на КПЈ дубоко принципијелни и како су сами „продумали“ све како треба и да никако друкчије не може бити. Нема сумње, инспиратори и руководиоци те срамне кампање успели су у првом моменту да некаквим својим открићем о „стању у КПЈ“ заблесну и збуне многе комунисте и напредне јавне раднике у свету. Међутим, наши народи су у својој прошлости, а нарочито у Другом светском рату, стекли исувише скупо плаћено искуство да би им данас неко могао продавати рог за свећу. Код наших народа они су, несумњиво, доживели такве неуспехе, каквим се нису надали ни они, ни шака њихових бедних кортеша — најпрљавијих издајника наше социјалистичке домовине. Данас је читав наш народ, чврсто збијен око своје Партије и Владе, устао као један човек да брани тековине велике Народноослободилачке борбе: братство и јединство свој суверенитет, независност земље и изградњу социјализма у њој.

Кад су наши такозвани критичари увидели да им мало ко у свету верује да се у Југославији не изграђује социјализам, они су одмах своју захукталу пропагандну машину преоријентисали на најфантастичније измишљотике о нашој земљи, које се могу искомбиновати и заогрнути потребном тајанственошћу само у искусним обавештајним уредима који се баве том врстом „племенитих послова“. Тако су наши „критичари“ брзо дошли до сазнања да је много лакше применити ту врсту борбе против социјалистичке Југославије, него разбијати главу на теоретским питањима и водити принципијелну,

искрену дискусију о томе какви треба да буду односи између социјалистичких земаља. Такви методи у односима између радничких и демократских покрета не само да су неодрживи, него уносе и деморализацију у редове радничког покрета, разарају код људи најплеменитија осећања која стичу приступајући радничком покрету,

Тешко је верно описати или речима исказати колико су далеко отишли наши „критичари“ у политичком лицемерству, колико су за ове непуне две године унаказили појмове о моралу у радничком покрету. У том кругу људи не ради се више о томе да ли је ово или оно истина, за њих је то постало само питање практичне политике за свакодневну употребу, а основно је измислити, колико толико логички исконструисати једну ствар, догађај или тумачење неког проблема, већ према томе како им кад нешто треба. Једном речи, њих се не тиче на какав ће одјек наићи код људи којима се обраћају, код људи који мисле, расуђују и делују тек кад о нечем стекну своје убеђење. Зато они не могу чудом да се начуде како и откуда толика тврдоглавост и смелост код југословенских народа да толико дуго дају отпор тако „генијалним“ потезима. Али, притом, они очито заборављају да је наш народ Партија васпитавала не да слепо иде и пасивно учествује у догађајима, већ да буде активан чиглац у политичком и друштвеном збивању. Ето, то је баш оно што је помогло не само нашем народу, него данас већ и многим комунистима и напредним људима у свету, да брзо сагледају сву беспринципијелност и беду наших такозваних критичара.

Као што је познато информбироовска пропаганда није пропустила да узме на нишан нарочито Управу државне безбедности, и то баш зато што она, несумњиво спада у оне органе наше државе који су на делу доказали своју оданост и верност народу и нашој социјалистичкој држави. Поникла у ослободилачкој борби наших народа, расла и развијала се заједно с развитком наше Народне револуције. Управа државне безбедности је непоколебљиво извршавала своје задатке које је пред њу постављало наше државно руководство.

Према томе, није тешко одгонетнути зашто је тако бесомучно нападнут баш тај орган наше народне власти. Пре свега, ја сам дубоко уверен да организатори и руководиоци ове чудовишне кампање, кад су пошли на такав нечастан пут борбе против Југославије, нису били сасвим уверени да ће сломити и бацити на колена нашу Партију и такав народ као што је наш. Због те њихове резерве која је, уосталом, каснијим развојем догађаја заиста откриле њихове велике заблуде, требало је на сав глас подићи вику на органе Управе државне безбедности и „доказати“ свету да сви неуспеси Информбироа у нашој земљи долазе отуда што удбовски „јањичари“ и „целати“ спроводе терор над „здравим снагама“, да су убили на стотине људи, а похапсили на хиљаде и десетине хиљада. Заиста, другови, било би смешно ако би се упустили у то да доказујемо мајсторима баш оваквих послова да бело није црно. Али једно је јасно. Руководени принцип у методама рада органа наше државне безбедности досад је био и остаће човечан, а не бездушан и бирократски однос према људима. У томе се управо и састоји битна разлика између нас и наших противника кад се ради о мерама према људима који греше, одвратно који чине противзаконите поступке. С друге стране, онемогућавају непријатеља или сваког оног који, било на који начин, угрожава тековима гласе Народне револуције и изградњу социјализма. Частан је задатак не само органа безбедности, него и сваког грађанина наше земље. Снага државне безбедности не лежи у њеним саопштењима, ето.

првом реду у томе што се они боре за стварне интересе народа и што се ослањају на народ.

У пропаганди источноевропских земаља сада је уобичајена крилатица — преузети из Херстове штампе — како је Југославија полицијска држава. Било би глупо кад би се ми бранили од такве оптужбе. У методама наше борбе против непријатеља или оних који греше ми се никад нисмо служили подметањима, лажним оптужбама и инсценираним процесима, јер су то карактеристичне црте режима у којима су принципи социјалистичког хуманизма и индивидуалног прилажења кривцима уступили место нељудском односу према људима, у којима се прави циљеви скривају од народа.

Наши принципи, као што сам рекао, сасвим су друкчији. Полазећи од њих, сасвим је разумљиво што код нас не само да није нико убијен, сем ако је покушао да бежи преко границе и притом употребио оружје против будног чувара наше границе (као што је то случај издајника Арса Јовановића и Илије Булатовића), него смо, како је познато, могли да пустимо знатан број оних који су давали гаранције да ће се поправити и часно укључити у конструктиван рад на социјалистичкој изградњи. Тих принципа у односу према кривцима ми ћемо се чврсто држати и убудуће, јер је досадашња пракса показала да су правилни. А ја сам убеђен да ће наша земља, на основу досадашњих искустава и проверене праксе показати нови, социјалистички однос према кривици и кривцима који се у данашњој фази борбе заснива, с једне стране, на непомирљивости према непријатељима социјализма, а с друге стране, на давању могућности свима који стварно желе и настоје да се поправе и постану добри и часни грађани своје земље. (Бурн и дуготрајан аплауз).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ТЕШКЕ ИНДУСТРИЈЕ ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА ФРАНЦА ЛЕСКОШЕКА

Другови народни посланици,

У свом говору у буџетској дебати 1948 године предвиђао сам тешкоће које ћемо имати у планској 1949 години, како у задацима капиталне изградње, тако и у извршењу плана. Такође сам предвидео и задатке који стоје пред нама да би смо могли тешкоће отклањати у току године и да бисмо могли извршити план који је био постављен за 1949 годину.

Као што вам је свима познато, Југославија има инвестиционе и трговинске уговоре са Чехословачком, Мађарском, Пољском и Румунијом. Ти су уговори били закључени на основу програма наше Петолетке. Испоруке из тих уговора требало је да теку чак до 1951 године, а по роковима у којима треба да пустимо наша нова постројења у погон према Петогодишњем плану.

У години 1949 Чехословачка нам је морала по инвестиционим уговорима да испоручи машине и инсталације за црну металургију за 52,650.000 динара, за алуминијум и бакар за 56,439.000 динара, за индустрију ватросталних материјала 5,680.000 динара, а од свега тога није нам ништа испоручено.

Мађарска нам је морала да испоручи за црну металургију машине и инсталације за 32,984.514 динара, од чега смо већ платили 11,097.891 динар. Затим, потребе за индустрију ватросталних материјала у вредности 13,711.016 динара од чега имамо плаћено 2,095.000 динара. За потребе индустрије алуминијума и бакра платили смо Мађарима 416,976.600 динара, а испоручили су нам 1948 године свега за 158,746.600 динара, тако да нам Мађари још данас дугују 271,425.000 динара, поред тога што су цене по којима смо плаћали у Мађарској биле за 20% — 80% веће него у Немачкој.

Пољска нам је морала испоручити за индустрију алуминијума и бакра разног материјала у износу од 2,500.000 динара, а за црну металургију 1,531.000 динара, од чега је већ уплаћено 510.000 динара.

Са Румунијом је склопљен уговор, по коме је требало да нам испоручи, као компензацију за руде и кокс, 50.000 тона белог сировог гвожђа. Испоруке овог гвожђа обустављене су марта 1949 године, тако да је испоручено само 31.576 тона гвожђа. Међутим, ми смо наше обавезе испунили уредније, јер смо Румунима испоручили робе и кокса у количини која одговара вредности 40.000 тона белог сировог гвожђа. Према томе, Румунија не само да је самовољно прекинула уговор, него нам је за наше извршене против-вредности остала дужна 8.424 тоне

белог сировог гвожђа, што за нас претставља губитак од 44,226.000 динара.

А Совјетски Савез морао нам је испоручити 2.500 тона манганове руде у вредности 4,500.000 динара, а није је испоручио.

Све ове земље у 1949 години нису нам ништа испоручиле, иако смо им већ унапред платили 420,670.000 динара, а остатак је био платив на дан испоруке. То је, ето, та интернационалистичка помоћ, о којој та браћа дижу галаму широм целог света.

И поред тога ми смо у овој години пустили у погон неколико нових капацитета:

1) Високу пећ у Сиску, капацитета 150 тона на дан, која је потпуно изграђена у нашој земљи. Према плану било је предвиђено да ова пећ буде пуштена у погон 1 септембра 1949 године, а пуштена је у погон 29 новембра. Ово закашњење уследило је због тога што су нам Чеси испоручили за ту пећ лошу шамотну опеку, а за каупере нису нам опеку уопште послали, па су их морале израдити, уз многе тешкоће, наше фабрике. Колико је мука и тешкоћа било при решавању овог задатка изнео сам приликом пуштања ове пећи у рад.

2) Ваљаоницу тешког лима од 2.400 мм. у железари Јесенице са годишњим капацитетом од 40.000 тона, која је такође у целости изграђена у нашој земљи, изузев велики илгнер електро-мотор. По плану, ова је ваљаоница требало да буде пуштена у погон 1 октобра 1949 године, а стварно је пуштена 29 новембра. Да домаћи стручњаци нису преузели монтажу из Италије испорученог мотора, пуштање ваљаонице у погон уследило би тек маја 1950 године. И ово закашњење уследило је због тога што нам нису испоручени цртежи и делови за пећ, и због тога што нам из Мађарске није испоручено 16 мотора са прибором.

3) Сименс-мартенову пећ у Смедереву, капацитета 25 тона. Пуштање ове пећи у погон било је предвиђено за 1 август 1949 године, а пуштена је у погон 1 септембра 1949 године. Пећ је пуштена у погон са закашњењем због тога што из Мађарске нису стигли поручени мотори и кранске мачке са хватаљком. Услед овога морало се прибећи једном провизорном решењу само да би се пећ могла пустити у погон.

4) Сименс-мартенову пећ бр. 7 у Зеници, капацитета 60 тона. По плану ова је пећ морала бити пуштена у погон 1 фебруара 1949 године, а стварно је почела рад 1 маја 1949 године с тим што је све до 29 септембра радила са капацитетом ограниченим на 70%, када је пуштен у погон нови кран од 125 тона који је испоручен из Италије. Овај је кран стигао у нашу земљу са закашњењем и са недостацима које смо морали исправљати на лицу места, а монтажу су морали извршити наши монтери уместо италијански.

5) Сименс-мартенову пећ бр. 8 у Зеници, капацитета 60 тона. Ова је пећ по плану требало да буде пуштена у погон 1 октобра 1949 године, а пуштена је 29 новембра. Закашњење је настало услед задоцњења и исправке крана који је пуштен у погон 24 новембра.

6) Дубинску пећ у Зеници, која је по плану требало да буде пуштена у погон 1 јуна, пуштена је тек 29 новембра. Закашњење је настало због тога што нису били довршени грађевински радови, монтажа зграде и пећи. Пећ још ни данас не производи, али ће се са правом производњом почети тек марта 1950 године, када ће бити прерађен специјалан кљешникран из релација, који нам „наши пријатељи“ нису послали.

7) Ливницу „Јастребац“ у Нишу, која је по плану стављена у погон 29 новембра.

8) Рационализовали смо, механизовали и попунили низ мањих објеката.

9) Према инвестиционом уговору са Мађарском требало је да нам Мађари испоруче и монтирају 1951 године инсталације за једну, модерну и велику фабрику пољопривредних машина која би сериски производила: вршалице, селекторе, тријере, косилице, самовезачице, спрежне и тракторске плугове и култиваторе.

По објављивању Резолуције Информбироа Мађарска је, поред других уговора, одбила да изврши и овај уговор, чиме је свакако настојала да омете план механизације наше пољопривреде.

Ми смо се, међутим, и овде снашли на тај начин што смо постојеће капацитете наших фабрика пољопривредних машина делимично проширили, а подигли смо и један нов комбинат за производњу пољопривредних машина у Новом Саду под називом „Победа“.

Не чекајући на инсталације из Мађарске, а повећавањем капацитета Осјечке ливарнице, постигли смо производњу од 200 плугова дневно, што претставља европски капацитет, већи од капацитета предвиђеног за фабрику, коју је требало да нам инсталирају Мађари. Поред плугова које већ масовно производимо, ми производимо и друге пољопривредне машине, које су биле предвиђене да се израђују у новој фабрици коју су Мађари одбили да испоруче, и то у великим серијама. У вршалицама, тријерима, селекторима, косилицама и култиваторима постигнута је дневна продукција која знатно надмашује дневну производњу великих европских фабрика пољопривредних машина. А у току идуће године освојићемо и сериски производити самовезачице и тракторске плугове, који су такође били предвиђени као производи фабрике, коју је требало да инсталирају Мађари.

На тај начин ми смо, не чекајући на инсталације из Мађарске, увећали производњу напорима наших радних људи; проширивањем постојећих и освајањем нових капацитета постигли смо већ у овој години 85% од онога што нам је та нова фабрика из Мађарске требало да осигура својом производњом, а осигурали смо услове за освајање даљих 15% у идућој години.

ОСВАЈАЊЕ ПРОИЗВОДЊЕ

Наши нови производи су 51 комад разних производа за разне сврхе: 1) тешки челични ливени делови од 60 тона (ваљачнички стан за пругу лима у Јесеницама); 2) специјални ливени челици за специјалне сврхе; 3) специјалне плоче 45 — 50 мм дебљине (квалитета који је бољи од иностраних производа) за специјалне сврхе; 4) специјални ковани комади за специјалне сврхе (њихова термичка обрада); 5) силицирано сирово гвожђе; 6) ваљање нових профила за аутомобилске точкове; 7) нове врсте индустријских ножева; 8) усавршавање легираних челика нарочито за специјалне сврхе; 9) нове електроде „Триглав“; 10) камиони „Првенац“ — прерађена конструкција камиона досадашње производње „Пионир“ за наше прилике и брдовите терене, са нашом конструкцијом рама, диференцијала и шоферске кабине, као и са побољшаним системом хлађења, усисног и издувног система мотора као и кочница; 11) трактор точкаш типа „Задругар“ и „Ударник“ — домаћа конструкција са прилагођеним мотором камиона „Пионир“ са редуцираном снагом од 50 кс и 2.000 о/мин. (обртаја у минути), за пољопривредне сврхе и за друмску вучу; 12) мотор са ваздушним хлађењем типа Д—07 — снаге 11 кс код 2.000 о/мин., добијен реконструкцијом мотора домаће конструкције, који је био применљив само за погон центрифугалних ватрогасних пумпи. Овом новом домаћом конструкцијом бензинског мотора мале снаге наша привреда добија погодну погонску машину за разнолику примену; 13) нови ти-

нови пнеуматског оруђа: а) пнеуматски чекић-бушач од 18 кг са новом карактеристиком, са обртним бушачем; б) пнеуматска брусилца за примену у ливницама и другим погонима; 14) хидраулични первибратор — оригинална замисао и конструкција друга Богдана Матовића, конструктора за тешке и масивне бетонске конструкције; 15) покретне кухиње за војне сврхе; 16) седам разних врста аутотракторског прибора: а) показивач смера возње, б) пречистач уља, ц) предњи и задњи цилиндер хидрауличне кочнице, д) централни кочни цилиндер хидрауличне кочнице, е) контролник притиска уља, ф) прекидач за осветљење, г) декамелит мазалица; 17) елемената пумпе за убризгавање код дизел-мотора — три типа; 18) свећице за авионске моторе — два типа; 19) комплетан хладњак за камион и трактор; 20) „гровер“ еластичне подлошке за завртње; 21) куглични и ваљкасти лежачеви — 6 типова и то: а) 4 типа кугличних лежачева, б) један тип ваљкастих лежачева, ц) 1 тип коничног лежача; 22) специјална гарнитурa за аутогено сечење профила материјала за црну металургију; 23) централна мазалица високог притиска за машинска постројења; 24) специјалан нож за израду зупчаника на Фелов машини; 25) динамо са регулатором за камион; 26) електрични покретач (стартер) за камион; 27) аутосијалице — 5 врста; 28) батере;

	Прототип	Серијски	Прототип	Серијски	Освојена техн. документација
29) грабуље спрежне	1948	1949	—	—	компл. техн. док.
30) сејалица за жито тракторска	1949	1949	—	—	„ „
31) љуштилица за рицинус	1949	1949	—	—	израђени нацрти
32) сејалице за репу комбиноване	1948	1949	—	—	компл. техн. док.
33) косилице за траву	1949	1949	—	—	„ „
34) селектор моторни	1948	1949	—	—	„ „
35) запрашивач	1948	1949	—	—	„ „
36) млин чекићар	1948	1949	—	—	„ „
37) триер ручни	1948	1949	—	—	компл. документ.
38) вршалица ЈВ 1070	1948	1949	—	—	„ „
39) моторна сечка	1948	1949	—	—	компл. техн. док.
40) мотор пумпа за гнојницу	1948	1949	—	—	„ „
41) самовезачица	—	—	1949	1950	Израђени нацрти
42) превртач за сено	—	—	1949	1950	„ „

43) трансформатори 2.500 киловатампера; 44) трансформатори мерни, пет типова; 45) трансформатори струјни 600 и 800 А, реда 10; 46) генератори — 9 нових типова хидрогенератора од 200, 650, 800, 900, 1800 и 2200 киловатампера; 47) микрофонски улошци; 48) телефонски улошци; 49) телефонски бирачки колут и израду комплетних телефонских апарата (досада су израђивани само апарати без бирачког колута); 50) регулатори за ауто-динамо машине 12 V; 51) телефонски гајтан ГЦО и ГАО.

Поред тога освојено је 13 нових полупроизвода: 1) отковака за камион — 25 делова; 2) челични одливци за камион — 21 део; 3) отко-

вака — 19 врста за прстенове кутличних и ваљкастих лежајева; 4) ваљани профил за бандаж точка камиона; 5) материјал за отковке вентила мотора; 6) вучена пљосната жица за гронвер подлошке; 7) ваљани бакарни месингани лим од 0,1 до 0,12 мм; 8) модифицирани лив — за отковке камиона, трактора и мотора Д-02 и Д-07; 9) оловна бронза за лежишта Дизел-мотора и ваздухопловних мотора за високо напрегнута лежишта; 10) отковци за камион — 17 делова, од којих најзначајнија предња осовина камиона (уз сарадњу радионице у Младеновцу). Тиме су освојени сви отковци изузев радилице мотора, на чему се ради; 11) отпресци од лима за камион — 12 делова, од тога значајних и то: а) уздужни носач рама камиона, б) блатници — леви и десни, ц) точкови (уз сарадњу са ТЕП-ом), д) табла за инструменте; 12) силумински одливци — 4 значајна и то: а) главе цилиндра камиона, б) точак управљача, ц) глава цилиндра мотора Д-02 и Д-07, д) картер мотора Д-02 и Д-07; 13) ливење под притиском легура цинка за делове камиона.

Затим, у 1949 години завршили смо један део (20) нових конструкција, и то: 1) трансформатори 31.500 КВ; 2) напонски мерни трансформатори реда 35, један тип; 3) генератори — завршена конструкција пет нових типова хидро-генератора; 4) регулациона склопка за велике трансформаторе; 5) линиски бирач два типа од 1 и 10 КВ; 6) приградне и уградне склопке — конструкције за седам типова; 7) растављач за уземљење — конструкција 2 типа од 10 до 35 КВ; 8) сигнална склопка за растављаче; 9) заштићене крајње склопке „Сцх“; 10) заштићени контролери — 3 КВ „Сцх“; 11) заштићени ручни растављачи 3 КВ „Сцх“, 12) мотори за дизалице — конструкција 4 типа; 13) мотори за бушаће гарнитуре за нафту, са повећаном сигурношћу типа А-68 Сцх; 14) мотори вертикални за пропелерне пумпе типа А-87; 15) буххолц релеј — конструкција за два типа; 16) водени покретачи — 2 типа; 17) пољско-индустриски телефон; 18) потцентрала 2 типа за градску телефонску линију са 2 или са 10 локалних места; 19) сепкретарска телефонска гарнитура; 20) аутоstarterи 12 и 6 V.

Поред свега тога ове године Титови заводи „Литострој“ у Љубљани израдили су уређаје за 7 хидроцентрала, укључивши 19 турбина са укупно 95 милиона киловат-часова, као и неколико мањих турбина које нећу наводити. Неке од тих централа ставила је електропривреда већ у погон а остале се још монтирају.

Из овог кратког извештаја види се, другови, да су нам земље Информбироа, на челу са Совјетским Савезом, чиниле и ове године многе тешкоће. Али захваљујући нашим трудбеницима, нашим мајсторима, пословођама, техничарима и инжењерима, захваљујући њиховој високој свести, њиховој иницијативној сналажљивости и упорности, све те тешкоће биле су савладане тако да услед неиспоруке из коминформбироовских земаља ниједан задатак наше капиталне изградње у 1949 години није закаснио више од два месеца. Значи да наши злонамерни критичари из тих земаља нису успели у својој злоначиној работи. Решавајући изнете тешкоће ми смо себи помогли на тај начин што је наша спољна трговина усмерила куповину машина и инсталација на Запад, али тиме су били продужени рокови испоруке, па смо били присиљени да до тог тренутка прибегавамо разним провизоријама. У извесној мери помогли смо се и репарационим испорукама, које смо морали прерађивати и подешавати за наше прилике. Али највише од свега онога што нам нису испоручиле земље које сам споменуо направили смо сами, направили су наши трудбеници.

И, ево, коначан резултат наших напора у 1949 години огледа се у томе што је тешка индустрија извршила свој план са 96,8%. Што се,

~~Ево, мице наредне планске године, ми поново стојимо пред великим~~
задацима, а нарочито у капиталној изградњи и изградњи друштвеног
стандарда. Наш план за 1950 годину предвиђа велике задатке првен-
ствено у нашој основној индустрији, у црној металургији и произ-
водњи ватросталних материјала, затим у индустрији пољопривред-
них машина, а у осталим индустријским гранама обухвата довршење
започетих објеката и комплетирање фабрика у обиму који је пред-
виђен Петогодишњим планом.

У том правцу ми смо поставили себи као задатак да у оквиру
ране прве металургије проширимо рудник Вареш и извршимо у њему
велике припремне радове, који треба да задовољи потребе наших же-
лезара у Зеници, Сиску и Јесеницама у руди. У Зеници треба да се
доврши и монтира до краја 1950 године постројење велике ковачнице,
затим да се до краја исте године изгради висока пећ капацитета 700
тона на дан, да се изгради велика ваљаница и монтирају Блуинг и
средња ваљаничка пруга до 1951 године, да се настави градња че-
личане и изграде две окретне Сименс-мартенове пећи по 180 тона
шарже и једна Мартенова пећ од 60 тона шарже, као и да се до 1951
године почне са изградњом електричне и калоричне централе уз по-
четак припремних радова за коксару.

У Сиску треба да изградимо током наредне године другу ви-
соку пећ од 150 тона капацитета, затим да почнемо са изградњом ве-
лике ваљанице за бешавне цеви, а при крају наредне године треба
да почнемо са монтажом машина и изградњом једног дела електране.
На Јесеницама треба да довршимо велику ваљаницу и да изврши-
мо значајне реконструкције. У Смедереву морамо проширити и модер-
низовати ваљаницу танког лима. У Гуштању треба да довршимо ко-
вачницу и мартеновски погон са две електричне пећи. У оквиру индустрије
ватросталних материјала треба да постигнемо следеће: у Рав-
ковићеву довршити нову фабрику ватросталног материјала и пустити
је делимично у погон 1950 године; у Аранђеловцу довршити нову фа-
брику шакотног материјала, па и њу пустити делимично у погон.

У сектору производње пољопривредних машина морамо довр-
шити фабрику „Победа“ у Новом Саду и ставити нову халу у погон
већ у идућој години, а такође у наредној години довршити и нову
фабрику у Земуну и ставити је у погон.

У нашој металној индустрији чекају нас следећи задаци: довр-
шити и ставити у погон 1950 године нове ковачнице у Железнику;
комплетирати и доградити нову фабрику „Јастребац“ у Нишу; довр-
шити нове челичане са електричним пећима и пустити у рад нове
ковачнице у Титовим заводима „Литострој“, довршити нове велике
лимарнице и пустити их у погон у предузећу „Буро Баковић“; довр-
шити нове ливнице у предузећу „Првомајска“ и најзад, довршити и
пустити у погон механичке радионице у предузећу „Јединство“.

У електроиндустрији очекује нас 1950 године изградња нове
„Д“ хале у предузећу „Раде Кончар“ за велике генераторе и јама за
испитивање генератора и мотора. Поред тога, у овој години очекује
нас и проширење постојећих грла, као и низ ситних рационали-
зација.

Али, у 1950 години предвиђена је и замашна сума за радничке
станове и друштвени стандард, као два задатка који у нашим усло-
вима логично прате ширење и јачање производних средстава и про-
изводње.

Дакле, другови посланици, као што видите, пред тешку индустрију
постављају се током 1950 године велики и одговорни задаци.
Одговорност за извршење тих задатака пада у првом реду на само

Министарство тешке индустрије, затим на његове генералне и главне дирекције, и коначно на саме колективе наших предузећа, јер је и сам производни план за 1950 годину повишен према извршењу 1949 за око 20%. Али ја чврсто верујем, другови, да ћемо и 1950 године, под руководством наше славне Партије, нашег Централног комитета и друга Тита, часно извршити свој задатак и поред свих тешкоћа, клеветања и сметњи Коминформа и свих других злонамерника. (Бурно и дуготрајно одобравање.)

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА РУДАРСТВА ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА СВЕТОЗАРА ВУКМАНОВИЋА

Другови народни посланици,

План рударства у основним гранама, рачунајући у вредносним показатељима, биће испуњен ове године са око 98% и то: у производњи угља око 94%, у производњи обојених метала око 101%, и на индустрији нафте око 101%.

Иако није испуњен у потпуности основни план у рударству, ипак не можемо казати да нијесмо постигли огромне успјехе у овој години, нарочито ако се узму у обзир услови под којима се радило. Колики су успјеси постигнути, може се најбоље видјети ако упоредимо пораст производње у овој години са производњом у прошлој години. Наиме, укупна производња у рударству порасла је за око 32% у односу на остварену производњу прошле године. Са оваквим скоком у производњи, очигледно, може се похвалити мало која земља са народно-демократским уређењем. Шта показују ови резултати? Они показују да један од основа наше социјалистичке привреде, рударство — сировинско-погонска база — крупним корацама корача напред и омогућава брзи темпо социјалистичке изградње у нашој земљи.

Међутим, пораст производње није равномјеран у свим гранама рударства. Неке гране у рударству заостају не само у односу на друге гране него — што је најважније — и у односу на потребе наше привреде и широке потрошње. Да видимо како ствари стоје у том погледу.

У обојеној металургији производња је ове године порасла за око 24% у односу на производњу 1948. Али и овдје постоји низ неравномјерности, заостајања у производњи појединих метала, огромних скокова у производњи других метала итд. Тако, на примјер, у производњи бакра није направљен скоро никакав напредак, иако је направљен огроман напредак у проналажењу и припремању за производњу нових бакарних рудишта (о чему ће бити говора у даљем излагању). С друге стране, у производњи оловно-цинкане руде ми смо ове године оставили производњу — рачунајући у природним показатељима — за 25,7% више него 1948. У производњи сировог олова тај пораст износи 16,9%, у производњи сировог цинка 37,2%, у производњи антимонове руде 40,3%, у производњи антимона регулуса 11,2%, у производњи боксита 145,8%, у производњи хромне руде прве врсте 22%, II врсте 88,3%, III врсте 82,1% итд. итд.

Неравномјерност у скоковима производње појединих врста метала неизбежна је у извјесном степену, с обзиром да то зависи од

броја отворених рудника и припремљених резерви, то јест од могућности повећања капацитета наших рудника. На примјер, код бакра, ми не можемо остварити веће скокове у производњи поред осталог и због тога што имамо само један рудник бакра који је већ достигао свој максимални капацитет. У рудницима олова и осталих метала, међутим, било је могућно остварити повећање производње захваљујући отварању нових рудника и повећању резерви руда. Но, ова неравномјерност мора се уклањати оријентишући геолошке и истражне радове на проналажење и припремање рудишта метала за које се осјећа већа потреба у нашој привреди. У овој години наши геолошки радови су и били оријентисани у овом смјеру и постигли смо доста крупне резултате на истражним радовима на бакру и ретким металима, ма да то још није довољно да би се отклонила постојећа неравномјерност.

Пораст производње сирове нафте износи ове године 72% у односу на производњу прошле године. То је, наравно, крупан успех, али, с обзиром да оваква производња не задовољава ни издалека потребе наше привреде и широке потрошње у нафтним дериватима (бензин, петролеј, уље итд.), ми се не можемо задовољити постигнутим резултатима. Ово нарочито ако узмемо у обзир чињеницу да је индустрија нафте имала објективних могућности да постигне далеко боље резултате у бушењу (а од тога директно зависи производња) и поред чињенице да нијесмо успјели обезбиједити нафтина предузећа потребним бушаћим гарнитурама и да бушаће гарнитуре купљене из Совјетског Савеза, Италије и совјетске зоне Аустрије не само да нијесу комплетне већ су и направљене од врло лошег материјала. Међутим, пораст производње нафтних деривата у нашим рафинеријама већи је за око 21% у односу на производњу у прошлој години. Производња појединих нафтних деривата порасла је у огромним скоковима (на примјер: плинско уље 268,8%, петролеј 180%, вретенастс уље 16% уље за ложење за 249%, токовна маст за 125%, моторни бензин за 259%, бензин за гуме за 38% итд.) у односу на производњу у прошлој години. Овај крупан резултат постигле су наше рафинерије и поред чињенице да су двије рафинерије стајале преко два месеца због недостатка сировине, захваљујући самопрегорном раду радника и техничког особља, који су непрекидно радили на проширивању капацитета наших рафинерија, на увођењу разних рационализаторских мјера итд.

Пораст производње угља већи је за око 12% у односу на производњу прошле године. Рудници угља Словеније испунили су основни план производње у овој години са 104%, али пораст њихове производње, у односу на производњу у прошлој години, износи свега 6%. То је несумњиво мали корак. То је због тога, јер извјестај број рудника има разрађене капацитете који се не могу даље знатно повећати и друго, што у рудницима где су ове могућности постојале нијесу извршене довољне припреме ни набављене инсталације.

У рудницима угља Босне и Херцеговине остварен је основни план производње са 92%, а пораст производње у овим рудницима износи 13%. То значи добар напредак у односу на 1948 годину и он одговара нашим настојањима да на бази највећих налазишта угља развијемо највећу производњу која нам је потребна за наш саобраћај и индустрију, а посебно за металуршке сврхе. Скок који је постигнут у току 1949 године остварен је углавном у већ постојећим рудницима. Отварањем нових и проширењем постојећих објеката, као и обезбеђењем механизације тај ће скок из године у годину бити у сталном порасту.

У рудницима угља Србије остварен је основни план производње угља са 92%. Пораст производње у овим рудницима износи око

Иако су резултати производње у прошле године били далеко већи и план потпуније извршен да је организација рада у Алексиначким и Сењским рудницама била добра и да су припремни радови у 1948 години и у првој половини 1949 године боље извршени, то јест, да се није „раубовало“ у рудницама. Отклањањем ових недостатака и отварањем нових капацитета — за то у Србији постоје услови — овај скок у наредним годинама може бити далеко већи. У Србији нарочито постоје погодни услови за остварење механизованих дневних копова као што су, на примјер, Колубара, Костолац и Косово.

У рудницама угља Хрватске основни план производње угља остварен је са 89%, пораст производње у овим рудницама износи 32% у односу на производњу угља у прошлој години. Међутим, овај пораст не показује праву слику рада у рудницама угља Хрватске с обзиром на то да је Рапа, највећи рудник угља у Хрватској, остварио у 1948 далеко мању производњу од оне која се могла постићи, због несреће која се у њему догодила почетком 1948 године. Међутим, морамо нарочито нагласити да смо успјели да у релативно кратком времену отклонимо све последице несреће и нормализујемо и успоставимо производњу. Иако су хрватски рудници знатно напредовали у овој години у поправљању стања које је тамо створено услјед спровођења „рауб“ система у прошлој години, бољом организацијом рада и бољим коришћењем механизације, они су могли много више дати.

Упркос томе што је производња угља у цјелини направила доста добар скок у односу на прошлу годину, ипак нас овај резултат не може задовољити с обзиром на то што су постојале могућности да бољом организацијом рада, бољим искоришћавањем и одржавањем постојеће механизације, опоравком старе механизације итд., постигнемо још боље резултате. Овдје ваља напоменути да су се наши рудници угља борили са великим тешкоћама с обзиром на то да планирана механизација није била испоручена ни из увоза, а делом ни из домаће производње, тако да је повећање производње требало остварити углавном путем повећања радне снаге и повећавањем продуктивности рада.

У чему су се састојале основне тешкоће за извршење и превазилажење планских задатака у овој години?

Прво, економска блокада информбироовских земаља нарочито је била усмјерена на то да онемогући правилан развој рударства како би се на тај начин изазвали озбиљни поремећаји у снабдијевању наше индустрије сировинско-погонским материјалом и како би на тај начин лишили нашу земљу могућности да за сировине купује у иностранству постројења за подизање наше тешке индустрије, за даље развијање рударства итд. Тим путем информбироовски хегемонисти су хтјели да онемогуће индустријализацију наше земље, што би значило у пракси, онемогућити изградњу социјализма у Федеративној Народној Републици Југославији.

Прије свега информбироовске земље нијесу испоручиле многобројне машине и уређаје које су биле обавезне испоручити и које су углавном биле унапријед плаћене (Чехословачка није испоручила 17 парних багера, 10 парних локомотива, 10 електричних рударских машина, низ компресора, електромотора и друго. Мађарска није испоручила 27 локомотива и већи број вагонета, Совјетски Савез није испоручио велики број пнеуматичних чекића за механизацију откопа као и низ електромотора и тако даље). Све ове машине требало је да буду испоручене нашој земљи и основни план производње је био постављен на основу њихове употребе у року ове године.

С друге стране, машине и уређаји који су били испоручени нашој земљи у току прве половине ове године (дакле, у вријеме док нијесу били раскинути трговински уговори са нашом земљом), не само да су долазиле са великим закашњењем и некомплетне него и по свом квалитету нијесу биле уопште употребљиве. Тако, на примјер, цеви за бушење на производњи нафте рађене су од тако лошег материјала, да су се послје неколико часова рада у тој мјери искривиле да више уопште нијесу биле за употребу. Слали су нам старе дотрајале машине, које су само префарбали и које су се после неколико часова рада управо распадале. Слали су нам електромоторе погрешно монтиране, са дијеловима од веома лошег материјала, који нијесу могли дуго да издрже рад машина; два багера из Чехословачке који су стигли у руднике Словеније послати су са челичним отпацима у лагерима и да наши стручњаци нијесу детаљно прегледали багере исти би били упропашћени чим би се ставили у погон. „Сцх“ мотори који су стигли у рудник Зеницу били су тако монтирани да су се послје неколико тренутака рада могли запалити и изазвати на тај начин несрећу у руднику који је познат као рудник са много метанског гаса. Рударске лампе и каписле за mine такође су биле тако монтиране да су се могле изазвати ужасне несреће у рудницима, да их наши људи нијесу преправили и оспособили за употребу итд. То већ није само ометање изградње социјализма у нашој земљи, то је штеточински рад усмјерен на изазивање ужасних катастрофа у рудницима, у којима би платиле главом хиљаде радника наше земље. Што се то није десило, може се захвалити само будности наших рудара и нашег техничког особља. А то показује да су се информбироовски клеветници спустили на ниво најобичнијих бандита и штеточина који не презају ни од каквих средстава само да онемогуће изградњу социјализма у Југославији и на тај начин обезбиједе спровођење хегемонистичке и експлоататорске политике владе Совјетског Савеза.

Друго, као посљедица капиталистичке заоставштине и као посљедица неиспоручивања крупних рударских машина, наши рудници се налазе у примитивном стању, са старом механизацијом која је врло дотрајала, са механизацијом разних типова итд. Директна посљедица таквог стања у нашим рудницима јесте да смо се ради повећања производње морали преоријентисати на већи број рудника са малом производњом а не на крупна рударска предузећа са масовном производњом. Осим тога, директна посљедица таквог стања је била да смо се ради повећања производње само са постојећом механизацијом (која је била недовољна) уз повећану продуктивност рада морали оријентисати на повећање броја радника. Разумије се, тим се путем не може ићи у недостиг, јер повећање продуктивности рада треба да иде упоредо са увођењем нове механизације, а повећање радне снаге има својих граница преко којих се не може ићи. Таква ситуација у нашим рудницима, као и таква ситуација у односима информбироовских земаља према нашој земљи, наметнула нам је потребу да неопходну механизацију за наше руднике купујемо у капиталистичким земљама, а да им у замену продајемо наше сировине. Да ли смо правилно урадили? Разумије се да јесмо! Капиталистима су потребне наше сировине, а нама су потребне њихове машине. Зашто онда да не вршимо међусобну разmjену? Уосталом, ако је Совјетски Савез могао да продаје Хитлеру сировине и од њега да купује машине непосредно пред рат, зашто и социјалистичка Југославија не би могла на бази равноправних трговачких односа да тргује са иностранством, па и са капиталистичким земљама, ако је то у нашем интересу. Најзад, и да тако пије радио Совјетски Савез, питање са поставља не како је радио Совјетски Савез, него како је у интересу изградње социјализма у Југославији, и, пошто је то заиста у интересу,

изградње социјализма у Југославији, пошто се тим путем развија сировинско-погонска база наше социјалистичке привреде и рад постаје лакши за наше трудбенике — онда ћемо ми вршити размјену са капиталистима без обзира да ли би то урадио Совјетски Савез или не. Куповином машина у западним капиталистичким земљама, ми ћемо моћи у слиједећој години да развијамо крупна рударска предузећа (нарочито угља), са масовном производњом и на тај ћемо начин моћи не само да повећамо производњу угља него и да производимо угљ по знатно повољнијим цијенама, да уштедимо знатан број радника итд.

Треће, стална несташница радне снаге у рудницима, која је карактеристична за све социјалистичке земље, као и флукуација која је везана са том несташницом, приморавала нас је да недостатак радне снаге надокнађујемо фронтовским бригадама. То нам је, с једне стране, омогућило да моментално надокнадимо недостатак радне снаге, али, са друге стране, то је изазивало повећање трошкова производње угља, скоро потпуно онемогућавало увођење боље организације рада, увођење бригадног система рада итд. Решењем овог питања, које је скопчано са многим другим, ми ћемо несумњиво успети да у наредним годинама остваримо још веће успјехе у производњи.

Шта је омогућило да рударство, упркос свим тешкоћама и сметњама, ипак постигне овако крупне и значајне резултате?

Један од основних чинилаца повећања производње и напретка рударства уопште током 1949 године јесте подизање радног елана и развитак покрета за високу продуктивност рада. Покрет за високу продуктивност рада поникао је у рударству 1949 године, баш у доба када су контрареволуционари из информбироовских земаља отказивањем уговора, неиспоруком машина, појачаним провокацијама према нашој земљи покушавали да нас омету у нашем даљем развоју. Он се јавио као отпор наше радничке класе против свих тих непријатељских поступака и он је доказ несаломљиве воље наших радника у рудницима да испуњавају планове и поред свих тешкоћа. Он је допринео мобилизацији и учвршћењу јединства наших радних колектива.

Да је ово тачно, доказује нам чињеница да је покрет за високу продуктивност рада поникао одоздо, предвођен најбољим рударима, херојима рада, члановима КПЈ, који су научили да савлађују тешкоће и да налазе могућности за извршење задатака. Алија Сиротановић и Никола Шкобић у Босни, Суљо Вреба и Душан Тимотијевић у Србији, Петек и Загоричек у Словенији, Вичић и Грипарић у Хрватској, Крсто Тодоровски и Коста Митковски из Македоније, Кукић и Тамози Бруно у индустрији нафте, Чампар и Гарач — радници на геолошким радовима, омладинци Катанић, Омерхоџић и многи други били су иницијатори те борбе. Они су постигли тако високу продуктивност рада са много мањом механизацијом него што је то било у СССР-у и земљама народних демократија. (Бурн аплауз).

Као резултат свега овога повећања се продуктивност у рудницима угља за 10%, а у обојеним металима за 11% у односу на 1948 годину, док у нафти ово повећање износи 150% у односу на 1948 годину. Повећање продуктивности рада сталних радника још је веће од горе наведеног, јер фронтоске бригаде, које су долазиле као замена недостатајне радне снаге, услјед неизвјешаности и сталног мијењања нијесу могле постићи учинак који постижу стари и извјешбани радници.

Поред свих ових успјеха, у рударству нису искористене све могућности за повећање продуктивности и производње. Још брже и шире развијање покрета за повећање продуктивности кочи то што немамо довољно средстава као што су: вагонети, шине, јамска грађа

и рударске лампе, с једне стране, а с друге стране — слабости у организацији рада, које се огледају у слабом обрту постојећих вагонета, размештају и припреми радилишта и слабости у дисциплини и чврстости појединих бригада. Поред овога, један од великих недостатака јесте конзерватизам и неактивност неких техничких руководиљаца у техничкој припреми и обради новог метода рада на свим радним мјестима у руднику.

Добри резултати мјера које смо предузимали за отклањање ових недостатака, као што су: израда нових и оправка старих вагонета у рудничким радионицама, саветовање са техничким руководиоцима и радницима — борцима за високу продуктивност рада, доказују да се ови недостаци могу отклонити и покрет за високу продуктивност рада још више проширити и учврстити.

Шта је још допринијело тако снажном развоју рударства у 1949 години? То је било проналажење и припремање рудних резерви, проширење сировинске базе, с обзиром на то да је за развитак наше тешке индустрије неопходно проширење сировинске базе. Други пленум ЦК КПЈ указао је на тај задатак као основни задатак у рударству. Како је извршаван тај задатак у 1949 години? Какве су могућности створене за извршење Плана у 1950 години? Шта ћемо инвестирати у рударству 1950 године да би се остварио план производње 1950 године као и Петогодишњи план.

На инвестиционе радове у рударству 1949 године утрошено је око 7.000.000.000 динара што у односу на 1948 годину претставља повећање за 103%. Ово повећање постигнуто је великим залагањем и напорима наших трудбеника. Величина радова у истрагама и припремама рудних налазишта види се из слиједећег прегледа: израђено је преко сто км рударских ходника или 28% више него у 1948 години. Истражних бушења извршено је 187.000 метара, или два и по пута више него у 1948 години.

Специјалну пажњу посветили смо истраживању и припремању великих угљених базена који нам, због погодних геолошких и економско-техничких услова омогућују брзо и велико повећање производње. Истражени су базени: Крека, Колубара, Костолац, Плевље, Средњембосански базен и Велење, и обезбеђене резерве за неколико десетина година. Исто тако проширили смо капацитет постојећих рудника отварањем нових ревира у Креки, Какњу, Брези, Зеници, Ибарским, Млавским и другим рудницима. Овим рударским радовима обезбиједили смо повећање производње угља у 1950 години за око 21%, према извршењу у 1949 години.

У 1950 години план за рударске истражне и припремне радове у угљу износи 1.400.000.000 динара, чиме ћемо обезбиједити извршење и премашење Петогодишњег плана у угљу као и обезбиједити резерве за идуће наше планове. Рударске радове концентрисаћемо на базене: Колубару, Костолац, Сењско-ресавске и Алексиначке руднике у Србији, Средњембосански базен, Креку и Бановиће у Босни, Загорје и Велење у Словенији, Рашу, Иванец и Ладање у Хрватској.

У истраживању и припремању производње нафте постигли смо у 1949 години много веће резултате него у 1948 години. Отворена су два нова нафтоносна ревира у Хрватској и један нафтоносни ребир у Војводини, док се на остала три ревира у Војводини врши бушење које засада показује добре резултате, јер су појаве гаса такве да се може очекивати експлоатација за потребе наших великих градова. У 1949 години избушено је двапут више бушотина у нафти него у 1948 години.

У 1950 години проширићемо радове на бушењу у познатим реверима у Босни, Црној Гори и Далмацији. На основу данашњих ре-

зерви нафтиних ревира повећањемо производњу нафте на око 35% према 1949. години.

Ове године осим нафте почели смо са искоришћавањем многобројних појава уљаних шкриљаца из којих се могу добити, као и из нафте, бензин, петролеум, мазира уља, парафин и др. Досада утврђене резерве ових шкриљаца премашује цифру од 100 милиона тона. У току ове године пуштена су већ у производњу прва постројења уљаних шкриљаца и то: у Алексинцу, Сињу и Мирановцу — Подвису. Истовремено се врше и истражни радови на шкриљцима код Злетова, у Пољанци код Брања, код Вргорца и на далматинским отоцима.

Што се тиче обојених метала у истражним и рударским радовима постигнути су нарочито добри резултати. Нарочиту пажњу посветили смо у 1949. години проналажењу бакарних налазишта руда. Вршили смо истраживање у Македонији и Мајданпеку у Источној Србији и започели у Босни и Црној Гори. Истраживања у Мајданпеку и Македонији показала су повољне резултате. У 1950. години производњемо са интензивним радом на истраживањима и припремама за производњу бакра.

У току 1949. године повећали смо капацитет постојећих рудника олова и цинка у Трепчи и Злетову. Отпочели смо производњу у два рудника, Копачику и Авали, а припремили смо производњу у рудницима Ајвалија, Јањево, Ново Брдо, Леце и Рудник; а истраживали смо налазишта у Црној Гори (Шупља Стијена и Врсково), у Босни (Сребрница) и у Србији (Велики Мајдан). Са овим радовима повећањемо производњу олова и цинкане руде у 1950. години за око 30% према 1949. години. Са радовима на истраживању и припремама производње у 1950. години наша земља постаће највећи продуцент олова у Европи.

У 1949. години савладали смо недостатак резерве руде антимона. Са проналажењем нових рудних производња антимононе руде у 1950. години биће за 35% већа него у 1949. години. Док су прошлогодишње резерве антимононе руде омогућавале производњу само за неколико година, откривене резерве у току ове године обезбеђују производњу за преко 20 година.

Са резервама хромне руде стајали смо рђаво у 1948. години. У 1949. години опсежним радовима откривене су нове резерве ове руде у постојећим рудницима у Македонији (Радуш и Лојане), а пронађене нове резерве у Деви и Бабај Боксу на Космету и на оба ова налазишта већ је почела производња у овој години. Поред тога истражују се налазишта у Ораховцу, Коришцу и Дреници на Космету. Новоотворене резерве омогућиће повећање производње у 1950. години за 50%.

У 1949. години повећане су и резерве молибденове руде на око 100 милиона тона, тако да постоје услови да производња молибденове руде у Мачкатици буде међу највећим у свијету. У Источној Србији, у току 1949. године, пронађена су налазишта волфрама, који је особито важан за израду квалитетних легираних челика за тешку индустрију и наоружање. У идућој години наставиће се истраживање и производња волфрамове руде.

У овој години вршена су истраживања никлових руда у Стгарима, Гокчаници и селу Ба у Србији. Досадашњи резултати показују да је у ближој будућности могуће почети са производњом никлове руде.

У овој години освојена је и производња хаудијума, кога имамо у рачним оловно-цинковим рудама. Овај метал има широку примену у електрониндустрији, индустрији аутомобила, као и другим важним индустријским гранама.

Са радовима на истраживању и припремању рудишта обојених метала бићемо у стању да у 1950 години већ премашимо за 14% Пето-годишњи план обојених метала у целини. Као што се види, истражним и припремним рударским радовима у 1949 години успели смо да проширимо сировинску базу и да створимо резерве за повећану производњу у 1950 години.

Даљим инвестиционим радовима у 1950 години бићемо у стању да производимо све стратешке сировине које даје рударство, осим калаја. Но није немогућно да и његове руде пронађемо у нашој земљи.

Но није довољно само пронаћи нова рудна налазишта, већ је потребно за експлоатацију изградити објекте којима ће се рудишта везати за саобраћајну мрежу, довести рудницима електричну енергију и изградити објекте за производњу и прераду руда. И на изградњи нових објеката учинили смо много у 1949 години, иако план уграђивања опреме није извршен, с обзиром на то да опрема није добијена из увоза. У рударству смо изградили у 1949 години 206 километара доњег строја и 136 километара горњег строја пруга (овде нису урачунате унутрашње рудничке саобраћајнице), што чини скоро шест пута више него 1948 године итд.

У 1949 години изградили смо око 286 километара далековаода или два и по пута више него у 1948 години. Овим смо омогућили експлоатацију и механизацију наших рудника.

Упркос томе што нам из Мађарске и Чехословачке нису испоручене, изградили смо сопственим снагама жичаре у рудницима Копаонику и Бору, а гради се још пет жичара.

За прераду руде проширили смо флотације у Трепчи и Бору и изградили флотацију за антимонову руду, тако да сада прерађујемо и сиромашније антимонове руде, које смо раније одбацивали као некорисне. На тај начин ћемо још више продужити вијек нашим антимонским рудницима.

Ради повећања производње олова удвостручен је капацитет топионице у Трепчи и проширена и модернизована топионица у Межири. Даљом изградњом повећаће се производња рафинираног олова у 1950 години за 38%. Капацитет топионице цинка у Цељу повећан је за 60%, а капацитет производње живе у Идрији за 11%.

Ове године започели смо са изградњом коксаре у Креки. У 1950 години наставићемо и завршити изградњу сепарација у Креки и Какњу, које су у вези са изградњом коксаре која ће се такође завршити у 1950 години.

Ради повећања прераде нафте проширили смо ове године постројења рафинерије у Ријеци, Сиску и Броду. Са инвестицијама у 1950 години постићи ћемо капацитет прераде односно производње нафтиних деривата предвиђених планом за 1951 годину.

Посебно питање у рударству претставља изградња материјалних услова живота наших трудбеника на рудницима. Том питању посветили смо у 1949 години велику пажњу. У току ове године изградили смо и ставили под кров око 300.000 квадратних метара станбене површине на рудницима, што у поређењу са површином изграђеном у 1948 години износи повећање од три и по пута. Са ранијих 730.000 м² станбене површине, колико смо укупно имали на рудницима од почетка ове године, успели смо да у току ове године подигнемо укупни станбени фонд на рудницима на 1.050.000 м² станбене површине, што је још увек недовољно за смјештај радника који данас раде на рудницима. Зато ћемо у 1950 години наставити са интензивном изградњом не само започетих станова већ и нових станбених површина. И ово ће бити један од важних задатака за по-

раст производње у рударству у 1950 години и за стабилизацију радне снаге, која за рударство претставља озбиљан проблем.

Другови народни посланици, наша земља располаже огромним рудним богатствима, огромним резервама угља, руда и нафте, које су у 1949 години интензивно испитиване и припремане за експлоатацију. Са проширењем сировинске базе у 1949 години и планом развитака у 1950 години рударство може да изврши за 25% веће задатке, него што је било извршење у 1949 години; зато су оправдане инвестиције које су предвиђене буџетом, јер је ово повећање потребно за нашу привреду.

Досадашње искуство и резултати показују да су наши рудари спремни да уложе максимум својих способности и да под руководством своје Партије и друга Тита пруже својим народима и својој земљи што више угља, што више нафте, што више метала, једном рјечју што више сировина за прераду, како би тиме допринијели бржој изградњи социјализма у Федеративној Народној Републици Југославији. (Бурно и дуготрајно одобравање).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА НИКОЛЕ ПЕТРОВИЋА

Другови народни посланици,

Као и за остале гране наше привреде тако и за електропривреду 1949 година претставља годину нових успеха у борби за успешно извршење нашег првог Петогодишњег плана, за изградњу социјализма у нашој земљи. Повећала се производња електричне енергије и побољшала њена расподела. Довршено је неколико нових електрана, трансформаторских станица и много стотина километара далековода. Производња електричне енергије повећала се од округло две милијарде киловат-часова у 1948 на око 2 милијарде 200 милиона киловат-часова. У 1950 години производња електричне енергије ће и даље да расте и да се подигне на 2 милијарде 700 милиона киловат-часова. Специфична потрошња електричне енергије по становнику попела се у овој години на 145 киловат-часова према 72 у 1939 години и 75,5 у 1946 години. Или, ако потрошњу електричне енергије по становнику у 1939 години узмемо као 100, а у 1946 години као 104, онда се производња у овој години подигла на 200. То значи да је у овој години потрошња електричне енергије по становнику била два пута већа него у старој капиталистичкој Југославији.

Производња електричне енергије од ослобођења до данас порасла је у свим нашим народним републикама. Али треба истаћи као нарочито значајну чињеницу да је темпо пораста производње у економски неразвијеним народним републикама, у Босни и Херцеговини, Македонији, Црној Гори, био изнад општејугословенског просечног пораста, бржи него у Србији, Хрватској и Словенији.

Производња електричне енергије била би у 1949 години још већа да је стање вода на нашим рекама било повољније. У Словенији и у Далмацији, где су наше највеће хидроелектране, имали смо кроз много месеци водостај испод десетогодишњег просека, који се узима као база код планирања производње хидроелектране.

И поред тога што је производња електричне енергије у овој години била за 10% већа него у прошлој, имали смо у читавом низу рејона врло напрегнуту енергетску ситуацију. Ова је појава последица наглог пораста потрошње енергије, пре свега у индустрији и рударству. Док се у 1946 години од укупне произведене електричне енергије 60% трошило за потребе индустрије и рударства, у 1948 години порастао је овај проценат на 80. И у 1950 години биће енергетска ситуација у већини рејона јако напрегнута. То значи да ћемо у идућој години морати да посветимо још већу пажњу правилној подели електричне енергије преко добро организоване диспечерске

службе, чије ће одлуке потрошачи електричне енергије морати без- условно и тачно да испуњавају. Даље, да ћемо и у идућој години морати да водимо жестоку борбу за још боље искоришћење капа- цитета наших електрана, у чему су додуше постигнути врло велики успеси, али где још увек имамо извесне неискоришћене резерве. По- ред овога мораће у идућој години све наше електране да посвете још већу бригу увођењу нових, убрзаних метода годишњег ремонта, борби за уштеду горива и мазива, механизацију истовара угља и одвођење шлаке и пепела.

Као што је већ друг Кидрич у свом експозеу рекао, капитална изградња у електропривреди имала је да се бори са великим тешкоћа- ма, услед отказивања инвестиционих уговора од стране Чехословач- ке, Мађарске и совјетске окупационе зоне Аустрије. Но, и поред свега тога, успело нам је ове године да довршимо 8 нових електра- на и да проширимо и реконструишемо шест постојећих електрана. Укупна снага нових капацитета пуштених у рад у 1949 години из- носи 27.200 киловата. Проширењем капацитета старих електрана до- били смо нових 25.000 киловата. То значи да смо ове године пустили у рад укупно 52.200 киловата. Као највећи успех постигнут у 1949 години треба сматрати пуштање у рад првог агрегата на термоелек- трани Велики Костолац од 10.500 киловата. Пројекти и монтажа термоелектране Велики Костолац дело су наших домаћих инжењера, техничара и монтера. На другом месту треба поменути модерну тер- моелектрану у Мађарима код Скопља, чија је монтажа довршена сопственим снагама, када су је чешки монтери напустили месец дана пре завршетка. Изградњом ове термоелектране, НР Македонија добила је један значајан извор електричне енергије, који ће сва- како имати велики значај за даљу индустријализацију ове репу- блике. Довршене су или се налазе непосредно пред довршењем још следеће електране: Власеница, Зрновци, Месићи, Савица, Мушови- ћа Ријека и Пљевље. Проширени су капацитети термоелектрана Рапа, Суботица, Звездан, Мостар, Загреб и Зеница.

У овој години изградили смо 430 км далековода од 110 кило- вата, тако да укупно данас у нашој земљи има 1300 километара водо- ва од 110 киловата, док стара Југославија такве водове уопште није имала. План изградње далековода од 110 киловата извршен је са нешто преко 100%. Далековода од 35 киловата изграђено је у 1949 години 1050 километара. Изграђене су 34 трафостанице од 35 ки- ловата, отпочета је изградња 5 великих трафостаница од 110 ки- ловата.

У прошлогодишњој буџетској дебати ја сам упознао другове народне посланике са крупним успесима које је наша електропри- вреда постигла у пројектовању нових електропривредних објеката, делатности која је у капиталистичкој Југославији била искључиво монопол страних монополистичких компанија. Иако у нашим пројек- тантским организацијама данас још ради изврстан незнатан број стра- них стручњака, можемо констатовати да су све организације до те мере учвршћене и наши стручни кадрови до тог степена развијени да смо данас у стању сопственим снагама да испројектујемо сваки елек- тропривредни објекат. У 1949 години Министарство електропривреде је, спроводећи директиве наше Савезне владе и друга Тита, учинило велики напредак у погледу монтаже нових објеката. Сви електропри- вредни објекти, малочас поменути, монтирани су искључиво сопстве- ним снагама. Почетком 1949 године имала су монтажна предузећа Министарства електропривреде 250 радника, а данас се овај број попео на преко 1000 радника. Као што је познато, монтажа изискује раднике, инжењере и техничаре највиших квалификација. Пре ре- волуције ова делатност је такође била монопол иностраних компа-

изја. Данас више нема тог монтажног задатка који није било могуће извршити у стању да извршимо сопственим снагама.

Што се тиче капиталне изградње у 1950 и 1951 години већ је поменуто да ће довршење неких објеката бити померено за крај 1952 године. Али то никако не значи да задатке који стоје пред нама у 1950 и 1951 години треба олако схватити. Напротив, наставља се изградња свих започетих крупних објеката. Све започете велике хидроелектране, као Јабланица, Власина, Зворник, Маврово, Вузеница, морају бити пуштене у рад до краја 1951 године. За њих ће опрему испоручити наша тешка индустрија. То значи да би било врло опасно ако би грађевинска предузећа која граде електране и за тренутак попустила у свом напору, рачунајући с тим да још има времена. Овде желим нарочито да поменем да постоје сви услови да се крајем идуче године пусти у рад први агрегат хидроелектране Винодол, за коју је сва опрема обезбеђена и већ почиње да пристиже на градилиште. По нашем мишљењу грађевинска оператива НР Хрватске није овом објекту посветила довољно пажње све до пред крај ове године. Исто ово важи и за хидроелектрану Маврово где грађевинска оператива НР Македоније треба да предузме хитне организационе мере.

У оквиру Министарства електропривреде створена је почетком ове године Главна дирекција електротехничког порцелана. Њој је стављено у задатак да изгради нову творницу порцелана у Аранђеловцу, да доврши изградњу творнице порцелана на Ступу код Сарајева и да прошири и модернизује творницу електротехничког порцелана у Новом Саду. Главна дирекција електротехничког порцелана извршила је своје планске задатке. Проширена творница порцелана у Новом Саду и новосаграђена творница на Ступу, која ће кроз који дан бити пуштена у рад, произвешће већ 1950 године 1900 тона електротехничког порцелана, што значи да ће се производња више него подвостручити.

Неколико речи о организационим питањима електропривреде. Почетком ове године спојена је савезна и републичка електропривреда и створене су јединствене генералне дирекције за електропривреду, које обухватају територије појединих народних република. Ова реорганизација дала је врло добре резултате тиме што је укинут паралелни и недовољно координирани развитак савезне и републичке електропривреде. Искуство стечено у досадашњој борби за електрификацију наше земље показало је:

- 1) да план електрификације мора бити један и јединствен и да не може да се дели на савезни и републички;
- 2) да мора постојати јединствена диспечерска служба, руковођена из једног центра, која ће дириговати расподелом електричне енергије, имајући у виду енергетску ситуацију у појединим рејонима и водећи рачуна о потребама приоритетних грана привреде;
- 3) да је потребна техничка помоћ развијених република неразвијеним народним републикама, ако се мисли извршити план електрификације у свим републикама подједнако.

Нова реорганизација пред којом стоји електропривреда и која треба да повећа одговорност и бригу народних република у борби за електрификацију наше земље, да на њих пренесе највећи део оперативе, мора безусловно да води рачуна о ова три принципа. Ова ће реорганизација претстављати нов, значајан корак у борби за електрификацију наше земље, у развоју наше електропривреде.

Ово су, другови народни посланици, резултати са којима електропривреда улази у четврту годину нашег првог Петогодишњег плана. (Аплауз).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ПОЉОПРИВРЕДЕ ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА МИЈАЛКА ТОДОРОВИЋА

Другови народни посланици,

За извршење планова у 1949 години на подручју пољопривреде одлучујући значај имале су одлуке Другог пленарног заседања ЦК КПЈ, одржаног на почетку протекле планске године. Овим одлукама постављено је да се „борба за унапређење пољопривреде... мора водити на основици јачања социјалистичког сектора, тј. задружног и државног сектора у пољопривреди, јер се само бржом изградњом и проширењем социјалистичког сектора пољопривреде могу створити услови за савлађивање њене заосталости“.

I СОЦИЈАЛИСТИЧКА РЕКОНСТРУКЦИЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ

Какви су резултати нашег рада у протеклој години на проширивању социјалистичког сектора?

Број крупних државних пољопривредних добара порастао је у току те године од 83 на 114 а број локалних добара и економија од 1.242 на 1.743. Укупна површина државног сектора повећана је за 21%. Још бржи је пораст сточног фонда на државном сектору: број коња се повећао за 86%, говеда за 80%, оваца за 50%, свиња за 127%.

Најкрупнији успеси у протеклој години постигнути су у социјалистичком преображају села путем организовања сељачких радних задруга. Резултате тога рада показује следећа табела:

Број сељачких радних задруга			Број домаћинстава			Задружна земља у ха		
31.XII	10.XII		31.XII	10.XII		31.XII	10.XII	
1948	1949	%	1948	1949	%	1948	1949	%
1.318	6.492	492	60.156	323.849	538	323.984	1.762.614	544

То значи да је степен колективизације у погледу броја задружних домаћинстава порастао са 2,6% на 14,2%, тј. више него пет пута. Социјалистички сектор — задружни и државни — има већ сада више од једне петине укупне пољопривредне површине.

Подаци нам показују да је број задружних домаћинстава растао брже него број организованих сељачких радних задруга, што значи да су се задруге у току 1949 године и омасовљавале. Док смо на крају 1948 године имали на једну задругу 45,8 домаћинстава, сада имамо на једну задругу просечно 50 домаћинстава. Исто тако, горњи подаци показују да је површина задружне земље расла брже него

број задружних домаћинстава; на крају 1948 године долазило је просечно на једну задругу 231 хектар земље, а сада долазе 272 хектара. То несумњиво потврђује да су у току 1949 године у задруге масовно ступали и средњи сељаци. Да би се имала јаснија претстава о темпу колективизације у протеклој години напомињем да је просечно дневно у току целе године организовано по 15 сељачких радних задруга, односно да је просечно дневно ступало у радне задруге скоро 800 сеоских домаћинстава.

Судећи по страховитој свакодневној галами и клеветамa информбироовских руководстава о нашој политици на селу, неупућени би могао помислити да су у тим земљама постигнути још већи резултати него код нас. Зато ми допустите, другови народни посланици, да вам неким подацима илуструјем стање у тим земљама.

Албански лист „Башкими“ у броју од 23 новембра 1949 године каже:

„Сељачке радне задруге, као и сви остали сектори привреде, биле су оштећене од непријатељског рада југословенских троцкиста који се је одражавао у старом, антимарксистичком правилнику сељачких радних задруга. Захваљујући писмима Бољшевичке партије и Резолуцији ИВ грешке учињене због утицаја југословенских троцкиста отклоњене су једном заувек и сељачке радне задруге су поведене на правилан пут марксистичко-лењинистичког развоја“.

Као резултат тог информбироовског „марксистичко-лењинистичког“ пута у Албанији је било 1948 године 56, а 1949 године 58 задруга.

У Мађарској, према реферату Вас Золтана, претседника Планске комисије („Сабад неп“ од 11 децембра 1949 г.) има 1.500 задруга које обрађују 350.000 катастарских јутара земље.

Болеслав Бјерут у свом реферату на Трећем пленуму ЦК Пољске радничке партије 13. XI 1949 године говори о значају покрета сељачких радних задруга и каже:

„Истовремено треба подвући свом снагом историски значај стварања, у трећој години плана изградње, првих 170 сељачких радних задруга.“

Бугарска је направила чврст план да у 1948 години достигне број од 800 сељачких радних задруга. План је пребачен — створене су 1.163 задруге. Међутим, 11 и 12 јуна 1949 године састао се проширени Пленум БКП и одлучио „да се колективизација привремено обустави“, да се формирају комисије за исправљање грешака, да се врати земља онима којима је неправилно одузета, да се дозволи иступ из радних задруга онима који су у њих насилно ушли итд. У октобру је у Бугарској било 1.567 ТКЗС.

Према писању московске „Правде“ у Румунији је крајем октобра 1949 године било 65 колективних пољопривредних газдинстава.

Претседник планског уреда ЧСР др Јаромир Долански у свом реферату у Народној скупштини, 17 новембра, каже поред осталог:

„Значај социјалистичког сектора у нашој пољопривреди почиње да расте. У више од једне петине наших општина имамо данас већ припремне одборе јединствених земљорадничких задруга.. О неких 250 јединствених земљорадничких задруга можемо говорити као о примерним задругама које су израдиле детаљне планове жетве, орања и сетве. Неке задруге израдиле су, штавише, и опште годишње финансијске планове. Низ јединствених земљорадничких задруга приступио је колективној сетви било по групама земљорадника или чак и у сразмерима читаве општине“.

Мислим да овоме нису потребни коментари. Наши резултати социјалистичке изградње на селу недвосмислено побијају све ин-

формбированске клевете о тобожњој кулачкој политици наше Партије на селу. Сви напред наведени резултати у погледу организовања сељачких радних задруга у протеклој години несумњиво потврђују исправност политике наше Партије на селу у целини и посебно по питању социјалистичког преображаја села. Ови резултати, као и чињеница да и даље свакодневно стотине сеоских домаћинстава ступа у сељачке радне задруге, говоре речито о томе да су широке масе радног сељаштва прихватиле политику наше Партије у погледу социјалистичког преображаја села и да свесно, све масовније, приступају изградњи социјализма на селу. Ми данас можемо са сигурношћу рећи да ће и у наредним годинама, упоредо са читавом социјалистичком изградњом у нашој земљи, и на овом најтежем подручју социјализам бити успешно изграђиван.

На овом месту треба нагласити неке грешке почињене у овој години које би, ако се не отклоне, могле имати озбиљних последица на даљи развитак задругарства.

1) У неким случајевима нарушаван је принцип добровољности применом разних форми непосредног или посредног притиска: неправилно спровођење разних привредних мера (откуп, порез итд.), незаконита обећања, претње и томе слично. Такво кршење наше линије имало је негативних последица на унутрашњу организационо-политичку чврстину и економски развитак самих задруга где су те грешке учињене, а такође и негативних политичких и других последица на остало радно сељаштво ван задруге. Чињеница да су најслабије задруге тамо где је нарушена добровољност приликом њиховог оснивања још једанпут потврђује да се принцип добровољности мора свуда доследно спроводити.

2) Иако сељачке радне задруге, просечно узевши, представљају доста крупна газдинства (50 домаћинстава, 272 хектара), ипак треба напоменути да у неким крајевима још увек има сићушних задруга са малим бројем домаћинстава и са мало земље. Такве задруге нису могле да обезбеде ни довољно средстава за живот задругарима, нити тржишних вишкова за државу. Због тога оне нису биле привлачна снага за остале масе сељака ван задруге; штавише, оне су обично значиле изоловање најсвеснијег језгра у селу од претежне већине радних сељака. Осим тога, било је случајева (Црна Гора, Босна и Херцеговина, Далмација) оснивања сељачких радних задруга у тако пасивним селима где оне немају, при садашњем стању наше пољопривредне технике, никаквих перспектива за непосредно проширење пољопривредне производње.

Потребно је убудуће оснивати само такве сељачке радне задруге које имају економских услова за живот и тамо где има перспектива за непосредно шире развијање неке од пољопривредних грана. То захтева, прво, опсежније политичке припреме за оснивање сваке задруге и, друго, темељитију економску и осталу анализу сваке задруге посебно пре њеног регистровања. Што се тиче постојећих малих задруга, потребно је путем организационог учвршћивања, економског јачања и политичког рада обезбедити њихово омасовљавање.

3) Секташки став у избору типова сељачких радних задруга утицало је штетно омасовљавање малих задруга. Према стању од 1-IX о.г. било је свега 8,4% задруга I типа, а 26,3% II типа; све остале су вишег — III и IV типа. Исто тако има појава секташког смањивања рента у нижим типовима задруга. Ми немамо података о висини рента у овој години, јер задруге још нису извршиле годишње обрачуна

II. расподелу дохотка, али према билансима за 1948 годину дохотак у сељачким радним задругама подељен је на следећи начин:

фондовима	15,13%
задругарима за радне дане	81,05%
рента на земљу	3,77%

Ови подаци показују правилне принципе на којима су организоване наше сељачке радне задруге, правилну тенденцију развитка, али овако нагло смањивање земљишне ренте несумњиво је, поред осталог, у неким случајевима успорило развитак задругарства, а нарочито кочило масовно ступање средњака у задруге.

Што се тиче економија општих задруга, треба напоменути да су оне имале знатан утицај на стварање сељачких радних задруга, али с обзиром на њихово садашње стање и постигнуте успехе у организовању сељачких радних задруга — оне су углавном превазиђене. Због тога не треба радити на оснивању нових задружних економија, осим у оним крајевима где за радне задруге још нема услова, јер би оне у садашњим условима стварно вукле уназад. Али треба радити на сређивању постојећих задружних економија и њиховом евентуалном превођењу у сељачке радне задруге, водећи рачун о конкретним економским, политичким и другим условима.

III. ИЗВРШЕЊЕ ПЛАНА ПРОИЗВОДЊЕ У 1949 ГОДИНИ

По директивама ЦК КПЈ требало је у протеклој години, убудуће, јачати социјалистички сектор у пољопривреди таквим мерама које истовремено унапређују пољопривредну производњу уопште и повећавају тржишне вишкове напосе.

Укупна пољопривредна производња ФНРЈ по вредности већа је у овој години него у 1948 за 6%, при чему разне гране показују различити пораст, односно и делимично смањење. Ови резултати показују да укупна пољопривредна производња још није добила онакав темпо пораста какав би захтевао наш целокупни привредни развитак, али у поређењу са 1948 годином, када је већ био достигнут и у неким гранама премашен предратни ниво, и кад се узму у обзир сви елементи и тешкоће које је требало савлађивати у протеклој години (крупне промене у производним односима, брзи развитак задругарства, мобилизација радне снаге и запрега за друге привредне гране, економска блокада информбироовских земаља, која је имала посредног или непосредног утицаја и на пољопривреду, нарочито у погледу обезбеђења средстава за производњу итд.) — може се узети да су ови резултати задовољавајући и то, са своје стране, потврђује здрав развитак наше социјалистичке привреде у целини.

Фактори који су допринели оваквом остварењу плана пољопривредне производње јесу: пожртвован рад и свесно залагање огромне већине радног сељаштва наше земље које је схватило да од његовог рада на повећавању пољопривредне производње умногоме зависи извршење читавог нашег Петогодишњег плана, а тиме и боља будућност самих радних сељака; даље, релативно подизање технике и културе производње које је постигнуто захваљујући помоћи државе радним сељацима, као и релативно повољни климатски услови и, најзад, повећање производње на социјалистичком сектору, нарочито на државним добрима и неким сељачким радним задругама.

У снабдевању пољопривреде производним средствима у овој години учињен је знатан напредак према 1948 години и то нарочито

у алату, спрежним оруђима и неким средњим машинама. Тако је из наше индустриске производње предато пољопривреди:

	1948	1949	%
плугови спрежни	26.323	41.632	158
култиватори спрежни	5.650	9.730	172
дрљаче спрежне	10.849	20.924	193
косилице спрежне	313	367	117
тријери	904	1.310	145
вршалице	539	581	107
селектори моторни	5	138	
инкубатори	105	600	570
вештачка ђубрива	39.500 тона	81.000 тона	207
средства за заштиту биља	13.954 тона	14.074 тона	101
ветеринарска средства	89.910.000 дин.	149.973.000 дин.	168

Овде треба напоменути да је у протеклој години, упркос овако крупном повећању производње ветеринарских цепова и лекова, и даље било на терену озбиљне несташнице неких средстава за заштиту стоке против зараза, нарочито за свиње, тако да су и у овој години од тих болести претрпљени озбиљни губици. Планом за 1950 годину предвиђена је довољна продукција најважнијих ветеринарских средстава за заштиту стоке. Али већ у овој години није основни узрок био у томе, већ у организацији ветеринарске службе, у њеном прилагођавању новим условима. Наиме, велики транспорт стоке због откупа, веће концентрације итд. стално су омогућавали ширење разних зараза, јер карантинска служба није била правилно организована. Тако је, на пример, произведеном количином серума против свинске куге могло бити заштићено 3.260.000 грла свиња, а стварно је заштићено свега око 2.000.000 грла.

Знатно повећање производње, нарочито у неким производима на државним добрима и неким сељачким радним задругама, такође је допринело укупној производњи, а нарочито повећању тржишних вишкова тих производа.

Државни сектор. — Укупна обрадива површина на државном сектору порасла је у овој години за 21%, а производња житарица за 26,1%, поврха за 128,4%, крмних култура са сеном за 111,7%, воћа за 163%, виноградарства за 60%, меса за 275,4%, масти за 486%, млека за 81%, вуне за 15,4%, јаја за 275%, или укупна вредност производње на државном сектору порасла је у 1949 години према 1948 години за 105%.

Производност рада на државним пољопривредним добрима порасла је за 29,4%.

Иако ово повећање производности рада није резултат само боље организације рада, рационализације производње, боље употребе машина итд., већ и резултат промена у структури продукције (веће учешће сточарства), ипак ова чињеница открива огромне резерве које стоје још неискоришћене на државним пољопривредним добрима у погледу подизања производње баш путем савлађивања низа организационих питања, почев од организације руковођења до процеса рада. Међутим, укупна производња на добрима, нарочито робна производња, још увек је ниска а пуна цена коштања производа врло висока, због тога што су приноси на земљу ниски, ниска продуктивност стоке, велика угинућа, слаба евиденција утрошка материјала итд. Према томе, у следећој планској години пред органима пољо-

привреде и руководства државних пољопривредних добара стоји као основни задатак организационо сређивање тих добара, даље учвршћивање организације производње и процеса рада, нормирање на свим радним местима, коначно завођење евиденције.

Вредност инвестиција на државном сектору пољопривреде у 1949 години износи 3.218 милиона динара од чега 2.338 милиона капиталне изградње а 889 милиона друштвеног стандарда. Тиме су у овој години на већини добара (сем нових и планинских) завршене или су у току изградње сви најважнији економски објекти. Према томе, за та добра биће у идућој години главни задатак рационализација економских дворишта путем изградње саобраћајница, водовода, канализација и сл., поред довршења незавршених објеката, и, такође, изградња радничких станова и других објеката друштвеног стандарда. Треба додати да су и у овој години на државним добрима изграђивани веома масивни и скупи а за производњу неподесни објекти.

Задружни сектор. — Не можемо дати анализу учешћа задружног сектора у укупној производњи и тржишним вишковима због тога што су задруге организоване у току читаве године. Али, према подацима којима располажемо, у целини узевши, удео сељачких радних задруга у укупној производњи и тржним вишковима у ратарској грани одговара њиховом уделу у обрадивим површинама. Тако су на завршетку пролећне сетве сељачке радне задруге учествовале у укупним сетвеним површинама са 11,6% а у обавезној испоруци држави тржишних вишкова белих жита са 12,5%. Ако додамо и сетвене површине на окућници, и у том случају учешће задруга у испорукама држави белих жита одговарало би сетвеним површинама. Међутим, ови резултати не задовољавају због тога што је, прво, у том периоду претежан део задруга био у житородним рејонима и, друго, што сељачке радне задруге као крупна социјалистичка газдинства и при данашњем стању наше пољопривредне технике могу и морају дати већу производњу и вишу продуктивност рада него ситна индивидуална газдинства. Ту се пре свега ради о организационом учвршћивању задруга.

Брзи пораст сељачких радних задруга и њихово нагло omasовљивање захтевали су много бржу и ефикаснију организационо-политичку, стручну, материјалну и другу помоћ државних и других органа. Међутим, ови су више пажње посвећивали самом оснивању задруга него њиховом организационом учвршћивању. Отуда у многим, нарочито новим задругама има веома крупних организационих слабости које коче даљи развој задруга, њихово omasовљивање и подизање задружне производње. Отуда појаве слабе радне дисциплине, ниски приноси, упропашћавање задружне имовине итд.

Најважнији организациони проблеми чијем решавању, пре свега, треба посветити пуну пажњу јесу:

а) демократски начин управљања задругом, тиме што се најшире масе задругара привлаче да расправљају и одлучују о свим важним питањима задруге;

б) социјалистички принцип награђивања према раду, који је битан услов за организационо-политичку чврстину задруге и за правилно организовање производње; зато је потребно све задругаре (изузев оних који су на социјалном старању задруге) награђивати новчано и у натури искључиво према учинку, тј. према зарађеним радним данима уз допунско награђивање за премашење планова. То захтева, пре свега, правилну организацију рада по бригадно-групном систему, правилно нормирање и тачну евиденцију учинка по квантитету и квалитету;

ц) организовање стаяних бригада и група као чврстих производних јединица, које ће обухватити све за рад способне задругаре, које ће бити задужене одређеном земљом и инвентаром, са одређеним годишњим планом и месечним и другим планским задацима и, где је то могуће, са личним задужењима;

д) израда свих привредних планова задруге уз пуно учешће свих задругара, уз помоћ агронома и других органа из среског народног одбора, ради што потпуније анализе производних капацитета задруге и њиховог максималног искоришћавања, ради мобилизације свих задругара у борби за извршење свих задружних планова, а пре свега плана испоруке тржишних вишкова држави;

е) сређивање задружног књиговодства и евиденције, чија неуредност претставља озбиљну опасност за правилну привредну делатност задруге, за морално-политичко јединство у њој. Данашње стање књиговодства у задругама тражи много ефикаснију инструкторску и ревизиону службу повереништва за пољопривреду у среском народном одбору.

Стање задружног сточарства показује извештај напредак у повећању са крајем 1948 године, али је оно још увек незадовољавајуће, и то нарочито у житородним рејонима и највише у погледу говеда и свиња. Док је задружна земља у овој години повећана за 444%, докле је сточни фонд порастао: коњи за 474%, говеда за 620%, овце за 476% и свиње за 144%. Иако ове цифре показују бржи пораст у сточарству него у задружној земљи (осим свиња) треба имати у виду да је ове године формиран велики број задруга у сточарским рејонима и да се стање сточарства у житородним рејонима, нарочито у Војводини и источној Словенији, није знатније поправило. Тако смо, на пример, према подацима од 30 септембра ове године, у Војводини на 100 ха задружне земље имали просечно само 3,2 грла говеда, 12,1 оваца и 15,7 свиња. Такво стање сточарства у сељачким радним задругама веома се неповољно одражава на читаву задружну производњу и на доходак задругара. Због тога ће требати у идућој години предузети опсежније мере за повећавање задружних сточних фондова, нарочито у задругама у житородним крајевима, како планским откупом тако и откупом женског подмлатка, са окућнице, пре свега телад, под одређеним условима, а посебно ће бити потребно да се предузму још опсежније мере за већу изградњу зграда за смештај стоке и других економских објеката у задругама.

Укупне инвестиције на задружном сектору (за економске објекте, задружне домове, опрему итд.) у овој години износе око 7.094.000.000 динара, од чега државна помоћ у инвестиционом кредиту износи 2.770 милиона, тј. за 335% више него у 1948 години. Укупно је завршено 3.600 објеката, од чега 519 задружних домова. У градњи се налази још 6.220 објеката, од чега 3.671 задружни дом. Поред помоћи државе у материјалу, задруге су саме произвеле: 55.104.000 комада цигле, 1.997.000 комада крепа, 61.000 кубних метара дрвене грађе и 28.000 тона креча.

Укупне инвестиције социјалистичког сектора пољопривреде у 1949 години износе 11.095.000.000 према 6.933.000.000 у 1948 години, што претставља повећање за 74%.

За 1950 годину предвиђена је овим буџетом сума од 5.000.000.000 динара за државне инвестиције на задружном сектору пољопривреде као помоћ народне државе изградњи социјализма на селу. Иако је државна помоћ знатним делом у материјалу, треба напоменути да су задаци у инвестицијама сељачких радних задруга у идућој години тако велики да се све радне задруге и сва среска и друга руководства морају оријентисати на припремање грађевинског матери-

јала, пре свега радном снагом самих задругара, било из локалних или из других извора. Притом биће потребно да се свуда изграђују што простији објекти, за које је потребан претежно локални грађевински материјал. Срески народни одбори и сви привредни органи на терену мораће у идућој години пружити огромну помоћ и олакшицу задругама, како ради што рационалније употребе материјала који ће задругама дати држава, тако исто, и нарочито, ради припремања грађевинског материјала радном снагом самих задруга.

Што се тиче државних инвестиција у радним задругама, оне су одређене као крупна помоћ радним задругама ради бржег унапређења производње, нарочито сточарства, а биће постављене као још једна привредна спрега између народне државе и сељачке радне задруге.

Исто тако, у идућој години приступиће се измени досадашњег система механизације задружне пољопривреде: уместо услуга преко државних ПМС, крупне и средње државне пољопривредне машине додељиваће се на сталну употребу задругама такође у форми државних инвестиција у сељачким радним задругама.

Кадрови. — Да би се сва наведена и друга организациона питања у сељачким радним задругама и на државним добрима рецпила биће потребно у идућој години још више пажње посветити питању кадрова за пољопривреду.

У протеклој години прошла су кроз задружне курсеве 16.694 курсиста. Међутим, ни тако велики број не задовољава растуће потребе, а осим тога квалитет курсиста је слаб — нарочито због ниског нивоа самих курсева, којима није посвећена довољна пажња.

У идућој години биће потребан читав план подизања кадрова за пољопривреду разрадити према потребама брзог пораста социјалистичког сектора и на основу тога плана, прво, проширити мрежу курсева и подићи њихов квалитет и, друго, проширити мрежу средњих пољопривредних школа и њихову наставу више повезати са праксом на социјалистичком сектору у пољопривреди. Осим тога, нужно је да се што пре одабере најнеопходнији број кадрова из министарстава и других установа и упуту на рад на државна добра и у сељачке радне задруге.

III ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА И СОЦИЈАЛНО-ЕКОНОМСКЕ ПРОМЕНЕ НА СЕЛУ

Да би се правилно оценили досадашњи резултати у пољопривредној производњи и да би се могли успешно извршавати наредни задаци, треба имати у виду да и даље постоји опасност крупног колебања у пољопривредној производњи, поготову због тога што су у садашњим условима крупних промена производних односа у пољопривреди могуће извесне привремене појаве дезинтересованости у производњи, код једног дела сељака, а тиме и опасност од опадања производње на приватном сектору. То се у овој години изражавало у мањем обиму и местимично, у следећим појавама: смањивање сточног фонда, клање женског подмлатка, смањивање сетвених површина, слаба обрада и због тога смањени приноси, напуштање земље (на пример, у Осјечкој области), клање стоке пре ступања у задругу у неким селима Црне Горе и Босне и Херцеговине итд. Због практицизма у раду наша руководства на терену нису благовремено предвиђала могућност оваквих појава, па због тога нису извршила све организационе и друге припреме да такве појаве спрече, као, на пример, на почетку јесење сетве. Касније, опет, код неких руководства прелазило се

П

у другу крајност па су све недостатке у извршавању планова на приватном сектору тумачили овим појавама, ма да се ту у многим случајевима радило о небудности, неоперативности и другим грешкама државних органа, пре свега органа пољопривреде.

Међутим, та чињеница захтева, прво, будно праћење свих појава на приватном сектору и брзо реагирање на њих одговарајућим економским и политичким мерама, водећи при томе рачуна о даљем утврђивању савеза радника и сељака, друго, већу оперативност у раду пољопривредних органа на приватном сектору, јер се данас мање него икад може препустити спонтаности питање сетве, обрада култура, контрахирања, развијања сточног фонда и свих других задатака пољопривреде на том сектору. Ове чињенице такође захтевају даље и далеко брже јачање производње на социјалистичком сектору пољопривреде, јер он већ сада претставља широку основу за брже унапређење пољопривредне производње, за савлађивање заостајања темпа развоја пољопривреде иза темпа развоја индустрије.

Основно питање унапређења производње на социјалистичком сектору у пољопривреди (задружном и државном) у данашњим условима јесте организационо питање, а о њим у вези и кадровско питање. Искуство многих сељачких радних задруга показује да се већ на бази просте кооперације може подићи производња и производност рада ако се правилно решавају сва организациона питања у задрузи, а посебно организација процеса производње. Колико год је примена научних метода, разних агротехничких и зоотехничких мера била тешко спроводљива на индустријском газдинству — данас је на социјалистичком сектору (на државним добрима и у сељачким радним задругама), на бази постојеће пољопривредне технике, примена тих мера могућа и нужна и ради даљег развоја задругарства и ради подизања укупне пољопривредне производње.

Треба имати у виду да је наша пољопривредна производња данас већ много крупнија него пре рата иако је извршена аграрна реформа и већина крупних посела подељена сиромашним сељацима. Пре рата је у Југославији био 1801 посед од преко 100 хектара, са површином од 684.235 хектара. Данас у ФНРЈ има преко 8.000 социјалистичких газдинстава са површином од око 2.300.000 ха, тј. за 233% више. Исто тако и пољопривредна техника, упркос њене релативне заосталости, виша је него пре рата. Све ове чињенице говоре о томе да се већ у 1950 години може на широком плану на социјалистичком сектору пољопривреде повести борба за подизање производње и продуктивности рада.

Да би се у тако сложеним условима могли остварити сви задаци у наредној планској години, неопходно је, пре свега, да сви пољопривредни органи коначно прилагоде свој рад новим условима. Овде се у првом реду ради о повереништвима за пољопривреду средњег народног одбора, на којима лежи најодговорнија улога непосредног руковођења сељачким радним задругама и непосредне помоћи месним народним одборима у извршењу планова производње на приватном сектору. Због тога пред нама стоји као први задатак подизање повереништва за пољопривреду у срезу на степен чврстоће, организационо и стручно способног оперативног руководства путем помоћи у кадровима и у методу руковођења.

Другови народни посланици, овај предлог буџета предвиђа такав распоред средстава који одговара правилном социјалистичком развоју наше привреде у целини и пољопривреде посебно. Он обезбеђује средства за извршење унапред постављених задатака у пољопривреди и зато вас молим да гласате за њега. (Живо одобравање).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ШУМАРСТВА ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУТА ВАСЕ ЧУБРИЛОВИЋА

Другови народни посланици,

У трећој години Петогодишњег плана у шумарству и дрвној индустрији настављени су напори да се испуне постављени задаци. Решењем Владе ФНРЈ делокруг службе савезног Министарства шумарства почетком 1949 године проширен је и на целокупну дрвну индустрију. Тако сада савезно Министарство шумарства обједињује под својим руководством сектор гајења шума и сектор експлоатације са дрвном индустријом. Тиме је делокруг савезног Министарства шумарства проширен, а његови су задаци постали многостранији. У односу на 1948 годину задаци су били повећани, зато се у 1949 години морало улагати још више напора него у 1948, да би се успешно савладале тешкоће у њиховом извршавању, и утолико више што средстава за механизацију, која је требало да добијемо из иностранства, нису дошла захваљујући ничим неоправданом и неправедном економском рату који против наше земље воде владе СССР и земаља народних демократија.

Дрвна индустрија. У 1949 години пред дрвном индустријом стајали су замашни задаци, а нарочито:

1) извршење постављеног плана по обиму, асортиману, а посебице по квалитету. Тај је план био у односу на 1948 годину знатно већи;

2) срганизација дрвне индустрије. Одвајање сектора гајења шума од сектора експлоатације у ресорима народних република и утврђивање међусобних односа. Организовање пословања у дрвној индустрији поделом надлежности између министарстава, дирекција и предузећа;

3) разрада и увођење у живот основног и оперативног планирања, као и основне и оперативне евиденције. Израда перспективног плана развоја дрвне индустрије;

4) подизање производности рада увођењем бригадног система, рационализацијом и механизацијом производње и

5) борба за снижење пуне цене коштања.

Према подацима планске и оперативне евиденције са оценом за месец децембар дрвна индустрија ће у 1949 години извршити свој план по грани 313 — експлоатација шума — са 93%, по грани 122 — дрвна индустрија — са 97%, односно обе гране заједнички са 95%. У односу на 1948 годину извршење по грани 313 износи 113% а по грани 122 износи 141%, односно за обе гране 127%. У односу на постављене

задатке у Петогодишњем плану дрвна индустрија је у прве три године ове задатке извршила у грани 313 са 76%, а у грани 122 вредност производње у 1949 години већа је од планиране вредности у 1951 години за 33%, из чега следи да ће се задаци постављени Петогодишњим планом остварити још у току четврте године Петолетке.

Уопште узевши, извршење плана у једној и у другој грани дрвне индустрије у 1949 години задовољава. Међутим, као и у 1948 години кадрови су лично давали све од себе, човек је више извлачио својом живом снагом него што је искоришћавана боља организација послова и машинска снага да се повећа производња. Поред свих напора у 1949 години нисмо још успели да путем рационализације и механизације, нормирањем, применом бригадног система и бољом организацијом послова повећамо производност рада.

У 1949 години у извршењу плана експлоатације шуме наилазило се на тешкоће нарочито због удаљености дрвних маса од постројења за прераду, због недостатка радне снаге и љеног нерационалног коришћења и због помањкања средстава за привлачење и извоз дрвета од сечишта до постројења за прераду.

Још прошле године истакао сам опасност од девастирања шума тиме што се секу шуме ближе путевима. Уједно сам указао да може доћи у питање испуњење плана експлоатације, ако не убрзамо отварање досад неотворених шумских подручја, благовременом изградњом нових шумских путева и железница. Па и у 1949 години био је један од главних узрока успоравања извршења плана тај што шумској експлоатацији нису благовремено стајала на располагању отворена шумска подручја. Морам подвући да несразмерно слабије извршени план инвестиција у току ове године, посебно изградње транспортних направа у шумама може довести до тога да се не само отежа него и доведе у питање извршење плана експлоатације у последње две године нашег Петогодишњег плана.

У експлоатацији шума пада у очи опадање сталне радне снаге у 1949 години. Смањује се број радника којима је рад у шуми стално занимање. Многи стални радници променили су занимања а нови траже лакше послове и боље услове живота у осталим привредним гранама. С друге стране, руководство дрвне индустрије није се довољно zaloжило за побољшање смештаја и снабдевања. Зато смо се у овој години морали добрим делом ослонити на фронтовске радне бригаде, које су узеле на себе велики део терета у извршавању плана. Сматрам за своју дужност да захвалим Народном фронту Југославије, свим његовим републичким организацијама и њиховим члановима за усрдну помоћ коју су у току ове године пружили у извршавању планских задатака експлоатације шума и дрвне индустрије. Недостатак сталне радне снаге отежавао је механизацију рада у експлоатацији шума и увођење бригадног система, а то је успоравало повећавање производности рада. Зато ћемо убудуће морати систематски радити на придобијању сталне радне снаге. Само помоћу сталних радника ми ћемо моћи постизати успехе у рационализацији и механизацији производње.

Грло у шумској експлоатацији у овој, па и у прошлој години а биће, по свој прилици, и у следећој — било је привлачење и превоз од сечишта до стоваришта, односно до постројења за прераду. Што дубље залазимо у шумске комплексе, то су сечишта удаљенија и превоз тежи. Међутим, привлачење дрвних маса још се највећим делом врши помоћу сточних запрега и људске радне снаге, које у 1949 години нисмо имали довољно. Зато су нам знатне количине већ спремљених сировина остале у шуми, а неке су од тога и у квалитету трпеле. Иако је превоз до постројења за прераду далеко више механизисан

дан, и овде постојеће стање није много повољније, пошто шумски железницама недостаје возни парк, а камионима резервни делови и добри путеви.

Према томе, користећи се искуством из 1949 године, као предуслов за извршење плана шумске експлоатације у 1950 години поставља се захтев да се одреди приоритет извршењу планова изградње шумских путева и железница у циљу претходног и благовременог отварања шумских подручја, да се побољша механизација на привлачењу дрвних маса пиламама и да се појачају напори за прилибијање сталне радне снаге.

Досадашњи напори дрвне индустрије, а нарочито у 1949 години, дали су позитивне резултате у дрварској и грађевинарској преради, кад се има у виду да се стално повећава вредност производа дрвне индустрије у односу на вредност производа шумске експлоатације. Међутим ови позитивни резултати проистичу више из проширења капацитета пиланских постројења него из бољег искоришћавања постојећих пиланских постројења или изградње савремених постројења финалне производње. Стога, ако бисмо могли бити задовољни успесима дрвне индустрије у погледу количине, не можемо се у целости задовољити асортиманом и квалитетом производа.

Док су интереси обнове земље захтевали брзу обнову пиланских постројења, па се томе приступало импровизацијом и радом на брзу руку, данас се више не можемо задовољити чињеницом да су она нерационално размештена и изграђена.

Финална производња у дрвној индустрији у старој Југославији вршила се у безброј малих предузећа. Мало је било већих погона са карактером праве индустријске производње. Стога се, осим тих неколико већих предузећа, сва остала предузећа финалне прераде налазе и данас у сектору локалне привреде, плански тамо врло слабо обухваћена. То је и у 1949 години отежало да се успешно овлада целокупном дрвном индустријом, отежавало координацију и рационално искоришћавање капитала.

И овом приликом морамо да подвучемо огромне напоре којима су трудбеници дрвне индустрије допринели извршењу постављених задатака у прве три године Петогодишњег плана. Уколико стављамо примедбе у погледу асортимана и квалитета, то је стога што сматрамо да је дрвна индустрија прешла прву фазу свог развика тј. обнове постројења и постизања производње по количини, и да сада треба да се приступи новом, исто толико важном задатку — повећању производности рада и побољшању асортимана и квалитета производа.

Анализирајући проблематику дрвне индустрије у 1949 години и испитујући задатке за 1950 годину, сматрам да би било потребно предузети следеће мере у дрвној индустрији као предуслов за њен правилан будући развој:

1) да се на основу извршене инвентаризације наших шума и потреба наше потрошње и извоза изради перспективни план развоја и дислокације дрвне индустрије;

2) да би се преуређењем постројења наше дрвне индустрије повећала производња, а нарочито квалитет одлучено је да једна савезна комисија и републичке комисије за реконструкцију постројења у току 1950 године изврше њихову ревизију и

3) да се уложи крајњи напори у изналажењу нових мера обезбеђења сталне радне снаге предузећима дрвне индустрије.

У погледу планирања постигнут је у обе гране производње значајан напредак. У току ове године израђена су и благовремено упућена упутства за планирање, по којима се разрађује план за 1950 годину. Плански задаци за идну годину народним републикама дати су на време тако да ће дрвна индустрија ући у четврту годину Пето-

годишњег плана са јасно прецизираним планским задацима. Тако ће бити могуће да се стручном обуком кадрова, већом планском дисциплином, тачнијом оперативном и планском евиденцијом и ужом сарадњом планског и оперативног сектора пружи дрвној индустрији планска организација производње.

Подизање гајења и заштита шума. У свом прошлогодишњем извештају подвукао сам како се променио став нашег човека према шуми у односу на онај који је имао у старој Југославији. Напори које су народне масе уложиле и у овој години у обнову и подизање шума најбољи су доказ како наше народне власти и наш човек имају разумевања за крупне привредне проблеме, како им умеју приступити и правилно их решавати. Још у 1947 и 1948 години далеко су пребацивани годишњи плански задаци у подизању шума. У 1949 години постигнуто је то у још већем степену.

Преко 47.800 (52.700) ха више него што је стара Југославија пошумила за 20 година свога постојања, пошумљено је у овој години и тиме остварен годишњи плански задатак са 234% (239%)¹⁾ То у односу на 1947 претставља пораст за 133% (139%), а у односу на 1948 за 45% (55%). У мелиорацији шума у 1949 години, годишњи план извршен је са 301%, (310%), тј. мелиорисано је 93.000 (99) ха. Петогодишњим планом предвиђено је пошумљавање 100.000 ха и мелиорација 150.000 ха. У 1947 пошумљено је 20.300 ха, у 1948 години — 34.300, а у 1949 години — 47.900 (52.700) хектара. Према томе до краја треће године Петогодишњег плана пошумљено је 102.500 (107.300) ха. У 1947 години мелиорисано је 47.000 ха, у 1948 години 93.000 ха, а у 1949 години 99.000, укупно дакле 233.000 (239.000) хектара. Пошто је, дакле, у прве три године извршен Петогодишњи план и у пошумљавању премашен чак за 2,5%, (7%) а у мелиорацијама за 55%, (59%) дужност ми је обавестити Народну скупштину да је наше шумарство испунило свој Петогодишњи план пошумљавања и мелиорације шума. Испунивши дакле у 1949 години целокупне задатке Петогодишњег плана, народне републике су биле у могућности да преузму нове планске обавезе за период 1950 до 1951 у размерама које претстављају повећање досадашњих планских задатака у пошумљавању за 145%, а у мелиорацији шума за 261% — 145.000 ха у пошумљавању, 392.000 ха у мелиорацијама.

По народним републикама нови задаци распоређени су на следећи начин:

	мелиорација	пошумљавање
НР Србија	120.000 ха	40.000 ха
НР Хрватска	86.500 ха	42.500 ха
НР Босна и Херцеговина	133.000 ха	49.000 ха
НР Словенија	20.000 ха	3.500 ха
НР Македонија	15.000 ха	10.000 ха
НР Црна Гора	17.500 ха	
	392.000 ха	145.000 ха

Постигнути су дакле велики резултати у подизању и обнови шума. Извршење Петогодишњег плана у року од три године омогућено је било пре свега великим учешћем народних маса на томе раду, а нарочито залагањем Народног фронта, при чему је лато преко 2.500.000 дана добровољног рада у вредности преко 232 милиона динара. Олађујући уједно признање стручном руководству коме

¹⁾ У међувремену Савезно министарство шумарства добило је потпуније податке о извршењу плана гајења и неге шума за 1949 годину. Стављамо их у заграду поред бројева објављених у експозеу.

су били поверени ти задаци, морам, међутим, и овом приликом обратити пажњу на низ недостатака у гајењу и подизању шума. Семе се још не прикупља у довољној количини, нити се правилно расподељује. Расадици ни количински ни по квалитету још не дају задовољавајућу производњу. Приликом пошумљавања иде се често линијом мањег отпора. При избору врста садница форсирају се оне врсте дрвета које се лакше производе и гаје, а не оне које највише одговарају месним условима и привредним и другим потребама. Млади се насади не чувају довољно, а на негу старих шума, посебно експлоатисаних, слабо се обраћа пажња.

Предузет је низ организационо-техничких мера да се убудуће ови недостаци што више уклоне и тиме у обнову и негу шума унесе што више стручности, савесности и система. Зато се надамо да ће у 1950 години ти недостаци углавном бити отклоњени.

У прошлогодишњем извештају подвукао сам значај бујичарских радова за нашу привреду, а нарочито за наш саобраћај и електропривреду. Иако су поједине народне републике у току 1949 године обратиле већу пажњу на проблем великих бујица (Србија: Јужна Морава, Ибар, Тимок; Босна и Херцеговина: Неретва; Македонија: Охридско подручје), ипак то још ни издалека није било довољно, па је и план остварен само са 75% (85%). Томе питању треба убудуће придати далеко већу важност, како при самом постављању планских задатака тако и у организационо-техничким мерама за његово извршавање, а нарочито у погледу кадрова.

На уређењу шума, које претставља предуслов рационалног шумског господарства и темељ успешног планирања, како у шумарству тако и у дрвној индустрији у овој години нису постигнути задовољавајући резултати. Остварење плана само са 71% не може да нађе оправдања, па ни у помањкању кадрова, и зато то питање убудуће треба што одлучније поставити.

На сектору заштите шуме главно тежиште ове године било је у борби против губара. Иако је зараза у опадању, проблем борбе против губара остаје и даље тежак како са становишта научног тако и са становишта организационе припреме. Савезно Министарство шумарства, у заједници са Министарством пољопривреде, трудиће се и убудуће да појачаним научно-истраживачким радом и сталном организационом мрежом за борбу против губара све учини, да би се убудуће што више смањила штета коју ова штеточина наноси шумарству и пољопривреди.

Наше ловство у 1949 години још је било у фази свога организовања. Морам приметити да су народне републике врло мало предузеле да на терену примене позитивне прописе, организујући републичка ловишта и издвајањем ловишта ловачких организација.

Организација службе. — У организацији службе главни напори шумарства и дрвне индустрије у 1949 години били су упућени у правцу раздвајања послова шумарства и послова дрвне индустрије у народним републикама у засебне ресоре и у правцу утврђивања прецизно одређених односа између шумарства и дрвне индустрије. Обратила се пажња на правилну расподелу компетенција у шумарству између републичких министарстава, обласних и средњих народних одбора, а у дрвној индустрији између министарстава, дирекција и предузећа. Општом реорганизацијом која је сада у току даље се разрађују и решавају тако постављени организациони проблеми.

У четири народне републике издвојени су ресори дрвне индустрије од ресора шумарства, а Општим упутством Савезног Министарства шумарства регулисани су њихови међусобни односи. При том је бачено тежиште на што прецизније утврђивање количине, асортимана и квалитета дрвне масе која је одређена за сечу. Тиме

је дата могућност за правилну оцену рада шумарства у нези шума, а дрвна индустрија тиме добија објективан критериј успеха квалитативног и квантитативног искоришћавања дрвне масе. Досада се томе није поклањало довољно пажње, услед чега се велика количина дрвета, као неискоришћене сировине, упропашћавала.

Оснивањем обласних народних одбора поставио се задатак да се правилно разграничи делокруг између републичких министарстава шумарства и обласних народних одбора као и између обласних и среских народних одбора. То питање није још довољно разрађено и мораће се предузети законодавне и организационе мере да би се правилном расподелом послова између појединих степена народне власти побољшао начин пословања и олакшало извршавање постављених задатака, посебице у погледу надзора над приватним и задружним сектором у шумарству који још нису довољно обухваћени.

Другови народни посланици, изложио сам вам напоре које су учинили шумарство и дрвна индустрија у 1949 години. Успеси њихови значајни су и велики је њихов допринос напорима нашег народа на изградњи социјализма. Задаци за 1950 годину реални су и зато ~~предлажем гласање~~ за буџет 1950 године. (Аплауз).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ГРАЂЕВИНА ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА ВЛАДЕ ЗЕЧЕВИЋА

Другови и другарице народни посланици,

У буџету за 1950 годину, који се налази пред нама ради претреса и озакоњења, предвиђена је сума од око 49 милијарди и 562 милиона динара само за чисто грађевински део радова капиталне изградње и друштвеног стандарда.

Наша народна демократија условљава и захтева од свих органа народне власти, од месних одбора до Савезне владе, да се полажу рачуни о раду пред бирачима, тј. пред народима Југославије. Ради тога ћу у најкраћим цртама дати анализу рада ресора грађевина за ову, 1949 годину, да бисте ви, народни посланици, као пуноправни претставници народа Југославије могли лакше проценити наш рад и донети своју оцену о његовој правилности — како са техничке тако и са економске стране.

Развитак грађевинарства и пораст темпа производње најбоље се виде из упоређења 1948 и 1949 године: 1947 г. — 100%, 1948 г. — 264%, 1949 г. — 307%.

Ово даље показује однос извршења годишњих планова према Петогодишњем плану: ако Петогодишњи план означимо са 100%, онда је 1947 године извршено 13,9%, 1948 године 19,6%, а 1949 године 24,5%, што значи да смо за прве три године извршили 58% од Петогодишњег плана, а преостаје нам 42%. Тиме смо обезбедили базу за извршење и премашење Петогодишњег плана у грађевинарству, јер у 1950 години треба да извршимо око 30% даљих, што значи да би нам за 1951 годину остало свега око 12%.

На основу анализе наших радова у 1949 години ми смо утврдили да постоје скривене резерве, и то у програмима самих пројеката и објеката. Зато је правилан предлог Претседника Савезне планске комисије друга Бориса Кидрича да се образују комисије које ће ићи од објекта до објекта и вршити свеопшту ревизију. У њих треба да уђу и претставници влада народних република, републичких планских комисија и републичких министарстава грађевина који најбоље знају право стање. Значи, постојећа ревизија пројеката треба да се прошири и на ревизију програма, и она треба да обухвати економску оправданост тражених капацитета и грађевинских величина. Тиме ће бити гарантована и грађевинска величина објекта и технолошки процес са планираним капацитетом производње и функционалности, али ће истовремено бити извршене милионске уштеде народне имовине а скраћене непотребне величине и разни луксузни захтеви. Само комисија у Савезном Министарству грађевина ревизијом пројеката допринела је да се уштеди око 250 ми-

лисна динара, а када се томе дода да су на томе радиле ревизионе комисије у Савезној и републичким планским комисијама и републичким министарствима грађевина, онда уштеда за 1949 годину износи преко милијарду динара. Толико о постојећим уоченим скривеним капацитетима и могућностима којима, реално рачунајући, можемо располагати у раду 1950 године.

У току 1949 године појавили су се у грађевинарству следећи проблеми: недостаци у планирању, немогућност да се благовремено добије годишњи плански задатак што је имало као последицу да се нису могли на време распоредити на одређена места грађења грађевински материјал, радна снага и друго. Недостаци у пројектовању били су у томе, што је састављање и давање програма за израду пројекта било извесним делом без помоћи, па и мимо ресурса грађевина, што је доводило до нереалних грађевинских величина објеката и до повећаног везивања финансијских средстава и контингентна грађевинског материјала. С друге стране, ни ресор грађевина није дао потребну помоћ инвеститорима у састављању и давању програма услед слабости пројектантских сектора у министарствима грађевина. Отуда је наш предлог да се пројектантски сектор у ресору грађевина ојача, да бисмо одређене задатке могли позитивно решавати. И поред тога што у ресору грађевина постоје грађевинска предузећа за пројектовање свих врста грађевинских објеката, и то укупно 17, ипак у разним државним установама и предузећима има такозваних „дивљих“ пројектантских група и појединаца, чији пројекти не задовољавају ни са техничке ни са економске стране. И, што је најгоре, постоји тенденција да се у том правцу продужи. Даље, још има појава да се дају објекти на пројектовање у иностранство и за тај се рад плаћа девизама — поручују се пројекти са мотивацијом да ми, наводно, немамо таквих способних стручњака, а пракса је показала да често наши стручњаци морају да прерађују те стране пројекте, пошто ни конструктивно не одговарају нити задовољавају потребе технолошког процеса самог објекта. Зато смо ми још 1949 године предлагали да наши инвеститори по правилу поручују израду пројеката код наших пројектантских организација, а у изузетном случају да поручбину врше у иностранству. За предњу констатацију ресор грађевина располаже убедљивом документацијом.

Оператива у ресору грађевина све врсте грађевинских објеката изводи преко својих грађевинских предузећа, чији се рад заснива на привредном рачуну. Њих има савезних, републичких, покрајинских, обласних, средњих и градских — укупно 426 за целу Југославију. Сва ова предузећа имају и своје споредне, али апсолутно потребне погоне: механичке радионице, мане пилане, економије и сл. Анализа рада на крају ове године показује да је наша грађевинска оператива израсла у протеклим годинама и да је оспособљена за извођење најкрупнијих и технички врло компликованих објеката; ми данас изводимо све радове у Југославији без учешћа иједног иностраног грађевинског друштва или предузећа. Истовремено, анализа показује да је материјално пословање у грађевинским предузећима запостављено, уочени недостаци финансијског и књиговодственог пословања у грађевинарству узети су са свом озбиљношћу у проучавање и сређивање; још у току 1949 године, заједно са Министарством финансија и Државном инвестиционом банком, спремљено је штампање упутства која ће ступити на снагу на самом почетку 1950 године.

Познато је да врло мали број грађевинских техничких стручњака зна све што је потребно финансијском и књиговодственом пословању у грађевинарству; отуда је привредни рачун запостављен.

Због тога смо дали предлог да се у средњим и високим грађевинским техничким школама уведе за слушаоце овај предмет као обавеза. Даље, и у овој години грађевинска оператива није у пуном капацитету користила постојећу механизацију. За то постоје два битна узрока: прво, нисмо успели да предузећа снабдемо резервним деловима и што је још важније, нема потребног броја стручњака за руковођење механизацијом, због тога ни постојеће исправне машине нису правилно и у пуном капацитету коришћене. Данас је стање такво да имамо више хиљада грађевинских машина, а немамо ниједну школу у Југославији која спрема кадрове за организацију рада и руковање грађевинским машинама на градилишту. Због тога смо још ове школске године предложили да се у свим грађевинским средњотехничким школама оснују засебни отсеци за спремање стручњака за грађевинску механизацију. Кад је већ реч о стручним кадровима, дужност ми налаже да изнесем и то да се планска расподела новосвршених грађевинских техничких стручњака врши тако да већина свршених грађевинаца иде у друга министарства и установе, а у ресору грађевина задаци се из године у годину повшавају. И ово смо питање претресали у 1949 години и надамо се да ће се у 1950 години решавати како треба.

Има тешкоћа са којима смо се ми у грађевинарству срели ове године чије је отклоњење изван наших могућности. То су честе кише. Ако узмемо податке само са једног објекта у овој години, са Аутопута, они показују да смо због киша изгубили око 20.000.000 радних сати. Свако капиталистичко предузеће под истим условима не само да не би извршило радове, него би пало под стечај. Земља социјализма — Југославија издржала је и овај ударац природе, јер су градитељи Аутопута — омладина Југославије, јединице Југословенске армије, бригаде Народног фронта, технички грађевински стручњаци и други — својом вољом, упорношћу и љубављу према својој социјалистичкој држави, према своме партиском и државном руководству на челу са другом Титом — побеђивали све препреке и извршавали своје задатке. Појмљиво да су свакодневне кише утицале и на производњу основног грађевинског материјала, као што су опека и друго. Све је то озбиљно угрожавало и доводило у питање извршење нашег овогодишњег плана капиталне изградње и друштвеног стандарда. Томе треба додати и то да планирана радна снага за грађевинарство није могла бити у току целе године остварена.

У ресору грађевина постоје и следеће службе: грађевинска инспекција, која има задатак да контролише квалитет радова и стабилност објеката, с тим да јој пада у дужност и указивање конкретних мера и научно-техничких метода на самим објектима, тј. остаје на градилишту све док позитивно не реши неки крупнији технички проблем, који се изненада појавио у току грађења. Даље, постоје Грађевински институт са Заводом за испитивање грађевинског материјала и Биро за унапређење грађевинарства. У 1949 години било је 220 предлога проналазака и техничких усавршавања, уведено је 90 нових метода рада у грађевинарству, у раду је 70 научно-истраживачких студија, обимних студија, припреме и пројектовања творница за масовну изградњу станова на монтажни начин у 1950 години, проналажење новог грађевинског материјала коришћењем домаћих сировина и сировинских база или споредних индустријских продуката, на пример: глине, домаћи битумени и асфалти, лискун, шљака из високих пећи, магнезиум-хлорид, дрвене вуне, пиљевине, отпади из шкриљаца за нафту и други, извођење пробних цестовних деоница ради испитивања нових начина изградње путева, изналажење ефикасних средстава против агресивних вода на цемент-бетон. За ову

грађевинску делатност, то јест за Грађевински институт и Биро за унапређење грађевинарства у перспективи је широко поље рада. Да би сви грађевинци били упознати са практичним радовима и добрим решењима, као и са научним проналасцима у иностранству и код нас, штампано је 260.000 примерака публикација из области грађевинарства. Ако се свему дода да за 1960 годину у ресор грађевина превази у целини индустрија и производња свог грађевинског материјала — што значи да ћемо сами производити грађевински материјал и уграђивати га у објекте — онда је то гаранција да ће све мање бити диспропорција између плана грађења и плана производње грађевинског материјала, а исто тако и квалитет грађевинског материјала мора се побољшати.

На крају, мора се отворено рећи да грађевинци данас познају и знају све своје недостатке и проблеме и оспособљени су да их правилно решавају. Стога молим народне посланике, који чине срж руководиоца наше социјалистичке политике и привреде, да нам и даље указују пуну помоћ у отклањању уочених пропуста и грешака.

Извршење плана у ресору грађевина за 1949 годину износи по норма-часова 96%, а по вредности 94%. Може се оправдано поставити питање како је било могуће при таквим тешкоћама извршити план са тим процентима. Одговор на ово питање јасан је за све нас, но потребно га је и ради других дефинисати: социјалистичка свест наше радничке класе, Народне омладине, јединица ЈА и чланова Народног фронта повукла је за собом и грађевинске техничке кадрове, тако да су сви у високој продуктивности рада, у личном и заједничком пожртвованом залагању испољили готовост на још веће залагање и оданост другу Титу, ЦК КПЈ и Југославији. Када народ верује у своје руководство и када га воли до давања за то руководство и најдражег — живота свога, онда су његове могућности и снаге неисцрпне. Стварајући економску и политичку блокаду око Југославије, контрареволуционари из СССР-а и табора Коминформбироа, тврде да ми не градимо социјализам у Југославији. Да је то најпростачкија лаж и подлаштво виде не само народи Југославије и сви странци који пролазе кроз Југославију, већ то осећају и дивље звери — змије и вукови, јер их радови који се изводе широм Југославије, па и по најзабаченијим местима, покрећу са њихових места где су мирно вековима живели, тако да нападачи на нас не могу своју лаж и клевету протурити ни код дивљих звери.

У предлогу буџета за 1950 годину на грађевинарство пада за грађевински део радова око 49 милијарди динара или 35 процената више него у 1949 години, а то се поклапа и са нашим капацитетима у грађевинарству. То значи да је предлог буџета реалан, а тако је и за све гране појединачно и у целини буџет реалан. Народи Југославије под руководством друга Тита и ЦК КПЈ извршиће и реализовати и у 1950 години буџет и њиме предвиђени план. Зато изјављујем да ћу гласати за предложени буџет. (Аплауз)

ЕКСПОЗЕ ПОТПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ И МИНИСТРА ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА ЕДВАРДА КАРДЕЉА

Другови посланици,

Протекла година била је за нашу земљу у спољнополитичком погледу пуна догађаја који су ставили на пробу свест наших народа, револуционарну упорност наше радничке класе и унутарњу снагу наше земље уопште. То је била година у којој је безобзирно продужен притисак совјетске владе на народе Југославије да се одрекну свога права на самоодређење и равноправност с другим народима, а да признају у социјалистичком систему легалном праксу завођења антидемократске централистичке хегемоније такозване „руководеће нације“.

ПРАВИ КАРАКТЕР АНТИЈУГОСЛОВЕНСКЕ ХАЈКЕ

Ви знате да је ова реакционарна антијугословенска акција — једна од најмрачнијих у историји међународних односа — започела писмима руководства СКП(б) Централном комитету КПЈ. Данас је јасно да су та писма била само прва фаза антијугословенске акције којој је био циљ да разруши јединство руководеће снаге наше земље. Комунистичке партије Југославије, као и јединство политичке основице народне демократије у Југославији, то јест Народног фронта. Затим су следиле нове фазе притиска.

Донесена је била Резолуција Информбироа, која је покренула једну од најпрљавијих клеветничких кампања за коју зна историја, с циљем да одвоји руководство од народа, да обезглави народ, па да му се лакше натура туђа воља.

Следиле су економске санкције које су се коначно развиле у готову потпуну економску блокаду од стране земаља Источне Европе.

Познато вам је већ да је на тој линији Влада СССР-а, на преговорима вођеним крајем 1948 године, смањила обим робне размене са Југославијом за преко осам пута, иако је ФНРЈ све своје обавезе из споразума извршила у потпуности.

Даље, Влада СССР-а је, на име кредита од 135 милиона америчких обрачунских долара, а на основу инвестиционог споразума од 25-VII-1947 године, испоручила Југославији до средине 1948 материјала у вредности од свега 800.000 америчких долара, а тада је престала да испуњава своје обавезе из тог споразума.

Крајем децембра 1948 године, тадашњи министар спољне трговине СССР-а, А. Ј. Микојан, изјавио је нашем министру спољне трговине „да је извршење овог споразума прекинуто, јер су се услови променили“, а совјетска службена агенција ТАСС, у коминикеу од 31-ХП-1948 године, покушала је да „немогућност да се очува широка економска сарадња СССР-а и ФНРЈ“, као и смањење редовне робне размене за 8 пута оправда „политиком југословенске владе која према СССР-у није пријатељска“. Ово јасно показује да је Влада СССР-а прекинула извршење овог споразума да би, поред економског, извршила и политички притисак на Југославију.

Сем тога, Управа совјетске имовине у Аустрији није хтела да изврши ниједну обавезу из уговора закључених 1947 и 1948 године између ње и Министарства електропривреде ФНРЈ према којима је ова Управа требало да испоручи Југославији шест турбина у вредности од 1,363,815 долара од краја новембра 1948 године до краја децембра 1949 године— иако је ФНРЈ исплатила цели аванс и доспеле рате у износу од 773.650 долара.

Ма да је Влада СССР-а већ одавно прекинула са Југославијом економску сарадњу, која се заснивала на кредитним аранжманима, а трговинску размену свела на минимум, она није хтела да откаже уговоре о мешовитим совјетско-југословенским друштвима „ЈУСТА“ и „ЈУСПАД“ зато што је на основу тих уговора вукла изузетно користи на штету Југославије. Стога је Влада ФНРЈ предложила Влади СССР-а ликвидацију тих друштава, на шта је совјетска влада пристала, а протокол о ликвидацији ових друштава потписан је 31-VIII-1949 године. Према том протоколу совјетска страна је повукла сву имовину коју је унела, док су на југословенској страни остали сви терети, јер је друштво, наиме, било вођено тако да је формално било стално дефицитно.

У оквиру спровођења економске блокаде Југославије, поједине земље Источне Европе отказале су, у времену од средине 1948 године до средине 1949 године, све трговинске и друге привредне споразуме и — разуме се — сваку трговинску размену, сем што је Совјетски Савез одржавао незнатну трговинску размену. Влада ЧСР отказала је у току трговинских преговора у јуну 1949 године инвестициони уговор, док је почетком маја обуставила сваки извоз робе за Југославију. Влада Републике Пољске обуставила је сваку испоруку робе за Југославију почетком јула ове године. Влада НР Мађарске раскинула је 18-VI-1949 године инвестициони уговор, као и уговор о привредној сарадњи на подручју алуминијумске индустрије 15-VI-1949 године. Притом је мађарска влада просто једнострано одбила да накнади суму од 26,502.000 долара, коју је наша земља већ уплатила код мађарских предузећа, а да нам није била испоручена роба.

Влада НР Мађарске такође није испунила своје обавезе из Уговора о миру у погледу репарација и реституција према ФНРЈ. Настојања Владе ФНРЈ да се питање репарација и реституција споразумно реши остала су безуспешна кривицом Владе НР Мађарске. Услед тога је Влада ФНРЈ 27 септембра ове године предала питање мађарских репарација на разматрање шефовима дипломатских мисија СССР-а, САД и Уједињеног Краљевства у Будимпешти у смислу одредаба Уговора о миру са Мађарском. Међутим, кривицом Владе СССР-а, шефови поменутих мисија нису били у стању да реше ово питање. Сума неисплаћених мађарских репарација износи 46,644,980 репар. долара. Влада ФНРЈ свакако не мисли да отступи од права која наша земља има према мировном уговору са Мађарском, и предузеће све мере које јој стоје на расположењу према

међународном праву и постојећим уговорима како би мађарска влада испунила своје обавезе. Морам да додам да мађарска влада такве своје обавезе веома дисциплиновано испуњава према Совјетском Савезу.

Иронија историје јесте да су се совјетска и друге информбиро-овске владе послужиле istim средствима економске блокаде против једне социјалистичке земље која брани начела социјалистичке демократије, којима су се некада служили најреакционарнији империјалистички кругови против Октобарске револуције. Тада се очито показало да је народ јачи од блокаде, али је данашње совјетско руководство ипак кренуло том већ напуштеном стазом контрареволуције.

Свему томе следио је систем разноразних политичких мера повезаних с претњама и ратнохушакчким демонстрацијама — укратко оно што данас носи у свету име рата нерава, а с циљем да се заплаше наши народи и да се омету у њиховој мирној социјалистичкој изградњи. А да би се то оправдало, клеветници су почели да називају Југославију фашистичком земљом, а поготову су све људе који у нашој земљи заустимају ма какав положај прогласили англо-америчким или немачким шпијунима. Потпретседник совјетске владе Молотов чак се спустио до тврдње да се данашње руководство Југославије на челу с другом Титом од почетка само маскирало комунизмом и пријатељством према СССР-у, само да би се попело на власт и онда успоставило фашизам. То значи да је више од 20 година борбе КПЈ у старој Југославији — лаж, да је лаж сва наша Народноослободилачка борба против фашистичких освајача са огромним жртвама и да су лаж велике победе наше социјалистичке изградње. Заиста, само када се више не води рачуна ни о чему људском, само тада се могу измишљати такве чудовишне клевете. Даље, аранжирани су неколико крвавих судских лакрдија, које је требало да докажу како нова Југославија припрема рат против источно-европских земаља, или бар убиства на све стране у тим земљама, и како је она опасна за независност тих земаља. Другим речима, ти процеси требало је да докажу да је Југославија припремала баш против тих земаља оно што би, уствари, у тим земљама желели да припреме нашој земљи.

Влада СССР, а потом и остале владе земаља Источне Европе, после стварног кршења уговора о пријатељству и узајамној помоћи, приступиле су и њиховом формалном раскидању. Влада СССР је прва отказала Уговор о пријатељству 28 септембра 1949 године, а за њом су у року од неколико дана следиле владе Пољске, Мађарске, Румуније, Бугарске и ЧСР. Влада ФНРЈ одговорила је на отказивање Уговора Влади СССР својом нотом од 1 октобра 1949 године, а затим и осталим владама. У овим нотама Влада ФНРЈ је подвукла да се она увек руководила жељом да се са СССР-ом и земљама народне демократије успоставе и развију искрени и пријатељски односи и да је то на делу у пуној мери спроводила, те да одговорност за последице овог немирољубивог и непријатељског акта сноси владе СССР-а и земаља под њеном контролом.

Непосредно после отказивања уговора о пријатељству и узајамној помоћи, ове владе су приступиле отказивању и других споразума. Тако је бугарска влада отказала 3 октобра 1949 године Споразум о олакшању прелаза границе, а мађарска влада 31 октобра 1949 године Споразум о образовању мешовитих комисија за испитивање и утврђивање граничних инцидената. Влада Румуније отказала је у јуну текуће године Конвенцију о режиму двостранских

пимања. Поред тога, владе ових земаља и даље безобзирно газе и остале споразуме који се још формално налазе на снази.

За разлику од других информбирсовских влада једино Влада Албаније није отказала Уговор о пријатељству и узајамној помоћи, ма да је она пре од свих земаља раскинула све друге уговоре и споразуме закључене са Југославијом. Албанско-југословенска политика Владе Албаније дошла је до изражаја питању осталог и у нечувеном поступку албанских власти према висиоцима Титове митафете, за чију се судбину још ни данас ништа не зна. Влада ФНРЈ је по свом питању упутила албанској влади две протестне ноте, и то 7 и 11 маја 1949 године, али до данас није уопште добила одговор, упркос свим својим интервенцијама. Овај и други слични поступци албанске владе дају свету драстичну слику карактера данашњег албанског руководства.

Својом нотом од 2 новембра ове године, Влада ФНРЈ скренула је пажњу албанској влади да се придржава обавеза из Уговора о пријатељству и позвала је још једанпут албанску владу да се врати на политику пријатељства према ФНРЈ. Албанска влада није прихватила овај позив, већ је појачала непријатељску делатност против ФНРЈ. Тако је Влада Албаније, с једне стране, већ одавно уствари погазила Уговор о пријатељству, а с друге, пак, стране покушала је створити могућност да би се формално постојање овог Уговора могло искористити за нове сплетке и махинације против Југославије. Влада ФНРЈ није могла то дозволити, те је 12 новембра ове године ставила до знања албанској влади да се сматра ослобођеном обавеза из Уговора о пријатељству и узајамној помоћи.

Дозволите ми да у вези с тим споменем још неке чињенице које нарочито речито говоре о „државничкој делатности“ албанског руководства.

У нашој земљи већ дуже од годину дана лежи део албанског репарационог материјала из Немачке просто због тога што је албанска влада одбила да се споразуме са нашом владом о начину и условима транспорта. Коначно је албанска влада пре неколико месеци пристала, да поновни предлог наше владе, да пошаље своју делегацију у Београд. Међутим, ова делегација је дошла у Београд са захтевом да јој југословенска влада још једанпут испоручи и онај репарациони материјал који је још 1948 године отпремљен у Албанију и о чему код нас, наравно, постоје несбориви званични документи. Могуће су само две ствари или је албанска администрација тако „савршена“ да не зна шта улази а шта излази из Албаније, или албанска влада гаји мишљење да југословенска администрација не зна шта ради и да јој се може подвалити све што жели албанска влада. Ако је прво тачно, онда одговорност сноси албанска а не југословенска влада, а ако се, међутим, ради о другом, онда албанска влада треба да зна да се преварила и да код нас водимо врло тачну евиденцију о томе шта улази и шта излази из земље.

Међутим, то није најважније. Главно је да је — пошто је наша делегација црно на бело доказала да је део репарационе робе већ предат Албанији, а што је још остало код нас — албанска влада решила да повуче своју делегацију из Београда и да оставља свој сопствени репарациони материјал да лежи у Југославији. Овај материјал лежи неискоришћен у нашим лукама, ма да је свакако животно потребан албанској привреди и ма да је са наше стране показана највећа могућа добра воља. Зашто то ради албанска влада тешко је разумети, сем ако се ради о некој политичкој стратегији „про-вешко“ става? Шта се може, мудрости из Тирана очигледно

мисле да тиме доприносе своју лепту у коминформовску блокаду Југославије. Сваки паметан човек зна да они тиме блокирају само себе, али они у Тирану то тешко могу да схвате.

Пошто ће многим од вас ово можда изгледати невероватно на-помињем да смо прошле године имали и други сличан случај са албанском владом. Албанска пошта је једног одређеног дана просто одбила да даље прима пошту и пакете који транзитом иду преко Југославије за Албанију. Пакети — и то махом из Америке, по свој прилици дар албанских исељеника својим рођацима у Албанији — gomилали су се у Југославији, а албанска пошта је штрајковала на штету албанске привреде и никакве дипломатске интервенције дуго времена нису ништа помогле. Албанска влада није хтела да превзме своју сопствену пошту. Зашто? Очитљедно опет само зато да би и Албанија некако „учествовала“ у блокади Југославије. Албанска влада је, наиме, решила да албанска пошта не сме више на стари начин да прима пошту, то јест у затвореној или сухој просторији на југословенској страни границе, како албански поштари не би дошли у додир са југословенским, него да Југословени треба да остављају пошту на отвореном пољу на самој граници, далеко од сваке куће, а албански поштари ће доћи да је узму, по прилици тако као што су у стара времена, за време куге, општила поједина насеља међу собом. Разуме се, наша пошта није ишла на овакве једностране акте албанске владе. Ми смо рекли албанској влади: добро, ако желите промену у досадашњем начину предаје поште, предложите да преговарамо о томе и ми ћемо размотрити ваше предлоге. Али наша пошта ће пословати само према прописима међународне поштанске конвенције, а не према мушпама неких албанских управљача, који су заборавили или никада нису ни знали да се и Албанија обавезала на поштовање те конвенције. Прошло је прилично времена док су стратегији „високе“ политике из Тиране схватили ову неопходност, али је Албанија за то време била лишена нормалних поштанских веза са иностранством, а албански трудбеници пакета које су им слали рођаци из других земаља.

Шта албански народ мисли о стратегији такве врсте као што је ова са репарацијама и поштанским пакетима, то је питање за себе, али је свакако очитљедно да је албанска влада на такав начин схватила директиве у погледу свог учешћа у коминформовској антијугословенској акцији.

Влада СССР-а узела је у заштиту извесан број ухапшених белогардејских елемената, осведочених непријатеља социјалистичке Југославије, који су били претходно заврбовани за совјетску обавештајну службу и за делатност против ФНРЈ. Влада СССР упутила је Влади ФНРЈ пет нота, узимајући у заштиту ове елементе, чију су антидржавну делатност открили органи наше државне власти. Својом нотом од 18-VIII ове године совјетска влада запретила је „да ће бити принуђена прибећи другим ефикаснијим мерама нужним за заштиту права и интереса совјетских грађана у Југославији“. Иако се ради о совјетским грађанима који су се огрешили о југословенско законе, Влада ФНРЈ, руковођена добром вољом да се сва спорна питања реше, изразила је својом нотом од 23-VIII-1949 године спремност да овим лицима омогући слободан одлазак у СССР. Влада СССР није уопште одговорила на југословенску ноту. Међутим, Влада ФНРЈ ће и даље настојати да совјетска влада прими предлоге које смо ми поставили у ноти од 23-VIII ове године. Влада ФНРЈ не жели нити има право да указује гостопримство у нашој земљи оним странцима који неће да буду лојални према овој земљи, а поготову не-
121

дозволити да се преко плаћених шпијуна организује подршка контрареволуционарна акција управљена против изградње социјализма у нашој земљи и против независности наших народа.

У циљу онемогућавања нормалног рада наших дипломатских и других претставништава, као и компромитовања њиховог угледа који уживају у иностранству, Влада СССР-а и друге информбиро-вске владе протерале су 22 дипломатска службеника и 27 осталих службеника МИП-а, не узимајући у обзир дипломатске и друге службенике осталих наших мисија у тим земљама. Такође је извршено и хапшење неколико службеника у тим земљама. Осим тога, из дела Берлина који стоји под совјетском војном контролом, отказано је почетком децембра ове године гостопримство војној мисији ФНРЈ, акредитованој при Савезничком контролном савету у Берлину.

У циљу нормализовања прилика на границама, на којима су поменуте суседне земље вршиле низ провокација, Влада ФНРЈ предложила је њиховим владама закључење споразума о образовању мешовитих комисија за испитивање и утврђивање граничних инцидената. Следствено том настојању био је закључен 3 августа ове године такав споразум са Владом Мађарске, која га је раскинула непуне три месеца после његовог потписивања. Међутим, владе Бугарске и Албаније нису чак ни одговорице на овај предлог Владе ФНРЈ.

С друге стране, државни органи суседних источних земаља покушавају да убаци у Југославију обавештајне и диверзантске групе и пропагандни антијугословенски материјал, против чега је Влада ФНРЈ уложила своје протесте Мађарској 26-X-1949 године и Бугарској 12-IX и 26-XI-1949 године. Овакве елементе хватају наши гранични органи и наш народ око границе. Ту се ради о криминалном олошу најгоре врсте и то махом нејугословенских националности, о олошу који нема никакве везе са политиком, али којим се коминформовски организатори служе у помањкању „здравих снага“ у Југославији. Ништа јасније од ових чињеница не разоткрива контрареволуционарни и хегемонистички карактер антијугословенске коминформовске хајке и њен крах у Југославији, до којег је неизбежно дошло баш због таквог њеног карактера.

Наши држављани, настањени у земљама Источне Европе, безразложно се лишавају слободе, прогоне и тероришу. Нашим мањинама ускраћена су основна национална, политичка и културна права. Нашим грађанима у СССР-у и у осталим земљама народне демократије, на све могуће начине, упркос многим нашим захтевима онемогућава се повратак у нашу земљу. Штавише, Влада СССР-а упорно одбија да изврши репатрирање југословенске деце, упркос више усмених интервенција и наших двеју нота од 28-IV и 11-VI које су до данас остале без одговора. Ово је утолико више нескватљиво што су претставници СССР друге сличне случајеве са децом у неколико наврата пред разним међународним форумима ожигосали као крајње нехумане акте.

Само се по себи разуме да су владе земаља Источне Европе прекинуле и сваку културну сарадњу, с нашом земљом. У овом периоду поједине од ових влада не само да су наставиле са неиспуњавањем својих обавеза из Конвенције о културној сарадњи, већ су приступиле и њиховом формалном отказивању. Тако је Влада ЧСР отказала ову Конвенцију 4-X-1949 године и истовремено са отказивањем Уговора о пријатељству. Бугарска влада је истерала југословенске учитеље из Пиринске Македоније, затворила све школе на македонском језику као и књижаре са македонским књигама. Књижаре

„Југословенске књиге“ забрањене су у ЧСР 22 новембра 1949 године, у Румунији 23 јула 1949 године, а у Албанији 30 јуна 1948 године.

Поред тога владе источноевропских земаља систематски су онемогућавале делегацијама ФНРЈ учешће на међународним конгресима и конференцијама које су се одржавале у тим земаљама. Влада Бугарске истерала је из Бугарске претставнике југословенске студентске омладине, који су у септембру 1949 године дошли у Софију да узму учешћа на састанку Извршног комитета Међународног студентског савеза. Влада ЧСР онемогућила је учешће свим нашим делегатима на Конгресу мира у Прагу у пролеће 1949 године, као и на заседању Извршног комитета Међународне организације новинара у Прагу у септембру 1949 године. Влада Румуније запленила је почетком 1949 године изложбу фотографија „Југославија у изградњи“. Мађарска влада онемогућила је у августу 1949 године делегатима југословенске омладине учешће на заседању Припремног комитета за организацију Фестивала Светске федерације демократске омладине у Будимпешти.

Патентирани псеудо-демократски мајстори лицемерја су оваквим грубим полицијским мерама спречили учешће наших народних организација у поменутим међународним организацијама а да им ни у једном једином случају нису допустили да изнесу пред делегате тих организација свој став и своје аргументе против клеветничких оптужби. И то је документ који говори о правом карактеру антијугословенске хајке.

МИ НЕЋЕМО ПРОПУСТИТИ НИЈЕДНУ МЕРУ КОЈУ КАО ДРЖАВА МОЖЕМО ПРЕДУЗЕТИ ДА БИ ЗАШТИТИЛИ МИР И НЕЗАВИСНОСТ НАШИХ НАРОДА

Другови посланици.

Навео сам пред вама само један врло мален део свих оних увреда, економских штета, дивљаштава, претњи и већих или мањих пакости, што све данас претставља садржину коминформовске „дипломатије“ према нашој земљи.

Разуме се да је та акција у свим својим фазама у Југославији доживела потпуни неуспех. Када би код аутора те кампање било ишта од револуционарне суштине марксизма-лењинизма онда би унапред требало да знају да са таквим планом мора да доживе фијаско у Југославији. Клевета је клевета, и она је у бескрупулозним рукама прилично опасно оружје, али стварност је стварност и ко се удаљује од ње мораће се разочарати у својим рачунима. А та стварност говори о томе да у једној социјалистичкој земљи, каква је Југославија, информбироовска акција не може да нађе другог упоришта него што су остаци капиталистичке прошлости било у економици, било у главама декласираних елемената, било у окорелим бюрократима који се одвајају од народа. А то је база која је осуђена на пропаст, а заједно с њом и сви они који у њу полажу своје наде.

Ето због чега је информбироовска акција у нашој земљи морала да доживи фијаско, од чега је нису могли да спасу ни многобројни процеси у источноевропским земаљама. Али ако ти процеси нису могли да упрљају велику демократску битку коју данас води наша земља за ствар социјалистичке демократије, они су ипак открили да код свих народа постоји отпор против хегемонистичких тенденција и да се руководства која у том питању нису на страни

народа обавезно све више одвајају од њега и компрометију сапу идеју социјализма у очима народних маса.

Антијугословенска акција се пред читавим светом открила онаква каква и јесте: као агресивна тежња срачуната на то да се уништи право народа Југославије на самоодређење и на равноправност, да се уништи њихова независност и да се они потчине старој хегемонији. Таква тенденција је данас највећа кочница свестраног напретка социјализма, а нарочито даљег развитка социјалистичке демократије. А не треба заборавити да је даљи развитак социјалистичке демократије неопходан услов кретања напред у условима социјализма, а поготово је неопходан услов за стварање таквих равноправних односа међу народима који ће омогућити њихово зближавање и уједињавање. Нема сумње да је монополни положај који руководство Совјетског Савеза тражи за себе у социјалистичком свету постао кочница за развитак таквих социјалистичких односа. Према томе, дићи руке од борбе народа Југославије за независност значило би не само издати револуционарну борбу наше радничке класе и читавог нашег народа за лепшу будућност, значило би не само помирити се с потчињавањем наших народа старој хегемонији, конзервисање њихове економске заосталости, него би то значило и санкционисање и јачање антидемократских тенденција које су — како се види — могуће и на тлу социјализма, ако се не води стална борба против бирократизма као извора таквих тенденција.

Међутим, ја се не мислим упустити у теориску коментарску о томе шта је социјалистичка демократија. Оно што је за нас у овом моменту битно то није овакво или онакво схватање совјетског руководства о нашем социјализму, о коме ће историја дати свој одређени суд, него питање хоће ли совјетско руководство признати, не на речима него у стварности, сваком народу право на самоопредељење. Ако оно не жели да се држи тога принципа, онда то значи да је пошло путем насилног натурања воље другим народима, чиме неизбежно долази у сукоб са основним законима развитка социјализма. Баш због тога је данас питање односа између социјалистичких земаља, а нарочито питање односа совјетске владе према Југославији, пробни камен на коме треба да се испита доследност принципима социјалистичког демократизма, доследност принципима марксизма-ленинизма. Свака тенденција да се у односе међу народима унесу средства принуђавања увек је била реакционарна, а поготово је реакционарна у социјалистичком систему, и може само да поткопа снагу социјализма код њих самих и лије воду на млин реакције у свету.

Очигледно је, међутим, да сукоб између совјетског руководства и нове Југославије већ одавно није само идејни сукоб, него се претворило у озбиљну претњу независности и миру народа Југославије. Тиме је тај сукоб добио своје одређено место у данашњим међународним политичким односима и више није никаква изолована акција унутар совјетско-југословенских односа.

Антијугословенска акција совјетске владе и других источноевропских влада је, наиме, задала жесток ударац снагама мира у свету, јер су том агресивном акцијом поменуте владе саме дошле у сукоб са својим декларацијама у корист мира. Очито је код њих дошло до изражаја размимоилажење између речи и дела.

Имајући у виду све те чињенице, делегација ФНРЈ на Четвртом заседању ОУН није могла ћутке да пређе преко њих. Југословенска делегација је изнела та питања на IV заседању ОУН, прво, због тога јер ми видимо у ОУН ову трибину савременог човечанства која, упркос многим својим слабостима ипак претставља снажну

брану ратнохушакским тенденцијама. Сматрамо зато да на тој трибини треба јавно и отворено осветљавати суштину данашњих међународних односа да би милиони радних људи у свету могли да их схвате и да би знали да се боре за мир и за боље односе међу народима. Друго, југословенска делегација је изнела на трибину ОУН неке чињенице из односа СССР и других источноевропских земаља зато што је совјетска влада, не бирајући много ни средстава ни методе у својој државној политици према ФНРЈ, сама то питање бучно поставила пред читав свет. Ћутати о томе значило би попут ноја турати главу у песак пред очигледном стварношћу и пред тешкоћама које настају за радне људе наше земље у њиховој мирољубивој социјалистичкој изградњи услед антидемократске и антисоцијалистичке политике совјетске владе према нашој земљи. И треће, југословенска делегација је изнела ова принципијелна питања због тога јер се у свакодневној политичкој пракси ова питања појављују у вилдовима који несумњиво морају да интересују читаво човечанство, јер се ради о питању односа међу народима, а то значи о питању мира.

Разуме се, клеветници су и том приликом подигли повику како смо сада коначно и дефинитивно „прешли у империјалистички табор“. Желео бих пре свега да кажем да нова Југославија не угрожава ничију националну независност, нити учествује у било каквим „агресивним блоковима“. Нити гаји икакве хегемонистичке тенденције, нити жели економски да експлоатише било који народ. Према томе, она није и не може да буде ни у каквом империјалистичком табору. Могло би се, насупротив, говорити о империјалистичком карактеру коминформовске акције, која иде за тим да се привидно под заставом социјализма, криумчари таква империјалистичка роба као што су хегемонизам, насилно натурање своје воље другим народима, економско изабљивање других народа итд. Не може бити сумње да онога момента када влада једне социјалистичке земље, као што је СССР, крене путем хегемоније над другим народима, њена спољна политика почиње да губи карактер принципијелне антиимперијалистичке борбе и почиње да се претвара у борбу за поделу интересних сфера великих сила. Та се законитост јасно види не само у совјетској политици према Југославији, него и у негативним резултатима совјетске спољно-политичке оријентације на стварање неке врсте колективне хегемоније великих над малим нацијама. То је настојање отишло дотле да совјетска спољна политика данас очигледно апелује чак и на поражене снаге немачког национализма.

Таква политика је, наравно, у стању само да заплаши мале, односно мање снажне нације у свету, а не да их мобилише на линији напретка човечанства. Баш због тога не може бити веће опасности за социјализам од антидемократских тенденција у самим социјалистичким земљама, у првом реду од тенденција за хегемонијом једног народа, или једне земље, или руководства једне земље над другим народима.

Ето, у томе је шири смисао данашње борбе народа Југославије за независност. То није неки националистички став него начелни став социјалистичке демократије, јер не може бити зближавања и пријатељства народа тамо где постоји хегемонија једног над другим, где постоји неравноправност.

Сем тога, оно што бих овом приликом још хтео да потцртајем јесте да Влада ФНРЈ није никада била нити ће икада бити оруђе ма чије туђе политике. Она је само орган воље суверених народа Југославије, који на свом тлу граде социјалистички друштвени поре-

дак. Као такви, народи Југославије су спремни да на равноправној бази сарађују са свим земљама, али не желе да се потчињавају ичијој страниј хегемонији, ма у какво се она идеолошко рухо сакривала, јер су свесни да је свака форма хегемоније у међународним односима реакционарна и штетна за ствар напретка човечанства. Влада ФНРЈ нити је склапала нити има намеру да склапа ма какве тајне договоре или „дентлменске споразуме“ ма са којом владом, уперене против било које земље. Сва је њена политика отворена и јавна. ФНРЈ не припада никаквим војним блоковима и нити је била нити ће бити учесник у икаквим агресивним плановима против било које земље. Армија ФНРЈ је армија одбране независности наше земље и никаквим другим циљевима она не може да служи. Та се политика одражава у свим спољнополитичким поступцима Владе ФНРЈ и никакве клевете не могу ту чињеницу да сакрију од светског јавног мишљења.

Међутим, Влада ФНРЈ знаће да брани независност и мир наших народа свим оним средствима која јој стоје на расположењу као влади једне суверене земље која је, с једне стране, кадра да буде верна својим принципима, а, с друге стране, такође зна да води рачуна о објективним односима у савременом свету.

Ви знате да је на Четвртом заседању ОУН ФНРЈ била изабрана у Савет безбедности. Тај избор свакако претставља озбиљан успех за нашу земљу. Његов је главни значај у томе што он претставља неуспех покушаја да се ФНРЈ изолује и да јој се спречи активно учешће у ОУН. Другим речима, преставници источних земаља су настојали да блокаду са Истока допуне блокадом са Запада. Може се рећи да су ова настојања дефинитивно пропала.

Међутим, пошто су крахирала таква настојања, сада коминформовски клеветници на велико пишу о томе како је уласком у Савет безбедности Југославија дефинитивно пала у зависност од западних великих сила. На све такве приче ми можемо рећи само једно: Југославија је поставила своју кандидатуру за Савет безбедности не зато да би постала зависна од било кога или да постане ма чије оружје, него зато да учврсти своју независност. Никаких других циљева наша кандидатура за Савет безбедности није имала. У складу с тиме, Влада ФНРЈ је такође тежила да — у духу принципа које је она увек заступала — конструктивно учествује у решавању општих питања међународне безбедности и мира. Ако неко мисли да је нова Југославија дужна да се одрекне таквих настојања за учвршћење своје независности како би се други лакше играли судбином наших народа, онда им можемо рећи да Влада ФНРЈ није ни толико кратковидна, ни толико слабих нерава да би наседала таквим триковима. Нека клеветници клевету колико им је драго, али они треба да знају да ми нећемо пропустити ни једну меру коју као држава можемо предузети да би заштитили мир и независност наших народа.

И коначно, хтео бих да нагласим да Влада ФНРЈ ни у ком погледу не сноси одговорност за непријатељски став који су Влада СССР и — под њеним утицајем — друге владе заузеле према нашој земљи. Према томе, и решење овог спора не зависи од нас. Влада ФНРЈ неће престати да наглашава да је увек спремна на обнову коректних односа с тим земљама, али под условом да се ти односи темеље на признавању узајамне равноправности и безусловном поштовању суверенитета народа Југославије.

ОСТАЛА ВАЖНА ПИТАЊА НАШЕ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ

Другови посланици,

Дозволите ми да пређем на остала важна питања наших спољнополитичких односа.

Протекла година била је испуњена напорима да се што више појача наша економска сарадња с другим земљама, нарочито у вези са савлађивањем негативних последица економске блокаде од стране источноевропских земаља. Влада ФНРЈ је настојала и настоји да — под условима равноправности у правима и обавезама — развија спољнотрговинске односе са свим државама које желе да на тој бази ступају у економске односе са нашом земљом.

У току 1949 године ФНРЈ је трговала са 46 земаља. Уговорне односе имамо са 24 земље.

Влада ФНРЈ је успела да у току 1949 године одржи увоз на нивоу онога из 1948 године, када је био близу предатном. Такав увоз било је могуће обезбедити тиме што су биле употребљене властите резерве и што су коришћене могућности трговачких и других кредита.

У мају ове године закључен је нови трговински платни споразум с Француском. Осим тога, постигнута су провизорна решења за друга питања, као што су на пример, питање француске имовине у Југославији и наших инвестиционих набавки у Француској. Продужени су и проширени постојећи трговински споразуми с Белгијом, Холандијом и Данском после чега је дошло до повећања робне размене са овим земљама. На извесне тешкоће су наишли наши економски односи са Шведском и Белгијом, али се ми надамо да ћемо их обостраном добром вољом савладати.

Почетком ове године склопили смо трговинске споразуме са Индијом и Пакистаном. Такође су закључени трговински и платни споразуми са Израелом и Египтом.

Јуче је овде у Београду, после дужих преговора, потписан осиман петогодишњи споразум с Великом Британијом, који обухвата међусобну робну размену у вредности од 100 милиона фунти стерлинга. Овај споразум укључује истовремено и давање Југославији средњерочног кредита од 8 милиона фунти, као и краткорочних кредита. Нема сумње да ће тај споразум знатно ојачати трговинску размену између двеју земаља. Као сви слични споразуми које је закључивала наша земља, и овај је споразум закључен на бази потпуног реципропитета.

Сада се воде преговори за склапање трговинских споразума са Француском, Турском, Белгијом, Швајцарском и са више земаља Латинске Америке, где се управо сада налази једна наша специјална делегација. У циљу проширења економских веза наше земље са иностранством, Влада ФНРЈ је пре неколико дана закључила споразум са САД о пивилном ваздушном саобраћају. Овим уговором наша пивилна авијација добила је право комерцијалног спуштања на два аеродрома окупиране Немачке и једном аеродрому окупиране Аустрије. САД су добиле право прелета преко наше земље на линији Њујорк—Калкута и право комерцијалног спуштања на земунски аеродром, када за то буду постојали технички услови.

Као што вам је познато Влада ФНРЈ је у циљу олакшања привредне обнове и изградње наше земље, и да би олакшала привредне тежеве нашим радним људима, приступила и закључивању заједнога. Досад је у том правцу постигнут споразум са Владом САД,

односно са Импорт-експорт банком у Вашингтону, од које смо примили зајам у укупном износу од око 25 милиона долара. Двадесет милиона долара од тога зајма биће утрошено за капиталну изградњу и то пре свега за рударство, обојену металургију, а осталих 5 милиона долара биће употребљено за куповину сировина.

Од Међународног монетарног фонда добили смо зајам од 9 милиона долара, који ће бити употребљен за набавку сировина.

Сем тога постоје добри изгледи да ћемо добити од Међународне банке начелну сагласност за зајам од око 25 милиона долара за капиталну опрему и очекујемо да ће и тај зајам ускоро бити стављен на расположење Влади ФНРЈ. У завршној фази налазе се преговори за зајам од 2,7 милиона долара за опрему дрвне индустрије.

Тако стоји с нашим зајмовима, за које клеветници говоре да су нас довели у потпуну економску зависност од Америке и Енглеске.

У вези с тим хтео бих приметити две ствари.

Прво, подаци које сам изнео говоре о томе да смо прве и то врло ограничене зајмове добили тек крајем ове године. А то значи да ће они уствари доћи до изражаја тек идуће године, а све терете економске блокаде источних земаља поднела је ове године сама наша привреда, што само по себи говори о њеној снази.

А друго, сви наши уговори о зајмовима, као и уопште сви наши трговински уговори, прављени су као чисто економски уговори, са условима који одговарају једној независној земљи. О томе је јуче овде говорио друг М. Поповић, па ја немам намере да то понављам, што је уосталом јасно свима, а највише баш коминформовским клеветницима наше земље.

Али, повика о томе да је Југославија пала у зависност од западног капитала неопходна је коминформовским клеветницима да би тим прикрили крах своје теорије да ниједна социјалистичка земља не може да остане као таква ако се не потчини хегемонији такозване „руководеће земље“. Међутим, истина је у томе да ове клеветнике опорчава баш та чињеница да је Југославија успела не само да савлада последице економске блокаде, него и да постигне резултате, који јачају њену економску снагу, а тиме и њену економску и политичку независност.

Међутим, не може бити сумње да су се односи наше земље са Америком, Енглеском, Француском и многим другим земљама поправили. Али, у тим нормалним односима ФНРЈ са западним земљама нема ништа и не може бити ништа што би у ма чему било уперено против ма које друге земље или јачало ма какву акцију против неке друге земље, и такође ништа што би ма у каквој форми дозвољавало мешање у наше унутрашње ствари, или што би утицало на основни правац наше спољне политике, која се састоји у чувању независности наше земље и у стриктном придржавању политике мира. То је био и то ће доследно остати правац наше спољне политике и развијања сарадње са свим земљама које се тих принципа буду придржавале у односима према нашој земљи.

Тежња за активнијом сарадњом на економском пољу изразила се и у односу на суседну нам Републику Италију. Управо су сада у Риму у току преговори о нерешеним питањима економског значаја, која се између нас и Италије постављају на основу Уговора о миру. Нема сумње да су обе земље јако заинтересоване да се то питање што пре реши. Тим пре што се ту ради о врло важним питањима као што су, на пример, репарације у износу од 125 милиона долара које нам Италија дугује на основу Уговора о миру, као и питање отплате-

те за италијанску национализовану имовину на припојеном подручју. Може се очекивати да ће овај преговор довести до споразума, чиме ће се отворити пут за још већу сарадњу између две земље.

Овај споразум ФНРЈ биће у великој мери извршен и то ће довести до још већег развоја који би могао да доведе до још већег сарадње и узајамног пријатељства између две земље, што је несумњиво и жеља народа са обе стране Јадранског Мора. Ово пријатељство могло би да буде крпко упориште мира у овоме делу света. Постојећа економска сарадња несумњиво доприноси стварању таквих односа.

Разумљиво је, такође, да је за остварење таквих односа између две земље потребно да Италија поведе више рачуна о легитимним интересима словеначке мањине која живи на њеној територији, а којој се сада негирају извесна основна демократска и мањинска права, која су иначе гарантована не само Уговором о миру, већ и самим италијанским уставом. Ми очекујемо да ће таква политика бити измењена у интересу добрих суседских односа између две земље, утолико више јер италијанска мањина у Југославији има сва мањинска права и није подвргнута никаквом денационализаторском притиску.

Кад се говори о односима између Италије и ФНРЈ немогуће је не дотакнути се и питање Слободне Територије Трста. Потпуно је природно да Влада ФНРЈ посвећује том питању највећу пажњу. Ми смо стога у више наврата истакли да не може бити никаквог решења питања ТТТ без непосредног учешћа наше земље. То се питање може решавати само у споразуму са Југославијом и само такво споразумно решење може бити у интересу италијанског и југословенског народа и у интересу мира и безбедности у овом делу Европе.

У нашим односима са Аустријом учињени су неки кораци напред на пољу економске сарадње. Међутим, основно нерешено питање у југословенско-аустријским односима јесте питање положаја корушких Словенаца.

Ви знате да је париским диктатом четири велике силе словеначки живаљ Корушке отргнут од Југославије. Влада ФНРЈ је против ове одлуке протестовала, али је наишла код свих великих сила на негативан став. Влада СССР је чак покушавала да превазиђе одговорност за такву одлуку на Владу Југославије, да би тиме оповргнула своје антијугословенско држање, односно отступање од принципа самоопредељења народа у том питању. Пошто су одговарајуће ноте биле објављене у нашој штампи ја се нећу упуштати у подробности тог питања. Остаје факт да је Словеначка Корушка и по други пут препуштена странијој доминацији. Влада ФНРЈ је својим нотам великим силама јасно изјавила да ни у ком случају не може признати такву одлуку, без обзира што је присиљена да узме на знање диктат великих сила.

Као непосредна последица ове недемократске одлуке у Паризу, уследио је појачани политички терор и економски притисак на корушке Словенце у циљу њиховог германизирања. Ми с правом тражимо од одговорних фактора у Аустрији да таквој политици терора и денационализације стану на пут и да корушким Словенцима загарантују њихова мањинска права. То би био и најбољи пут за успостављање нормалних односа између наше две суседне земље, што, несумњиво одговара како интересима наших тако и аустријског народа.

Влада ФНРЈ је и током 1949 године наставила с проширивањем својих дипломатских веза. Тако је јуна месеца ове године извршена

размена дипломатских претставника са Израелом, чију владу смо признали још током прошле године.

Петог октобра ове године признали смо Народну Републику Кину. Без обзира на данашњи став кинеске владе према нашој земљи, ми сматрамо победу Кинеске револуције и формирање Централне кинеске владе, на челу с Мао Це Тунгом, крупним историским догађајем од највећег значаја за напредак човечанства. Зато је Влада ФНРЈ и одлучила да призна владу нове Кине одмах чим се ово питање поставило на дневни ред.

Коначно напомињем да је за време Четвртог заседања ОУН успостављен контакт са делегацијом Републике Чиле у циљу поновног успостављања дипломатских односа. Као што вам је познато, Влада ФНРЈ је 1947 године прекинула дипломатске односе са том земљом због протеривања наших дипломата. Пошто су та питања била рашчишћена у контакту са претставником Републике Чиле, Влада ФНРЈ сматра да не стоји ништа на путу поновног успостављања дипломатских односа између двеју земаља.

Од осталих важнијих спољнополитичких проблема ја бих хтео да се задржим само на два питања.

Прво је питање Грчке. Вама је познато да је у току ове године покрет Демократске армије у Грчкој доживео пораз, и то у првом реду због тога што је руководство овог покрета сматрало неопходним да узме учешће у контрареволуционарној кампањи против ФНРЈ. Разуме се, последице таквог става нису изостале. Један ослободилачки покрет може бити јак само тада ако расте из сопствених снага народа и ако одговара непосредним интересима и захтевима народних маса. Чим се, међутим, руководство таквог покрета стави у службу стране хегемонистичке политике управљене против интереса и слободе других народа, оно се мора одвојити од свог сопственог народа и поткопати своју сопствену снагу.

Тако се десило и у Грчкој, где је руководство Демократске армије сматрало да је обавезно да промени сву своју стратегију, стављајући у задњи план борбу за демократију у Грчкој, да би „помогло“ информбироовску антијугословенску хајку. И заиста, почела је и тамо фабрикација лажи и клевета против наше земље. Југославији, наравно, ови клеветници нису много наштетили, али су зато нанели много штете грчком народу и грчкој демократији.

Организатори антијугословенске коминформовске акције у Грчкој очигледно су измислили план ликвидације покрета грчке Демократске армије на такав начин да би се она могла употребити за клеветање ФНРЈ и да би се сав одиум те ликвидације пребацио на руководство ФНРЈ. Међутим, овај је план темељито крахирао, али аутори тога плана не могу да скину са себе историску и моралну одговорност за оно што се десило у Грчкој.

Али, грчко се питање за нас поставило и са друге стране — као питање наших међународних односа. Ми нисмо крили своје симпатије за ствар демократије и прогреса у Грчкој, као ни за друге сличне покрете у свету. Ми и данас не кријемо своје жеље да се у Грчкој нађу снаге које би једном општом амнестијом и истински слободним демократским изборима спречиле реакционарно обрачунавање са демократским снагама уопште, а с македонском мањином наполе. Иначе ће Грчка дуго трајно остати огњиште немира, а терор и свакојаки недемократски поступци према македонској мањини и даље ће бити сметња успостављању добросуседских односа двеју држава. У том смислу је југословенска делегација заузела и свој став у концилијаторној комисији ОУН. Изјављујући да не види неких специјал-

них препрека за нормализацију односа с Грчком, она је нагласила да ипак конкретни развитак тих односа зависи од општих политичких услова, који ће се у вези са садашњом ситуацијом у Грчкој створити на Балкану. А нема сумње да ће унутарњи развитак у Грчкој, по самој логици ствари, бити веома важан фактор у том правцу.

Друго питање које бих хтео посебно да истакнем јесте питање става Владе ФНРЈ према Немачкој. Као што знате, тамо је најпре створена од трију западних окупационих зона Савезна Република Немачка, са седиштем владе у Бону, а затим Немачка Демократска Република од совјетске окупационе зоне, са седиштем владе у совјетском сектору Берлина. Влада ФНРЈ је одлучила да формално сада не успоставља дипломатске односе ни са Западном ни са Источном Немачком, али да ступа у фактичке односе, а нарочито економске, и са једном и са другом.

Заузимајући такав став, Влада ФНРЈ полази од становишта да су како Западна тако и Источна Немачка окупирани земље и према томе нису независне државе. Влада ФНРЈ сматра да ће се немачки народ пре или касније ујединити у независној држави, јер је немогуће држати бескрајно један велики европски народ у условима окупације и подвојености. У сваком случају, Влада ФНРЈ сматра да може прићи формалном признању било које немачке владе тек после укидања окупационог режима.

Такав став је одређен простим разлогом што се у садашњим условима у питању формалног признања немачких влада не ради о односу према немачком народу, односно према немачкој држави, него о односу према одређеној политици окупационих власти. А у погледу те политике Влада ФНРЈ није била консултована од стране окупационих власти и зато ни сада не сматра могућим да званично одређује свој став у погледу њених резултата.

С друге стране, Влада ФНРЈ не може а да не води рачуна о стварном стању у Немачкој и о чињеници да је немачки народ важан политички и економски фактор у Европи и да наша земља не може бити незаинтересована за сарадњу с њим. Из тих разлога Влада ФНРЈ је мишљења да одсуство формалног признања не треба да буде сметња фактичкој сарадњи са оба дела Немачке у оним питањима где се ради о обостраном интересу. У том смислу треба схватити и последњи економски споразум између ФНРЈ и Западне Немачке. Хтео бих само још да додам да Влада ФНРЈ нимало није одговорна за то што сада не постоји никаква форма сарадње са Источном Немачком.

Другови посланици,

Чињенице које сам изнео говоре о томе да смо у прошлој години имали да савладамо приличне тешкоће, али да су постигнуте и озбиљни успеси, који говоре о томе да се међународни положај Југославије знатно учврстио.

Томе учвршћењу су у великој мери допринеле велике симпатије које наша земља ужива у народним масама других земаља због своје доследне и праведне борбе. Никакве клевете не могу спречити да истина о новој Југославији продре у свет и нађе пут ка срцу слободољубивих људи у читавом свету. Слободољубиви људи — од радника до напредног интелектуалца — све јасније долазе до сазнања да је подршка новој Југославији подршка општој ствари напредка човечанства и мирољубивој међународној сарадњи. Отуда пораст

симпатија за нову Југославију, а те симпатије у знатној мери вежу руке непријатељима слободе и независности наших народа.

Ми нисмо не сумњамо у то да ће и следећа година на пољу наше спољне политике бити испуњена многим тежкоћама. Али, ми смо уверени да ћемо их успешно савладати.

Наша спољна политика мора бити принципијелна, тј. мора да на међународном плану доследно брани оне принципе који представљају суштину наших мирољубивих, социјалистичких и демократских схватања. Поред тога, наша спољна политика мора бити конкретна и иницијативна. Она мора правилно уочавати објективне услове и знати их правилно користити да би постигла конкретне резултате. Она мора такође знати да развија сарадњу са другим државама, ако ова не задире у принципијелну суштину наше политике, а доприноси јачању међународног положаја и напретка наше земље и учвршћењу мира у свету. И коначно, наша спољна политика мора бити јасна и отворена да би је могле схватити народне масе у нашој земљи и у другим земљама и да би као таква могла разбити аргументе свима онима који ће покушавати да је прикажу у лажном светлу.

Таква је у суштини и досад била наша спољна политика. Али, ми морамо у будућности још одлучније ићи тим путем, држећи се пословице, коју тако често цитирамо: „Пси лају, а караван пролази“. А тај караван — то је наш народ, уједињен у Народном фронту, под руководством Комунистичке партије и на челу са другом Титом.

ЕКСПОЗЕ ПОМОЋНИКА МИНИСТРА НАРОДНЕ ОДБРАНЕ ГЕНЕРАЛ-ПУКОВНИКА ИВАНА ГОШЊАКА

Другови и другарице народни посланици,

Буџет Министарства народне одбране за 1950 годину износи 28 милијарди 800 милиона динара, или 16,50% од цјелокупног Општедржавног буџета за 1950 годину. Буџет Министарства народне одбране за 1949 годину износио је 25 милијарди динара, што је претстављало 15,43% Општедржавног буџета за 1949 годину. Према томе, буџет Министарства народне одбране за 1950 годину већи је за три милијарде 800 милиона динара од буџета из 1949 године или већи је за 1,15% у односу на 1949 годину.

Чиме се може објаснити ово повећање буџета Министарства народне одбране за 1950 годину? Прије свега желим да нагласим да ово повећање не долази услјед бројног пораста наше Армије, то јест услјед одржавања тобоже милионске армије, како то жели да прикаже пропаганда информбироовских и других земаља. Наша се Армија налази у свом редовном мирнодопском стању а то значи да се у њој налазе само они наши држављани који по Закону о војној обавези треба да отслуже у Армији свој кадровски рок. Да је то тако, познато је свим нашим људима, јер они сами најбоље знају да све што се пискара о мобилизацији и милионској армији у Југославији није ништа друго него гола лаж с одређеним циљевима коју шири пропаганда Совјетског Савеза и њему подређених земаља. Људи наше земље сами најбоље знају да ли се налазе мобилисани у Армији или код својих кућа, на својим њивама и на градилиштима наше Петолетке, гдје свакодневно достојно одговарају на све клевете и лажи непрекидним повећањем производње и извршавањем планова прије рока.

Ширење лажи о милионској армији у Југославији смишљено је са циљем да се иностранству прикаже како је у Југославији несигурно стање, како се „Титова клика“ одржава на власти једино помоћу бајонета, како су народи Југославије вољни да на позив следбеника Резолуције Информбироа свргну своје државно руководство, али, ето, сада то не могу да остваре, јер је у земљи извршена мобилизација, постоји огромна армија против које су „здраве снаге“ за сада преслабе.

Непријатељска и контрареволуционарна кампања против наше земље има, између осталог, за циљ да пољуља повјерење иностранства у Југославију. Томе циљу је, поред осталог, служило и провокаторско кретање извјесних јединица Совјетске армије на југословенско-мађарској и југословенско-румунској граници. Али, инспира-

тори и организатори тих провокација доживјели су због тога у свијету крупан политички пораз, раскринкани су као ратни хушкачи.

Инспиратори ових контрареволуционарних планова доживјели су и у нашој земљи потпун неуспјех. Унутар наше социјалистичке домовине није се догодило ништа од онога што су они очекивали. Звечање оружјем на нашим границама није у Југославији никада уплашило; није ни у најмањој мјери пореметило херојске напоре наших радних људи у изградњи социјализма и стварању бољег и срећнијег живота.

Непријатељска кампања против социјалистичке Југославије, која је још више објединила наше народе око свог државног и партиског руководства, имала је још јачи одраз у нашој Армији. Армија је одговорила на ову непријатељску кампању против наше земље, на покушаје разбијања јединства и њеног слабљења још јачим збијањем својих редова, још јачим учвршћењем војничке дисциплине и тачним извршавањем својих свакодневних задатака. Армија је данас потпуно јединствена, чврста и способна за извршење свих, па и најтежих задатака. Она стоји као један човјек уз наше народе, уз свог Врховног команданта.

Врховно руководство наше Армије будно и хладнокрвно је пратило и прати војно-политичку ситуацију и све догађаје у вези са безбједношћу наше земље. Оно није сматрало и не сматра за потребно да позове у Армију старија годишта обвезника изузев нормалног позивања резервиста на вјежбу, што чине и све остале армије у свијету. Напротив, наша Армија је у овој години, више него икада раније, учествовала на великим градилиштима наше Пстољетке. Касарне наше Армије, упркос измишљеној војно-политичкој ситуацији, која се одражава у непријатељској кампањи против наше земље, у прекидању уговора о пријатељству, сарадњи и узајамној помоћи од стране Совјетског Савеза и њему потчињених земаља народне демократије, у честим оружаним провокацијама на нашим границама, нису биле у овој години више попуњене већ, напротив, оне су биле добрим дијелом испражњене, јер су се наши војници налазили заједно са својим народом у изградњи земље. Према томе, иако се војно-политичка ситуација изменила, Југословенска армија, у односу на своје мирнодопско стање, није повећана.

Повећање буџета Министарства Народне одбране од 3 милијарде 800 милијона динара за 1950 годину произилази, дакле, из других разлога. Оно првенствено произилази из потребе нашег још већег ангажовања у изградњи војне индустрије.

Познато је да бивша Југославија није имала развијену властиту војну индустрију. Она је производила само неке врсте пешадишког наоружања и то у врло ограниченој количини, док тешко наоружање она уопште није производила. Бивша Југославија то, наравно није ни могла јер није имала сопствене тешке индустрије. Од постојеће војне индустрије бивше Југославије ми нисмо наслиједили ништа, све је било уништено или је окупатор одвукао.

Бивша Југославија куповала је за своју војску све тешко наоружање искључиво од других земаља, које су на тим лиферицијама зарађивале огромне своте. Зато је њена војска морала бити примитивно и недовољно опремљена и наоружана иако су релативно велики издаци ишли на њено одржавање и наоружавање. Осим небриге владајућих кругова бивше Југославије да наоружају своју војску, они то и нису могли учинити, пошто нису имали индустрије за тешко наоружање, а ништа нису учинили да таква постројења и базу за њих изграде.

Илузорно је мислити да једна земља која нема своје властите војне индустрије може да има добро и модерно опремљену и наоружану армију и истовремено да буде независна. Куповина опреме и наоружања у иностранству мора да прогута велики дио народног дохотка и услјед тога земље које желе да имају добро и модерно наоружану војску не могу избјећи да се ти издаци за куповање наоружања на страни не одразе на њиховој економици уопште. Таква земља мора услјед великих издатака за наоружање да даје мања средства за све своје друге потребе из чега произилази заосталост и сиромаштво такве земље. То би конкретно значило за нашу земљу, ако бисмо хтјели да одмах тим путем да купујемо готово наоружање у иностранству, да извозимо наше руде, наше дрво, пољопривредне производе, стоку итд. То значи да бисмо ми умјесто што увозимо машине за индустријализацију земље, увозили наоружање и опрему за нашу Армију, а то би се, другови, свело на то да ми не бисмо могли услјед тако огромних издатака ни да мислимо о некој широкој изградњи земље. Наши планови о изградњи земље морали би тада да буду врло скромни, тада ми практички не бисмо ни могли говорити о некој изградњи социјализма. Ја ћу вам навести само неке примјере, па да видите какве су цијене наоружању на међународном тржишту. У иностранству један ловачки авион стоји око 5 милиона динара, један противавионски топ калибра 20 милиметара кошта 450.000 динара, а један топ већег калибра — милион и више, док једна пушка кошта 3.500 динара. Из ових неколико примјера се види колико велике суме бисмо морали давати за наоружање наше Армије када бисмо га куповали од других земаља. Зато је наше државно руководство ријешило да ми изградимо своју војну индустрију, јер све потребне сировине за њу имамо у нашој земљи. На тај начин неће бити потребно извозити за наоружање наше Армије артикле који су потребни нашим народима за њихове властите потребе и за увоз машина за индустријализацију земље. А с друге стране, наоружање које ћемо сами производити, осим тога што нећемо морати извозити девизе из наше земље, биће много јефтиније, јер на њему нико неће зарађивати профите. Постројења војне индустрије већим дијелом, уколико не буду имала потребе да производе наоружање, производиће друге производе који су потребни нашој земљи. Према томе, подизање постројења војне индустрије оправдано је и за мале земље као што је наша.

Како би могло бити ријечи о изградњи социјализма у некој земљи која не води рачуна да створи истовремено са свим осталим и средстава за заштиту својих револуционарних достигнућа од евентуалног агресора. Не мислити, о томе значило би препустити велике плодове револуције, које су народи крљу и знојем извојевали, првом насртљивцу коме се прохтије да те плодове отме. Не бити војнички довољно јак и спреман, значи бити играчка у рукама јачих, значи ризикирати све. Према томе, јачање одбранбене моћи наше земље, изградња војне индустрије, јачање наше Армије, саставни су дио изградње социјализма у нашој земљи. Само онда ако будемо способни да одбранимо наше револуционарне тековине, ми ћемо живјети као слободни народи; само онда ако одбранимо наше фабрике, оне ће бити заиста наше, оне ће производити за нас. У противном, могло би се догодити да градимо не за себе већ за неког другог. Таква је, на жалост данашња стварност, а ми не можемо и не смемо пред њом да затворимо очи.

Због свега тога, молим другове народне посланике, да прихвате буџет Министарства народне одбране онакав какав им је предложен. (Бурна и дуготрајан аплауз).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА САОБРАЋАЈА ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА БОЖИДАРА МАСЛАРИЋА

Другови народни посланици,

Савезна предузећа Министарства саобраћаја испуниће свој привредни план по вредности у целини, а нека предузећа и премашити као бродарско-батарско које је досад испунило план са 142%.

Јавни ауто-саобраћај, који је у нашим републикама, испуниће план са преко 90%, а детаљнији преглед наћи ћете у републичким извештајима.

Испуњавање плана није ишло лако и глатко. Сама изградња социјализма претставља по себи тешкоће. Но те тешкоће претстављају тешкоће нашег рашићења, а било је и других. Сва наша привредна предузећа осетила су, директно или индиректно, на својим леђима економски притисак земаља Информбироа, усмерен на гушење изградње социјализма код нас, гушење слободе и независности наше земље. Министарство саобраћаја имало је у том погледу нарочитих тешкоћа. У нашем плану била је око једна петина посла у извозу и увозу са земаља Информбироа, који је услед њихове политике дискриминације отпао. Поред тога у склопу Министарства саобраћаја била су два југословенско-совјетска друштва, „ЈУСПАД“ и „ЈУСТА“, која су, место помоћи, што им је био задатак, у прво време кочила развитак наших продуктивних снага, а после Резолуције Информбироа прешла у отворену саботажу. Све те тешкоће требало је савладати.

Наши људи нису пред тим тешкоћама клонули духом, већ су се бацили на посао. Почела је борба за савлађивање тешкоћа. На отпадање плана увоза и извоза наши људи одговорили су интензивним радом у земљи и пробијањем блокаде земаља Информбироа. Какви су резултати?

У речном саобраћају. На првом месту почело се са ликвидацијом ЈУСПАД-а. Иако је Југославија у том друштву имала 304 акције, а СССР свега 29 према уложеном капиталу, Југославија није могла у њему да спречи експлоатацију од стране СССР, јер су „организациони принципи“ друштва били такви да је совјетски грађанин, директор тог друштва, био у њему апсолутни господар. Испало је тако да смо ми на југословенским бродовима који су унети као капитал у ЈУСПАД плаћали возарину за 52% скупље од СССР, а за 30% скупље од других земаља. Друштво ЈУСПАД изгубило је на тај начин само за две године на превозу за СССР око 37 милиона 990 хиљада динара. Према споразуму, СССР је био дужан да у друштво унесе

опрему и материјал за изградњу и оправку пловила у износу од 67 милиона динара у року од пет година. СССР до 1949 године од тога материјала није унео ништа, већ је, напротив, 1947 и 1948 године утрошио око 15 милиона динара материјала које је привреда ФНРЈ већином набавила из иностранства.

Ја бих могао тако да ређам једну „перлу“ за другом, али ми-слим да је и ово довољно да покаже каква је била „братска и несе-бична помоћ СССР“ Југославији. Продужити такву политику био би злочин најгоре врсте према нашим народима, који су тако много своје крви дали на олтар слободе и независности наше земље. То је била „помоћ“ у чијем би „братском загрљају“ била угушена наша слобода и наша независност. (Аплауз). Зато ја сматрам да смо ми у прошлој години извршили један крупан и користан задатак и да зато треба одати пуно признање нашој Влади за тај, нашим народима, користан посао. Ликвидација овог друштва извршена је 1 августа 1949 године. Тога дана дануо је наш речни саобраћај пуним дахом, јер је нестало једне море која му је седела на грбачи.

Паралелно са тим радом почела је борба на целом фронту за испуњење плана: у бродоградњи, багерском предузећу, предузећу за спасавање и вађење пловила, унутрашњој пловидби итд. Требало је савладати масу тешкоћа. Људи су се борили против дотрајалости једног дела возног парка, примитивности утовара и истовара, пре-прављали затворене теретњаке у отворене, јер мађарска влада није хтела да нам испоручи већ направљене и плаћене теретњаке. Наши људи су се борили против стихије природе, као што су низак водо-стај и друго. Ако сравнимо прошлу годину са овом годином у уну-трашњој пловидби, онда добијамо такве бројке које показују херо-јизам у раду наших бродараца. Док смо у унутрашњем превозу ок-тобра прошле године, у најбољем месецу те године, превезли 81.000 тона робе, у септембру, најбољем месецу ове године, превезли смо 235.000 тона. Притом треба имати у виду да је водостај ове године био низак и наши бродари говоре да се у старим режимима при оваквом водостају нију уопште радило. Ако упоредимо индекс за унутрашњи превоз ове године према прошлој, видимо стални по-раст. Он иде од 169,0 до 310,1. То нам говори да су наши бродари ове године радили од 1,5 до 3 пута боље него у прошлој години. Ове бројке уједно говоре о високој политичкој свести наших радних љу-ди. За такав пожртвован рад треба одати пуно признање особљу уну-трашње пловидбе.

У ваздушном саобраћају. Са не мање тешкоћа борило се и осо-бље цивилног ваздухопловства. Познато је да је наше ваздухоплов-ство, услед политике Информбироа — неиспоручивање бензина — морало доста дуго да стоји ове године. Чим су биле савладане тешко-ће око бензина, одмах је закиптео рад.

Наше ваздухопловство испунило је план по превозу путника са 104%, по путничким километрима са 106%, по превозу терета у роби са 153%, у тона-километрима са 203%. Све је ово извршено са малим бројем авиона ДЦ-3.

Привредна авијација попрскала је 16.650 ха маларичних повр-шина, 28.916 ха шума у борби против губара, извршила аеро-фото-графисање на 1.110.000 хектара. Све те послове извршили смо са малим бројем авиона привредне авијације. Све задатке савезна и ре-публичка министарства извршила су са 100%.

Аеро-ремонт је извршен са 112%. За 16 ревизија авионских мо-тора било је предвиђено 20.867 норма-часова, а извршене су за 18.822 радна часа, чиме је план испуњен са 109,8%.

Из прегледа рада нашег цивилног ваздухопловства види се да је наша авијал испунила своје задатке у превозу путника и робе,

помогла našoj привреди и културном уздицању наших народа. Из ових података види се да је наше цивилно ваздухопловство рентабилно предузеће и да га треба свим силама форсирати. Наше цивилно ваздухопловство развија своје продуктивне снаге, али је темпо развјетка још недовољан. Генералне ревизије мотора ми вршимо сами у земљи и тиме штедимо девизе.

Као и у речном саобраћају, у склопу цивилног ваздухопловства било је југословенско-совјетско друштво ЈУСТА. Ми смо се и овде ослободили једног паразита. Ово друштво вршило је не само експлоатацију наше земље већ је крњило и угрожавало суверенитет наше државе. Док је постојала ЈУСТА, она је била господар нашег неба јер је имала све везе у својим рукама. Она је могла да доведе и спусти у нашу земљу кога је хтела. Она је то и радила. Са ликвидацијом ЈУСТЕ и та је опасност уклоњена и тиме наша безбедност појачана. (Аплауз).

Друмски саобраћај. Наша најслабија тачка је друмски саобраћај. Немамо довољно моторних возила и она се не чувају брижљиво. Немамо довољно резервних делова, гума итд. Не води се стална и упорна борба за штедњу мазива и горива. Потцењује се употреба запрежних возила. Многи наши путеви су у запуштеном стању. Још нису нађене правилне организационе форме у појединим организацијама друмског саобраћаја. У друмском саобраћају су огромни наши задаци на модернизацији постојећих путева, на редовном одржавању путева, на организацији путне службе, на производњи материјала за путеве, на њиховој категоризацији, километрисању и катастру. Ми до данас немамо добре карте наших путева. У експлоатацији друмског саобраћаја имамо такође тешкоћа. Томе треба додати неправилан однос према нашем возном парку у јавном саобраћају и привреди, слабе управе за саобраћај, нерационално искоришћавање возила, слабу организацију саобраћаја у великим градовима, нарочито у Београду и у индустријским центрима. Евиденција возила, тарифе, унификација и типизација моторних возила такође не стоје на завидној висини.

У производњи резервних делова учињен је корак напред. Гумарске радионице показују такође успех.

Основни задатак у друмском саобраћају јесте стварање нових кадрова, који треба да овладају модерном техником и да буду добро потковани науком марксизма-ленинизма.

Но, поред свих тих недостатака ми излазимо пред наше народе са једном крупном победом у друмском саобраћају. Довршава се ауто-пут Београд—Загреб, пут „Братство—јединство“. Он није још завршен јер су нам ове године сметале кише. Није далеко дан када ће и он бити предат у експлоатацију. На овом су путу наши народи положили испит политичке зрелости, јер су га таправили у рекордно кратком времену и са минималном механизацијом. Са овим путем наши народи показују своје право лице и своју тврду решеност да наша земља буде напредна, социјалистичка земља. Поред привредног значаја, овај пут ће подићи и културу наших народа.

Наши људи. Ми смо тешкоће око испуњавања плана могли да преборимо благодарени високој политичкој свести наших људи, њиховом пожртвованом залагању и ударничком раду. Сваког дана тих је људи све више. Истина је да ми у свом ресору немамо људи као што су Алија Сиротановић, Фрањо Саберт, Анте Мркоњић, али имамо људи који иду тим путем и којима се ми поносимо. Како изгледа физиономија тих људи нека покаже овај мали преглед:

Радин Стеван, бродоградилнички ковач из Зрењанина, више пута ударник, са својом бригадом испуњава дневне задатке са 130%, а има дана када их извршава и са 170%. Такав је друг Радин на по-

слу у радионици, такав је и на раду у синдикалној и фронтовској организацији.

Прокић Милорад, багер-мајстор на багеру „Дунав“, ударник од 1946 године. Багер му је прошле године испунио план са 200%. У 1949 години дао је читав низ рационализаторских предлога, чиме је подигао продуктивност багера за 10% дневне производње.

Думанчић Љубо, шофер из Загреба, прешао је на теретном возилу од јануара 1946 до маја 1949 године 130.000 км, а возило није било ни на средњој ни на генералној оправци. Ово је рекорд, који је постигнут благодарећи правилној нези возила.

Побежин Станислав, стругар у Аутообнови-Цеље, новатор, израдио је справу за стругање лежаја у вертикалном положају — чиме је скратио радно време за 40% — и специјалну глодалицу за обраду горњег дела клипа, којом се уштеђује 30% радног времена.

Арсенијевић Миливоје, начелник одреда цивилне авијације, похваљен двапут, носилац Ордена заслуге за народ трећег реда. Његовом заслугом план је испуњен пре рока и није било удеса. Као пилот стално пребацује норму. Правилно искоришћава машину и брижљиво је чува. Штеди мазиво и гориво и смањује трошкове производње за 18%. Дobar организатор.

Жупић Фрањо, управник аероремонтне радионице, двапут награђиван, носилац јубиларне споменице за изградњу Београда, Ордена заслуге за народ другог реда, рационализатор. Његовом заслугом радионица је испунила план 33 дана пре рока. Добрим искоришћавањем сировина, материјала и горива допринео је да се за 15% смање трошкови производње. Направио је справу за чишћење свећица, која је у употреби.

Зато што имамо такве људе, зато што је цео наш народ таквих квалитета, зато и испуњавамо план у овим тешким условима. Сви ти људи о којима сам говорио и још многи други предложени су за награду и одликовање, а неки су их већ и добили. (Аплауз).

Наши задаци. Кад имамо такве људе који свакодневно све више ничу из маса нашег радног народа, онда ми са увереношћу гледамо на повећани привредни план у идућој години, јер смо потпуно уверени да ћемо га испунити. Да бисмо тај повећани план лакше, боље, равномерно и културно испунили, ми се у свом раду морамо руководити следећим принципима:

а) уводити све више механизације на утовару и истовару, да би се постигла већа продуктивност рада;

б) проналазити скривене унутрашње резерве у нашим привредним организацијама и стављати их у погон;

в) повећати борбу против стихије природе, да она не буде кочица у нашем раду;

г) чувати механичке уређаје као зеницу ока, јер их тешко увозимо из иностранства;

д) искористити саобраћајни период до максимума, да не буде застоја и празника у саобраћају, а зимски период искористити за оправке, одмор и лечење наших трудбеника;

ђ) регулисати тарифе за комбиновани саобраћај, а награде нашим трудбеницима одређивати према учинку;

е) припремити велике залихе робе за масовни превоз у речном саобраћају;

ж) водити енергичну борбу за уштеду мазива и горива;

з) раширити наше саобраћајне линије по свим видовима нашег транспорта;

и) максимум пажње посветити изградњи и одржавању наших путева;

ј) већу бригу посветити нашим кадровима, окружити их бригом и љубављу, непрестано повишавати материјални и културни стандард наших трудбеника.

У целокупном нашем раду испољавати будност, да нам непријатељи наших народа не би направили какву пакост. Пробијати економску блокаду Информбироа и борити се за несметану пловидбу на Дунаву.

Нас није збунило ове године звецкање совјетског оружја на мађарској и румунској граници. Нас није уплашила ни војна демонстрација совјетске флотиле у два наврата ове године на Дунаву, јер нам је савест чиста и мирна. Организатори тих војних демонстрација само су се тим актима разголили пред мирољубивом јавношћу као империјалисти и то у исто доба, када причају да су поборници мира, демократије и да се боре против потпаљивача новог рата. Зар звецкање совјетског оружја на југословенској граници, демонстрације совјетске војне дунавске флотиле, кршење Дунавске конвенције, ометање слободне пловидбе на Дунаву југословенској застави служи делу мира? Како довести у склад те чињенице са демагошким изјавама совјетских државника о борби за мир и борби против потпаљивача новог рата? То се не може ускладити. Војне демонстрације остају војне демонстрације и никакве грлате декларације, па макар се оне покривале ма каквим фарисејским фразама, не могу да сакрију њихову реакционарну суштину.

Ми ћемо наставити мирну изградњу социјализма, нећемо навести ницијим провокацијама, али нашу слободу и независност не дамо никоме и ни по коју цену. (Аплауз). То смо научили од наших дедова и отаца, то смо научили од твораца марксизма-лењинизма, то смо научили од наше Партије и од друга Тита. (Дуготрајан аплауз). Слобода и независност наших народа постизала се увек у нашој историји борбом, крвавом борбом наших народа. И баш зато што су се слобода и независност наше земље таквим начином стицале, ми их тако високо ценимо и поштујемо.

У том духу одвијаће се политика Министарства саобраћаја, у том духу радићемо да испунимо и знатно премашимо план четврте године наше Петолетке, па вас зато молим да прихватите предложени буџет. (Дуготрајан аплауз).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ПОМОРСТВА ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА ВИЦКА КРСТУЛОВИЋА

Другови и другарице народни посланици,

План инвестиционе изградње поморске привреде за 1950 годину, који је приказан у предлогу буџета, показује повећање од 13,7% у односу на 1949 годину. Од предложеног плана отпада на капиталну изградњу 92% а на друштвени стандард 8%, или 25% у односу на план грађевинских објеката. Од капиталне изградње отпада на трговачку морнарицу 64,5%, на луке 25% а на властиту грађевинску оперативу и остале споредне дјелатности 10,5% укључивши Подузеће за спасавање и тегљење бродова и ремонтно бродоградилште, јер ће се проблем ремонта бродова у 1950 и слиједећим годинама веома заштитити.

Од плана инвестиција за 1950 годину на грађевинске објекте долази 22,4%, од чега једна четвртина иде на објекте друштвеног стандарда. Овим инвестицијама треба да се постигне даље и скоковито повећавање продуктивности рада како главних тако и споредних грана дјелатности. То повећавање се у првом реду односи на капацитете трговачке морнарице који недостају како за потребе наше спољне трговине, тако и за потребе превоза путника и терета у обалној пловидби, а исто тако и за стварање услова за рјешавање инвестиционог одржавања бродова наше трговачке морнарице. Поред тога, план инвестиција за 1950 годину предвиђа убрзану изградњу наших порушених и неизграђених обала, механизацију лука (нарочито Ријечке) и, коначно, још интензивнију изградњу објеката друштвеног стандарда, тј. станбеног простора у нашим главним лукама, поглавито у Ријеци, Сплиту и Пловчама.

Имајући у виду значај поморске привреде за нашу земљу уопће, и значај поморског транспорта у остваривању спољно-трговинске размјене у 1950 години, која ће се реализирати углавном преко наших лука, вјерујем да ћете предложени буџет одобрити, јер је то неопходно да би Министарство поморства ФНРЈ могло одговорити задацима који проистичу из плана наше привредне дјелатности у 1950 години.

Активност поморске привреде у овој планској години, као што је познато, одвијала се у границама постављеног плана. Извршавање планских задатака у 1949 години тражило је не мање напора, упорности и свакодневног залагања наших радних колектива од оних које су они уложили у претходним годинама.

Ове године смо, додуше, постављене задатке рјешавали са више искуства него раније, али су непредвиђене тешкоће, изазване организираном економском блокадом информбироовских руководстава, може се слободно рећи биле једно вријеме ништа мање, ако не и

веће, од оних у почетним годинама наше борбе за План, за социјализам.

Преоријентацијом наше спољне трговине поморски транспорт нашао се у овој години каткада у изузетно тешком положају. Извјесни поремећаји који су пратили динамику спољне трговине стављали су пред наше радне колективе, особито луке и бродарство, понекад изванредно тешке обавезе. Такво стање ствари тражило је од нас још више сналажљивости, брже и смјелије акције, много више организиране сарадње свих фактора заинтересираних за транспорт, чега је у 1949 години у одговарајућим пригодама недостајало.

Према основном годишњем плану превоз робе остварен је са 90% по тонама терета и 85% по тонским миљама, а план превоза путника са 110% по броју путника и 85,5% по путничким миљама. По оперативним плановима остварење износи 100,2% по тонама терета и 95,6% по тонским миљама, 110,27% по броју путника и 112,2% по путничким миљама.

Ову успоредбу сматрао сам нужном истаћи и због тога да се виде извјесне диспропорције између основног и оперативних планова, које су настале због тога што нијесмо на вријеме добили одговарајуће капацитете, с једне, и због кретања робе, с друге стране, која у спољно-трговинској размјени не подлијеже само законима нашег унутрашњег него и међународног тржишта. На ово посљедње нисмо често у стању да у потпуности утјечемо, бар не у толикој мјери као кад се ради о оним неравномјерностима које су резултат наших унутрашњих привредних збивања.

Осим тога, сматрам да бисмо неистичањем извршења оперативних планова умањили значај изванредних напора које су поједини бродски колективи улагали за извршење планских задатака.

План грађевинских објеката које је изводила властита грађевинска оператива извршена је са 101% по норма-часовима према основном годишњем плану, план багеровања морских лука и пловних путева са 104,5% по норма-часовима, а са 103% по количини ископа.

Основна питања која се при оваквом извршавању плана постављају јесу: прво, да ли такво остварење планског задатка претставља заостајање у темпу пораста рада трговачке морнарице и осталих наших дјелатности према претходним годинама, друго, гдје се налазе узроци неизвршења плана и, треће, како су рјешавани проблеми извршавања плана, који су се недостаци појављивали у пракси и каква су искуства извучена за даљу борбу у циљу успјешнијег извршења планом постављених задатака? Ово је нарочито потребно због тога што темпо пораста наше трговачке морнарице, лука, поморског грађевинарства, багеровања, вађења и спасавања бродова претставља са својим задацима у 1950 години знатан скок у односу на порасте протеклих година. Тако се годишњи план у 1950 години показује у односу на извршење плана у 1949 години као пораст од 45% по тонским миљама, 24% по тонама терета у превозу терета, 38,8% код претовара у лукама, 60% код поморског грађевинарства и 10% код багеровања морских лука и пловних путева.

Ако се то упореди са извршењем плана у 1948 и 1947 години, показује се да овакво извршење плана не значи заостајање у темпу развоја трговачке морнарице у односу на протекле године. Тако се извршење плана превоза робе у 1949 години показује према 1948 као 128,5%, 145,6% по тонским миљама, 107% по броју путника и 119% по путничким миљама. Међутим, темпо пораста у 1949 години према 1948 години је утолико карактеристичнији што је просјечна носивост повишена за 10,8% а превозни учинак за 19%, што значи да је у 1949

години повишена продуктивност рада трговачке морнарице. С друге стране, то извршење показује да пораст задатка у 1950 години значи не само апсолутно и релативно повећање у односу на претходне године него и пораст који је скоро једнак оном који је постигнут у двије претходне године.

Иако је ово повећање постављено у 1950 години према извршењима и порасту у прве три године, задаци 1950 године још представљају 51,2% по превозу робе, 36,2% по тонским миљама, 39% по БРТ и 43% по укупној снази стројева од задатака који су постављени Петогодишњим планом за 1951 годину.

Кад се упореди извршење плана наше грађевинске оперативе у 1949 години са извршењима у 1948 и 1947 години, показује се да овакво извршење значи знатан пораст и то 1949 према 1948 као 151%, 1949 према 1947 као 162%.

Исто тако, извршење плана претовара у главним лукама у 1949 години у односу на 1947 годину показује повећање од 81%, односно према 1948 години 17,7% (разлика између пораста у 1948 према 1947 години и повећање у 1949 према 1948 години долазе услед тога што у 1947 години није урачунат претовар у Ријечној луци). То истовремено значи да је, у односу на план лука, задатак који се поставља у 1950 години двоструко већи од постигнутог пораста у 1949 години (38,8% према 17,7%). Ако се томе дода да укупни остварени промет робе у домаћим лукама у 1949 години показује пораст од 66% према промету у 1947 години (без новоослобођених крајева), односно 18% према промету у 1948 години, и да укупни пораст промета путника претставља 16,2% у односу на 1947 годину, онда несумњиво проистиче да извршење у 1949 години, ма да показује одступање, и извршење плана, не значи попуштање темпа развоја у односу на претходне године. То нарочито карактерише однос између 1949 и 1939 године, који показује да укупни промет робе остварен у 1949 години износи 250% промета у 1939 години, односно 298% промета путника.

Основни узроци подбацивања плана у цјелини, ма да постоје знатна премашења годишњих планова појединих бродова као основних привредних јединица поморског транспорта, налазе се, с једне стране, ван домаћаја поморског транспорта, а, с друге стране и у самом њему и у његовим субјективним пропустима и слабостима. Тако су, на примјер, мађарски коминформовци утјецали на неизвршење плана опреме лука тиме што нису извршили поједине испоруке. Зато је карактеристична испорука дизалица из Мађарске за Ријечку луку. Дизалице које је Мађарска испоручила биле су изграђене од тако лошег материјала и тако непрописно осигуране да су се при раду поломиле. Залагањем бродоградилшких радника неисправне дизалице су поправљене и биће до конца године, односно почетком 1950 године, поново стављене у рад, али услед тога је дошло до губитка времена бродова у лукама, који износи просјечно око 10 дана по сваком броду и до губитка лучке механизације за читавих 9 мјесеци. То је нужно повукло за собом извјесна подбацивања плана који није могао да предвиди такве непријатељске поступке.

План капиталне изградње трговачке морнарице остварен је у 1949 години са 67%. Поред тога, пуштени су ове године у експлоатацију нови капацитети, првенци наше бродоградилшне индустрије — моторни прекоокеански бродови „Загреб“, „Скопље“ и „Сарајево“. У нашим бродоградилштима потпуно је обновљен турбински теретно-путнички пароброд „Хрватска“, а у Холандији је изграђен моторни брод „Србија“ највећи моторни брод наше трговачке морнарице. Сви ови теретни бродови, у укупној тонажи од 23.197 БРТ, знатно су подigli учинак наше трговачке морнарице у остваривању превоза

жења спољно-трговинских терета и даљем јачању сталних и редовних прекоокеанских линија. Тако је у 1949 години појачана фреквенца линија за Сјеверну Европу за 33%, за Блиски Исток — за 42,8%, за Сјеверну Америку — 100%, за Јужну Америку — за 100%. Осим тога, из упоређивања учинака у мјесецима прије ступања у експлоатацију свих бродова види се њихов допринос у повећавању продуктивности рада трговачке морнарице. Тако се учинак постигнут у новембру показује као 118,6% према просјечном мјесечном учинку за цијелу годину, а учинак постигнут у децембру као 116%. Бродови прве наше новопрадње претстављају уједно и почетак модернизације постојеће трговачке морнарице, којој је просјечна старост прије увођења у промет свих јединица износила око 30 година. Подизање органског и техничког састава трговачке морнарице свим новим јединицама показује се у повећању просјечне брзине трговачке морнарице; она се повећава у 1950 години за 35,6% према просјечној оствареној брзини у 1949 години. Поред тих бродова, ушли су нови капацитети и за потребе нашег развоја и то четири теретна моторна брода и један обновљени путничко-теретни брод, са укупном тонажом од 1689 БРТ. А новим капацитетима у 1949 години још није ријешен проблем недостатка бродова за превоз путника у обалној пловидби који се и у идућој години свом својом оштрином опетовано појављује. У којој мјери је превоз путника извршен у 1949 години уз максимално коришћење постојеће тонаже за превоз путника види се из упоређивања оптерећења једног путничког мјеста према оптерећењу једног путничког мјеста у 1939 години, које показује да је тај однос 393,5% у 1949 години према 1939 години.

Повећавању флоте допринијела је и дјелатност предузећа „Бродоспас“ које је нашој трговачкој морнарици дало и ове године објекте за обнову као што су модерни брод „Локи“ и пароброд „Брундузијум“. Поред тога, вађење старог гвожђа дало је свој допринос остваривању плана црне металургије и остале металне индустрије.

Ма да је још мален прираст трговачке морнарице у односу на капацитете постављене Петогодишњим планом, његов нарочит значај лежи у томе што су овогодишњи наши капацитети углавном резултат пораста наше бродоградилишне индустрије и што се јачањем наше тешке, а посебно бродоградилишне индустрије стварају основни предуслови за даљи развитак наше трговачке морнарице. То уједно значи прелаз трговачке морнарице на пут модерне флоте која одговара захтјевима данашње друштвено-економске структуре социјалистичке Југославије. Коначно, та остварења, и поред заостајања извјесних испорука, која су утицала да се не изврши план превоза, значе даљи развој трговачке морнарице. Тако, док је динамика пораста у 1947 у односу на 1946 годину 123%, она је у 1948 у односу на 1947 годину 109,7%, а у 1949 у односу на 1948 годину 114%, односно према 1946 години 154%.

Међутим, у току извршавања плана показивали су се недостаци који су само дијелом отклоњени и захтијевају појачану брину и активност да би се потпуно уклонили или бар свели на најмању мјеру. На првом мјесту долази питање коришћења фонда времена наших бродова у лукама, што значи предвиђеног времена за претоварне операције у лукама. У скраћивању времена стајања у лукама лежи огромна могућност даљег повећавања продуктивности рада трговачке морнарице.

Рјешавање тога, заправо комплексног питања огледа се у извршавању плана капиталне изградње лука, обнови поруштених обала и механизацији лука, у планској дисциплини коришћења помоћног

транспорт и борbi за обавljање задатака, одржавање и поправку организације рада, у заштити радних простора и послова.

План механизације изградње лука у 1949 години, обухватајући још и обављање изградње обала и мостовима, извршен је у цијелу. Луке, како би оне могле што боље да задовољавају потребе претовара. Извршење плана обнове оперативних обала у 1949 години омогућило је стављање у експлоатацију нових 613 метара обале. Од ових нових капацитета отпада на саму Ријеку 47%. Иако остварење обновљених капацитета у 1949 години у односу на остварену обнову у 1948 години износи 105,7%, још даљи напори треба да су још интензивније усмјерени у идущим годинама на потпуној обнови порушених и изградњи нових обала, јер резултат које смо досад постигли према претходним годинама су: 1949 према 1947 години 121%, а 1949 према 1948 години 113%, док је према задатку Петогодишњег плана проценат извршења 67,4%.

Упоредо са обновом оперативних обала вршила се и обнова и набавка механизације, нарочито за потребе претовара у Ријечкој луци. План обнове лучких дизалица у Ријечи остварен је са 100%. Међутим, такав план механизације лука није још ријешао све проблеме скраћивања фонда времена у лукама, изузев Ријечке, пошто су све остале луке без лучких дизалица.

Однос корисника транспорта према раду лука и трговачке морнарице још увијек показује извјесне слабости у погледу одржавања планске дисциплине. Још увијек се догађа да бродови губе драгоцене вријеме чекајући терете који нису спремни или да губе вријеме услјед недовољне координације појединих привредних грана и самог транспорта у рјешавању њихових међусобних односа. Ма да се поправио однос ванпланских терета према планом пријављеним и оствареним у 1949 години према 1948 години од 35% на 25%, он још увијек није задовољавајући. Коначно, услјед такве недисциплине корисника појављују се у лукама „шпицеви неравномјерности“ који, поред тога што значе недовољно искоришћавање капацитета лука у периодима ниских, постављају проблем правилног извршавања задатака у тренуцима високих шпицева. Исто тако, и неравномјерно оптерећење појединих лука према њиховим капацитетима појављује се као посљедица недовољног повезивања жељезничким мрежама економских залеђа лука са самим лукама, као наслеђе старе Југославије. Услијед тога данас се још увијек терети из Србије и Македоније упућују на Ријечку луку, док нам капацитети у осталим лукама остају дијелом неискоришћени. Улијед свега тога, фонд времена бродова у 1949 години износи 37,3% од целокупног експлоатационог времена бродова, ма да се (у 1949 години) повећао фонд времена у вожњи од 29,7% у 1948 на 31,4% у 1949 години.

Узроци високом проценту времена стајања бродова у лукама налазе се и у самом савлађивању процеса рада у лукама, што значи да се наша оператива у 1949 години још није довољно служила евиденцијом као једним од оруђа у борби за извршавање плана, да оператива није увијек довољно улазила у материју са којом има посла, другим ријечима да недовољно познаје своје капацитете.

Радни колективи нису у потпуности били увијек и правилно обавјештавани о својим задацима нити је правилно искоришћаван радни елан и стваралачка иницијатива радних колектива у борби за извршење плана. Услијед тога су настајали претјерани губици у радник-данима. Ове слабости биле су нарочито карактеристичне у првом полутодишту ове планске године. Међутим, какве све могуће слабости имамо у погледу извршавања продуктивности рада најбоље

је показало такмичење за високу продуктивност рада на Ријеци при искрцавању кокса. Оствариване су норме са преко 300%, и то Ријечка бригада просјечно са 344,6%, Сплитска са 370,3% и Шибенска са 299,8%. Слични резултати показали су се кроз такмичења која су уследила у другим лукама између појединих радних бригада. Надаље, какве све могућности постоје у повећавању продуктивности рада у лукама савлађивањем процеса рада и уклањањем свих оних унутарњих узрока који спрјечавају да лучко-транспортни радници раде у току цијеле своје радне смјене показују процентуални односи премашивања учинка радних бригада сразмјерно постављеним нормама, који износе, на примјер у октобру, 85% премашивања, и то 19% радника од 100% до 120%, 30% радника од 120% до 150%, 30% радника од 150% до 200% и 6% радника преко 200% просјечно у свим нашим лукама. Ти успјеси истовремено нам указују на потребу спровођења ревизија радних норми у идућој години.

Конечно, губици који су се показали у току 1949 године у знатној мјери су смањени у другој половини године тако да је индекс производности рада по радник-дану повећан у односу према 1948 години на Ријеци за 80,9%, у Шибенику за 19,2%, у Сплиту — 30,3%, у Плочама — 56,2% и у Дубровнику за 37,5%, или укупно за све луке за 39,3%. Ови индекси произилазе мањим дијелом из нових капацитета, јер су они пуштени у експлоатацију тек концем ове године, већим дијелом из напредовања организације процеса рада, а највећим дијелом управо из радног елана наших радних колектива. Несумњиво је, дакле, да смо у погледу повећавања продуктивности рада у нашим лукама у овој планској години постигли сасвим озбиљне резултате. Противно тврдњама коминформовских руководиоца да се код нас јавља проблем радне снаге због политичког незадовољства у масама, постигнути успјеси у погледу повећавања продуктивности рада јасно доказују да су та „открића“ само клевете.

Код нас, додуше, у лукама и поред постигнутих успјеха постоји проблем радне снаге, али тај проблем лежи још увијек у недовољној механизацији лука, с једне стране (нарочито унутарње механизације допреме и опреме робе до складишта и до под брод) и, с друге стране, он се јавља као проблем сталне лучко-транспортне радне снаге. Основно — стварање материјалних услова за добијање сталне лучко-транспортне радне снаге — није ријешено у 1949 години. У том циљу план за 1950 годину предвиђа даљу изградњу објеката друштвеног стандарда, а особито станбеног простора. Иако изградња станбеног простора у 1949 години показује пораст у односу на претходне године по натуралним показатељима, 1948 године у односу на 1947 годину 358%, 1949 на 1948 80%, или 1949 на 1947 годину 280%, ипак досадашњом изградњом нисмо ни из далека ријешили проблем смјештаја сталних лучко-транспортних радника.

Као што се из наведеног разабире, искуство из овогодишње борбе за план недвосмислено нас упозорава да морамо стално развијати активност органа поморске привреде на извршавању дневних планских задатака дирекција лука ако хоћемо, да обезбидимо што максималније искоришћавање капацитета трговачке морнарице, јер извршење дневних планова у лукама има двоструки значај: прво, тиме се умањују губици изражени у фонду времена за стајање бродова у лукама и, друго, повећањем продуктивности рада у лукама смањују се трошкови пуне цијене коштања изманипулисане тоне терета, што све скупа има значајан утјецај на извршење плана спољно-трговинске размјене.

У погледу изградње и уздизања стручних кадрова учињен је ове године даљи корак напријед. Бродарски, стројарски и радио-

отсјек новостворених једногодишњих нижих поморских школа завршило је ове године 320 ученика и сви су укрцани на једногодишњу праксу на бродове обалне и дуге пловидбе. Наутички и бродостројарски отсјек поморских техникума завршило је ове године преко 100 ученика. У свим отсјесцима поморских школа и поморских техникума уписано је ове године 380 нових ученика, чиме је план уписа извршен са 120%.

У циљу обезбјеђења висококвалификованог и руководећег кадра за све гране поморске привреде отворена је ове године Виша поморска школа на Ријеци са економским, наутичким и бродостројарским отсјеком.

У току ове године одржано је у ресору Министарства поморства преко 50 стручних курсева у трајању од један до четири мјесеца, на којима је оспособљено преко 1300 стручних радничких кадрова и службеника. Осим тога одржавани су курсеви и на бродовима, а и разним другим формама уздизани су кадрови у установама и предузећима на копну.

Другови и другарице народни посланици, задатак који проистиче из плана за 1950 годину показује крупан подухват јер претставља, као што рекох, пораст у односу на извршење плана 1949 године од 45% у тонским миљама, 24% по тонама терета, 38,8% код претовара у лукама и 60% код поморског грађевинарства.

Да бисмо осигурали успјешно извршење обавеза које примамо планом 1950 године, неопходно је да се особито позабавимо оним одлучујућим питањима од којих у првом реду зависи и извршавање свакодневних планских задатака. Због тога се у 1950 години постављају пред нас слиједећи непосредни задаци:

1. На основу већ израђених предлога извршити реорганизацију у ресору тако да наше организационо-привредне јединице што потпуније одговоре својој економско-привредној функцији;
2. У циљу рјешавања проблема радне снаге нарочито заштитити борбу за сталну радну снагу;
3. С тиме у вези нарочиту активност треба развити у погледу реализирања планом предвиђених објеката друштвеног стандарда;
4. Сређивањем економија и бригом за што већи принос, омогућавати стално побољшавање исхране наших трудбеника;
5. Развити свестрану активност у борби за високу продуктивност рада у лукама и поморском грађевинарству сталним учвршћивањем радних бригада кроз социјалистичко такмичење уз непрекидан политички рад у масама;
6. Спровести ревизију радних норми у лукама и поморском грађевинарству у циљу повећавања продуктивности рада;
7. Појачаном борбом за реализацију планом предвиђене механизације истовремено развијати у масама иницијативу за што боље коришћење постојеће механизације и бригу за њу. При томе водити рачуна и о најситнијим рационализацијама и унапређењима;
8. Развити и организационо учврстити систем изградње стручних кадрова путем школа и курсева, а у томе нарочиту бригу посветити изградњи радничких кадрова за механизацију у лукама;
9. У сарадњи са радницима и преко производних савјетовања борити се против кршења радне дисциплине која је и у овој години у неким нашим предузећима каткада прелазила сваку допустиву границу;

Значи, борбу за сталну радну снагу против флукуације треба рјешавати првенствено у границама унутрашњег живота наших предузећа у смислу штедне радне снаге, а не на вањском фронту мо-

кључиво тражењем нових радника. Иначе би се таква пракса непо-
вољно, често штетно одражавала на извршење плана цјелокупне на-
ше привреде.

Резултати постигнути досад, нови капацитети предложени ин-
вестиционим планом, сталан пораст свијести радних људи наше зе-
мље, морално-политички утјецај наше Партије, нашег партијског и
државног руководства довољна су гаранција да ће и трудбеници по-
морске привреде извршити обавезе које поставља пред њих план за
1950 годину. Никакве сметње, организоване од међународне реакције
и информбироовских агената, неће их поколебати у њиховој рије-
шености да истрају до коначне побједе. Они су то досад доказали без-
бројним примјерима, борећи се часно, пожртвовано и упорно на нај-
истуренијим позицијама наше социјалистичке изградње. Наше славне
поморске традиције, нарочито оне из времена Народноослободилачке
борбе на мору, нашле су свој израз на фронту за преображај и из-
градњу наше поморске привреде.

Наши радни људи, предвођени својом херојском Партијом и
другом Титом, уложиће све своје снаге да се план 1950 не само ис-
пуни него и премашу. Другови народни посланици, молим вас да
гласате за предложени буџет ресора Министарства поморства. (Одо-
бравље).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ТРГОВИНЕ И СНАБДЕВАЊА ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА ОСМАНА КАРАБЕТОВИЋА

Другови народни посланици,

У прошлогодишњој буџетској дебати изнјети су резултати рада наше социјалистичке трговине и тада се видјело да она из године у годину крупним корацима иде напријед. Прошла и претпрошла (1948 и 1947) година биле су године постављања смјерница и изградње система у нашој трговини, који би одговарао цјелокупној привредној политици наше Владе и Партије. С обзиром на стално јачање економске моћи и производних снага наше земље, на политику наше Владе и Партије да се упоредо с извршењем Петогодишњег плана и изградњом социјализма из године у годину подиже животни стандард радних маса, у вези с повећаним планом производње артикала широке потрошње, наша социјалистичка трговина у извршењу плана промета робе у 1949 години, који је повећан у односу на 1948 годину, имала је да изврши крупан задатак — да путем обезбијеђеног снабдијевања снабдије радне људе оним што им је за живот потребно, да што боље и успјешније организује промет робе са селом и обезбиједи наше радно сељаштво, а нарочито чланове сељачких радних задруга индустриском робом, једном ријечју да изврши овогодишњи план промета робе обезбијеђеног снабдијевања, трговине по везаним цијенама и слободне продаје.

Наш систем у трговини је тако постављен да се путем реализације плана у обезбијеђеном снабдијевању и трговини по везаним цијенама јасно види како наша социјалистичка држава, јачајући своје економске и производне снаге, из године у годину побољшава живот радника и радних сељака, како она — за разлику од капиталистичких земаља — заштићује радног човјека и његову надницу од пљачке и шпекулације, од насртаја капиталистичких елемената на његове животне услове. Наш начин снабдијевања, без обзира на све недостатке и мањкавости, у првом реду најбоље обезбјеђује оне на којима лежи највећи терет изградње социјализма. Истовремено, у размјени робе са селом, наш систем трговине по везаним цијенама постао је, нарочито у овој години када је заснован на приоритетном обезбјеђивању индустриском робом сељачких радних задруга и ситних и средњих сељака и када је богати сељак углавном лишен права на трговину по везаним цијенама (изузев произвођача жита с плафоном до 5.000 динара и произвођача индустриског биља с плафоном до 8.000 динара) — важан елеменат у нашој политици на селу, у јачању социјализма на селу, а исто тако моћно средство за ограничавање и потискивање капиталистичких елемената на селу.

Ма колико ми ни до данас нисмо навикли на снабдијевање нашег становништва путем карата и бонова, ма колико било организационих и других слабости у његовом спровођењу, — резултати у току задње двије године јасно говоре да је овај наш систем у основи правилан, да је он у условима садашњег развитка наше земље показао крупне успјехе, да се путем обезбијеђеног снабдијевања и трговине по везаним цијенама конкретизује правилна политика наше Партије и Владе на сектору трговине и да при оваквом систему економско јачање земље има брзог одраза на побољшање животних услова радног народа. Ми се, разумије се, не можемо похвалити пуним радњама робе нити слагалиштима залиха (неће проћи много времена, па ћемо и то имати), али можемо спокојно рећи да оно што је земља способна произвести и обезбиједити — то ужива радни народ, а у првом реду пионири изградње социјализма у граду и на селу. Наши радни људи памте и доба пуних радња, слободне продаје робе без карата и такóзваног благостања — које је било благостање за мали број богатих, али се они тог времена сјећају с горчином, јер су они, поред свега „изобиља“, били голи и боси, а много пута и гладни. Ми не мислимо да ће систем карата код нас остати стално. Ми знамо да је он одраз релативне несташнице робе условљене сталним порастом потреба радних маса. Али ми нећемо да се служимо демагошким фразама о благостању, причама о укидању карата и о слободној куповини и продаји робе, као што то раде они који отворено цијелом свијету лажу о глади и невољама у Југославији, па морају убрзо последије укидања система карата да се под притиском радника опет враћају на рационирање (на примјер у Пољској).

Другови народни посланици! Путем наше социјалистичке трговине, преко њеног апарата и људи који раде у њему, остварује се најнепосреднији додир државе с масама и то на питању њиховог снабдијевања оним што им је за живот потребно. Пошто је наша социјалистичка трговина по природи својих задатака стављена под непосредну контролу маса, — људи најлакше и најконкретније реагују на слабости, гријешке и бирократске поступке органа трговине, наше трговинске мреже и појединаца — пошто се ту највише чује оправдана и конструктивна критика радних људи, мислим да је зато потребно пред вас, а тако и пред наш народ, изнијети мало подобије како резултате које смо у овој години постигли у извршењу плана промета робе, тако и слабости и гријешке — биле оне објективне или субјективне природе — које ометају правилан развитак наше социјалистичке трговине, односно правилно одвијање промета и обезбјеђење радног народа оним што му је за живот потребно. Све оно што смо учинили на овом пољу дјелатности, — без обзира на слабости и пропусте — све то биће уједно снажан одговор брбљавцима из земаља народне демократије који трубе о тобожњем благостању својих радних маса, а измишљају глад и биједу у Југославији. Ми, међутим, знамо какве напоре мора чинити једна земља у периоду изградње социјализма да би обезбиједила нормално снабдијевање и исхрану становништва. Утолико су смјешније и прозирније приче букача из земаља народне демократије о тобожњем благостању радних маса у њиховим земљама; јасно је да су оне срачунате, као и читава њихова срамна кампања против наше земље, да обману масе, да свом властитом народу затворе уста и сакрију неред и тешко стање у њиховој привреди. Но, голим причама о благостању нико се неће усрећити. Лажи које они шире о животним условима радника у Југославији и о разним другим питањима напосљетку ће се сручити на њихову главу.

О ИЗВРШЕЊУ ПЛАНА ПРОМЕТА РОБЕ

Другови народни посланици! План промета робе за 1949 годину извршен је у цјелини са 104,7%, а по видовима извршење износи: план обезбијеђеног снабдијевања 102,4%, план трговине по везаним цијенама 100,8%, а план слободне продаје 106,9%.

А ево како изгледа реализација промета робе у цјелини, како изгледа та реализација по видовима трговине кад је упоредимо с реализацијом у 1948 години. Укупно је реализовано: у 1948 години 87.437,640.000, а у 1949 години 98.119,833.000 динара, што изражено у процентима износи 112,2%; обезбијеђено снабдијевање у 1948 години 25.945,496.000, а у 1949 години 30.575,214.000 динара, у процентима 117,8%; трговина по везаним цијенама у 1948 години 10.141,550.000, а у 1949 години 10.903,204.000 динара, у процентима 107,5%; овдје треба имати у виду сва ограничења која су у 1949 години постављена богатим сељацима у трговини по везаним цијенама, као и одређену висину плафона; слободна продаја у 1948 години износила је 51.350,594.000, а у 1949 години 56.080,670.000 динара, у процентима 109,2%.

ОБЕЗБИЈЕЂЕНО СНАБДИЈЕВАЊЕ

Овдје је, другови народни посланици, потребно дати преглед обезбијеђеног снабдијевања и изнијети у чему су се састојала и код којих категорија су била овогодишња повећања, како у индустријским тако и у прехранбеним артиклима.

У првом реду повећање у текстилу и обући износило је у 1949 години 32%. То код појединих категорија, изражено у броју тачкица, у односу на 1948 годину, изгледа овако: уведена је нова потрошачка категорија ИР-1а са 240 тачкица, ИР-1 добила је 210 умјесто 160 тачкица, ИР-2 добила је 180 умјесто 140 тачкица, ИГ добила је 120 умјесто 90 тачкица, ИД-1 90 умјесто 60 тачкица, ИД-2 110 умјесто 80 тачкица у 1948 години.

Код прехранбених артикала повећана је норма шећера за све потрошачке категорије од 100 на 450 грама; радницима у шумској индустрији дат је додатак у кукурузном гризу од 5 кг, а једном дијелу радника ове категорије 3 кг; ове године је у артикле обезбијеђеног снабдијевања укључен и сапун. Ученицима у привреди повишена је категорија са Р-2 и Р-3 на Р-1, а за индустријске артикле на ИР-1 са 210 тачкица, док су у 1948 години добијали 180 тачкица. За ученике који су први пут ступали на посао дата је ИР-1а са 240 тачкица. Такође, повећане су норме обезбијеђеног снабдијевања и за лица смјештена у социјалним и здравственим установама.

Малопродајној мрежи је укупно испоручено текстила за обезбијеђено снабдијевање у вриједности: у 1948 години 2.526,690.000 динара, а у 1949 години 12.134,836.000 динара повећање према 1948 години износи 142%; по количинама: у 1948 години 74.145.000 м², а у 1949 години 86.811.000 м² тканина; затим у 1948 години дато је 2.500.000, а у 1949 години 6.165.000 пари обуће.

Према томе је 1949 године на ИР-1 карте отпадало: 19,3 м текстила према 12,4 м у 1948 години; трикотаже 0,29 кг према 0,17 кг у 1948 години; чарапа 2,27 према 2,57 пари у 1948 години; обуће 1,15 према 1,13 пари у 1948 години. Када је ријеч о обући треба имати у виду да су 1948 године само потрошачи категорије ИР-1 имали право на куповину обуће уз контролни купон. Ове године имали су то право сви потрошачи.

План обезбијеђеног снабдијевања житарицама реализован је са 102%, шећера са 108%, маскоће са 93%, меса са 76%. У поређењу

Из овога се виде количине индустријске робе и најважнијих прехранбених артикала које је држава осигурала радном становништву, гдје је нарочито уочљиво велико повећање у 1949 година у односу на 1948 годину. Ове цифре најјасније говоре шта наша држава, наша Партија и наша Влада на челу са другом Титом чине на пољу заштите радних људи од шпекулације и каквим крупним фондовима заштитињава раднике од свега оног чему би он неминовно из дана у дан био изложен кад би био упућен да подмирује најважније своје потребе на слободној пијаци. И зато, када се говори о извјесној nestaшини робе, о неуредности издавања појединих артикала, а негдје и недавању пуних количина артикала према норми, треба имати у виду какве напоре чини држава да осигура све ове количине текстила, обуће, житарица, масти, шећера и меса у садашњим условима када информбирооске земље све чине да би извршиле економску блокаду наше земље и спријечиле изградњу социјализма у њој.

Осигурање ових робних количина показује без сумње снагу и економску моћ земље, огроман елан и пожртвовање радног народа, који је, знајући да води велику и за свјетски раднички покрет значајну борбу, способан да чини изванредне напоре, оствари крупне задатке и савлада наметнуте тешкоће. Све ово јасно говори да наша Влада и наш друг Тито, и поред свих тешкоћа, чврсто спроводе политику побољшања животног стандарда.

Народним републикама одобрavano је издавање карата за 103,6% планом предвиђених карата, а стварно је издавано 114,9% карата (сваког мјесеца је просјечно више издавано за 210.782 карте). Ово прекорачење плана потрошача узроковало је већи утршак житарица за 2.872 вагона, шећера за 982 вагона, масноћа за 487 вагона. Међутим, да су ове количине биле утрошене за стварно планиране потрошаче, снабдијевање би било боље и редовније.

124

ликом контроле трговинска инспекција је установила да 837 предузећа није вратило филијалама Народне банке преостале потрошачке карте.

Трговинска инспекција је, такођер, установила, да се у 311 предузећа храна издаје на спискове и дознаке, да се у 372 предузећа, установа и надлежства нијесу отсијецали купони радницима који у току мјесеца ступају у радни однос, да 300 предузећа и установа није извјештавало народни одбор о напуштању посла од стране радника, да 356 предузећа, установа и надлежстава није одузимало карте лицима која су напустила посао, да 359 није достављало народним одборима потврде о упослењу радника, да 827 предузећа, установа и надлежстава није отсијецало купоне лицима која су неоправдано изостала с посла. У 1.543 предузећа је неправилно извршена категоризација потрошача, тј. дате су више категорије или су преузета на обезбијеђено снабдијевање лица која се могу снабдијевати из властите производње.

Издавање потрошачких карата на селу

Основно питање при одређивању броја потрошача на обезбијеђеном снабдијевању је питање ревизије издавања потрошачких карата на селу. Попис потрошача — извршен у августу 1949 године — показао је да се потрошачке карте издају и онима који живе у домаћинствима која посједују земљу и имају могућности да се снабдијевају из властитих извора. Тако се на обезбијеђеном снабдијевању прелметима исхране уопште налази 1,730,170 потрошача — чланова 626,367 домаћинстава с посједом изнад 0,5 ха обрадиве земље, што претставља око 28% укупног броја потрошача на обезбијеђеном снабдијевању. Од тог броја потрошача, 587,000 су у радном односу. Потрошачи у овим домаћинствима примили су робе по нижим цијенама за 7,439,737,000 динара, што износи 26,3% укупног робног фонда за обезбијеђено снабдијевање према плану за 1949 годину.

Потрошачке карте издају се на селу чак и онима који посјеђују више од два хектара земље. То се види из слиједећих података:

у домаћинствима од 2—5 ха било је 470.244 потрошача,

а у домаћинствима преко 5 ха било је 131.064 потрошача.

Анализа је показала да се у преузимању потрошача на селу ишло у ширину баш у економски јачим крајевима. То се види из слиједећег прегледа:

Снабдијевање житарицама преузетих потрошача

Област	Са посједом од 2—5 ха	Са посједом преко 5 ха
Београдска	16.728	5.036
Крагујевачка	23.763	5.840
АП Војводина	22.121	2.908
Осјечка	10.393	2.259
Бањалучка	37.800	13.550
Љубљанска	17.971	6.301

Сви ови потрошачи, преузети на обезбијеђено снабдијевање, били су, с обзиром на производне могућности земљишта, снабдијевени из властитих извора.

Колико се ишло у ширину при преузимању потрошача на обезбијеђено снабдијевање масноћама на селу види се по томе што су

за 270.563 потрошача (а што износи 51,172.000 тачкица и у вриједности робе око 620,000.000 динара), било је редовно снабдијевање потрошача индустријском робом за толико мање, а залихе робе у малопродајној мрежи биле су због тога много мање него што је по плану требало да буде.

Узроци ових слабости једним дијелом леже у раду ресора трговине, а дјелимично су ван могућности нашег ресора. Они се могу свести на слиједеће:

1) Народни одбори и републичка министарства или уопште не врше обрачун утрошених робних фондова или га врше слабо, тако да није било тачног прегледа о располагању потрошачким картама и робним фондовима. Врло је слаба контрола над радом предузећа, служби радничког снабдијевања, установа итд. у вези с располагањем потрошачким картама и робним фондовима.

2) Трговински апарат и народни одбори често не показују довољно борбености да се артикли обезбијеђеног снабдијевања набаве и на вријеме подијеле, иако има објективних услова за уредно снабдијевање. Неки народни одбори удумаћили су праксу да се артикли исхране дијеле крајем мјесеца, па чак и за мјесец дана уназад.

Главни узрок садашњих недостатака у обезбијеђеном снабдијевању лежи у томе што досада није било ријешено питање бројног стања потрошача. У току читаве године народни одбори и републичка министарства тражили су већи број потрошачких карата и веће робне фондове него што су то савезни планови и робни биланси дозвољавали. Услијед тога се досада морало задржати мјесечно додјељивање потрошачких карата и робних фондова. Управо то мјесечно додјељивање је један од главних разлога закашњавања у подјели потрошачких карата, у испорукама робе, а према томе и у снабдијевању потрошача. Главно питање у плану потрошача је питање радне снаге. Код низа наших привредних руководиоца (директора и руководиоца у привредним министарствима) узријежило се мишљење да се путем потрошачких карата могу најбоље рјешавати све тешкоће које они имају у вези с радном снагом. Предузећа не само да су требовала и дијелила више карата него што би по плану радне снаге требало да дијеле, већ нијесу водила никакву контролу да се потрошачке карте не дају породицама оних радника који имају одређену површину обрадиве земље и који се могу снабдијевати из властитих извора. У току 1949 године руководиоци предузећа, синдикалних и осталих организација још увијек нису довољно схватили да питање уредног снабдијевања радника није само ствар органа трговине, већ да је то у првом реду питање придржавања плана радне снаге и планске дисциплине на том пољу, а затим и проблем усклађивања плана радне снаге с планом потрошача на обезбијеђеном снабдијевању.

У појединим народним одборима било је чак и таквих тенденција, па и праксе, да су се у случајевима када није примљен тражени број потрошачких карата, прво подмиривале потребе локалних предузећа и осталих потрошача, а да су важнија републичка и савезна предузећа остављана без карата. С друге стране, има појава да предузећа требају више карата него што им је одобрено мјесечним основним динамичким планом. Органи трговинске инспекције су приликом прегледа установили да је код 914 контролисаних предузећа пребачена одобрена планирана квота радне снаге.

Нијесу ријетке појаве да предузећа не враћају неискоришћене потрошачке карте, већ их задржавају и на тај начин онемогућавају да карте добију остали потрошачи, који имају на то право. При-

масноће даване и оним лицима која живе у домаћинствима са преко 0,5 ха земље, а посједују:

Народна Република	од 3—5 комада свиња	преко 6 комада свиња
Србија	57.083 потрошача	17.434 потрошача
Хрватска	24.183 потрошача	5.748 потрошача
Словенија	20.593 потрошача	2.616 потрошача
Босна и Херцеговина	25.331 потрошач	8.126 потрошача

Попис је даље показао да су на обезбијеђено снабдијевање преузета лица која живе у домаћинствима са годишњим дохотком од пољопривредне производње и преко 30.000 динара по нижим јединственим цијенама. У августу је на снабдијевању било 118.263 потрошача категорије Р и 112.758 потрошача категорије Г и Д — укупно 231.021 потрошач са дохотком од 30—50.000 динара (од продаје пољопривредних производа). Са дохотком од пољопривредних производа у износу од преко 50.000 динара била су на снабдијевању 67.632 Р и 41.818 Г и Д потрошача, укупно 109.450 потрошача.

Ради отклањања ових неправилности и сузбијања расипања робних фондова мораћемо тежити да скинемо с обезбијеђеног снабдијевања оне којима посјед и доходак омогућавају да се снабдијевају из властитих извора или да путем трговине по везаним цијенама набаве потребне индустријске артикле. Тиме ћемо осигурати редовно и у пуним количинама (према норми) снабдијевање оних које према прописима треба снабдијети и који трпе због овако непотребне ширине броја потрошача. Осим тога, отклањајући ове слабости, ми ћемо моћи тежити повишењу норми у обезбијеђеном снабдијевању, као и увођењу у обезбијеђено снабдијевање нових артикала — намјештаја, пећи и других — у којима данас оскудијевају наши радници. Ми ћемо, такођер, моћи успјешније и чвршће захватити планом и артикле допунског снабдијевања.

Дјечје снабдијевање

У току 1949 године донијето је више прописа у циљу побољшања снабдијевања дјеце. Мјесечна норма шећера је повишена за Д-3 категорију од 800 на 1.200 гр, а за Д-1 и Д-2 категорију од 750 на 1.200 гр. Годишње норме сапуна за дјецу износе 2.400 гр за Д-2 и Д-3, а 3.000 гр за Д-1. Поред тога дјеца се приоритетно снабдијевају млијеком и млијечним производима.

У кућињама Међународног дјечјег фонда добија доручак преко 350.000 дјеце из основних школа. У 1949 години је из савезних фондова дато за ове кухиње 252 вагона пшенице и 67 вагона шећера. Међутим, има појава да народни олбори ове фондове не подијељују у цијелости овим кухињама, већ их троше у друге сврхе.

У овој години отворено је 336 дјечјих млијечних ресторана и то: у Србији 99, у Хрватској 94, у Словенији 56, у Босни и Херцеговини 53, у Македонији 26 и у Црној Гори 8. За ове ресторани дато је из савезног фонда 336 вагона пшенице, 50 вагона шећера, 5,8 вагона пиринча итд. Ови ресторани се углавном добро снабдијевају млијеком и млијечним производима. Међутим, ови се ресторани углавном снабдијевају из централизованих извора, док је врло мало учињено да се они снабдијевају из локалних извора и путем патроната од стране сељачких радних задруга, како не би теретили фондове обезбијеђеног снабдијевања.

У задње вријеме пришло се отварању посебних дјечјих продавница за продају текстила, обуће и осталих дјечјих потреба. До сада је отворено 55 оваквих дућана.

Асортиман за дјецу је још увијек једностран и недовољан; нарочито се осјећа оскудица у дјечјој конфекцији, дјечјим чарапама, капама, трикотажи итд. Велико је помањкање дјечјих колиџа, креветића, гумираног платна и слично. Наша трговинска мрежа још не води довољно борбу за набавку дјечјих потрепштина, а и произвођа се све до ове године није довољно на то оријентисала.

За дјечја и омладинска љетовалишта посебно је одобрено и утврђено 116 вагона житарица, 10 вагона шећера, 14 вагона пиринча и 10 вагона ОГ брашна, 6,4 вагона масноћа и 2 вагона пшеничног гриса. Слабије је било снабдијевање дјечјих љетовалишта артиклима републичког снабдијевања, нарочито млијеком и млијечним производима, јајима, воћем и поврћем.

Допунско снабдијевање прехранбеним артиклима

У току 1949 године учињен је напредак у снабдијевању радног становништва градова и индустријских центара поврћем и воћем. У 51 већем граду и индустријском центру с око 2 милиона потрошача од јануара до краја новембра 1949 године продато је 40-675 вагона разног поврћа и 11.355 вагона воћа.

Упоређујући резултате постигнуте у 1949 години с резултатима из 1948 види се да је у томе правцу учињен озбиљан корак напријед. У времену од јула до новембра, тј. у току пет главних сезонских мјесеци продато је у тим градовима: 1948 године 24.646 вагона разног поврћа и 8.230 вагона разног воћа, а 1949 године 32.979 вагона разног поврћа и 9.960 вагона разног воћа. То значи да је индекс продатих количина у 1949 години, у односу на 1948 годину, за поврће 133, а за воће 121.

То повећање укупно продатих количина одразило се и на повећању просјечних дневно продатих количина по једном потрошачу. Тако, док је у 1948 години просјечно дневно продато по једном потрошачу по 810 грама разног поврћа и 280 грама разног воћа, дотле је у 1949 години продато 1.050 грама разног поврћа и 350 грама разног воћа.

Ово укупно побољшање снабдјевености радног становништва поврћем и воћем резултат је предузетих организационих мјера, као и повећаног учешћа социјалистичког сектора у производњи поврћа. У 1949 години је на социјалистичком сектору производње произведено више поврћа него у 1948 години, што је имало одраза на побољшање снабдијевања. Нарочито су се градске економије и економије предузећа и установа оријентисале на производњу поврћа.

Недовољна оријентација на снабдијевање допунским артиклима

Републичка министарства трговине и државних набавки, као и повјереништва трговине и државних набавки у срезovima и градовима, нису се довољно оријентисала и борила, изузев снабдијевања кромпиром и пасуљем, за осигурање допунских артикала искрпане обезбјеђеног снабдијевања. То се нарочито огледа у томе што се откупни планови ових производа (млијека, сира, путера, јаја, живине итд.) остварују у далеко мањој мјери и што у откупним предузећима постоји схватање да се откуп ових производа не мора извршити онако као откуп жита, свиња итд. То најбоље илуструје чињеница да је у 1949 години у појединим већим градовима и индустријским центрима снабдијевање овим артиклима слабије него у 1948 години. Тако је у периоду јули—новембар 1949 године продато млијека: у Србији 86%, у Хрватској 93% и у Словенији 97% количина продатих у истом периоду 1948 године.

У циљу побољшања снабдијевања становништва допунским артикулима потребно је да дистрибутивна предузећа склапају уговоре с откупним предузећима о испоруци допунских артикала у одређеним роковима, и то у складу с откупним плановима. Исто тако је потребно да се у производним плановима сељачких радних задруга предвиди испорука допунских артикала и да оне закључују уговоре с откупним предузећима. То исто важи и за државна пољопривредна добра и економије.

Иако су ове године остварени бољи резултати у снабдијевању воћем и поврћем, у погледу цијена се отишло у супротном правцу. У разним мјестима забиљежен је доста неравномјеран пораст продајних цијена — мањи на социјалистичком, а већи на приватном сектору — у односу на 1948 годину. То повећање креће се између 5 и 40% за разне артикле и у разним мјестима.

Пораст цијена пољопривредних производа на слободном тржишту има одраза и на висину животног стандарда радничких домаћинстава. Анкета о буџетима радничких домаћинстава спроведена за период од маја 1948 до 1 маја 1949 показала је да је проценат издатака на предмете исхране, и то на оне са слободне пијаце, још увијек доста виши од предатног.

Да би ситуација у погледу допунског снабдијевања градова и индустријских центара у 1950 години била боља, нужно је да се повећа производња поврћа, воћа, млијека итд. и то нарочито на државним пољопривредним добрима, градским економијама у околини градова и индустријских центара и да се ојача и побољша откупни апарат.

Исто тако потребно је да сељачке радне задруге, државна пољопривредна добра и градске економије, који се налазе у непосредној близини градова и индустријских центара саме износе своје производе на тржиште.

ТРГОВИНА ПО ВЕЗАНИМ ЦЕНАМА

Обим робног промета трговине по везаним цијенама остварен у 1949 години, који у односу на 1948 годину показује индекс повећања на 107,5%, јасно потврђује чињеницу о побољшаном снабдијевању села. То се побољшање одразило нарочито на снабдијевању сељачких радних задруга и радног дијела индивидуалних земљорадничких газдинстава (ситнијих и средњих).

Нове мјере у трговини по везаним цијенама у 1949 години имале су за циљ јачање снабдјевености ситних и средњих сељака уз истовремено лишење права богатих сељака да своје производе продају и купују индустријску робу по везаним цијенама. Те мјере одређују право и обим учествовања индивидуалних земљорадничких газдинстава у трговини по везаним цијенама и значајан су чинилац у рукама наше народне власти и наше Партије за јачање социјализма на селу.

У вези са социјалистичким преображајем наше пољопривреде, у систему везаних цијена посебна брига је посвећена снабдијевању сељачких радних задруга као цјелине и самих задругара. Продаја по везаним цијенама није за сељачке радне задруге ограничена ни по обиму ни по врстама производа. Сељачке радне задруге могу продавати све своје пољопривредне производе по везаним цијенама без икаквог ограничења, а могу у току једне године примити 10.400 динара бонова по домаћинству за куповину индустријске робе широкe потрошње. За бонове које сељачка радна задруга добија продајом пољопривредних производа по везаним цијенама изнад највећег износа од 10.400 динара по домаћинству, она набавља материјал за свој

чање и унапређење пољопривредне производње, као и житарице за своје чланове, ако се оне не производе у довољним количинама.

Приоритетно снабдијевање сељачких радних задруга врши се путем мреже од 2.860 посебних продавница. Кад се упореди продаја робе индивидуалним земљорадничким газдинствима с продајом робе домаћинствима учлањеним у сељачким радним задругама, — за период од јуна до краја октобра 1949 године — види се да је просјечно продато по једном домаћинству:

а) индивидуалном око	1.100 динара
б) учлањеном у сељачку радну задругу око	2.050 динара

То показује да је продаја робе члановима сељачких радних задруга била у наведеном периоду већа од продаје робе индивидуалним газдинствима. Поред приоритета, домаћинства учлањена у сељачким радним задругама имала су на расположењу за своје снабдијевање и бољи асортиман индустриских производа. Тако просјек продаје по једном домаћинству у наведеном периоду по асортиману за неколико најинтересантнијих артикала износи:

	Индивидуална земљорадничка газдинства	Домаћинства у сељачким радним задругама
а) текстил	466 динара	1.303 динара
б) обућа	174 динара	234 динара
ц) шећер	39 динара	93 динара

У 1949 години нарочите слабости у трговини по везаним цијенама показале су се у дириговању робом и чувању робних фондова. Среским савезима земљорадничких задруга испоручивана је роба која у многим случајевима није одговарала потребама села, услед чега је она постајала релативно некурентна и као таква остајала дуго непродата, а потребе сељака неподмирене. Даље, иако у мањој мјери него у 1948 години, и овдје се наилазило на појаве недозвољеног располагања робним фондовима, и то на тај начин што је роба намијењена продаји уз бонове продавана на основу налога за вантргжине и друге потребе. Нарочито се неодговорно руковало фондом житарица за трговину по везаним цијенама, јер су житарице трошене и у друге сврхе, а није се водило рачуна да их добију они произвођачи (нарочито произвођачи индустриског биља) којима су биле намијењене.

И у трговини по везаним цијенама треба ограничити број пољопривредних артикала који ће се куповати по везаним цијенама, јер тако широк број артикала онемогућује да се путем трговине по везаним цијенама откупе они важни прехранбени артикли који су потребни за исхрану становништва, а исто тако то ствара услове да се на селу задржи непотребна радна снага и да постоје непродуктивна земљорадничка газдинства.

За учвршћење трговине по везаним цијенама у наредном периоду нужно је посветити пажњу уздизању кадрова који раде на овом виду трговине; то конкретно значи уздизању кадрова у среским савезима земљорадничких задруга и њиховим предузећима, с обзиром да се систем трговине по везаним цијенама у својој пракси ослања на те органе.

ТРГОВИНА АРТИКЛИМА СЛОБОДНЕ ПРОДАЈЕ

У току 1949 године знатно се развила трговина артиклима слободне продаје, који су намијењени широкој потрошњи. Ранијих година налазио се у слободној продаји релативно мањи број мање важ-

них артикала, а почетком 1948 године, после увођења система двојних цијена, пуштени су у слободну продају по вишим комерцијалним цијенама многи артикли, који су се раније продавали путем бонова, дознака и слично. Развоју слободне продаје знатно су допринијеле одлуке Савезне владе о пуштању у слободну продају готово цјелокупне индустријске и занатске локалне производње.

Ове мјере омогућиле су појаву велике количине важних артикала у слободној продаји, чиме је нашим радним људима практично пружена могућност допунског снабдијевања, што доприноси подизању њиховог животног стандарда. О томе да је овај вид трговине наишао на добар пријем широких потрошачких маса и дао позитивне резултате у нашој општој економици говори и чињеница да су наши потрошачи, према непотпуним подацима, за 10 мјесеци купили разних производа локалних произвођачких предузећа у вриједности од близу 13 милијарди динара.

У спровођењу садашњег система слободне продаје има још разних недостатака, погрешних, па чак и штетних тенденција. Многа производна предузећа усмјерила су своју производњу на израду луксузних артикала градског асортимана, не водећи рачуна да се вишкови куповних фондова углавном налазе на селу.

Основни задатак локалне производње је подмирење — у првом реду — потреба локалних потрошача, што је у принципу и постављено као задатак произвођачима приватног, задружног и друштвеног сектора. Но, истовремено је постављен принцип апсолутно слободног промета тих производа од произвођача до потрошача на цијелом подручју наше земље. Тај принцип је нарочито наглашен с обзиром на различиту развијеност локалне производње у појединим народним републикама, јер би неспровођење овог принципа довело до неједнаке снабдјевености потрошача. Ипак у том погледу се свакодневно најлазило на разне форме привредног партикуларизма, не само код органа производних предузећа, него, углавном, код органа народних власти.

Упоредо са свостраном и упорном борбом против свих тих искривљавања ми ћемо радити на томе да се овај систем даље развије и прошири. Већ у претстојој планској години, поред производа локалних производних предузећа, продавање своје производе у потпуно слободној продаји по слободно формираним цијенама и добар дио републичких, па чак и савезних производних предузећа. Сви досадашњи видови слободне трговине спојиће се у јединствен систем слободне продаје, тако да ће уствари на једној страни постојати обезбијеђено снабдијевање и трговина по везаним цијенама са чврсто одређеним јединственим државним цијенама и на другој страни потпуно слободна продаја по цијенама које се формирају на бази понуде и потражње.

СТАЊЕ ТРГОВИНСКЕ МРЕЖЕ

Послије ликвидације приватног сектора у трговини на мало у 1948 години, трговинска мрежа социјалистичког сектора је у сталном порасту, тако да у 1949 години број продавница износи 37.989, што претставља пораст од 6,3% према претходној години. У укупном броју продавница приватни сектор учествује при крају 1949 године са свега 1,6%, а у укупном промету са 0,41%, а састоји се углавном од лекара, месара и слично, дакле од радњи услужне и занатско-предајивачке дјелатности.

Међутим, у развоју трговинске мреже у појединим народним републикама уочени су недостаци који се очитују у два правца. Прије свега, народни одбори (градски и срески) нису у довољној мјери про-

учили stvarne potrebe celoga područja prilikom planiranja i realizacije plana razvoja trgovinske mreže, već su često okvirne planove nekritički sprovođili u djelo. Zbog ovakvog stava narodnih odbora prema postavljenim okvirnim zadacima, bile su neizbježne i mjestimična pojačana stopnja razvika trgovinske mreže. S druge strane, nepažljivo osnivanje trgovinskih preduzeća s malim brojem prodavništa dovelo je do stvaranja preširoke mreže posebnih preduzeća na malo pod raznim administrativno-operativnim rukovodstvima. S obzirom na mali broj prodavništa, na visinu prometa robe, velike troškove u trgovini i ostale važne elemente, ova preduzeća nemaju potrebnih uslova za normalan rad i postojanje.

Unutrašnja organizacija i poslovanje trgovinskih preduzeća nije uvijek na potrebnoj visini, što se pokazuje kako u visokim troškovima trgovine, tako i u načinu rukovođenja i korišćenja administrativnog i ostalog osoblja. Međutim, stanje se stalno poboljšava o čemu svjedoči cio niz dobrih preduzeća koja su uspjela da u toku 1949 godine postignu zadovoljavajući stepen organizacione i poslovne sposobnosti, što se odražava na njihovim rezultatima u izvršenju zadataka.

Kao što se iz izloženog može vidjeti nam se zadatak da pristupimo reorganizaciji trgovinske mreže u cilju stvaranja jačih preduzeća sa čvrstom unutrašnjom organizacijom i obimnijim prometom. Ova preduzeća će obuhvatiti već postojeću mrežu prodavništa i biće u stanju da racionalnim poslovanjem svedu troškove trgovine na najmanju mjeru, a da istodobno oslobode znatan dio osoblja koje će biti korisno upotrebjeno u ostalim granama privrede. Ovakvo koncentrisanje mreže trgovinskih preduzeća pod rukovodstvom narodnih odbora omogućuje jedinstvenije i operativnije rukovođenje, bolji pregled nad njihovim radom, pravilnije planiranje i bolje snabdijevanje potrošača.

Trgovinska mreža na veliko je od svog osnivanja, tj. od kraja marta 1949 godine do danas, dakle, u relativno kratkom vremenu, ostvarila pozitivne rezultate u zaostavljanju borbe s proizvodnjom po pitanju obezbjeđenja potrebnih količina, kvaliteta i asortimana robe kao i u njenom pravilnom dirigovanju u maloprodajnu mrežu.

Međutim, trgovinska mreža na veliko pokazala je i niz slabosti koje se ogledaju u nedovoljnoj borbi za realizaciju robnih fondova iz proizvodnje, u neravnomjernom snabdijevanju maloprodajne mreže, u nedovoljnom pružavanju potreba potrošača, u vođenju nedovoljne borbe za pun asortiman i dobar kvalitet proizvoda široke potrošnje.

О КАДРОВИМА У ТРГОВИНИ

У току ове године отворене су 82 нове трговинске школе са 3.233 полазника за школовање особља запосленог у трговинској мрежи и 27 трговинских школа са 1.086 полазника за школовање средњих трговинских кадрова. До 1949 године имали смо на цијелој територији ФНРЈ 33 школе за ученике у трговини, док је на почетку ове школске године отворено још 19 школа, тако да је досада обухваћено школом 5.333 ученика у трговини.

У нашу трговинску мрежу је у току 1948 и 1949 године укључено 42.324 трудбеника већином са села. Јасно је да се без спреме особља у трговини не могу успјешно обављати, па су у циљу стручног оспособљавања овог кадра организовани курсеви, које је у 1948 години завршило 32.569, а у 1949 години 10.913 полазника.

С обзиром да у руководећем кадру трговине имамо: 814 радника, 788 занатлија, 4.617 земљорадника, а да је курсеве за руковођење

де трговинских предузећа у 1948 и 1949. години, запустело само 452 производа, потребно је отворати већи број курсева за школовање руководиоца трговинских предузећа и њима обухватити већи број њиховог особља.

Број отворених школа за ученике у трговини није довољан, нарочито за школовање ученика из мањих мјеста. Имајући у виду да су ученици основни извор кадра за нашу социјалистичку трговину и да они треба да замијене дио кадра који нема услова за развој у трговини и који не показује довољно воље за стручно усавршавање, потребно је посветити већу пажњу њиховом стручном и идеолошко-политичком уздизању. Ради тога треба отворити довољан број школа, тако да сви ученици буду обухваћени школовањем, а исто тако повести борбу за њихово материјално збрињавање.

У нашој трговинској мрежи има преко 10.000 занатлија, који овдје не обављају послове свога заната, па их треба укључити у ове привредне гране гдје би могли више користити.

Потребно је убудуће посветити још већу пажњу правилном одабирању као и стручном и идеолошко-политичком уздизању кадра у трговини. Треба прекинути с досадашњом праксом појединих повјереника трговине народних одбора и руководиоца трговинских предузећа који недовољно поклањају пажњу настојању да се што већи број службеника упише на ниже и средње трговинске школе и курсеве. Напротив, треба омогућити и створити све услове да се наш трговински кадар школује.

Један од разлога који је ометао правилно обављање послова у нашој трговини било је често помјерање и премјештање кадрова. Поједини народни одбори и други органи одузимају су особље — и то махом најбоље — појединим повјереништвима и предузећима често не консултирајући при томе ни повјереника, нити руководиоца предузећа и не водећи рачуна о томе да ли ће они добити у замјену друго особље, као и да ли ће се уопће тај премјештај штетно одразити на рад и извршење задатака.

Примјена система плаћања по ефекту рада и његово даље разрађивање и усавршавање поставља се као неодложан задатак пред руководства предузећа, административно-оперативна руководства и министарства трговине и снабдијевања.

Другови народни посланици! Из свега овога може се закључити да наша социјалистичка трговина, захваљујући сталном економском јачању наше земље и бризи и залагању наше Владе и Партије на челу са другом Титом да се нашим радним масама осигура што више артикала широке потрошње, свој посао углавном успјешно обавља. Она у свом даљем развоју мора ићи у правцу савременијег и културнијег трговања и усавршавати технику свога пословања. Она мора да јача и усавршава организацију предузећа како би била способна да са што мање људства обави што већи промет робе; она мора да постигне што већу стручност свог кадра да се, изучавајући и упознавајући потребе маса, бори за што бољи квалитет и асортиман артикала широке потрошње и у том правцу дјелује на производњу. Због тога што овај наш буџет изражава даљи свестрани напредак наше земље, а тиме и побољшање животних услова нашег становништва, молим народне посланике да гласају за њега.

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ДРЖАВНИХ НАБАВКИ ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА ЈАКОВА ВЛАЖЕВИЋА

Другови народни посланици,

Као што вам је познато, ове године је формирано Министарство државних набавки савезно-републичког значаја. Формирање савезног и републичких министарстава државних набавки диктирано је раз-витком наше социјалистичке привреде, потребама исхране наших рад-них људи, подизања њиховог животног стандарда и правилног про-мета робе између града и села.

Снажни развитак наше социјалистичке привреде уопће, по-себице индустрије, са знатним јачањем наше радничке класе и град-ског становништва, изазива дубоке резолуционарне промјене на селу. То је социјалистичка реконструкција нашег села без које код нас не би победила социјалистичка револуција и коначно се учврстила народна власт.

Та међусобна условљеност тражи плански развитак и ускла-ђеност индустриске и пољопривредне производње у најширем смислу ријечи, тражи правовремено рјешење организационих форми тих по-вих односа и задатака, политичко-економске мјере итд.

Борба за повећавање земљорадничке производње као извора прехране наших људи и многих индустријских сировина тражи све више плански, све обухватнији рад не само у производњи већ и у прикупљању и расподјели тих производа.

Баш тај задатак чини суштину класне борбе на селу, коју води наша Партија и Влада на челу са другом Титом.

Не разумијевајући револуционарну снагу ослобођених народ-них маса и законе социјалистичке револуције, сухо економистички резонујући, испадало је да ће дијељењем крупних капиталистичких земљорадничких газдинстава, то јест аграрном реформом код нас ниво земљорадничке производње толико пасти да ће то изазвати велике потресе и крах у прехрани становништва.

Па ипак се то није догодило!

И тешка ратна опустошеност и послератне суше, узастоп-це двије године, нису спријечиле нашу Партију и Владу да успје-шно ријеше питање прехране наших радних људи у граду, да про-веду у најактивнијим земљорадничким рејонима аграрну реформу, да снабдију наше радно сељаштво најосновнијим потребама.

Ниво земљорадничке производње стално се дизао и диже се, он је достигао и углавном престагао онај предратни. Све веће ко-личине и све разноврсније пољопривредне производе даје наше село радним људима у граду и они се све јевтиније и разноврсније снаб-

дајевају. Тиме се све више сужава круг могућности шпекулације капиталистичких остатака, који су данас потјерани до дуvara.

Ја бих, другови народни посланици, указао на неке чињенице и појаве у овогодишњем откупу пољопривредних производа, које мислим да су карактеристичне у 1949 години за наш развој и пут којим идемо. Сматрам да оне рјечито говоре да су политичко-економске, административне и друге мјере наше Партије и Владе у класној борби на селу једино могуће и правилне за побједу социјализма на селу.

Које су то чињенице и појаве?

Прво, Коминформовски контрареволуционарни атак на нашу социјалистичку домовину није поколебао наше радно селаштво — индивидуалце, да не говорим о селачким радним задругама — у извршавању његових обавеза према држави у откупу, није успио да одушеви ни организира капиталистичке остатке на селу, кулачке шпекуланте, на јачи отпор, иако су информбироовци писали како „здраве снаге“ „кажњавају“ одборнике народних одбора који руководе откупом, иако су давали упуте како то треба радити.

Друго, откуп пољопривредних производа од ослобођења, па даље из године у годину расте, како по количини и врстама, тако и временски, по брзини којом се врши. По индексима, које ћу касније изијети, види се карактеристичан пораст у овој, 1949 години.

Треће, што је најзначајније, нагло се повећавају наша социјалистичка газдинства и предузео (селачке радне задруге, државна пољопривредна добра, државна свињогојилишта итд.), која су већ ове године постала снажни извори пољопривредних производа, снажни извори планског снабдијевања наших радних људи, најсигурнији поткресивачи остатака капиталистичког коријења на селу и шпекулације на пијаци.

Четврто, ми смо у овој, 1949 години почели увелико да ликвидирамо закашњавање у плановима и припремама откупа како за ову, а још више и боље за 1950 годину, нарочито за неке основне артикле. Уз то смо почели са више плана, правовремено усклађивати планове откупа и потрабна, и према томе, отклањати неке слабости које су се јављале као резултат ове неусклађености.

Другови народни посланици, ево неких, у кратким потезима датих података у индексима, како су из године у годину расле количине откупљених пољопривредних производа, којима се снабдијевају, наши градитељи социјализма, и како расте њихова реална надница и животни стандард:

Ако узмемо за откупљене количине житарица у 1947 години индекс 100, тај се индекс у 1948 години пење на 116, а у овој, 1949 години на 148.

Посебице за крушна жита индекс 100 у 1947 години, пење се на 140 у 1948, и на 165 у 1949 години.

Индекс откупљених дебелих свиња са оба сектора попео се у 1949 години на 540 према 100 у 1948 години, крупне и ситне стоке за 135 према 100 у 1948 години, а кромпира у 1948 на 171 и у 1949 години на 314 према 100 у 1947 години.

Индекс откупљених дебелих свиња са приватног сектора у 1949 години попео се према 100 у 1948 години на 460, а на социјалистичком сектору на преко 600.

Овдје нисам рачунао око пола милиона откупљених мршавих свиња

Другови, већ је ове године социјалистички сектор дао око 20% откупљених количина бијелога жита и око 50% од укупног броја откупљених дебелих свиња. Колики је то скок у изградњи наше со-

цијалистичке пољопривреде још боље се види из чињеница да су нам дебеле свиње у 1947 и 1948 години долазиле изувек мањег броја, искључиво са приватног сектора.

Ево и неких апсолутних цифара.

Ми смо дали ове године нашим радним људима по ниским цијенама свињске масти (не масноћа — уља и слично) око 3.200 вагона, кромпира око 35.000 вагона и меса преко 15.000 вагона, дали смо, односно даћемо у економској 1949/50 години по ниским цијенама скоро 100.000 вагона жита за крух.

Падају понекад питања од наших, а већином од зловјерних: па гдје је маст, гдје је месо итд.

У бројкама које сам изнио налази се најбољи одговор: све су то јефтино добиле милионске масе наших радних људи који граде фабрике и електричне централе, копају руде, граде пруге и цесте — једном рјечју, које граде социјализам. Добили су то они који су у капитализму пролазили гладни поред пуних излога живежних намирница, дали су то уз праведну противвриједност, они радни селаци који су у капитализму од зеленаша и каишара били пљачкани и пауперизирани у шкарама несразмјерних цијена пољопривредних и индустријских артикала.

Ево, другови народни посланици, ових пар глобално изнених података који рјечито говоре како су наши радни селаци, задругари и радници у пољопривреди одговорили коминформовским контра-револуционарним непријатељима наше социјалистичке домовине — и ово су докази како наш Централни комитет са другом Титом на челу има стопут право.

Вама су познате наше уредбе о откупу житарица на основу којих су се из године у годину прогресивно откупљивале све веће количине жита. Јачим категоријама земљорадника обухваћене су обавезним откупом све веће количине тржишних вишкова, који су најмањим дијелом (једна осмина) покривени индустријском робом (везаним динарима). Анализом једног среза најжитороднијег рејона на примјер, излази, да газдинство из највиших категорија обавезно даје житарица преко 232 метричке центе и за то добије 8.000 везаних динара пет пута мање него у 1948 години, док ситно газдинство за количине које предаје може добити преко 6.000 везаних динара. Тако добијају газдинства из највиших категорија нешто преко 200 везаних динара по јутру, док она ситна преко 1.500 везаних динара.

Ове бројке не претендирају на дотјерану прецизност комплексно разрађене анализе, нити се у овом кратком експозеу тиме могу бавити, али оне доказују у основи оне владајуће револуционарне тенденције и законитост којом наша Партија, наш Централни комитет на челу са другом Титом планира и води класну борбу на селу сигурно поткресавајући коријење капиталистичких остатака у њему. Оне доказују како се ствара савезништво са масама радног селаштва, како се јача и подиже ниво производње и како се са најмање потреса у прелазном периоду одржава тај ниво и врши колективизација села.

Коминформовци кажу да се наш режим на селу ослања на капиталистичке елементе. Јест, ми се на њих „ослањамо“ овако како нам све ове бројке говоре, а не онако како они дрско лажу.

Могли би коминформовски мистификатори слободно питати, кад не би знали, те капиталистичке елементе како им се свиђа тај „ослонац“ и како уживају у тој власти.

Другови народни посланици, ми знамо, уза све ове успјехе које сам навео, колико још преба нашем радном човјеку, колико је

ово што добија најминималније за живот. Ми знамо да за добар живот треба извојевати пуну побједу социјалистичке економије.

Све ће ове бројке бити мале према онима које ће дати у својој будућности наше социјалистичко село када ситну, индивидуалну, земљорадничку производњу замјени кружна социјалистичка производња.

Милионске масе наше радничке класе несебично и херојски се боре за бољи живот читавог народа, за бољи живот нашег радног сељака. Успјех радничке класе у изградњи социјалистичке индустрије основа је за даљи напредак радног сељаштва. Зато радни сељаци треба што више да производе и да са пуном свјешћу извршавају своје обавезе према држави.

Наша народна, социјалистичка револуција заувјек је ефикасна она биједу, гладовање и пауперизирање нашег радног сељаштва, која га је притискивала у капиталистичком поретку.

Стотине хиљада наших радних сељака не лутају више капиталистичким свијетом за комадом круха, нити више робују домаћим кулацима и велепосједницима. Извршујући своје обавезе према држави, наше радно сељаштво мора бити спремно и на жртве, јер се бори за своју националну слободу, за независност своје домовине и државе, за пуну побједу социјализма.

На крају бих, другови народни посланици, упозорио на потребу енергичне борбе против неправилности које се овдје-ондје догађају при обавезном откупу и које треба ефикасно исправљати. Има случајева који прелазе у непријатељску работу, у злочин, који треба брзо откривати и гонити.

Наши радни сељаци и у рату и после рата доказали су своју револуционарну свијест, они су способни да иду у корак са нашим радничком класом.

Игнорирати ту свијест, невјеровати у радне масе наших сељака значи не радити оно чему нас Партија учи, не проводити партијску линију већ јој супротставити бездушну бирократију која изобличава све оно што је правилно постављено.

Обавезни откуп је најконцентриранија политика, најконкретнији облик класне борбе на селу и зато најполитичкији задатак наших партијских и фронтонских организација и народних одбора. На раду у откупу треба нарочито развијати демократске форме рада, форме које произлазе из принципа организације наше народне власти. На тим питањима треба нарочито одржавати и развијати масован политички рад и не допустити да се откуп сведе на пуке техничке мјере извршења и техничке органе који се измичу од контроле и руковођења партијских органа и народних одбора. Једино се на овај начин могу открити и раскринкати они непријатељи који на овај или онај начин, користећи грешке, покушавају организирати фронтални отпор обавезном откупу.

Уз правовремена и правилна задужења, на вријеме извршене све припремне радње, ово је основни услов да се у коријену исправе и избјегну све неправилности са којима народни непријатељи из империјалистичког и коминформовског табора шпекулирају.

Другови народни посланици, молим вас да предложени буџет прихватите. (Аплауз).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ЗА НОВООСЛОБОЂЕНЕ КРАЈЕВЕ ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА ВЕЋЕСЛАВА ХОЉЕВЦА

Другови народни посланици,

У току 1949 године Министарство за новоослобођене крајеве радило је, поред осталих задатака, највише на реализацији помоћи коју је Савезна влада пружила новоослобођеним крајевима у износу од 513,800.000 динара за обнову и капиталну изградњу у Истри и Словенском Приморју. Та помоћ имала је сврху да убрза обнову попуњених села, градова, обнову асфалтних коловоза, који су се услјед посљедица рата и неодржавања налазили у врло лошем стању, затим да побољша опскрбу народа у тим крајевима водом и убрза електрификацију села. У том плану помоћи предвиђена је била и регулација ријеке Раше, која ће, кад се заврши, омогућити отварање нових рударских окана у базену Подпина.

Паралелно са том помоћи Савезна влада је донијела рјешење о ванредном контингенту прехрамбених, текстилних и осталих артикула, који је имао за циљ да поправи доста слабо стање у снабдијевању које је било почетком 1949 године.

Током године, а због потреба које су настале, Влада је донијела одлуку да се одобри додатни план инвестиционих средстава за развјатак локалне привреде, индустрије и комуналне дјелатности у новоослобођеним крајевима. Тај је план био нужан зато што је стање локалне привреде и комуналне дјелатности слабије у новоослобођеним крајевима но у осталим крајевима наше земље због тога што су многи бивши обртници, власници мањих постројења и остали, оптирали за Италију.

Како је ово министарство реализирало средства која је дала Савезна влада, види се из слиједећих података:

1. **Обнова.** — У току 1949 године укупно је обновљено у Истри и Словенском Приморју 2.330 сеоских кућа, од чега отпада 1.028 на Словенско Приморје и 1.302 на Истру. Затим, скоро потпуно је обновљена ријечка болница на којој се радови налазе у завршној фази. У граду Пули обновљене су 244 зграде, које су биле тешко оштећене током рата и у којима су данас трудбеници Пуле добили нове станове.

Радови на обнови асфалтних цеста у Словенском Приморју извршени су са 100%. Обновљене су цесте Постојна — Ријека, Ријека — Трст, Трента — Вршић и Св. Луција — Толмин, затим цеста Ајдовшчина — Нова Горица. У Истри, радови на обнови асфалтних цеста завршени су са око 90%. Углавном су обновљене цесте Ријека — Пула и Ријека — Шпалјана.

Од ослобођења је у Истри и Словенском Приморју обновљено у седима 18.905 кућа и 1.000 кућа у градовима. Тај огроман посао извршен је захваљујући напору радних маса Истре и Словенског Приморја, захваљујући помоћи и брзи наше Партије и Савезне владе која је посвећивана тим крајевима.

2) Водоопскрба. — Да би се помогло у снабдијевању водом, нарочито Истре, која се у том погледу налази још у врло тешком положају, помогла је Влада у току ове године изградњу водоопскрбних објеката (цистерни и локалних водовода). Радови на тим објектима завршени су са 100%, што значи да је укупно изграђено 70 водоопскрбних објеката, углавном цистерни и локалних водовода. Тиме је свакако пружена велика помоћ радним људима Истре који су током љета присиљени да преваљују десетке километара да би дошли до питке воде.

3) Електрификација. — У електрификацији извршени су радови са око 100%. Електрификацијом је нарочито помогнуто Словенском Приморју, гдје је до краја ове године електрифицирано 66 села и то у срезovima: Сожана — 35 села, Горица — 21 село, Илirска Бистрица 4 села, у срезovima Постојна, Идрија и Толмин по два села. На тим радовима велику помоћ пружали су сами сељаци, који су већину грубих радова извршили на добровољној бази.

4) Регулација ријеке Рање. — Она се није развијала по плану због недостатка механизације и радне снаге. На регулацији ријеке Рање ископано је укупно 60.000 кубних метара земље, то јест извршено је око 15% укупних радова.

Од значајнијих радова на којима је ово министарство пружало помоћ и средства која је давала Савезна влада важно је споменути Ријечку аутостраду у дужини од 3.800 метара, чије довршење ријешава један велики саобраћајни проблем града Ријеке. Изградњом те аутостраде омогућен је бржи и бољи развитак Ријеке и ријечке индустрије. На изградњи овог објекта, уз залагање фронтоваца, пружена је помоћ и од припадника Југословенске армије. Самим фронтовцима на изградњи овог великог објекта дали су 1.500.000 добровољних радних часова и на дјелу показали колико им је стало до развитака наше социјалистичке домовине.

5) Додатни план. — Извршењем првог плана помоћи у висини од 513.800.000 динара створена је могућност да Савезна влада у току другог полугодишта донесе додатни план помоћи новоослобођеним крајевима, од којег је до краја 1949 године утрошено 190.000.000 динара. Додатни план има сврху да оживи локалну привреду, локалну индустрију и комуналну и станбену дјелатност. Он треба много да допринесе побољшању друштвеног стандарда у градовима и мјестима Истре и Словенског Приморја. Позната је ствар да је фашистичка Италија водила такву политику да су сви обртници, власници мањих предузећа и постројења били махом људи досељени из Италије, који су приликом ступања на снагу Уговора о миру оптирали за Италију. Јасно је да је насталу празнину требало попуњити изградњом нових објеката и стварањем нових кадрова који ће имати задатак да произведу довољно артикала потребних за широку потрошњу у тим крајевима. Из додатног плана подићи ће се у Словенском Приморју неколико мањих творница као, на примјер, трикотажна у Сежани, творница покућства у Новој Горици, творница ликера у Ајдовштини, творница кожа, творница ципела у Говини, творница пећи итд. Додатним планом Савезна влада је такође помогла да се убрза изградња Нове Горице, новог града наше социјалистичке изградње. Додатним планом у Новој Горици предвиђено је довршење 4 станбена блока и отпочињање 5 нових станбених бло-

кова, затим izgradnja zgrade Oblasnog narodnog odbora i izgradnja restauracije i zgrade Odbora objekata u Slovenskom Primorju. Potrebno je još ukazati na izgradnju tvornice u Sežani, koja je skoro potpuno završena, a na izgradnju turističkih objekata koji će služiti za odmor naših radbenika, u dolini rijeke Soče. Na izvršenju dodatnog plana u Slovenskom Primorju postignuti su крупни резултати. Само у Новој Горици утрошено је у времену од августа до данас, тј. од дана када је додатни план донесен, 60,000.000 динара.

У Истри и Ријеци на реализацији додатног плана нису постигнати тако добри резултати као у Slovenskom Primorju. Нарочито је слаба ситуација у том питању у Ријеци, где је по додатном плану требало отпочети изградњу 4 станбена блока, зграду, Обласног народног одбора и једног хотела. На тим објектима у Ријеци до данас је врло мало урађено. У Пули су приликом провођења у живот додатног плана постигнута добра резултати. Потребно је подвући да ће се додатним планом у Истри у најскорије вријеме довршити електрификација 25 села. Да би додатни план Савезне владе постигао своју сврху, биће потребно веће залагање локалних власти у Ријеци и Истри за извршење задатака које он оставља.

6) Снабдијевање. — У прољеће 1949 године, када је снабдијевање у новоослобођеним крајевима било доста тешко, Савезна влада додјелила је Истри и Slovenskom Primorju ванредни контингент прехранбених, текстилних и осталих артикала. Тај контингент имао је сврху да помогне народу у овим крајевима у снабдијевању, због тога што је снабдијевање у току 1948 године било доста слабо и нередовно и текло са многим недостацима. Реализацијом ванредног контингента успјело се поправити стање снабдијевања и у међувремену предузети мјере да се побољша брига републичких министарстава трговине и снабдијевања за те крајеве. У том настојању Министарство је постигло добре резултате. У току 1949 године снабдијевање у односу на 1948 годину у новоослобођеним крајевима било је много боље, редовније и правилније се одвијало. Оно је патило од објективних тешкоћа које постоје и у осталим крајевима наше земље и на чијем отклањању треба упорно и много радити. Снабдијевању великих индустријских центара, као Ријеке, Пуле, Раше и Идрије, наше министарство и министарства република Хрватске и Словеније посветила су посебну пажњу. Може се рећи да су тешкоће у снабдијевању у новоослобођеним крајевима у току 1949 године углавном доста брзо и на вријеме отклањане. Велике слабости показује још апарат на терену, који због недовољних искустава није у стању да потпуно задовољи потребе становништва. Тако, на примјер, још има случајева да извјесни референти и повјереници држе залихе хране и материјала у магацинима и не дотурују их на вријеме потрошачима. Исто тако, има још слабости и недостатака у организацији дистрибутивне мреже која нарочито у Истри, још није онаква каква би требало да буде да би задовољила потребе наших радбеника. Иначе, снабдијевање на читавом терену у новоослобођеним крајевима, нарочито у погледу меса, млијека и гарантованог снабдијевања боље је него што је било прије и показује тенденцију ка сталном напретку. За ову зиму радбеници новоослобођених крајева осигурани су довољним количинама зимнице, што ће свакако дјеловати на побољшање опскрбе у току зимских мјесеци. Потребно је подвући да је помоћ републичких министарстава трговине и снабдијевања у току 1949 године била боља него прије и да су органи републичких министарстава у многоме помогли да се снабдијевање ове године поправи.

Министарство је, осим на овим главним и основним питањима, радило и на побољшавању пољопривреде, локалне индустрије, туризма, саобраћаја, те је и у тим привредним гранама постигло прилично добре резултате. Посебна брига посвећена је била ријешавању инвалидског питања и питања социјалног старања у новоослобођеним крајевима, која због специфичности тих крајева нису била потпуно ријешена.

У току 1949 године, уз помоћ нарочите комисије која је била образована код наше Главне управе за новоослобођене крајеве у Опатији, ријешене су укупно 6.843 неријешене инвалидске предмете из Истре и Словенског Приморја. Рјешењем тако великог броја инвалидских предмета знатно је помоћу инвалидима из Народно-ослободилачког рата и породицама инвалида да приме помоћ коју им пружа држава путем Закона о инвалидима.

Крупни резултати постигнути су нарочито на просвјетном пољу. Од ослобођења до данас у новоослобођеним крајевима отворено је 776 основних школа, 56 седмољетки, 19 гимназија, 4 учитељске школе, 40 школа за ученике у привреди и 6 музичких школа. Ти успјеси на просвјетном пољу су још значајнији ако се има у виду тешка прошлост под фашистичком Италијом, када у Истри и Словенском Приморју није ни у једној школи одржавана настава, ни хрватском и словеначком језику. Данас у новоослобођеним крајевима ради укупно 900 хрватских, словеначких и талијанских школа, које у овој години похађа преко 90.000 ученика.

7) План за 1950 годину. — За 1950 годину Савезна влада предвиђа суму од 500.000 динара за новоослобођене крајеве као посебну помоћ, ван оних сума које треба да даду републике Хрватска и Словенија. Из те помоћи наставиће се са изградњом нове Горице, изградњом Ријеке, обновом Пуле, изградњом нових локалних водовода и цистерни, електрификацијом, са развијањем туризма, побољшавањем станбених услова, изградњом извјесних школа, болница итд. Та посебна помоћ за 1950 годину, уз редовну изградњу коју треба да врше републике Хрватска и Словенија, свакако ће много допринијети да се животно услови народа у тим крајевима још више побољшају. Уз остале радове које врше савезни ресори као, на примјер, Министарство железница које гради пругу Лукоглав — Раша, а која ће у току 1950 године бити потпуно завршена, затим Министарство поморства, које ће у току 1950 године завршити објектима у Ријечке луке, ова помоћ значајно једна велика мора напредака у изградњи новоослобођених крајева.

Да би средства која даје Савезна влада за 1950 годину заиста постигла свој циљ, нужно је да републички ресори Хрватске и Словеније изврше своје редовне обавезе према Истри и Словенском Приморју. Ван сваке је сумње да су у току 1949 године постигнути крупни резултати на чвршћем везивању Истре и Словенског Приморја са Хрватском и Словенијом, не по том питању још увијек је потребно више урадити.

Другови народни посланици, ове чињенице и подаци које сам изnio јасно говоре да Истра и Словенско Приморје, заједно са осталим крајевима наше домовине, крећу снажним и брзим темпом у бољи живот. Социјалистичка изградња која се осјећа у свакој дјелу наше домовине потпуно је захватила и новоослобођене крајеве који данас као и у рату доприносе свој дио развоја наше социјалистичке домовине. Већ досад постигнути резултати јасно доказују да је пут којим нас води наша Партија на челу са другом Титом једино исправан и прави пут и да ћемо, идући тим путем, савкупати бољу будућност свим народима наше земље.

Док у најзападнијим крајевима наше Домовине цвјета и буја социјалистичка изградња, док у Риједи данас дневно пристаје око 20 прекооксанских бродова и док се у Ријечкој луци врши промет какав до данас није никада забиљежен, дотле у сусједном Трсту има 30.000 беспослених радника а лука пружа изглед мртве и недовољно искоришћене луке. Док у Трсту радник тешко зарађује 30.000 лира мјесечно, од чега само за стан треба да даје 10.000—15.000 лира, дотле код нас народна власт осигурава радним људима социјалистичком изградњом станова добре и удобне станове и омогућава им бољи и напреднији живот.

Док се у Трсту развијају шовинистичке страсти и, захваљујући разбијачкој Видалијевој фракцији, јача фашистички покрет тако да су на изборима у јуну ове године фашистички кандидати добили 20% гласова, дотле у Истри и Словенском Приморју јача и развија се братство и јединство наших народа, које је створено у току Народноослободилачке борбе, јача јединство Хрвата, Словенаца и Италијана и развија се дух солидарности са радничким покретом у свијету, дух интернационализма, јача и развија се југословенски социјалистички патриотизам. Народ Истре и Словенског Приморја дубоко је свијестан чињенице да се након неколико стотина година налази коначно сједињен са својом браћом у заједничкој државној заједници и баш зато даје и даће све од себе за изградњу социјализма, за бољи живот свих народа Југославије.

Молим вас да гласате за предложени буџет који уз остало значи и помоћ развоју новоослобођених крајева, за коначни проплат Истре и Словенског Приморја у оквиру Федеративне Народне Републике Југославије. (Аплауз).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ПОШТА И ТЕЛЕГРАФА ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА ЗАИМА ШАРЦА

Другови народни посланици,

Са првим јануаром 1949 године поштанско-телеграфско-телефонска служба прешла је на пословни принцип привредног рачуна, а почетком године спроведено је одговарајуће спајање сувише подвојене поштанске и телеграфско-телефонске службе. Ово нам је у извршавању задатака помогло да боље спроведемо допуњавање у међусобном радном односу струка, да снизимо управне трошкове, да попунимо празнине на радним мјестима квалитативнијим кадровима, да повећамо радну продуктивност, да рационалније користимо објекте и возни парк.

План промета поштанско-телефонско-телеграфске службе по свим гранама повишан је за 1949 годину према 1948 години у просјеку за 23%. И овај план промета извршен је концем ове године са 108,7%. Кроз ове прве три планске године колектив поштанско-телеграфско-телефонских службеника увијек је текуће планове промета не само испуњавао него и премашивао, тако да је већ у 1949 години премашао по свим поштанским, телеграфским и телефонским гранама висину промета који је по Петогодишњем плану предвиђен за 1951 годину.

Међутим, задаћа је ПТТ службе да плански, сигурно, брзо и културно задовољава максималне дневне потребе корисника, а да уједно проширује и модернизује капацитете према перспективним потребама све бржег нашег друштвено-економског развоја, те са тог становишта посматрани резултати су дјеломично задовољили. Само је, наиме, поштанска и телеграфска служба квантитативно задовољила и све потребе корисника, док телефонска служба ни у овој години, као ни у претходне двије планске године није могла задовољити сва тражења. Иако смо ми, наиме, поред свих многоструких тежкоћа видно обновили наслијеђена оскудна и примитивна средства веза, проширили их и модернизовали, ипак капацитети нијесу упоредо оном брзином појачавани којом се кретао друштвено-привредни живот социјалистичке Југославије. То је основни разлог што је поремећена потребна правилна пропорција између сектора телефонских веза и других сектора и то у тој мјери да корисници мјесних телефонских веза баш у нашим административним и привредним центрима, као и корисници међумјесних телефонских веза, споро добијају тражене везе, а проценат необављених разговора не опада. Иако је према евиденцији Министарства пошта међумјесни телефонски саобраћај у 1949 години шест пута готово већи него онај у 1939 години, док код мјесних није промет у тој мјери скочио, ипак је поре-

међај код мјесних телефонских разговора оштрији него код међумјесних, што се одражава и на извршењу плана експлоатације. У 1949 години, наиме, план мјесних разговора је извршен са 98,2% а план међумјесних са 126,9%. Основни узрок овој разлици јесте што смо ипак међумјесне капацитете и проширивали и модернизовали, док је план проширења аутоматизације подбацио. Правовремено су били склопљени уговори о испоруци аутоматских централа са земљама Источне Европе, које су у духу економске изолације наше земље систематски кочиле испоруке, док није уследила и једнострана обустава уговорених предмета. Ове оштре економске мјере успориле су изградњу иако тако потребних телеграфско-телефонских капацитета, али у исто вријеме ово је пробудило код телеграфско-телефонских службеника још већу социјалистичку свијест, смјелост и радни елан, па су наши техничари велики дио неиспоручених средстава први пут сами произвели и сами приводе крају монтажу двију великих аутоматских централа које ћемо ових дана пустити у погон. Министарство пошта чинило је напоре у текућој години да би организовало барем у својим радионицама и монтажним предузећима властиту производњу телеграфско-телефонских средстава, па је запребачки колектив дјелова доказао да је дорастао за производњу и ових најсложнијих механизма. Овај је колектив већ сериски произвео, инсталирао и пустио у погон већи број централа система ЦБ, капацитета од 200 и више прикључака, који одлично функционишу. Иако технички и експлоатациони разлози говоре да се проблем телефонске успјешније може ријешавати путем аутоматских централа и аутоматских мрежних група, домаћа производња аутоматских централа још не постоји и не би се могла брзо оспособити, а потребе су жигне, па нас наша стварност гони да се форсира успјешно започета производња ЦБ централа. Према стручном мишљењу овакав тип централа као кућних централа био би и повољнији од аутоматског система јер би корисно послужило и као филтер за улазни и излазни градски саобраћај. Ради постигнутих производних успјеха и због знатно проширеног плана производње Савезна влада, на предлог Министарства пошта, донијела је рјешење да се досадашње радионице и монтажна предузећа претворе у фабрике и то запребачка у Творинцу телефонских уређаја „Никола Тесла“, а београдска у Фабрику телефонских и телеграфских уређаја „Михајло Пупин“, чија су изградња већ у изградњи. Иако је план производње ових фабрика за 1950 годину према 1949 години више него утростручен, нема неотклонивих тешкоћа. Напротив, већ постоје повољни услови да се још бржим темпом развија властита производња, чије су потребе и веће и хитне.

Рјешење проблема загушења централа у Београду и другим већим административним привредним центрима своди се на питање растерећења проширењем нових капацитета, јер су и аутоматске централе као свака машина израђене за један одређени технички капацитет. Према плану за 1950 годину данашњи капацитети аутоматских централа треба да се повисе за 27% и то: монтажом нових аутоматских централа чија је испорука Министарству пошта уговором из иностранства обезбијеђена, а пуштањем у погон нових аутоматских централа у Скопљу, Суботици и Приштини; али, тиме ћемо постићи само дјеловито растерећење. Цијене аутоматских централа су врло високе, плаћање у девизама, испоруке дугорочне, па се још оштрије поставља проблем, да се даља набавка кућних централа, које су наша предузећа и установе без сарадње са Министарством пошта вршили неплански и нестручно, централизује и одмах, спроведе ревизија постојећих кућних централа и њихово коришћење, што

ји капацитети у наша три највећа административна центара чине око једну половину капацитета главних аутоматских централа.

У старој Југославији основна средства за међумјесну телефонију чиниле су, оскудне, примитивно израђене и неравномјерно распоређене ваздушне линије, које су ратом нарочито оштећене. Међутим, већ данас, а нарочито са оним што је купљено у иностранству и што ће нам бити испоручено у току 1950 године, главни су носиоци телефонског саобраћаја савремени високофреквентни телефонски уређаји, чија је примјена у старој Југославији била тек у зачетку. Како је наша међуградска кабловска мрежа још и данас оскудна, хитне потребе тражиле су да се на најбржи начин ваздушне линије успоставе, користећи затечени и касније у земљи произведени материјал, што је све приморавало да се трасе оставе при затеченим правцима углавном уз жељезничке пруге. Ове оправљене ваздушне линије, као и оне које су доцније подизане, грађене су како би задовољиле нискофреквентне преносе, изузев специјалних траса и оних чија је градња извођена у текућој години. Како је брзи развој нашег друштвено-економског живота стварао и све веће потребе за проширењем телеграфско-телефонских веза, форсирана је набавка високофреквентних телефонских уређаја у иностранству. Тај систем се на пракси показао економичан и нарочито квалитативан и ефикасан под одговарајућим условима примјене.

Као што се савремени телефонски саобраћај код нас заснива на горњем систему уређаја, тако смо и модернизацију телеграфског саобраћаја спроводили набавком телеграфских уређаја који омогућују примјену телепринтерских машина у ширим размјерама. И у том погледу наша телеграфска служба постигла је велики напредак, па ће монтажа и укупчавање нових уређаја који већ стижу у земљу, започети почетком 1950 године, чиме ће се проширити и модернизовати телеграфски капацитети. Ваздушне линије могу бити у исто вријеме носиоци телефонског и телеграфског саобраћаја, чиме се капацитет ваздушних линија ефикасно повећава. Само на ваздушним линијама одговарајућег квалитета могу се рационално користити скупи и девизама набављени високофреквентни телефонски и телеграфски уређаји, и степен искоришћавања ових уређаја увелико зависи од квалитета ваздушних линија, од њихова броја и распоређених резерви. Овим се јасно оцртава важност стања наших ваздушних линија. Набавка и телефонских и телеграфских уређаја везана је још увијек за девизе, а ваздушне линије већ грађимо материјалом који се у цијелости производи у земљи, пошто је значајно проширена и квалитетно побољшана производња изолатора. Да би се стање ваздушних линија довело на одговарајућу висину, у плану капиталне изградње за 1950 годину Министарству пошта одобрен је одговарајући материјал за стабилизацију постојећих и изградњу резервних линија и траса, чиме ће се степен многоструког коришћења телеграфских и телефонских средстава знатно повећати и квалитет побољшати. Стога је Министарство пошта овај задатак означило као првенствен; чиме се, наравно, нуколико не забације рад на проучавању и детаљној разradi перспективних плановима за увођење модерних система веза, и то тим прије што веће потребе за везама између наших административних и привредних центара траже далеко разгранатије и сигурније мреже него што су наше данашње, а подизање великих снопова физичких линија органичено је и носивошћу стубова.

Министарство пошта је већ израдило перспективне планове модернизације наших веза изградњом међумјесних каблирања и искоришћавањем ултра-кратких таласа УКВ система веза, чија је

систем и далеко јевтинији и сигурнији од система ваздушних линија. Остварење ових планова зависи од наших техничких и финанси-ских могућности. Изградња објеката за домаћу фабрикацију каблова је у пуном развоју. Ова перспективна даља модернизација наших телеграфско-телефонских веза не смањује стога хитне конкретне потребе за стабилизацијом и изградњом нових одговарајућих линија, које ће након спроведене модернизације, чија ће сама изградња, уосталом, трајати дуже време, корисно послужити потребама за мање оптерећене и краће релације.

Предузетим мјерама постојећи телеграфско-телефонски капа-цитети су у текућој години рационалније коришћени, а стручним уз-дизањем и залагањем службеника у цјелини се побољшао квалитет службе. Током ове године смањено је коришћење међумјесних теле-фонских средстава услед честих прекида или недовољног напона електричне струје, потребне за напајање телеграфско-телефонских уређаја. Сметње ове врсте, према евиденцији Министарства пошта, чиниле су 32% од укупних сметњи на линијама првог и другог реда. Исто тако међуградска телефонска служба трпјела је због тога што запослени кадар на терену није благовремено и довољно пре-дузимао мјере предострожности за избјегавање сметњи, нарочито на трасама које носе линије са великим бројем саобраћајних канала.

Новом административном подјелом народних република на области, Министарство пошта добило је у текућој години ванплански задатак да прилагоди овој промјени правце циркулације телеграфско-телефонског саобраћаја. Прије ове промјене наш телеграфско-теле-фонски саобраћај био је уомјерен од среских мјеста ка републич-ким центрима, па се поставља хитна потреба да се осигурају везе обласним центрима, с једне стране према републичком центру и, с друге стране, према среским сједиштима. Поред извршених радова у текућој години, предвиђено је да се у години 1950 успостави још 150 нових телефонских веза, чиме ће се обласни центри боље пове-зати телефоном.

Поштанска мрежа је у 1949 години знатно проширена отвара-њем нових 867 поштанских установа, чиме је ове три планске године поштанска мрежа по броју установа готово удвостручена, а само у овој години према 1948 сеоска поштанска достава обухватила је дво-струко више становника, чиме се поштанска служба знатно при-ближила селу и смањила неједнакост ове службе у граду и на селу. Исто тако у овој години проширена је дужина поштанских линија за 47%, и то како код механизованог промета који се врши жеље-зницом, бродовима, авионима и аутомобилима тако и код оног који се врши осталим превозним средствима. Квалитет поштанске службе у текућој години се побољшао, проценат погрешног усмјеравања значајно се смањило, док брзину доставе, тј. вријеме преноса од при-јема до испоруке бази на главним линијама и у нашим администра-тивним и привредним центрима ни у текућој години није нам успје-ло побољшати, углавном због објективних тешкоћа. Властити возни парк, наиме, заостаје за предатним, а промет је превазишао пред-ратни и непрестано расте. Возни жељезнички ред није достигао предратну брзину, често закашњавања возова и други поремећаји на жељезницама одражавали су се и у овој години на брзину и сигур-ност поштанске службе. Гдје нема жељезничких веза, поштанска служба користи за пренос поште аутобуски саобраћај на бази угово-ра са републичким, обласним и локалним предузећима. Због недо-вољне бриге и нереда на многим аутобуским линијама врло честе су појаве закашњавања па и уништавања писама, пакета и дневне штампе. Према евиденцији Министарства пошта далеко је била и

сигурнија и бржа ова поштанска служба као и успутни превоз путника док је на становитим релацијама Министарство пошта одржавало аутобуски саобраћај, а то је и разумљиво. Поштанско особље је директно одговорно и више свијесно значаја брзине и сигурности поштанског промета, а уз то око 3.500 поштанских установа разасутих по држави и релативно значајан број поштанских радионица омогућују бржу контролу и отклањање сметњи него што су то у могућности многа аутобуска предузећа. Сprovedена је реорганизација међународне пакетске службе још почетком ове године и постигнути су у тој служби такви успјеси да су отпали готово у потпуности сви приговори корисника. Пакетска служба унутар земље, међутим, прави нам још велике тешкоће због недвољних превозних средстава, због неправилних адресирања и слабог паковања.

Издања редовних и пригодних марака у текућој години у погледу садржаја и израде знатно су побољшана, а стихијност и шпекулација маркама под плаштом филателије готово је елиминисана. Наша марка у иностранству постала је више цијењена.

И у текућој години наша је држава сарађивала на свим актуелним међународним питањима веза.

Салдо поштанско-телеграфско-телефонске међународне службе и за 1949 годину активан је и актива је порасла за првих девет мјесеци 1949 године према 1948 за 381%. Министарство пошта утврдило је ипак да се наша предузећа и установе у међународном саобраћају још обилно користе дугачким телеграмима са много непотребних ријечи, воде без приправе телефонске разговоре па и у оним случајевима гдје би се ти послови могли обавити авионском или обичном поштом. Ако се уважи да је међународна такса за телеграфско-телефонску службу врло скупа и да Министарство пошта мора страним државама у девизама платити на име транзитних трошкова просјечно око 75% наплаћених такса у динарима, онда је јасно свим нашим корисницима што Министарство пошта води оштру борбу да се међународна телеграфска и телефонска служба рационално користи.

Ставка капиталне изградње за 1950 годину знатно је већа од оне у 1949 години, и односи се углавном на проширивање и модернизацију телеграфско-телефонских средстава. Поред тога, предвиђено је да се поштанска мрежа и у идућој години даље проширује остваривањем нових потребних установа и увођењем сеоских поштоноша. Исто тако је предвиђено да се један дио телефоном неповезаних поштанских установа повеже новим трасама, односно линијама, а преко ових и знатан број телефоном неповезаних мјесних народних одбора, што ће, поред осталих користи, нарочито још олакшати да виша руководства брже и непосредније добијају обавјештења и указују помоћ органима мјесних власти и задружних установа.

Нема сумње да ће трудбеници пошта, телеграфа и телефона све повећане задатке и у 1950 извршити, па вас молим, другови народни посланици, да предложени буџет Министарства пошта у цјелости одобрите. (Аплауз).

ЕКСПОЗЕ МИНИСТРА ПРАВОСУЂА ВЛАДЕ ФНРЈ ДРУГА ФРАНЕ ФРОЛА

Другови народни посланици,

У години 1949, као прекретној години у извршењу Петогодишњег плана, пред правосудну управу и пред народне судове постављали су се задаци који су изискивали значајан и напоран рад, усмјерен да са цјелокупном дјелатношћу органа народне власти унаприједи социјалистичку изградњу наше земље.

Код оцјене рада органа правосудне управе мора се полазити од успјеха у раду народних судова, јер се дјелатност правосудне управе одражава у стварању могућности за што правилнији и успјешнији рад народних судова.

Задаци који су се пред народне судове постављали у години 1949 нашли су свој израз у појачаној дјелатности правосудне управе у правцу даљег организационог учвршћења народних судова. То је значило, првенствено, не само осигурати материјалну основу за рад судова, већ истодобно осигурати такав кадар који ће моћи извршити све оне задатке које је правосуђе позвано да остварује.

Од задатака који су се постављали пред органе правосудне управе истичем нарочито ове: правилно одабирање судских кадрова и њихов правилан распоред у вези са систематизацијом мјеста; стручно и политичко уздизање судских и осталих кадрова у суду; правилна територијална подјела судова и њено довођење у склад са административном подјелом; материјално осигурање суда и смјештај судова; брига о поротничком кадру; проблем адвокатуре; прикупљање судске праксе.

Правилним распоредом кадрова и систематизацијом мјеста, имамо данас у врховним судовима 70 судца, 30 судских правника и приправника. У окружним судовима имамо 268 судца, 83 судска правника и приправника. У средњим судовима имамо 1.030 судца, 339 судских правника и приправника. Укупно, дакле, 1.368 судца, 452 судска правника и приправника.

Упогледу судца правника организирали смо у почетку године 1949, у заједници са Јавним тужиоштвом и Министарством унутрашњих послова, изучавање нашег новог кривичног законодавства. Такав начин рада показује се успјешним. У том изучавању, које је било спојено са озбиљно постављеним консултацијама, судјеловали су сви суци правници.

У погледу судца неправника, истичем да је досада прошло кроз курс из Кривичног права 288, а кроз дописну школу из исте

материје проћи ће до прољећа 1950 141 судца, који су претходно свршили курс. За суце неправнике, који су већ свршили курс и подисну школу из кривичног права, образовали смо тромјесечне курсеве из грађанског права. Такав савезни курс баш се сада одржава у Приквеници а похађа га 71 судца. Осим тога завршен је и тромјесечни курс у Словенији, а похађало га је 15 судца. С овом комбинацијом изучавања кривичне грађанске материје уз претходни курс, а након тога кроз дописну школу, канимо да наставимо. На тај ће начин наши суди без правне спреме, који су често политичка кичма наших судова, проучити цјелокупно правосудно законодавство и, по досадашњем искуству, сигурно достићи стручност судца са правном спремом.

Брига о поротницима била је и у протеклој години важан задатак правосудне управе. Проблем њиховог правилног одазивања на дужност није још у цјелини ријешен али су отклоњени многи недостаци. Ради уздизања поротника, ових дана биће предана у штампу друга брошура за суце поротнике, која обухвата основна начела нашег кривичног законодавства. Ова је брошура састављена тако да ће поротницима материја бити приступачна, што ће, вјерујемо, даље ридонијети уздизању политичког кадра. Број поротника у нашим судовима износи 46.612, од тога 12,6% жена. Ако узмемо у обзир број поротника који је до данас прошао кроз наше судове, а с обзиром на чињеницу да се они повремено мијењају, можемо рећи да је до данас прошло кроз наше судове око 100.000 поротника, што судјеловањем широких народних слојева у вршењу ове важне државне функције показује демократичност нашег правосуђа.

Што се тиче правилног одабирања и распореда судских кадрова, правосудна је управа настојала да путем кандидације расположивих кадрова, према потребама сваког суда, посебно постави у сваки суд она лица која ће моћи одговорити задацима. Иако су ствари у том правцу знатно кренуле на боље, још нису задовољавајуће. У погледу судца са стручном спремом, остварена је мање више у свим републикама добра колаборација између органа народне власти и органа правосудне управе и тај се избор врши углавном споразумно на основу кандидације органа правосудне управе. Но, у погледу судца без стручне спреме, још се дешава, да поједини народни одбори изабери такве суце не консултирајући се претходно са органима правосудне управе. Дешава се да се за суце бирају људи који немају довољно перспективе за развој и који нису способни да схвате сложеност судског рада.

С друге стране, приликом разрјешавања судца, народни одбори често разрјешавају суце прије претходног поступка који је прописан у члану 29 Закона о уређењу народних судова и не испитују да ли постоје разлози за разрјешење. Овакво поступање противи се начелима нашег судства и с таквом праксом треба престати.

Код правилног попуњавања судова потребним кадровима, најлакше још на неке тешкоће. Из народних судова узимају нам се кадрови које смо оспособили за вршење судачке службе за друге службе и на друге мање значајне дужности. Ради илустрације наводимо да је број судца који су прошли кроз курсеве и дописне школе, да би се оспособили за вршење своје функције, износио 283, а да нам је од тога броја одузето 108 судца, дакле 37,5%.

Ова неповољна појава је посљедица несхватања функције правосуђа у нашем државном апарату са стране неких органа наше државне власти и ту неповољну појаву треба сузбијати било да она долази од органа правосудне управе било од осталих органа државне управе и народне власти.

Што се тиче територијалне подјеле судова, истичем да се она након ослобођења није слагала са административном подјелом ни у погледу среских ни у погледу окружних судова. Још је веће неподударење наступило кад су били укинута окружни народни одбори, јер је то имало за последицу да су окружни судови остали у неку руку одвојени од административних и политичких органа који би им територијално одговарали.

Закон о новој административној подјели на области овај је недостатак отстранио на тај начин, што се данас подручје окружних судова готово у цјелини подудара са територијем обласних народних одбора. То је довело до смањења броја окружних судова, али је правилним одабирањем бољих кадрова побољшан њихов састав и уздигнут њихов рад. У Народној Републици Црној Гори и у Аутономној Покрајини Војводини ово усклађивање није могло доћи до изражаја, тако да у Народној Републици Црној Гори имамо 2 окружна суда, а у Аутономној Покрајини Војводини 3 окружна суда.

Што се тиче среских судова, њихов се териториј данас углавном подудара са територијем среских народних одбора.

Према томе, може се узети да је у погледу судства територијална подјела правилно проведена и да одговара потребама правосуђа.

Данас у цијелој држави имамо 7 врховних судова, 28 окружних судова и 351 срески суд, дакле укупно 386 судова. Прије проведених мјера о којима сам раније говорио, било је у цијелој држави 7 врховних судова, 61 окружни суд и 359 среских судова или укупно 427 судова у земљи, дакле, за 41 суд више.

Наши су судови у првих 10 мјесеци ове године примили 109.418 кривичних предмета, 144.634 парнична предмета, 849.465 ванпарничних предмета и 62.735 осталих грађанских предмета. Укупно 1.166.252 предмета.

Према просјечном броју прилива у првих 10 мјесеци ове године, наши ће судови до конца ове године примити око 1.400.000 предмета, док су у години 1948 примили 157.239 кривичних предмета и 104.745 осталих грађанских предмета, укупно 1.765.296 предмета.

Из тога слиједи да број примљених предмета опада у свим материјама по којима раде судови.

Питање ажурности судова било је ријешено већ године 1948, тако да су судови у години 1949 могли да обрате већу пажњу на квалитет рада. То се види и по томе што је на крају 1948 године остало укупно неријешених предмета 106.258, а 31 октобра 1949 године било је укупно 106.839 неријешених предмета тако да је број неријешених предмета прилично мален, јер је радни капацитет наших судова за мјесец дана, по прилици, једнак томе броју. Толики заостаци за наведено вријеме су код суда нормални и свако даље форсирање ажурности ишло би на штету квалитета рада.

У погледу врсте предмета на раду код судова ствар стоји овако:

Политички криминал (дјела против народа и државе, изазивање националне, расне и вјерске мржње и раздора) је у опадању, што упућује на закључак да се наша народна власт знатно учврстила успркос све жешћих напада од стране руководиоца земаља Информбироа.

Привредна дјела (привредне саботаже, недопуштена трговина и шпекулација, кривична дјела против општеномјерне имовине, задружне имовине и имовине друштвених организација) у цјелини су такођер у опадању.

Кривична дјела против службене дужности су у порасту. Ово повећање није апсолутни пораст те врсте криминала него, с једне

стране, изражај правилне квалификације тих дјела, а с друге стране, последица појачане будности наших органа за гоњење.

Опћи криминал је у знатном опадању. То доказује да се узроци криминала код нас све више отстрањују и да се подизањем животног стандарда и могућношћу запослења отстрањује узрок таквих кривичних дјела. Уколико више напредује наша социјалистичка изградња, опћи криминал бити ће и даље у опадању.

У погледу привредног криминала, сматрам да би било потребно изнијети нарочито слиједеће податке.

Према статистичким подацима, види се да је за та дјела било кажњено богатих сељака 66,5% средњих сељака, 31%, а ситних сељака 2,5%, из тога слиједи да је кулачки елеменат, по природном току ствари, заузео непријатељски став према привредним мјерама на селу. Ови бројеви показују да је и класна оштрица органа гоњења и судова била правилно усмјерена и поред извјесних пропуста и слабости које су имали судови и други органи. Ти бројеви даље доказују колико је без основа клеветничка кампања руководиоца земаља Информбирора кад тврде да је наша народна власт ушла у спрегу са кулачким елементима на селу.

У погледу грађанских предмета, истичемо да расте број спорова из подручја брачног и породичног права, док други спорови, углавном из облигационог права, не показују знатније отступање према години 1948.

У вези са заштитом права грађана ваља споменути да су спорови из радничко-службеничких односа у години 1949 нешто у опадању према 1948 години.

Што се тиче ванпарничких предмета, претежни дио сачињавају предмети овјеровљења, замолиница итд., а знатан број је и земљишно-књижних предмета. На оставинске предмете опада свега око 12%.

Као што сам већ прије истакао, ажурност у раду судова је углавном задовољавајућа, што се види из чињеница да наши судови за три мјесеца рјешавају 82% предмета. То показује експедитивност која далеко надмашује експедитивност судова старе Југославије.

По овим статистичким подацима само је у једном дијелу освијетљен рад судова, али ипак мислим да је и то довољно да се види колики су напор наши народни судови морали уложити да би успјешно рјешили своје задатке. Поред свих слабости које постоје, сматрам да су наши судови у цјелини извршили задатке који се пред њих били постављени. Томе се у првом реду има захвалити правилној сарадњи између судова и правосудне управе, с једне стране, и јавног тужиоштва и народних одбора с друге стране. Та је сарадња била стална и повољно се одразила на рад судова.

Но, не би било правилно кад не бих истакао да та сарадња у неким случајевима није била постављена онако како би то одговарало организацији и намјени судова по начелима постављеним у Уставу и Законом о уређењу народних судова. Било је случајева недозвољеног утјецаја неких локалних власти на рад судова и, разумије се само по себи, да ћемо против тога и даље водити борбу ради очувања чистоте нашег правосудја.

Једна од болних точака јесте смјештај судова који се често још и данас, и након упозорбе врховних органа наше управе, налазе у посве неугледним зградама и просторијама, тако да каткад долази у питање и само вршење судске функције и ауторитет суда. Примјериче наводим да се у самом Београду судови, а нарочито Окружни суд за град Београд, налазе у таквом стању и у таквој згради

да то ни приближно не одговара потребама суда у главном граду наше земље. Окружни суд за област Београд још је у горем стању. Котарски суд у Зајечару налази се у згради која је готово порушена и без прозора. Посве је разумљиво да је у таквим условима врло отежано па и готово онемогућено суду да извршава задатке који су му постављени. Овакви случајеви доказ су недовољног схваћања неких органа народних власти и управе потреба, улоге и значаја народног судства.

Кад је ријеч о раду органа правосудне управе, морам споменути врховне и више судове у погледу њиховог надзора над радом нижих судова по линији правосудне управе. Надзор окружних судова над средњим судовима био је правилно постављен и спроведен, и прилично дјелотворан, али је у задње вријеме био донекле ометан услед реорганизације окружних судова. У овом моменту, поставља се као основни проблем учвршћење руководства окружних судова да би се ти судови, код којих је концентрисано не само изрицање правде, него и послови правосудне управе, што боље учврстили, да би могли, као руководећи органи правосудне управе у области, извршити постављене задатке. Потребно је да се створи одговарајући апарат за послове правосудне управе и за инструктажу на терену.

Иако су органи правосудне управе, а нарочито савезно Министарство правосуђа у сарадњи са адвокатским коморама, настојали да ријеше проблем адвокатури као важне полуге за правилно функционисање државних органа уопће, а правосуђа напоље, до данас тај проблем није у цјелини ријешен. Читав проблем је поново простудирао и надамо се да ћемо у току 1950 године моћи ријешити цио комплекс питања, водећи при томе рачуна о оправданим захтјевима адвоката.

Но кад је ријеч о проблему адвокатури, треба се задржати на једном од његових основних питања, на питање подмлађивања адвокатског кадра о чему се досада водило врло мало бриге. Сматрам да се у планирању кадрова убудуће мора водити нарочита брига о потребама адвокатури. Овдје бих хтио да истакнем још једну чињеницу која се неповољно одражава на адвокатуру, а то је неразумијевање за ову тако важну друштвену функцију. Још неки локални органи народне власти и државне управе сматрају да је функција адвоката непотребна и да она у неку руку омета рад државних органа. Такво гледање на нашу данашњу адвокатуру потпуно је погрешно. Правилно постављена адвокатура, а кроз њу и правилан рад адвоката, пружиће грађанима и државним органима правну помоћ у правилној примјени закона, а самим тим уздићи ће ауторитет државних органа уопће, а правосуђа напоље, у очима широким народних слојева.

Рад на прикупљању судске праксе није ове године био довољно интензиван нити правилно организиран. Ријешење овога врло важног проблема ставићемо као један од најважнијих задатака у план рада за идућу годину.

Изnoseћи рад органа правосудне управе, морам да споменем и рад савезног Министарства правосуђа као врховног органа правосудне управе на пољу припреме нових закона из подручја правосуђа. Савезно Министарство правосуђа, у сарадњи са Комитетом за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ и Јавним тужиоштом ФНРЈ и у сарадњи са осталим стручним лицима, припремило је у главним линијама преднацрт за посебни дио Кривичног законика и преднацрт за грађански парнични поступак. Оба ова преднацрта дана су на дискусију и прикупљене су примједбе од позваних форума које се сада сређују. Исто тако, поновно је израђен предпројекат за закон о наслеђивању на основу стиглих примје-

даба на раније публициране тезе. На тај начин надамо се да ће та важна материја из подручја правосуђа бити озакоњена 1950 године.

У овом прегледу рада правосудне управе и народних судова у протеклој 1949 години изнијели смо успјехе, недостатке и тешкоће с којима су се они борили и мислимо да је оцјена њиховог рада, поред свих недостатака, позитивна. Разумије се да је ту потребан и даљњи опсежни и конструктивни рад да би се постојећи недостаци отстранили и наше правосуђе у сваком погледу подигло на још виши ступањ.

Необуздана клеветничка кампања коју воде руководиоци информбироовских земаља одразила се и у раду судова који су морали још више појачати будност и правилност свога рада да би одбили и онемогућили ту клеветничку дјелатност, истовремено чувајући демократичност нашег социјалистичког правосуђа. Осим тога наши судови имали су частан задатак неокаљаног чувања чистоте социјалистичког правосуђа и ми сматрамо да су наши судови тај задатак извршили у пуној мјери. То долази до изражаја ако упоредимо поступак у процесима против народних издајника који су одржани пред нашим народним судовима са нечувеним, беспримјерним методама поступка на монтираним и монструозним процесима у Будимпешти и Софији.

Као главне задатке који се пред наше органе правосуђа и правосудне управе постављају у години 1950, сматрамо да треба споменути: 1) даље организационо учвршћење наших судова повећањем личне одговорности судца; 2) интензиван рад на стручном и политичком уздизању судца и осталог судског особља; 3) организационо учвршћење окружних судова, а нарочито њихове руководеће улоге као носилаца правосудне политике у областима; 4) јаче повезивање организације рада и метода рада правосудне управе са судском праксом и 5) појачан рад врховних судова на уједначавању и прикупљању судске праксе.

Досадашњи развој и рад народних судова показује да наше народно судство почива на чврстим темељима и да ће и даље у вршењу правосуђа имати увијек пред очима оне задатке које је ново социјалистичко правосуђе позвано да остварује, а то је, прије свега, да чува и брани наш правни поредак и да даје свој допринос за социјалистичку изградњу наше земље.

Молим Народну скупштину да прихвати буџет правосуђа, (Аплауз)

ДИСКУСИЈА

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ДРУГА ТУРЕ ПУЦАРА

Другови и другарице — народни посланици,

Узимајући учешћа у начелној дискусији о буџету за идућу годину, хтио бих да се осврнем на неке његове карактеристичне моменте и на онај његов дио који се односи на буџет Народне Републике Босне и Херцеговине. Из предлога буџета се види да су и приходи и расходи у идућој години у знатном порасту према приходима и расходима у прошлој години. Пораст прихода у општедржавном буџету, који у све већем обиму потјече из привреде — социјалистичког сектора, најрјечитије говори о нашим успјесима у социјалистичкој изградњи; најрјечитије говори о сталном јачању привредних снага наше земље. Исто тако значајно је и то што су у предлогу буџета смањени приходи од становништва за финансирање наше привредне и културне изградње.

Предлог буџета одражава невјероватно брзи темпо индустријализације наше земље. Подаци о оствареном плану производње показују да наша индустријска производња иде таквим темпом који није досад познат ни у једној другој земљи. Тај пораст није остварен само у лакој индустрији него и у металургији, рударству, машинској индустрији итд. Такви успјеси су били могући зато што су наша Партија и Влада на вријеме узели курс индустријализације, правилно оцјењујући да се тим путем једино може отклонити привредна заосталост земље и њена зависност од иностранства. Овако брзи темпо индустријализације, какав се остварује у Југославији, омогућила су неисцрпна природна богатства земље. Важно је истаћи и то да наша богатства у основним сировинама (угаљ, жељезо, бакар итд.), омогућују развој тешке индустрије чији ће даљи пораст обезбиједити реконструкцију cjелокупне наше привреде. Развојни пут наше земље у том правцу досада није могао, а ни убудуће неће моћи, нико да спријечи, без обзира на све мјере које предузимају СССР и државе народне демократије, без обзира на разумљив отпор који чине капиталистичке земље. У току ове године, у циљу онемогућавања индустријализације Југославије, Совјетски Савез и по његовом диктату државе народне демократије, предузели су такве економско-политичке мјере које се по својим формама и своме циљу ништа не разликују од оних мјера које је империјалистички свијет својевремено предузимао против СССР-а да би спријечио његову индустријализацију. Данас је јасно, не само нама — народним посланицима — него и сваком нашем грађанину да ни економска блокада ни друге форме економског притиска нису нанијели нашој земљи

неке озбиљне штете, а поготову нису могли да нас скрену са пута борбе за изградњу социјализма, за остварење Петогодишњег плана. Све тешкоће на које смо наилазили досада — а њих није било мало — ми смо са успјехом савладали захваљујући правилној политици Партије и друга Тита, захваљујући пожртвованости и неуморном раду наших радних маса које су свјесне да индустријализација земље претставља један од основних услова за очување и учвршћење наше независности и за бољи живот и напредак земље.

У 1950 години, као што смо чули из досадашњих излагања, морамо учинити још веће напоре за даље јачање металургије, рударства, електропривреде, машинске индустрије, јер ове гране привреде треба да даду нашој земљи више челика, угља, електроенергије, машина и опреме за индустрију и пољопривреду. Наше даље побједи њиховом јачању омогућиће истовремено и бржи развој других грана наше привреде и јачање одбранбене моћи наше земље. У данашњим условима остварење претстојећих задатака у свима гранама привреде претставља крупан допринос јачању наше независности, стварању још повољнијих услова за нашу социјалистичку изградњу.

Нарочито је важно истаћи да је у расходима за идућу годину предвиђено значајно повећање за потребе просвјете и културе. У овој години било је предвиђено 8 милијарди и 600 милиона, а у 1950 години за потребе културе и просвјете предвиђа се преко 13 и по милијарди, што претставља повећање преко 61%. Ове нам бројке говоре да се упоредо са замашном привредном изградњом развија и подиже и културни ниво маса. Данас, када смо учинили значајан корак напријед у развоју индустрије, пољопривреде и осталих грана привреде, наш даљи социјалистички преображај тражи бржи темпо развоја и на пољу културе и просвјете. Сматрам да је Савезна влада била у пуном праву, што је расходе за просвјету и културу за идућу годину у предлогу буџета повећала, јер то изискују стварне потребе наше земље.

Хтио бих да истакнем још и то да је у овом предлогу, као и ранијим буџетима, дошла до пуног изражаја правилна национална политика наше Партије и Владе. Она се огледа и у буџетима појединих република. Чињеница да привредно заосталијим републикама државни буџет осигурава брзи развој јасно говори о томе да су у нашој земљи остварени такви односи међу републикама који омогућавају, како њихов брзи развита и јачање, тако и развита и јачање Југославије као цјелине. То истовремено показује до које је мјере у пракси наше социјалистичке изградње остварен принцип националне равноправности и узајамне помоћи међу републикама у нашој заједничкој држави. У томе погледу нова Југославија претставља примјер какви би требало да буду односи и у другим социјалистичким земљама, у којима живи више националности. Остварени односи унутар Југославије садрже у себи елементе, на којима треба да почива сарадња између појединих социјалистичких држава, али, нажалост, руски великодржавни шовинизам то не може да види, зато што је он марксистичке принципе националне равноправности и узајамне помоћи и принципе равноправних односа међу социјалистичким државама замијенио политиком хегемоније и централизма, по којој интереси појединих нација треба да буду подређени интересима једне „водеће нације“. Непријатељска политика СССР према Југославији, као социјалистичкој држави, нераздвојно је повезана са погрешном националном политиком која се води у Совјетском Савезу. Погрешна политика у овом питању, као и у низу других питања, објашњава данашњи став руководиоца СССР

према новим социјалистичким земљама. Правилна национална политика наше Партије омогућила је да се силно развије иницијатива у нашим републикама, елан и самопожртвовање наших радних људи, свјесних да раде за себе, за своју отаџбину — да граде социјализам. Даље јачање иницијативе република огледа се још и у томе што је Савезна влада у току ове године пренијела из надлежности централних органа на републике руковођење скоро цијелом лакоом индустријом, а већ почетком ове године то ће се учинити са електропривредом и производњом угља. Тако правилно постављена и вођена национална политика наше Партије и Владе даје још више снаге и елана за борбу за изградњу социјализма, за изградњу моћне и независне Југославије.

Из излагања претсједника Савезне планске комисије, друга Кидрича, види се да је план у 1949 години извршен у цјелини, а ја бих се укратко осврнуо на извршење буџета и плана производње у НР Босни и Херцеговини. Наша републичка индустрија у цијелости остварила је свој план производње са 100,4%. Републичка дрвна индустрија, чији је производни задатак био веома важан за цијелу нашу привреду, остварила је годишњи план са 98%. Остварена индустријска производња, не рачунајући локалну привреду, порасла је према индустријској производњи у прошлој години за 32%.

Упоредо са порастом републичке индустријске производње, нагло је порасла производња у савезним предузећима. На примјер, остварена производња угља, ако узмемо 1939 за 100, у 1949 години износи 248%, што претставља повећање за преко 2,300.000 тона. Овај пораст производње угља остварен је без увођења планом предвиђене механизације коју су, нарочито у овој грани привреде саботирале земље Информбирео. Остварен је знатан пораст у тешкој индустрији, нарочито у производњи жељезне рудаче и челика. Пуштањем у погон нових централа, производња електроенергије порасла је у овој години за 16 процената. У грађевинарству у току цијеле године главна пажња је била концентрисана на изградњу приоритетних објеката у рударству, тешкој индустрији и електропривреди, тако да је план у грађевинарству на објектима у овим гранама остварен према претходним извјештајима, који нису у цјелини обухватили све извршене радове, са 98%.

У току ове године, борба за извршење плана производње била је везана за тешке напоре у обезбјеђивању радне снаге за индустрију и рударство, затим за остале гране привреде. Број запослених радника у односу на прошлу годину био је већи за 40%. Овај пораст остварен је дјелимично повећањем броја стално уписаних радника и укључењем великог броја фронтонских бригада. У току ове године, у разним гранама привреде, учествовало је 3.390 бригада са 453.326 радника. То је била значајна помоћ коју је Народни фронт пружио борби за извршење плана. Али, истовремено треба рећи да је овај начин рјешавања питања радне снаге имао и озбиљне недостатке. Није се водила довољна борба за укључење сталних радника, него се прибјегавало у највећој мјери фронтонским бригадама што се негативно одразило на оствареном радном учинку и у трошковима производње. У идућој години мораћемо много озбиљније да приступимо рјешавању проблема сталне радне снаге. У борби за извршење плана у овој години дошла је до јачег изражаја иницијатива за већу продуктивност рада, па, према томе, и за снижење трошкова производње. Као резултат напора и високе свјесности радничке класе у борби за извршење плана, у борби за отклањање свих тешкоћа на које се наилазило у току ове планске године, јавила се и развила борба за високу продуктивност рада. Она

се најприје појавила у рудницима угља, а после је пренесена и на друга предузећа. Данас у нашем рударству ради 546 бригада које пребацују норму од 9 до 98%; у дрвној индустрији 1.425 бригада које пребацују норму од 10 до 45 процената; у грађевинарству 525 бригада које пребацују норму од 37 до 160 процената и тако даље. А у тешкој индустрији, бригаде које раде по новом систему пребацују норму од 80 до 175 процената.

Борба за високу продуктивност рада претставља врло значајну појаву у изградњи социјализма. Ми убудуће морамо још више помоћи ову иницијативу и посветити много већу пажњу увођењу нових форми социјалистичке организације рада у свим предузећима како би у просјеку још више подигли продуктивност рада. Да су наши привредни и технички кадрови имали више разумијевања и упорности, резултати би били већ данас далеко бољи. Извјесни наши руководиоци у привреди још имају неправилно схватање и старе навике о привредном пословању, које претстављају озбиљну кочницу у борби за рентабилност наших предузећа, за снижење пуне цијене коштања, за унапређење производње итд.

У току ове године учињен је крупан корак за јачање социјалистичког сектора у пољопривреди. Потребно је истаћи да је у нашој Републици у ово доба прошле године било свега око 120 сељачких радних задруга, а данас их има преко 1.500 са 56.500 домаћинстава, што чини 14% од укупног броја сеоских домаћинстава. Радне задруге учествују са 18,1% у ораницама. Као што се види, наше радно задругарство у овој години знатно је напредовало. Радним задругама је Партија и Влада указивала велику помоћ, што је повољно утјецало на њихово учвршћење и даље омасовљење. Ми имамо већи број радних задруга које су успјеле да се развију у напредна газдинства, у газдинства која својим примјером показују осталим трудбеницима села какву предност има колективно над индивидуалним газдинством.

Нагли пораст радних задруга поставља пред нас низ озбиљних проблема које ћемо морати рјешавати у идућој години. Ту се поставља брзо уздизање способних кадрова који ће бити у стању да успјешно руководе задружним пословима. Осим тога поставља се пред нас питање шире помоћи у разним справама и алату у чему оскудјевају и наша пољопривреда и наше задруге. У овој години изведено је грађевинских радова у задружном сектору у вриједности од око 400 милиона, а у идућој обим тих радова биће још већи. Засада је изградња у задружном сектору углавном усмјерена на подизање објеката за производњу, што ће се повољно одразити на задружну производњу. Исто тако један од важних задатака на задружном сектору биће да наше радне задруге узму ширег учешћа у производњи тржних вишкова. Државни сектор у пољопривреди ојачан је у овој години, нарочито у сточном фонду, иако није у цијелини остварен постављени задатак.

Пораст државног сектора тражи да се досадашњи метод управљања побољша како би државна пољопривредна добра радила рентабилније, са нижим трошковима производње, да би и она својом производњом узела већег учешћа у снабдијевању становништва. Оно што смо досад учинили у том правцу није ни издалека довољно. Стање, како је данас, показује да су трошкови производње државних добара још увијек високи. Има случајева да се појединачна државна добра нису још увијек довољно оријентисала на производњу за потребе тржишта. У погледу изградње привредних објеката на државним добрима учињен је извјестан корак напријед у ~~снижењу тро-~~

187

шкова грађена. У^о даљњој изградњи, нарочито на добрима са већом сточарском производњом, мораће се до краја спровести појевтине у грађењу.

Пораст производње у цијелој земљи омогућио је побољшање снабдијевања становништва, што показује обим оствареног робног промета. Остварени робни промет већи је у овој години за 11% него у прошлој. То побољшање било је и у пољопривредним и у индустријским производима. Напори који су учињени у току године за правилно и рационално коришћење робних фондова омогућили су да се унесе више реда у снабдијевање и да се оно побољша. Углавном, постигнуто је то да се снабдијевање врши у оквиру постављеног плана. У томе погледу, ту и тамо, има још недостатака чијим ће се отклањањем побољшати снабдијевање.

Правилна политика на селу омогућила нам је да остваримо планове откупа у бијелим житарицама, месу, вуни итд. — иако су ти планови били знатно већи него у прошлој години. То јасно показује да је наша пољопривредна производња порасла и да радно селаштво, захваљујући правилном односу државе према њему, испуњава своје обавезе, чиме је омогућено снабдијевање грађанства, и задовољење потреба индустрије. Даље подизање пољопривредне производње, које је скопчано са успјешним обављањем пољопривредних радова, тражи од нас да посветимо још већу пажњу снабдијевању пољопривреде разним справама и алатом, водећи при томе рачуна о специфичним потребама појединих пољопривредних рејона.

Буџет наше Републике за 1950 годину омогућује извршење оних задатака које пред нас поставља Петогодишњи план. Планирани приходи износе 12 милијарди 884 милиона и 800 хиљада, према 8 милијарди 789 милиона и 100 хиљада у прошлој години. Ово повећање прихода нашег буџета омогућило је повећање производње и преношење извјесних предузећа из савезне у републичку надлежност. Остварени буџетски приходи у овој години већи су од планираних за око пола милијарде. У предлогу буџета наше Републике за 1950 годину приходи из привреде износе нешто мање од 10 милијарди, што јасно показује да основна средства за финансирање државних прихода потичу из привреде. Републичка производња повећаће се у идућој години за 36%, а локална за преко 40%. У оквиру републичког плана инвестиција предвиђени су радови у вриједности преко 8 милијарди динара. Највеће инвестиције у капиталној изградњи предвиђене су у рударству, електропривреди и подизању републичке индустрије. Ове инвестиције, скупа са савезним инвестицијама, које ће бити нарочито велике у тешкој индустрији и саобраћају, омогућују још бржи темпо индустријализације наше Републике него што је било предвиђено Петогодишњим планом. Истакао сам у почетку да се наша земља невјероватно брзо индустријализује, али темпо индустријализације наше Републике развија се брже од југословенског просјека. То ће омогућити да НР Босна и Херцеговина убрзо постане индустријски развијена република.

Брзи процес индустријализације и социјалистички преображај села поставља пред нас крупне задатке на пољу културно-просвјетне, здравствене и станбене изградње. У овој години предвиђена су велика средства за подизање школа и других културно-просвјетних установа, затим за изградњу станова. Нарочиту бригу морамо посветити подизању школа и других културно-просвјетних установа које ће омогућити даље просвјетно уздизање народа и стварање хиљаде нових кадрова потребних нашој привреди. У овој години, с обзиром на приоритетне задатке, ми нисмо успјели да

остваримо постављени план за ову годину у подизању школа и других просвјетних установа, утолико се пред нас у идућој години поставља већи задатак који морамо извршити по сваку цијену.

Поред повећаних инвестиција, у буџету је предвиђено и повећање осталих расхода за потребе просвјете и културе, тако да су расходи код нас за ове потребе по глави становника порасли од 261 на 366 динара, а то је за наше прилике крупан корак напријед.

Постављени план инвестиција и средства која су осигурана Општедржавним буџетом за 1950 годину обезбјеђују извршење оних задатака које је поставио Петогодишњи план наше Републике. Нашим буџетом обезбјеђена су средства и за задружни сектор у износу од преко пола милијарде динара. Та помоћ задружном сектору и инвестиције које су предвиђене за државна пољопривредна добра допринијеће даљем јачању социјалистичког сектора у пољопривреди.

План производње и инвестиције за идућу годину поставља пред нас велике задатке. Као и у овој тако и у идућој години ми ћемо морати посветити сву пажњу како би што успјешније извршили оне задатке који су одлучујући за извршење Петогодишњег плана, а то су задаци у тешкој индустрији, рударству, електропривреди, дрвној индустрији и грађевинарству. Ми смо свијесни да ћемо на путу у остварењу ових задатака имати тешкоћа, али захваљујући правилној политици Партије и друга Тита, захваљујући пожртвованом раду наших радних људи, ми ћемо постављени план са успјехом извршити.

Слажем се са предлогом друга Кидрича да се да овлаштење Влади да благовремено поднесе предлог о померању капацитета неких грана привреде на 1952 г.

Изјављујем да ћу гласати за предложени буџет. (Аплауз).

ГОВОР МИНИСТРА РАДА НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СЛОВЕНИЈЕ ДРУГА ИВАНА РЕГЕНТА

Другови народни посланици,

Извештаји министара наше Савезне владе, које смо чули на прекјучерашњој и јучерашњој седници садашњег заседања Народне скупштине, потврђују да се Петогодишњи план, то јест изградња социјализма у нашој земљи, успешно остварује упркос свим тешкоћама, сметњама и бојкотима од стране влада информбироовских земаља. То смо ми чули и знали већ раније, али је такву потврду од стране Савезне владе пријатно чути. То је као печат на писмо.

Словеначко Приморје, које имам част да претстављам у Скупштини заједно са свим радним људима наше земље, са радошћу ће примити те извештаје иако никада није сумњало у успешно остваривање Петогодишњег плана, то јест у изградњу социјализма. Разуме се да би било бесмислено тврдити да код нас све иде као по лоју. Такве државе у којој би све ишло као по лоју нема на свету, и вероватно је никада није ни било. Тешкоће су понекад доста непријатне, јер градити социјализам у заосталој земљи ванредно је тежак задатак. У Совјетском Савезу то врло добро знају и зато је врло чудно да гласови о нашим тешкоћама долазе управо из Москве и других престоница источних земаља. Они би могли да говоре о својим тешкоћама јер су код њих — изузев Совјетског Савеза — сигурно веће него код нас. Али је још чудније да се информбироовски „комунисти“ радују нашим тешкоћама и сами нам их чине. Радовати се тешкоћама на које нужно наилазимо у изградњи социјализма у нашој земљи, чинити тешкоће народима земље у којој се гради социјализам — то могу само реакционари, непријатељи социјализма. Социјализам је, према мом мишљењу, ствар тако велика, тако општечовечанска, да би вредело помоћи и самом ђаволу ако би се латио изградње социјализма. А информбироовци су — тобоже из љубави према социјализму — у својој другој резолуцији уперено против нас заменили знамениту паролу Комунистичког манифеста: „Пролетери свих земаља уједините се!“ новом паролом којом потстичу комунисте свих земаља да се боре против Комунистичке партије Југославије, која руководи изградњом социјализма у нашој земљи, управо, да се боре против народа земље која гради социјализам. Тако замишљају мудраци Информбироа међународну социјалистичку солидарност.

Међутим, неће бити згорег да кажемо да радни људи наилазе и да ће, гдегод се лате изградње социјализма, нужно наићи на веће или мање тешкоће. Наши народи те тешкоће савлађују и до краја ће их савладати. Нека се информбироовци у том погледу не заносе никаквим илузијама.

Ви, другови народни посланици, сами знате за последице које настају и морају настати због најновијег позива Информбироа. Не ради се овде у првом реду о штети коју тај позив, заједно са свим осталим, наноси нашим људима, иако ту штету не смемо потцењивати. Ради се пре свега о томе да се многи радни људи данас по свим земљама почињу да питају да нису неки комунисти, комунисти под наводницима, већ изгубили памет, јер само таквим комунистима, тј јест, „комунисти“ који су изгубили памет, могу да зову праве комунисте да се боре против земље која гради социјализам.

Ради се о томе да се таквим паролама позивају у борбу против Југославије сви антисоцијалистички, националистички и империјалистички елементи, нарочито у земљама које се граниче са нама. Непријатељи социјализма, националшовинисти и империјалисти имају изванредну прилику да се боре против социјалистичке земље, а у име социјализма и под руководством такозваних комунистичких партија.

Последице такве политике нису незнатне. Погледајмо, на пример, Трст. (Не замерите што вам о томе говорим. Ја сам најиме из тих крајева па ме те ствари интересују). Тамо је у радничком покрету настао расцеп, потпун политички расцеп. Чланарину синдикалној организацији у Трсту, где ради око 70.000 радника, плаћа можда највише 5.000 радника. Међу радницима је завладала пасивност. На једној страни се још двоуме да ли ствари у Југославији иду тако како заиста иду, а на другој страни почињу да говоре да то што ради Совјетски Савез против Југославије не може да буде у складу са социјализмом. Словеначко-италијанска антифашистичка унија, која је значила круну у борби тршћанског пролетаријата за уништење непријатељства међу народима, а за јединство, данас је уништена, и требало би је обновити. Поново почиње непријатељство међу народима, нарочито Италијана према Словенцима. Што је најгоре, познату реч „скјаво“ (сужањ, роб) употребљавају данас „комунисти“ — видалијевци против Словенаца. То нису ситнице! Педесетогодишња, шездесетогодишња борба тршћанског народа и плодови те борбе данас су такоређи погажени. Чак се дешава да „комунистички“ општински саветници (видалијевци) забрањују, ваљда и то у име најновијег „интернационализма“, словеначким саветницима да говоре словеначки и то противно одредбама мировног уговора.

Погледајмо сада Италију. Као што знате Комунистичка партија Италије никада није посматрала питање Трста и Горице са правилног, марксистичког становишта. Губитак Трста и Горице значи за наше Словеначко Приморје огроман губитак. То приморски народ осећа. На том примеру практично видимо колико је дубока истина да сваки град настаје ради залеђа и да природно припада том залеђу коме мора да служи. Залеђе које нема свога града озбиљно је погођено. То би италијански комунисти морали да разумеју, али не разумеју. Никада нису разумели револуционарни значај становишта по коме би Трст имао да припадне земљи социјализма, уместо земљи која је, бар за сад, под веома јаким утицајем англо-америчког империјализма. Становиште Видалијеве фракције, које заузимају и италијански националисти и шовинисти јесте да се уједине зона „А“ и зона „Б“, како би се после обадве дале Италији. Исто је тако становиште италијанске Комунистичке партије. А у самој Италији КП Италије заступа такву информбироовску политику према Југославији, која је потпуно у складу са најреакционарнијом и најшовинистичкијом италијанском политиком према нашој земљи.

Није чудо што се у италијанском радном народу јавља сум-

да у правилност линије Италијанске Комунистичке партије. Говоре, наиме, да је то што данас раде комунисти, на крају исто, што раде италијански шовинисти и националисти. Међу рећи ништа ново ако кажем да реч информбировац значи исто што и клеветник и лажљивац и да није ништа чудно што по тој линији иде и секретар Комунистичке партије Италије. Какав значај и какву корист има за италијански напредни покрет то што Тољати говори у Парламенту и на зборовима да Англо-американци нуде Трст Југославији као мамац за некакво издајство итд. Тољати зна врло добро да Англо-американци не нуде Трст Југославији. Када не би знао, када не би знао да то не може да буде истина и зашто то не може да буде истина, не би заслужио да буде секретар Комунистичке партије. Заиста не. Јер, ко то не разуме, не заслужује чак ни да буде члан Комунистичке партије, а камоли њен секретар. Има људи који мисле да су и империјалисти такви као што су информбироовци. Али, империјалисти се разликују баш по томе од информбирооваца што, на жалост, још нису пали на главу. Данас можемо рећи да став Комунистичке партије Италије потхрањује италијански шовинизам. Италијанска Комунистичка партија која стоји данас по страни од многих масовних покрета у Италији сматра да не сме да буде по страни од хушкања свог народа против наших народа. Али то није све. Приликом последњих избора италијански комунисти учинили су све како би изазвали мржњу према Бенешким Словенцима; хтели су да се покажу већим националистима него остали националисти у Италији. Међутим, ми знамо како ми поступамо са националним мањинама у Југославији, са италијанском националном мањином у нашој земљи. Поступамо тако, да Италијани у нашим крајевима никада нису имали толико школа колико их данас имају, да Италијани у Истри никад нису имали толико позоришних претстава колико их имају данас и да су им стварно загарантована сва национална права. Италијанска Комунистичка партија боји се својих националиста, боји се да не изгуби гласове, због чега нема храбрости да брани ни најосновнија права Бенешких Словенаца, који немају ни једне словеначке школе и који се из дана у дан однарођују. То су такве ствари против којих су се у своје време комунисти борили. Али данас изгледа да је пракса Информбироа сасвим друкчија. Комунистичка партија Италије заборавила је своју историску улогу, односно то, да направи мост између народа Југославије и италијанског народа, да направи од Трста, не јабуку раздора, него мост који би зближио Словенце, Хрвате и Италијане. То је ствар коју никад нису заборавили у Трсту најзагриженији реформисти. Данас то заборавља КП Италије. Ипак сам уверен да ћемо наћи у италијанском народу људе који разумеју важност тога питања, који разумеју да је тришанско питање могуће мирно решити, споразумом између демократских снага наших народа и демократских снага италијанског народа. А ми ћемо подржати сва настојања наше Владе, да се заједно са италијанским народом на миран начин реше сва спорна питања између нас и Италије и између осталих земаља које се граниче са нама.

Наше Словеначко Приморје показало је и на последњим изборима своју верност домовини, Фронту и Партији. Оснивањем Министарства за новоослобођене крајеве стање у Словеначком Приморју знатно је побољшано. Свакако би препоручио нашој Влади, а нарочито другу министру Хољевцу што више иницијативе, да се учини за Словеначко Приморје све што је могуће како би тамошње становништво колико је највише могуће било задовољно. Није потребно истицати да ћу, с обзиром што је овде већ речено, као посланик Словеначког Приморја гласати за предлог буџета. (Аплауз).

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА ЦЕНТРАЛНОГ ОДБОРА САВЕЗА СИНДИКАТА ЈУГОСЛАВИЈЕ ДРУГА БУРЕ САЛАЈА

Други народни посланици,
Поводом буџета за 1950 годину — четврту годину борбе за социјалистичку изградњу наше земље — хтео бих да кажем неколико речи о залагању и доприносу радничке класе у борби за остварење првог Титовог Петогодишњег плана.

Радничка класа наше земље, окупљена у својим синдикалним организацијама, предвођена и васпитавана од стране наше Партије и друга Тита, потпуно је правилно схватила да је ова, 1949 година одлучујућа година нашег Петогодишњег плана. Радничка класа наше земље правилно је схватила да се економском блокадом и осталим тешкоћама, натуреним нам од стране СССР-а и осталих, коминформовских земаља, жели да онемогући социјалистичка изградња у нашој земљи. Због тога је радничка класа приступала извршењу постављених планских задатака са још више самопрегора, радног елана и пожртвовања, да би својим успесима најречитије демантовала све клевете и лажи које су се даномице просипале на нашу Партију, Владу, на нашу Народну револуцију и на наше народе.

Савлађујући из дана у дан све тешкоће, на које се раније није могло ни мислити да се могу чинити нашој борби за изградњу социјализма, — наши радни колективи, развијајући социјалистичко такмичење, постизали су све боље успехе који су претварали у стварност постављене планске задатке, да на крају ове године доведу до тако сјајних резултата у испуњењу овогодишњег плана.

Пораст социјалистичке свести наше радничке класе, дубока вера у исправност пута којим нас води наша Партија и друг Тито, жеља да нашу земљу од некада заостале аграрне претворимо у напредну индустријску — цватућу земљу социјализма, свакодневно су давали и дају нашој радничкој класи овај немишљени радни полет и пожртвовање у борби за извршење планских задатака. Због тога се она и није могла збунити ни економском блокадом, ни бесомучном кампањом клевета и лажи, ни инспенираним, монструозним процесима у Будимпешти и Софији, ни звецкањем оружја на нашим границама. Напротив, уколико су бесомучнији напади на нашу земљу, утолико су више наши трудбеници мобилисали своје снаге у борби за изградњу социјализма, дубоко уверени да ће се тим путем најбоље демантовати клевете и лажи, и нашом социјалистичком стварношћу приковати уз срамни стуб све клеветнике, ревизионисте и контрареволуционаре.

Ето, зашто је баш у времену када је информбироовска класетничка кампања добивала све чудовишнији карактер, проглашавајући нашу земљу фашистичком, а наше партиске, државне и друге руководиоце гестаповцима, радничка класа наше земље почела развијати покрет за високу продуктивност рада, као вишу етапу социјалистичког такмичења.

Покрет за високу продуктивност рада отпочео је на иницијативу прослављеног рудара Алије Сиротановића и убрзо се пренео на остале руднике, творнице и радилишта. Тај покрет има огроман политички и привредни значај, у њему се огледа даљи пораст социјалистичке свести наше радничке класе и непоколебљива вера у изградњу социјализма и правилност линије наше Партије и друга Тита. Радничка класа наше земље свесна је да борбом за изградњу социјализма ствара услове лепшег и срећнијег живота за себе и своје потомство. У исто време, привредни значај покрета за високу продуктивност рада огледа се у бољој организацији производње, бољем и правилнијем искоришћавању производних капацитета и радног времена, бољој радној дисциплини, што све скупа доводи до пораста производње и снижења њених трошкова уз истовремено подизање животног стандарда трудбеника.

Најефикаснији облик борбе за високу продуктивност рада претставља бригадни систем рада. И због тога од дана када је покрет отпочео, а отпочео је у част годишњице Петог конгреса КПЈ, непрекидно расте број бригада у свим рудницама, творницама и радилиштима, које се боре за високу продуктивност рада. Тако је, на пример, крајем новембра ове године радило у рударству 919 бригада са 7.356 бригадиста; у грађевинарству 1.302 бригаде са 13.000 бригадиста; у металној индустрији 700 бригада са 20.000 бригадиста; у дрвној — подразумевајући експлоатацију, пилане и финалну производњу — 2.827 бригада; у бродоградилштима 1.396 бригада са 9.680 бригадиста; у лукама 26 бригада, итд.

Покрет за високу продуктивност рада сваким даном се све више омасовљава и постепено прераста у сталан метод рада радничке класе наше земље.

Као непосредни резултат социјалистичког такмичења, у нашој земљи непрекидно расте продуктивност рада, којом радни колективи постижу све боље резултате. Примера ради наводим податке о порасту продуктивности рада из две чворне привредне гране — рударства и тешке индустрије. Учинак рудника упоређујући са 1946. годином, порастао је до краја 1948 године у каменом угљу за 26,1%, у мрком угљу за 35,7%, а у лигниту за 39,5%. Треба нарочито указати на пораст продуктивности рада у овој години. Тако је за десет месеци ове године учинак порастао према 1948 години у каменом угљу за даљих 48,6%, у мрком за 5,4% и у лигниту за 4,1%. Ови успеси наших радних колектива веома су значајни због тога што тај пораст у рударству претежао резултата из боље организације рада и већег залагања радника, јер је у том периоду уведено релативно врло мало нове механизације. — У тешкој индустрији пораст продуктивности рада порастао је по једном упосленом раднику до краја 1948 године, упоређујући са 1946. за 58,9%.

Благодарећи таквом свесном залагању наших трудбеника у читавој привреди, треба истаћи да је до 29 новембра извршило своје овогодишње планове 609 колектива. А у току децембра свакодневно се бележе нови успеси у превременом испуњавању овогодишњих планова многих колектива.

Али све те очигледне чињенице ништа не сметају информбироовским скутоношама да свакодневно просипају лажи о неиспуњавању

наших планова, о штрајковима у нашим предузетима, о општем опадању производње, итд. Поред тога, они се радо служе и таквим лажним тврдњама, како код нас тобоже опадају просечне радничке наднице. Међу тим лажима нарочито се истиче лажна тврдња Ђулијана Пајете који је у органу КП Италије „Вие нуове“ сервирао своје „откриће“, да су у нашој земљи опале просечне радничке наднице од 3.200.— на 2.400.— динара месечно. Погледајмо како изгледа та Пајетина лаж у светлости стварних зарада наших трудбеника. Нашим платним системом плаћање радника врши се по времену и по радном учинку. Тако, на пример, плата квалификованог грађевинарског радника за рад по времену износи 20 динара на час, а за рад по норми 25 динара на час. Према томе, плата квалификованог грађевинарског радника по времену за 208 часова износи 4.160 динара, а по норми 5.200 динара. С обзиром на чињеницу да се код нас сваки пребачај норме у целини исплаћује, долазе наши трудбеници и до таквих зарада као на пример у грађевинском предузећу „Комтрап“ зидарска тројка, радећи по новом начину, зарадила је у једном месецу укупно 30.000.— динара, од којих квалификовани зидар 13.000, полуквалификовани радник 9.850 и неквалификовани радник 7.600 динара. У многим нашим другим производним гранама, а нарочито у металној индустрији, основне плате, како по времену тако и по радном учинку, знатно су веће од основних плата грађевинарских радника. То доводи до тога да се покретом за високу продуктивност рада, у коме учествује огроман број бригада, како у грађевинарству, тако и у осталим производним гранама, далеко премашују радне норме, да се у таквим случајевима њихове стварне зараде крећу и знатно изнад ових које сам напред изнео.

Ето тако изгледају лажи Ђулијана Пајете у светлости наше истине о висини радничких плата, као и осталих информбироовских скутоноша о штрајковима у нашој земљи.

Другови народни посланици, наступајућа планска година ствара широке могућности да се до крајњих граница испоље стваралачко снаге радничке класе наше земље. Нема сумње да ће радничка класа и даље развијати покрет за високу продуктивност рада, јер се њиме најбоље може стално повећавати производња. Истовремено треба повести борбу за што брижљивије чување материјала, сировина, средстава производње и других предмета. Не мању пажњу треба посветити борби за бољи квалитет свих наших производа, како би нашим потрошачима обезбедили висококвалитетну робу, а тако исто и нашој привреди боље сировине и боље финалне производе.

За извршење планских задатака 1950 године, синдикалне организације ће неуморно радити на мобилизацији радничке класе, на даљем учвршћењу њеног јединства, како би она могла, под руководством Партије и друга Тита, успешном изградњом социјализма извојевати коначну победу.

Изјављујем да ћу гласати за предложени буџет. (Бурно одобравање)

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ДРУГА ПЕТРА СТАМБОЛИЋА

Предложени буџет за 1950 годину, о коме данас расправља овај високи дом, показује да нова Југославија незадрживо и победоносно иде у социјализам и да нема те силе, ни унутра у земљи ни изван ње која може спречити наше народе да изграде себи бољи живот, да изграде социјализам. У нашој социјалистичкој домовини општедржавни буџет не представља само привредну политику Владе, већ речито одражава све напоре и победе наших радних људи, које они чине и које ће чинити у борби за изградњу социјализма.

Из експозеа другова министара Савезне владе чули смо с каквим смо се великим тешкоћама борили у протеклој години, одакле су те тешкоће долазиле и како су савладане. Ми видимо да сва контрареволуционарна делатност земаља Информбироа на челу са СССР уперена против социјалистичке Југославије није и нити је могла да спречи наше народе да постигну велике радне победе, да очувају и учврсте своју слободу и независност под руководством наше Партије и друга Тјута. Успеси постигнути у прошлој години потврђују познату истину — да правилна политика мора прокрчити себи пут. Та правилна политика наше Партије и наше Владе спасла је нашу земљу од оне судбине коју су јој припремале земље Информбироа.

На почетку протекле планске године ми смо рачунали са објективним тешкоћама које произилазе из заосталости старе Југославије, недостатака техничких средстава, рачунали смо са тешкоћама, у радној снази, у стручним кадровима. Рачунали смо делом са тешкоћама, које проистичу из политике земаља Информбироа, — стим да са те стране немамо ону помоћ коју треба да има свака земља која гради социјализам од других социјалистичких земаља. Но тешко је било претпоставити да се земље Информбироа могу служити против једне социјалистичке земље таквим непријатељством, таквим бруталним средствима, каквим се оне служе у овој години. И уколико је ово ревизионистичко друштво било више раскринкано, уколико је истина о новој Југославији и њеној политици постојала јаснија демократским масама у свету, уколико је више расла бруталност у поступцима према нашој земљи. Сад се са сигурношћу може рећи да демократске масе у свету све више увиђају да се иза хајке СССР-а против Југославије крије његов антисоцијалистички став не само према нашој земљи него и према другим земљама, да политика СССР-а угрожава националну независност чак и оних народа који су успели да се ослободе власти својих унутрашњих угњетача.

Имајући то се види и из говора другова који су се бави-
кули, да је напад Информбироа створио нашој земљи посебне теш-
коће. Те се тешкоће односе на последице које је изазвала економска
блокада. Све остало; отказивање уговора о пријатељству, протестне
покрете које су се завршавале претњама, позиви нашим народима на
побуну и диверзије, организовање лажних процеса, убацивање шпи-
јуна у нашу земљу, мобилизација непријатеља унутар наше земље —
остатака класног непријатеља, шпијуна, белогардејских бандита,
кретање војски дуж граница наше земље, гранични инциденти, све
је то, другови народни посланици, само помогло нашим народима, а
и напредним демократским масама у свету, да схвате шта управо
хоће СССР да постигне својим нападима, све је то учинило да се
радни људи наше земље још чвршће збију око своје Партије у од-
брану своје слободе, своје части, своје независности, своје боље бу-
дућности. (Аплауз).

И баш зато што се у борби наше Партије и наших народа про-
тив политике Информбироа ради о најкрупнијим и најпринципијел-
нијим питањима борбе за мир, за демократију и социјализам, нова
Југославија однела је победу над овим непријатељским нападима.
Та победа је нарочито обележена успесима које смо постигли у 1949
години у извршењу треће године Петогодишњег плана. Рећи ћу о
томе неколико речи.

У Предлогу општедржавног буџета за 1950 годину дошла је до
изражаја политика равноправности и братства народа Југославије,
тог чврстог темеља на коме почива наша земља. Обезбеђен је поја-
чани темпо напретка привредно заосталијих република уз непреи-
дан развитак привредно јачих. Даље, Савезна влада предузела је
мере да многа предузећа, па и читаве гране привреде, које су досада
биле под њеним административно-оперативним руководством преда
на руковођење републикама. Ово свакако не значи само прелазак
тих предузећа из једног оперативног руководства у друго, већ је то
и значајна мера за боље и лакше руковођење привредом и јачање
републичке привреде као дела наше јединствене привреде. Тиме се
још више повећава одговорност републичких влада у решавању
свих наших проблема и социјалистичке изградње у целини. Ова се
мера налази на линији даље демократизације нашег државног жи-
вота, специјално у руковођењу привредом.

Дозвољите ми да се сада осврнем на овака извршења
плана у Народној Републици Србији.

Републичка индустрија Србије извршила је план производње
у целини по вредности 106%. Значај извршења плана може се схва-
тити ако се имају у виду ове чињенице: прво, да је план производње
у 1949 години повећан у односу на 1947 годину на 193%, што значи го-
дешње два пута (у 1948 години индекс повећања у односу на 1947 го-
дину износио је 169,5%); друго, да је економска блокада земаља Ине-
формбироа имала последице и на републичку индустрију у снабде-
вању сировина; треће, да у индустрији нису биле задовољне сво
потребе у радној снази. До краја године извршиће план текстилна
индустрија са 99,4%, индустрија коже и обуће са 105,5%, прехранбена
са 107,7%, електроиндустрија са 116,1%, дрвна са 105,9%, метална са
100% итд. Извршење плана дело је напора и залагања у свом раду
радника, привредних руководстава у индустрији и привредних ор-
ганизација.

План индустриске производње у Србији за 1950 год. по вред-
ности је достигао бројку чије је остварење било планирано тек на
крају Петогодишњег плана.

Локална покрајинска индустрија Аутономне Покрајине Војводине, која има посебан значај у локалној привреди, а и за нашу привреду у целини, извршила је такође свој годишњи план и по обиму производње и по асортиману.

Пред привредним руководством, партиским организацијама и радним колективима у индустрији стоји у наредној години крупан задатак борбе за побољшање квалитета производње и упорнија борба за планирани асортиман.

Као што је рекао друг Кидрич, због економске блокаде наше земље, која је смањила механизацију, и недостатка радне снаге, на сектору грађевинарства и шумарства дошло је до сужавања планова примљених на почетку године.

У шумарству такав сужен план извршен је у нашој Републици са 97,2% и то: индустријска прерада дрвета преко 107%, сеча у шуми преко 100%, шумска производња 90,35%; у томе: извоз дрвета из шуме до тврдих путева 84%. Индекс извоза дрвета по вредности у односу на 1948 годину повећан је у 1949 години на 174,6%.

У прошлој години направљено је 96 километара тврдих камионских путева до главних шумских ревира, што ће у наредним годинама олакшати експлоатацију шума.

До Народне револуције само се јадиковало над општим пропадањем наших шума, над великом штетом коју трпи од тога наша привреда, али није било никаквих озбиљних покушаја да се такво стање измени. Потребан нам је, истина, дужи период да у целини решимо то питање, јер површина голети у Народној Републици Србији износи 300.000 хектара и још толико шикара, које треба мелиорирати, али су већ у овој години извршене припреме за пошумљавање. Већ се удвостручила површина под шумским расадницима и у овој години пошумљено је преко 13.658 хектара што чини 111,8% предвиђеног плана. Отпочети су и замашни радови на пошумљавању Ибарске и Грделичке клисуре и других бујичних терена.

У грађевинарству план је извршен према непотпуним подацима са 90%.

О снабдевању становништва говорили су друг Кидрич и остали министри. Ја бих хтео да истакнем да је у прошлој години нарочита пажња посвећена осигурању артикала обезбеђеног снабдевања за градове и индустријске центре. Иако снабдевање често није било редовно, најважнији артикли обезбеђеног снабдевања реализовани су у односу на 1948 годину; брашно са 106,33%, месо са рибом 152,6%, масноће 142,7% и шећера 110,8%.

Робни промет у продаји на мало преко трговачке мреже остварен је у односу на 1948 годину са 106%.

У наредној години органи пољопривреде, трговине и набавки треба да обезбеде у социјалистичком сектору трговине потребне количине допунског републичког снабдевања у поврћу и другим артиклима и да боље обезбеде градове млеком.

У протеклој години у пољопривреди смо имали два основна задатка: борбу за извршење плана производње, што значи борбу за извршење сетве, жетве и других пољопривредних радова, упоредо са давањем радне снаге са села другим гранама привреде, и борбу за стварање и јачање социјалистичког задружног и државног сектора. Нема сумње да је одлазак радне снаге на друге послове отежавао извршење задатака у пољопривреди нарочито у житородним рејонима и постигнути успеси су резултат високе свести нашег радног селаштва. План пољопривредне производње извршен је у житарицама са 99,7%, у односу на 1948 годину са 108%, у индустријском биљу са 91%, у односу на 1948 годину са 123% итд.

Радни сељаци прихватају државне планове сетве у погледу површина које треба засејати појединим културама и тиме обезбеђују како прехранбена средства тако и сировине за индустрију.

Задружни покрет полако и сигурно захвата село у Србији. За 11 месеци ове године (од 1. јануара 1949 до 1. децембра 1949 год.) број задруга повећао се од 519 на 1.766. Око 130.000 домаћинстава налази се у сељачким радним задругама. Нема краја ни среза у коме нису створене задруге. Социјалистички сектор у Србији — државни и задружни — има већ 17,3% од укупне пољопривредне површине и 20% од укупне површине под ораницама. Процес колективизације највише је одмакао у Војводини, где је преко 35% сеоских домаћинстава ушло у задруге, што за нашу привреду има огроман значај е обзиром да је Војводина житородна област која даје највеће количине жита и где задруге, због високог техничког нивоа пољопривреде, могу доста брзо да повећавају производњу. Радне задруге се организационо учвршћују и уз пуну помоћ државе постају крупна социјалистичка газдинства. Број коња у задругама повећао се 5,4 пута, говеда 8,5 пута, свиња 2,5 пута и оваца 6,5 пута. Има и задруга које имају по 1.000, 2.000 па чак и 4.000 хектара.

У години највећег политичког и привредног притиска на нашу земљу од СССР-а и других земаља Информбироа решеност радних људи на селу да раде на нов, социјалистички начин претставља веру, радног народа у нашу Партију, у наше партиско и државно руководство, у друга Тита. Радне масе разумеле су чврсту решеност да у садашњој ситуацији бране тековине Народне револуције браном независности наше земље и изградњу социјализма.

Кад о овоме говоримо, било би погрешно изузети радне сељаци који нису још ушли у задруге али свој патриотизам и оданост изградњи социјализма манифестују у конкретном залагању на извршењу задатака Петогодишњег плана.

Кроз бригаде Народног фронта прошло је у прошлој години око 175.000 фронтоваца, у огромној већини са села.

Наше потребе у исхрани и пољопривредним сировинама за индустрију због повећања градског становништва и великог броја радне снаге на многобројним објектима Петолетке, такве су да смо у прошлој години морали повећати планове откупа жита и других пољопривредних производа у односу на претходну годину. У огромној већини радни сељаци су схватили значај извршења обавеза према држави, схватили да се ради не само о изградњи социјализма, о темпу изградње већ и о независности наше земље и тековинама Народне револуције. Тиме се може објаснити што смо у Народној Републици Србији извршили план откупа кукуруза рода 1949 године 100%, вуне 100,7% белих жита 100%, крупне и ситне стоке 102%, дебелих свиња (рачунајући и откупљену маст) 102%. Остали откупи су у току. Не постоје никакве мере које би допринеле извршењу ових задатака да није било високе свести наших радних сељака о потреби и значају извршења својих обавеза према држави. То је оно што нису схватили мудраци Информбироа, што нису схватили, како рече друг Кидрич, стваралачку снагу Народне револуције, што не схватају шта је у стању да створи радничка класа у савезу са радним сељаштвом, кад сагледа перспективу своје боље будућности и постане свесна својих снага, кад су вођени таквим руководством као што је наша Партија.

Извршење откупа није могло проћи без отпора шпекулантских капиталистичких елемената на селу, којима су били пречи њихови шпекулантски интереси од општедржавних интереса, интереса изградње социјализма. Отпор ових елемената довео је и до неправил-

них поступака органа власти према појединим радним савезима. Ја-
сно је да смо ми морали предузети оштре мере против свих оних који
су спекулисали са потребама наших радних људи и такве ћемо мере
предузимати и убудуће док се, с друге стране, морају ликвидирати
све потребне према радним савезима.

Буџет у Народној Републици Србији за 1950 годину повећан је
у односу на 1949 годину за 27%. Повећање отпада већим делом на тре-
ћи и четврти део, на просветну и социјално-здравствену делатност.
Значајне су инвестиције у овој години за универзитет и друге нау-
чне установе. Повећање броја студената на Београдском универзи-
тету од 9.000, колико их је било пре рата, на око 28.000 створило је
врло озбиљан проблем школског простора и станова за студенте, а
тиме су биле утрожене потребе Петогодишњег плана у кадровима.
Инвестиције и опрема од 870.000.000, колико је предвиђено у 1950 го-
дини у ове сврхе, решеће углавном кризу у простору на Београдском
универзитету. Остале инвестиције намењене за просвету биће утро-
шене на зграде средњих техничких школа, а делом и на основне
школе.

Да је питање борбе за изградњу социјализма данас постало пи-
тање патриотизма, питање љубави према својој новој држави, ство-
реној уз огромне жртве најбољих синова народа, показују избори за
обласне и месне народне одборе у Србији, спровођени у новембру
и децембру ове године. Ви сте чули из извештаја друга Ранковића
о резултатима. Ја бих навео да је непријатељска пропаганда била
нарочито усредсређена на Војводину и Космет. Ево резултата избора
за месне народне одборе у тим областима. На Косову и Метохији
изашло је на изборе 95,9%, за Народни фронт гласало 98,4%; у Вој-
водини је изашло на изборе 94,2%, за Народни фронт гласало 93,1%.

То јединство наших радних људи, њихова висока политичка
свест, гаранција су свих наших успеха, гаранција су извршења за-
датака предвиђених у буџету за 1950 годину. Зато је буџет реалан
одраз наших снага и ја ћу гласати за њега. (Аплауз).

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ ДРУГА ЛАЗАРА КОЛИШЕВСКОГ

Другови и другарице народни посланици,
Наша Партија поставила је себи у задатак да кроз изградњу Петогодишњег плана обезбеди све нужне претпоставке за ликвидацију вековне заосталости у прошлости национално поробљених мањих земаља, међу којима је Македонија била типична по свом колонијалном положају. Темпо којим наша Партија извршава тај задатак јединствен је у историји. Ми већ данас можемо вршити поређења у развоју између НР Македоније и неких информбирских земаља па и поређење између наших постигнућа и оних совјетских националних области и република које имају за собом 30 година изградње социјализма, а које су до Октобарске револуције имале положај сличан положају Македоније до ослобођења. Овај напредак који смо извршили у НР Македонији и осталим мањим републикама сличног историског развоја и економског положаја, недовољно је објашњавати само оном помоћи коју су нам упозивале и још нам указују наше напредније републике. Свакако, то је чворно питање, али за разумевање суштине ствари морамо поћи од основне карактеристике политике наше Партије по националном питању у периоду изградње социјализма, а то је да наша Партија није водила политику „усрећавања“ заосталих нација, већ је ишла путем буђења и развијања њихових стваралачких снага као основне залог за њихов социјалистички развој и свестрану преобразу. Наша Партија јачала је посебно код тих народа веру у њихово стваралачке могућности и социјалистичко реконструкције Југославије, дала им је место пуновредних фактора, без обзира на њихову дотадашњу заосталост. Помоћ напредних република заосталима била је још један доказ шта је наша Партија спремна да учини за њихов препород. Овакав став наше Партије био је њено доследно руководеће начело које можемо дефинисати: народи Југославије, како у рату тако и сада у борби за изградњу социјализма, равноправни су борци и градитељи, њихова заједничка борба и њихови заједнички напори на пољу изградње социјализма основна су гаранција њихових победа. И овога пута, као и у току борбе за свргавање буржоаске владавине, мали, и услед вековне поробљености заостали македонски народ био је за нашу Партију једнако вредан као и сваки други наш народ. Само таквој политици могао је уследити онај општи препород македонског народа, који се огледа у нашем општедржавном буџету, на коме бих се задржао посебно на делу који се одликује на НР Македонију.

Буџет који се предвиђа за НР Македонију за 1950 годину представља огроман пораст у поређењу са буџетом из 1949 године и бу-

четири ранијих година. Он износи суму од 6.482,400.000 динара, што претставља 170% у односу на 1949 годину и 343% у односу на 1947 годину. Ово повећање буџета НР Македоније резултат је, пре свега, великог пораста привредне моћи наше Републике који се огледа у порасту народног дохотка, и пребацивања савезне електропривреде и скоро свих предузећа лаке индустрије у административно-оперативно руковођење Републике; даље, повећање је омогућено и способношћу наше Републике да прими веће планске задатке, с обзиром на премашење плана у индустриској производњи и капиталној изградњи у 1949 години. Пораст народног дохотка резултира из успешног извршавања планских задатака из три протекле планске године. У 1949 години народни доходак износио је 11.497,707.000 динара што претставља 143% у односу на 1947 годину и 233% у односу на 1946 годину. За 1950 годину планирани народни доходак износиће 174% према 1947 години. Тиме ћемо ми већ у 1950 години остварити 38% народног дохотка предвиђеног Петогодишњим планом. Када је реч о народном дохотку, интересантно је истаћи следеће две карактеристике: прво, док је учешће индустрије и рударства у народном дохотку у 1946 години било незнатно и износило свега 6% укупног износа народног дохотка, то у 1948 години износи 28%, а у 1950 години планирано је за 29%. Овакво учешће индустрије и рударства у народном дохотку довело је до измене удела пољопривреде у народном дохотку, која је у 1946 години учествовала са 61%, а у 1949 години са 43%, док ће у 1950 години учествовати са 38%. Из овога односа учешћа индустрије и пољопривреде у народном дохотку види се темпо борбе за индустријализацију наше републике. Друго, у структури народног дохотка НР Македоније све је веће учешће социјалистичког сектора пољопривреде. Док је у 1947 години социјалистички сектор у пољопривреди учествовао са свега 1,5%, у 1948 г. са 6,4%, докле се у 1949 год. учешће социјалистичког сектора силно повећава и износи 50% народног дохотка у пољопривреди, од чега на државни сектор долази 9% а на задружни 41%. Овај проценат рачунат је према постојећим сељачким радним задругама, док ће даљи развој задругарства у 1950 години у нашој Републици донети несумњиво апсолутну превагу учешћа социјалистичког сектора и даље повећање народног дохотка од пољопривреде.

План индустријске производње испуњен је 108%, што претставља повећање 155% у односу на 1948 годину. Ваља поменути да досадашњи темпо развоја индустријске производње обезбеђује испуњење Петогодишњег плана. Повећање индустријске производње у 1950 год. у односу на 1949 год. износиће 128%.

Од ослобођења па до данас пуштено је у погон, поред проширења постојећих, још 20 нових индустријских предузећа. То је довело до великог повећања републичке индустријске производње, које у односу на 1939 год. износи 491,7%.

Упоредо са порастом индустрије и грађевинске делатности расте и број радника у Македонији. Од 12.920 радника у 1939 години у 1949 години имали смо 68.924, што претставља повећање 533% у односу на 1939 год., а у 1950 год. износиће 604%.

Као што се види то је огроман пораст индустријске и општепривредне делатности у Македонији. Поједине гране индустрије, које је раније уопште нису постојале у нашој Републици, развијају се брзим темпом. Ту на прво место долази метална индустрија која пре рата скоро није ни постојала, а данас већ заузима једно од првих места по вредности производње. У 1950 години биће пуштена у погон новозграђена фабрика за вунено предиво у Тетову и комбинат

свиле у Титовом Велесу. Предвиђа се и изградња једног комбината за памук и фабрике обуће.

У 1949 год. пуштене су две термоцентрале, а за који дан пустиће се још један агрегат термоцентрале у Мађарима и прве хидро-електроцентрале изграђене потпуно нашим снагама — Зрновка. Само у овој години инсталирано је и пуштено у погон у НР Македонији капацитета од 9000 киловата, док је за све време старе Југославије инсталирано око 7000 кв. У овој години је изграђено 240 км далековада, а за све време старе Југославије изграђено је свега 100 км. У идућој години биће завршене још две хидроцентрале са укупно 5.700 квч. План изградње великог хидро-комбината „Маврово“ у овој години испуњен је са 102%.

План грађевинарства остварен је (према десетогодишњим подацима) са 101%, што у поређењу са остварењем у 1948 години претставља 140%. У овој години потпуно су изграђена и дата у употребу само од републичке оперативе 653 објекта високоградње, од којих 302 објекта капиталне изградње и 351 објекат друштвеног стандарда.

И на пољу социјалистичке реконструкције пољопривреде постигнути су у току 1949 год. крупни успеси. Данас у НР Македонији има 840 сељачких радних задруга са око 55.000 домаћинстава, то јест, 45% укупног броја земљорадничких газдинстава у нашој Републици. Површина обрадиве земље у социјалистичком сектору износи изнад 50% укупне обрадиве површине у нашој Републици. Већ у овој години сељачке радне задруге узеле су знатно учешће у испорукама тржних вишкова. Проценат учешћа сељачких радних задруга (739) у државном откупном плану у 1949 год. био је следећи: у откупу житарица 34%, у откупу меса 30%, вуне 30,6%, поврћа 31% а у индустријским културама проценат учешћа много је већи, нарочито у памуку где износи 58%. Учешће сељачких радних задруга у испорукама тржних вишкова у 1950 години добиће још већи значај. Још сада на основу планова производње и финансиских планова види се да ће оне учествовати са далеко већим количинама својих производа и да ће социјалистички сектор у пољопривреди бити решавајући у испорукама тржних вишкова у идућој години.

Брига народне власти за развој сељачких радних задруга огледа се у свеколикој помоћи коју је указивала за њихово организационо и политичко учвршћење, за уздизање кадрова, у материјалној помоћи, обезбеђујући неопходне инвестиционе кредите итд. На задружним курсевима оспособљено је преко 7.000 задругара за претседнике, књиговође, магационере, бригадире и стручне пољопривредне кадрове. За 1950 годину предвиђамо буџетом 700 милиона динара за инвестиције у задругама, што ће им омогућити да заврше започете објекте и да подигну велики број нових привредних зграда.

Што се тиче инвестиција, буџетом се предвиђа да се оне повећају за НР Македонију у 1950 години у односу на 1949 годину за 166%. Међутим, укупна сума која ће се инвестирати у привреду Македоније, рачунајући ту и савезне инвестиције износи 5.397.000.000 динара.

Ради осветљавања темпа којим је ишао наш развој у инвестицијама, извршићу упоређење са инвестицијама у Бугарској, која је скоро седам пута већа од НР Македоније и има за собом око 70 година слободног државног постојања. У НР Бугарској у 1949 години инвестирано је 40 милијарди, према једним подацима, а према другим, 21,5 милијарди лева. То значи — на једног становника у првом случају инвестирано је свега 5714 лева, односно 1002 динара, а у другом случају 3114 лева односно 546 динара, док у НР Македонији

Od 1950 год. долази на једног становника 4.680 динара, што значајно четири и по пута, односно осам пута, више него у НР Бугарској.

Можда ће се наћи неко од информбироовских теоретичара који ће приговорити да је овако упоређење неправилно, јер, забора, Македонија је заостала земља и при томе седам пута мања од Бугарске, а по информбироовској логици мали се са великим не могу упоређивати. Међутим, без обзира на све информбироовске махинације, сваком паметном човеку из овог примера намеће се питање: а шта је са толико наглашаваном и толико хваљеном „помоћ“ Совјетског Савеза, кад је Бугарска дошла у такав положај да су њене инвестиције тако поразно мале? Уосталом, то неће бити само са Бугарском, јер она није једина која има ту „срећу“ да гради социјализам уз „помоћ“ Совјетског Савеза.

За 1950 годину предвиђа се велико повећање за народну просвету и културу. То повећање износи 148% у односу на 1949 годину. И то није случајно. Правилна политика нашег партиског и државног руководства у области културног уздицања нашег народа омогућила је да се постигну такви резултати који говоре о културној револуцији. На примеру Македоније најбоље се виде резултати те политике. Македонија, која до јуче није имала ни једне школе на националном језику, данас има 1529 разних школа, укључујући четири факултета, са укупно 187.446 ученика, што претставља 173% у односу на 1939 годину.

Данас НР Македонија има 2500 студената (према 500 1939) од којих 1228 студира на Скопском универзитету. Од укупног броја ученика, не узимајући у обзир студенте, на мањине отпада 21%, што свакако претставља крупан успех, када се узме у обзир положај у прошлости.

Број школа и ученика у нашој Републици из године у годину расте. Поред правилне политике наше Партије у смелом подизању нових кадрова и сталне помоћи културно-просветним радницима у извршавању њиховог одговорног позива, питање стварања материјалне базе за општи културни препород наших народа је задатак који је наша народна власт смело решавала. Без такве политике није се могло замислити да у земљи, у којој је до ослобођења било 78% неписмених, у којој није било националних школа, а национална књижевност тек се почела развијати, данас постоји, поред широкe мреже основних школа, гимназија, стручних школа и национални универзитет, једно републичко и 10 обласних и градских позоришта, опера итд. Али ми не мислимо стати на томе. Пред нама су огромни задаци на овом пољу, на пољу даљег искорењивања наслеђа прошлости, на још ширем преваспитавању радних маса града и села, на остваривању и даљем развијању наше националне културе.

Другови народни посланици, изнео сам неке резултате које је радни народ НР Македоније на челу са својом радничком класом, руковођен КПЈ и другом Титом, постигао у току 1949 год. и у кратком периоду од ослобођења до данас. Ми се с правом можемо поносити нашом радничком класом, радним сељаштвом и нашом радном интелигенцијом. У борби за изградњу социјализма, наша радничка класа предњачила је, и својим примером утицала на остале слојеве нашег радног народа. Она је беспримерним залагањем испунила овогodiшњи план индустриске производње месец дана пре рока са 108%. У тој великој бици она је морала и да осваја нове гране производње и нове производе за које се раније није ни знало код нас. Свим тим задацима она је успешно одговорила. Наши најбољи радници

увели су низ нових метода у производњи, што је допринело повећању саме производње. У примењивању нових метода рада, највеће успехе су постигли наши зидари. По новом начину зидања ради код нас 320 бригада које просечно 11 пута надмашују норму, постигавши просек од 24,5 мет. куб. за осам сати.

Борба за високу продуктивност рада проширила се и на друге врсте грађевинских радова тако да данас 35% наших грађевинских радника пребацује норму од 125% до 200%. У новом начину зидања највеће резултате постигао је зидар Никола Кирков који је за осам сати назидао 112 мет. куб. и тиме тукао све постојеће рекорде.

Борба за високу продуктивност рада у индустрији обухватила је све гране производње. У текстилној индустрији производност је повећана за 105,8%. Већи број радника премашује норму са 130% до 140%. У металној индустрији исто тако се силно повећала производност рада, нарочито у другој половини 1949 год., тако да је производност рада у браварским и ливачким одељењима увећана за 200% у односу на 1948 годину.

Број ударника у 1949 години попео се на 7.500, што, у односу на 1948 годину, претставља повећање за 175%.

Из овога се лако може закључити да ће радни народ Македоније моћи да одговори свим задацима који се буду постављали пред њега. Наш радни народ смело гледа тешкоћама у очи и не боји их се. Томе га је научила наша Партија и друг Тито. Он је данас свестан да у неразрушивој заједници са осталим југословенским народима, градећи своју срећну будућност, крчи нове путеве срећној, социјалистичкој будућности својих народа, јер борба наше Партије за праведне односе и демократију у социјализму нераздвојни је део наше борбе за изградњу социјализма.

Изјављујем да ћу гласати за предложени буџет.

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ ДРУГА БЛАЖА ЈОВАНОВИЋА

Друтови и другарице народни посланици,

У експозеима друтова министара Савезне владе дата је свестрана анализа и потпуно образложење Предлога општедржавног буџета за 1950 годину. Из самог предлога и из експозеа јасно се види да је за протекле три године планске изградње, привредна моћ наше државе огромно порасла и ојачала, управо, види се колико је огромно створено и изграђено, као и то, колико су радни људи наше социјалистичке државе способни да развију радни елан до досада невиђених размјера. То ће се несумњиво још више показати и у наредним планским годинама. То су озбиљни и велики подухвати и крупне побједи на путу социјалистичке изградње у нашој држави, до којих се дошло захваљујући правилној линији наше Партије под руководством друга Тита и морално-политичком јединству наших народа, које је данас чвршће и јаче него икада раније. У томе је и несаломљива снага наших народа и наше Партије. У томе је њена моћ да савлада све тешкоће, без обзира какве оне биле на путу социјалистичке побједи у нашој земљи.

О томе што се досад постигло и што ће се још постићи у нашој земљи, ја немам потребе да говорим овдје, јер је о томе већ доста речено са обиљем чињеница и података. Али, сигурно је да до сада постигнути успјеси у свим гранама државне и друштвене дјелатности у социјалистичкој Југославији, дају огроман морални потстрек свим радним људима код нас за још већа прегнућа, за још веће напоре и радни полет, што ће још више развити стваралачке способности код њих. Досадашњи успјеси уједно и одушевљавају све трудбенике у Југославији, а тако, исто и све прогресивне људе свијета, који мисле својом главом и којима људски прогрес лежи на срцу. Изградња социјализма и брзи темпо њеног развитка код нас боду очи само непријатељима нове Југославије како у капиталистичким тако и у информбироовским земљама, — нашим непријатељима у информбироовским земљама, на челу са СССР, због тога јер нијесмо и нећемо да сагнемо цију пред њима и да прихватимо њихове хегемонистичке и контрареволуционарне планове, него се боримо против тих њихових планова, и против њихових прљавих метода да одомаће неравноправне и несоцијалистичке односе међу социјалистичким земљама и комунистичким партијама.

У свом даљем излагању, ја ћу се задржати само на оном дијелу предлога буџета који се односи на Народну Републику Црну Гору.

Буџет наше Републике за 1949 годину износио је 1.859.200.000 динара, са сопственим приходима од 1.226.500.000 динара и дотацијом из савезног буџета у износу од 632.700.000 динара, то јест 35% од укупног износа. То значи, НР Црна Гора била је у стању да својим сопственим приходима у цијелости покрије буџет администрације и дио инвестиција, што претставља значајан корак у привредном подизању Црне Горе.

Предлогом општедржавног буџета за 1950 годину, за нашу Републику одређени су следећи износи: приходи 1.346.700.000 динара и расходи 2.462.800.000 динара. Вишак расхода над приходима у износу од динара 1.116.100.000 или 45,3% покрива се дотацијом из Савезног буџета. Овим предлогом буџета у поређењу са буџетом за 1949 годину приходи се повећавају за нашу Републику за 9,80%, а расходи за 32,46%. Из овога се види несразмјера између повећања прихода и расхода што говори о томе да је наша Република привредно много заостала, да још нема могућности да своје расходе потпуно покрије сопственим приходима, па јој је и даље потребна помоћ Савезне владе. Али ово не треба да буде мјерило за привредно уздицање наше Републике, јер наш привредни развјат у току ове три године Петогодишњег плана показује стални и све већи пораст и са извршењем постављених задатака у Петогодишњем плану она ће бити у стању не само да подмири сопствене расходе него и да буде активна, тј. да постигне више него што изискују њени сопствени расходи. То говори о томе да привредне могућности у Црној Гори нијесу раније биле искоришћене и да се нико у старој Југославији није ни залагао да те могућности искористи. Дакле, „вјековна пасивност“ Црне Горе није била у томе што није било неких привредних могућности да се економски развије, што није имала извора да се економски развије, него у томе што се на томе није радilo из више разлога и у бишвој Југославији, а и раније.

Природна богатства Црне Горе велика су (налазишта бијелог и црвеног боксита, угљени базени, олово, цинк, нафта итд.). Данас се води упорна битка да се она искористи и искористиће се, што ће силно убрзати њен привредни и културни препород. Ако бисмо извршили упоређење између садашњег и ранијег стања у Црној Гори, онда бисмо видјели да смо постигли огромно, да смо створили више за ових неколико година од ослобођења, него што је деценијама раније урађено. Наравно да смо то постигли уз братску несебичну помоћ Савезне владе. Линија наше Партије и друга Тита, изражена кроз Петогодишњи план, пружања помоћи неразвијеним републикама, како би оне што прије развиле своје привредне снаге, — данас се јасно огледа, нарочито на прилијеру Црне Горе.

У овој години, буџетски план прихода у нашој Републици по неким облицима неће бити у потпуности остварен, али ће се по другом премаштити, тако да ће укупан план прихода бити остварен са 101%, а предвиђени расходи у укупном износу биће извршени за 98%.

Даље, на основу провјерених 11-мјесечних извјештаја и оперативне евиденције из децембра мјесеца годишњи план производње у индустрији остварен је са 98,9%. У томе су извршиле и премашиле своје годишње планове извјесне гране индустрије као на пр.: експлоатација боксита, метална индустрија, дрвна и графичка индустрија. Многи радни колективи ових грана, као и неки други, извршили су своје годишње планове доком мјесца октобра, затим на-

децембра и почетком децембра као: фабрика намјештаја „Марко Радо-
вић“, централна машинска радионица „Радоје Дакић“, пилање „Први
мај“ и „Горњи Ибар“, фабрика рибе „Лука Матковић“, штампарија
„Обод“ итд. Код извјесних предузећа неизвршење плана више је
последица објективних разлога а не незалагања њихових радних
колектива, као на пр.: код фабрике за производњу сапуна „Никола
Бурковић“, солане Улцињ, пиваре „Трџбјеса“ итд. У упоређењу са
1948. годином, производња је порасла у 1949. години за 10%, док у
односу на 1947. годину, за 65%. Производња многих артикала који
су предвиђени у 1951. години већ је у овој години или премашена
или приближно остварена.

Годишњи план локалне производње извршен је са 138%. У
упоређењу са 1948. годином, локална производња је показала пове-
ћање за 79%, а у односу на 1947. годину она је повећана за више од
пет пута. Карактеристично је у локалној производњи то да она сва-
ким даном повећава обим и да умногоме подмирује потребе потро-
шача. Народни одбори су показали иницијативу у развијању локалне
производње, али ипак још не толико с обзиром на могућности бољег
коришћења локалних средстава за производњу и извора сировина.

У пољопривредној производњи план је ове године остварен са
87,7%. У упоређењу са 1947. годином производња је повећана за 27%,
а у односу на 1948. годину за 11%, док смо од производње предвиђене
за 1951. годину постигли 60%. Ово се објашњава тиме што је план у
1951. години рачунат с обзиром на повећање пољопривредне повр-
шине преко великих мелиорација, а ти се радови изводе у овој а
наставиће се и у слиједећим годинама. У односу на 1947. годину нај-
даље смо пошли у повећању сточарства, гдје смо постигли 154%,
док смо у 1949. години извршили тај план за 72,4% према ономе што
је предвиђено за 1951. годину.

У социјалистичкој реконструкцији нашег села постигнути су
добри резултати. На почетку ове године било је у НР Црној Гори
27 сељачких радних задруга, док их данас имамо 480 (било их је до
прије мјесец дана 512, али је између њих дошло до спајања) са
укупно 25.180 домаћинстава, или 116.718 чланова, што значи да у
Црној Гори број задружних домаћинстава износи око 45% укупног
сељачког становништва. Ти резултати показују да је наш сељак
правилно схватио линију наше Партије и почео смјело да ступа у
сељачке радне задруге, схватајући да једино кроз њих може успје-
шно да обезбиди бољи живот за себе и своју породицу. На тај на-
чин, социјалистички сектор у пољопривредној производњи у овој
години повећан је за скоро 16 пута према 1948. години. Данас у НР
Црној Гори има срезова у којима нема села без сељачке радне за-
друге, а приличан је број села у којима су сва домаћинства ушла у
сељачке радне задруге. Просјечно у свакој радној задрузи има по
69 домаћинстава, ма да их је негдје и испод 20 домаћинстава. На
омасовљењу ових посљедњих треба стално радити. Приликом фор-
мирања сељачких радних задруга ишло се прилично у ширину,
јер су ту и тамо формиране задруге економски пасивне, али упор-
ним залагањем могућно је и њих ојачати.

У шумској производњи, у току ове године, остварен је годишњи
план за 90% и тиме се, углавном, обезбједила сировинама сопствена
репродукција и произведени они артикли који су одређени за извоз.

Најважнији радови изводили су се у области грађевинарства,
на подизању нових и проширивању постојећих капацитета како у
капиталној изградњи, тако и у друштвеном стандарду.

У току три године Петогодишњег плана урађено је код нас,
између осталог, и ово: подигнута је, али још није пуштена у рад,

творница метала; подигнуте су, а дјелимично и проширене постојеће циглане у Пљевљима, комбинат у Мојковцу, фабрика намјештаја у Титограду и мање механичке радионице по срезовима; подигнуте су двије циглане, а трча је у завршној фази; проширен је капацитет скоро свих осталих индустријских предузећа: солане, фабрике сапуна, предузећа прехранбене индустрије итд.

Досада је завршено 43.307 квадратних метара пољопривредних објеката на државним пољопривредним добрима, док је у селачким радним задругама и земљорадничким задругама у току ове године завршено око 30.000 квадратних метара пољопривредних објеката, а у завршној фази налази се још око 14.000 квадратних метара пољопривредних објеката. Поред тога у пољопривреди је остао још извјестан број објеката који су почети а још нијесу довршени. Проширена су и створена нова пољопривредна добра и економије скоро у свим срезовима.

У шумарству је извршен и премашен Петогодишњи план мелиорације опустошених и запуштених шума и шикара (досада 21.000 ха, а било је планирано 10.000 ха), премјеравања, инвентаризација и уређење шума (до сада 454.000 ха, а било је планирано 150.000 ха), изграђено је 40 км нових шумских путева итд.

У области саобраћаја је изграђено 61,5 км. нових путева, извршене су велике оправке туцаничког коловоза (50 км.); подигнуто је армираних мостова у дужини од 640 м, масивних мостова 248 м, гвоздених мостова 90 м, дрвених мостова 489 м итд.

У станбено-комуналној дјелатности постигнути су слиједени резултати: у градовима је створено око 100.000 м² станбене површине, у радничким насељима око 12.000 м², а по селима (укључивши и обнову) око 300.000 м² или свега укупно 412.000 м², што значи да смо постигли 94% задатака предвиђених Петогодишњим планом. Поред тога подигнуто је јавних и административних зграда око 12.000 м².

Поред тога изграђено је око 60.000 м² објеката за културно-просвјетне потребе, од чега на нове школске зграде отпада 24.000 м², на културне установе 10.000 м². Створено је нових 3.200 ученичких мјеста, а укупно свих ученичких мјеста око 10.000.

У здравствено-социјалној дјелатности подигнуто је и адаптирано болничке мреже са укупним капацитетом од 840 кревета, а подигнуто је нових 2.880 м² амбуланти у разним мјестима Црне Горе; обновљена су и два дома стараца са 120 кревета, два дјечја дома са 264 кревета итд.

Поред тога, Савезна влада инвестирала је знатне суме на најважнијим и одлучујућим објектима Црне Горе, на исушењу Скадарског Језера, гдје су радови почели у току ове године. Исушењем Скадарског Језера Црна Гора ће промјенити свој привредни лик, она ће од економски заостале републике постати економски напредна и, уз друге предвиђене мелиорације, постаће економски јака Република.

Насупрот авантуристичкој политици Енвера Хоџе, његовој политици непријатељства према интересима албанског народа и његове будућности, који је по диктату из Москве одбио да заједно са Владом ФНРЈ и уз њену пуну помоћ, приступи извршењу једног од економски најважнијег питања за албански народ, ми смо приступили радовима на Скадарском Језеру и извршићемо их исто онако као што смо извршили и све задатке које смо досада имали.

Од нарочите је важности за Црну Гору то што је завршена пруга Никшић—Титоград, која је повезала главни град наше Републике са осталим нашим братским републикама. Од дана отварања ове пруге до краја ове године, тј. за годину и по дана, само на ре-

лапцији Никшић—Титоград превезено је око 18.000 вагона робе, што уствари замјењује за овај период око 300 тона носивости камионског парка, тј. око 100 камиона свакодневно. Поред овога, на рачун савезних инвестиција изводе се радови на слиједећим објектима: мелиорација Бјелопавлићке Равнице, Улцињског Поља, Игала, Влашкопоља и др., затим на отварању и експлоатацији рударског базена у Пљевљима, на хидроцентрали Мушовића Ријека, која ће за десетак дана бити пуштена у погон, Слап, Глава Зете, на термоелектранама у Пљевљима, које ће 28 овог мјесеца бити пуштене у погон, и Котору, на изградњи Титограда итд.

Завршавајући ове поменуте објекте НР Црна Гора ће у свом економском подизању снажно поћи напријед.

Основна тешкоћа у нашој грађевинској оперативи била је у томе што је недостајало сталне радне снаге, а нарочито стручне радне снаге, а затим, што је постојећа радна снага недовољно искоришћена, што се врло споро усвајају нове методе рада и недовољно се спроводи социјалистичко такмичење за повећање продуктивности рада. Друга слабост састоји се у томе што се наша грађевинска оператива није успјела концентрисати на најважније и одлучујуће објекте, него је отишла у ширину, започињући нове објекте иако раније почети нису били завршени.

Један од важних проблема наше привреде јесте проблем друмског саобраћаја. У овој години друмски саобраћај није у потпуности извршио свој план транспорта због слабог техничког стања возног парка и због доста слабих путева. Постоји извјестан несклад између потреба привреде у превозу и могућног капацитета возног парка. У овој години покушано је да се донекле тај несклад ублажи ангажовањем запрега на краћим растојањима, што ће се у наредним годинама још више користити, како бисмо што више задовољили инвестиционе и производне потребе привреде.

У овој години обим трговине знатно се повећао у упоређењу са прошлим годинама. Ако промет робе у 1947 години означимо са 100, онда у 1948 години промет је износио 140, а у 1949 години 153, што значи да је промет робе у 1949 години за 1,5 пута већи него у 1947 години. У 1949 години остварено је 74% плана промета у 1951 години. Треба истовремено нагласити да је и асортиман робе много бољи, да је задовољење укуса потрошача далеко боље него у прошлој, или 1947 години.

Исто тако и у угоститељству и туризму дошло је до јачег развоја. Ако 1947 годину означимо са 100, промет угоститељства и туризма у 1948 години попео се до 206, а у 1949 години до 340. За друштвену исхрану тај пораст показује следеће: у 1947 години 100, у 1948 години 230, а у 1949 години 339. Снабдијевање радних људи ове године знатно се побољшало, што је и један од основних задатака Петогодишњег плана. Истовремено је знатно повећана производња артикала широке потрошње из индустрије републичког значаја и из локалне производње. Тако је у локалној производњи у току ове године произведено робе за широку потрошњу: обуће 100.000 пари, или два пута више него 1948 године, производња прехранбених артикала, у упоређењу са 1948 годином, знатно је порасла. Систем откупа стално се упрошћавао (њиме се правилно остваривала линија наше Партије на селу — потискивање шпекулантских и кулачких елемената на селу). Ако 1947 годину означимо са 100, онда је откуп меса у 1948 години износио 177, а за 11 мјесеци, 1949 године 161, вуње 1948 године 115 а 1949 године 132, кромпира 1948 године 150 а 1949 године 300, пасуља 1948 године 468 а 1949 године 300.

Уколико наша привреда више јача, више напредује, утолико нам је потребно више нових радника и то нарочито стручних радника. У томе се досада осјећао велики недостатак, јер су основна радна снага у грађевинарству и шумарству у овој години била углавном фронтовици. Било је ангажовано просјечно на објектима савезног и републичког значаја мјесечно око 5.600 фронтоваца, а заједно са бројем оних фронтоваца који су били ангажовани на локалним објектима, тај број прелази преко 6.000 фронтоваца просјечно на мјесец. Народни фронт је и у томе у току ове године часно извршио свој задатак и силно помогао да се изврше постављени задаци.

За извршење плана у идућој години мораће се укључити стална радна снага са села, а нарочито из сиромашнијих сељачких радних задруга, што ће позитивно утицати на њихов даљи развитак.

Посматрајући пораст народног дохотка у протеклим годинама извршења Петогодишњег плана, добија се слика све јачег привредног развоја Црне Горе. Ако означимо народни доходак у 1947 са 100, онда ћемо видјети да је 1948 године повећан на 123, а 1949 године на 163.

Упоредо са развојем привредне моћи наше Републике и опште упослености, расте куповна моћ становништва, што се види да је она у току ове године повећана у упоређењу са 1947 годином за 58%.

Сопствени приходи наше Републике показују стални пораст. Ако 1947 годину означимо са 100, онда је сопствени приход 1948 године износио 162, а 1949 године 216 (узимајући у обзир остварење). У томе игра најважнију улогу порез на промет производа који се, у поређењу са 1947 годином, попео ове године за 298,5%. Структура наплате пореза на промет производа по секторима показује да државни сектор учествује са 94,79%, задружни са 3,46%, а приватни само са 1,75%. То значи да социјалистички сектор учествује са 98,25%, да је приватни сектор тако потиснут да је сведен само на ситне занатлије који опет раде углавном по наруџбини социјалистичког сектора.

Из овога што сам сумарно изнио, види се да се Народна Република Црна Гора привредно брзо уздиже и да се упорно ослобађа своје заосталости и досадашње економске запушености. То јасно уочавају сви радни људи Црне Горе, који активно учествују у извршењу задатака Петогодишњег плана, свјесни да раде за себе и да тиме остварују љепши живот себи и млађим нараштајима. Наши радни људи су свијесни тога да се живот, достојан човјека, може остварити само упорним радом у социјалистичком преображају наше земље, под руководством наше Партије на челу са другом Титом. Због тога је и љубав наших радних људи према својој Партији и другу Титу тако велика и њихова повезаност са њом тако присна и нераскидива. Нема тешкоћа које наши радни људи неће савладати под руководством своје Партије, јер су под тим истим руководством и досада савлађивали све препреке на путу побједе над разним непријатељима, како у току Ослободилачког рата, тако и у социјалистичкој изградњи, у досадашњој фази њеног развитака. Наше радне масе јасно виде свој пут којим их води наша Партија и увјерене су да је тај пут потпуно правилан и чистан. Због тога ће наши радни људи и читав наш народ и убудуће успјешно савлађивати све тешкоће и препреке на које буду наилазили на путу изградње социјализма у нашој земљи. Никакве клевете, измишљотине, разне пријетње и напади на нашу земљу, на наше партиско и државно руководство, што све долази по наредби руководства СКП(б), неће моћи да их поколеба, неће моћи да разједини наш народ и да га од-

воји од свога руководства, него напротив, јединство наших радних људи сваки даном је све јаче и монолитније. Сви ти беспринципијелни и контрареволуционарни напади на нашу земљу од стране руководства Свјетског Савеза и других информбироовских руководства још јаче мобилишу и активизирају наше радне људе да још упорније раде на извршењу постављених задатака и у борби за очување наших великих револуционарних тековина из Ослободилачког рата и Народне револуције, у борби за очување своје слободе и државне независности. Наш је народ у читавој својој историји навикао да се бори са тешкоћама, да их савладава и отклања са свога пута. Он није никада поклекнуо пред пријатњама великих и силних, никада није попустио у својој праведној борби, него се херојски борио и крвљу остваривао своју слободу. Историја нам је свједок да, ко је год покушавао да наметне ропски јарам нашем народу, свим нашим народима, да је изгубио битку. Црногорски народ у својој историји упамтио је многобројне мађехинске поступке руских влада у прошлости и Петар I, цетињски владика, могао је с правом да рече у једном писму упућеном руској Колегији иностраних послова 1814 године да су Црногорци навикли вјековима да живе слободно па неће да трпе ничије туторство, а које покушава да им наметне руска влада. Разумљиво је да црногорски народ и сви народи Југославије и данас, још упорније, хоће да сачувају своју независност и слободу, да изграђују социјализам у својој земљи, да стварају срећан живот и да се боре за равноправне односе међу социјалистичким земљама, који су данас услед хегемонистичке политике совјетске владе угрожени да се претворе у сасвим нешто друго него што морају бити на принципима велике и племените науке марксизма-лењинизма. Нема сумње да ће информбироовци у СКП(б) и другим партијама народно-демократских земаља изгубити битку пред дубоко принципијелним, марксистичко-лењинистичким ставом наше Партије, нашег партиског и државног руководства, јер је истина непобједива, она је упорна и она неодољиво продире кроз мрак лажи и одвратних измишљотина и наша Партија ће остати пред међународним радничким покретом свијетла као сунце, као што је и досада била, у овој часној и праведној борби против ревизионизма.

Другови и другарице народни посланици, у својој дискусији ја сам се мало задржао на пропустима, грешкама и слабостима у раду, али о томе ће се детаљно говорити приликом претреса републичког буџета. На крају изјављујем да се слажем са предлозима изнесеним у општедржавном буџету и изјављујем да ћу гласати за предложени општедржавни буџет. (Бурна аплауза)

ГОВОР ПРЕТСЈЕДНИКА ГЛАВНОГ ОДБОРА ЗА НАРОДНУ РЕПУБЛИКУ ХРВАТСКУ САВЕЗА СИНДИКАТА ЈУГОСЛАВИЈЕ ДРУГА ДРАТЕ ТИЗДИЋА

Другови и другарице народни посланици,

Из извјештаја претсједника Планске комисије друга Кидрича види се да је са успјехом завршена трећа и пресудна година нашег Петогодишњег плана. Радничка класа, као најнапреднији дио нашег народа, дала је свој велики удио за постизање тих успјеха. Она је кроз социјалистичко такмичење непрекидно повећавала продуктивност рада, знајући да ће тим путем најбрже изградити социјализам у нашој земљи и да тиме себи обезбјеђује љепши и срећнији живот.

Ја се нећу, другови, задржавати на томе колике је напоре уложила радничка класа у борби за успјешно остварење треће године Петогодишњег плана, на њеним напорима на фронту рада и изградње социјализма у нашој земљи, јер је о томе било довољно ријечи у експозеима и дискусији. Ја ћу се радије са неколико ријечи осврнути на оно што је радничка класа већ досада добила у новој Југославији, захваљујући свестраној бризи наше Партије и Владе, а нарочито друга Тита.

Да би добили бар приближан увид у положај радничке класе у нашој земљи и да би видјели којим се темпом диже њен животни стандард у нашим условима, ја ћу, илустрације ради, изнијети само неколико чињеница.

Просјечне номиналне плате у односу на 1946 годину порасле су до 1949 године за 68%. Исто тако у непрекидном су порасту и реалне плате радника. У циљу даљег подизања радничко-службеничких плата, као што видимо из предлога буџета за 1950 г., предвиђа се укидање доприноса за социјално осигурање, који плаћају радници и службеници. То ће довести до стварног повећања плана за 24% или повећање фонда плата годишње за укупно 2,300,000,000 динара.

Осигурано снабдијевање радника и службеника такође се непрекидно побољшава. Калоријна вриједност осигураног снабдијевања радника и службеника креће се данас од 1,410 до 4,380, а просјек за све раднике и службенике је 2,700 калорија. У циљу што боље исхране радника и службеника отворено је преко 2,500 радничко-службеничких ресторана и мензи у којима се храни преко 700,000 радника и службеника са члановима својих породица. Цијена хране у мензама и ресторанима креће се од 700 до 1,200 динара мјесечно или око 25% плате. Поред обезбјеђеног све се више развија систем допунског снабдијевања, те је у том правцу формирано преко 1,700 економија при предузећима и установама са око 100,000 хектара обрадивог земљишта. Снабдијевање текстилним пријавницама и обу-

ном радника и службеника у овој години у односу на 1948 годину .
повишено је према категоријама за 25 до 40% по потрошачу.

Темпо наше индустријализације и брзи пораст броја радника у индустрији поставља пред нашу народну власт и Партију тешке и сложене проблеме снабдијевања. Захваљујући порасту производње и правилној политици Партије и Владе, ми те проблеме успјешније рјешавамо него ли неке друге земље које имају за то повољније услове. Говорећи о побољшању снабдијевања, не мислим рећи да смо се потпуно ослободили оскудице у неким производима, али кад се има у виду пораст потрошача и њихове куповне моћи, кад се има у виду шта смо све наслиједили од старе Југославије, у каквим се условима живјело у нашој земљи, кад се има у виду под каквим условима наша држава и Партија изграђују социјализам и какав циљовски програм индустријализације спроводе у дјело, онда су разумљиво и неизбјежне извјесне тешкоће. И поред свега тога, неоспорно је да је у том погледу учињен крупан корак напријед.

Брига Партије и Владе огледа се и у станбеној политици, а пре свега у снижењу станарина. Док је прије рата радник и службеник од своје плате давао преко 30% за стан, данас за стан даје око 10% своје зараде.

Једна од крупних тековина коју је радничка класа добила у новој Југославији је плаћени годишњи одмор од 14 до 30 дана. Обезбјеђењем годишњег одмора и повластица при његовом коришћењу, држава даје радницима и службеницима преко 3 милијарде динара. Из године у годину све више расте мрежа радничких одмаралишта којих већ данас има 93 са 9.500 мјеста. То је омогућило да у њима користи свој одмор само у овој години 120.000 радника и службеника. Поред тога у државним хотелима провело је свој годишњи одмор у морским и климатским предјелима око 1.200.000 радника и чланова њихових породица. Надаље, држава даје радницима преко 1.200.000.000 динара за дане када због државних празника не раде.

Предлог буџета најбоље показује бригу Партије и Владе и на пољу социјалног осигурања, што се види из ставке предвиђених расхода за социјално осигурање, који износе 12.404.858.000 динара. Године 1948 у циљу посебне бриге за жене раднице обезбјеђено је низ права као што су: право на плаћено породично одсуство од 90 дана, право на задржавање раније плате код прелаза на лакши посао због трудноће, право на плаћени претход рад до 2 часа због дојена дјетета, право на скраћено вријеме од 4 часа, право на плаћено одсуство због болести дјетета итд., што све свједочи о истинској социјалистичкој заштити жене. Такођер је потребно подвући и бригу наше Партије, а нарочито друга Тита, за дјecu и породице. Мрежа дјечјих јасала и вртића стално расте тако да већ данас имамо преко 125 јасала и преко 297 вртића у којима је обезбјеђена правилна заштита и одгој дјете радника. Ова велика брига огледа се и у материјалној помоћи радничким породицама за дјecu, у облику помоћи за опрему новорођеног дјетета, у износу од 2.000 динара, у помоћи за бољу исхрану мајке и дјетета, у износу од 20 динара дневно кроз 3-6 месеци, у једнократној новчаној помоћи породицама са више дјете, у износу од 3.000 до 10.000 динара, као и у сталном новчаном додатку за дјecu, у износу од 175 до 500 динара мјесечно за свако дијете. Колика је економска вриједност самог додатка за дјecu, најбоље показује то да он претставља стварно повећање просјечне радничке плате за 5 до преко 140%.

Положај наше радничке класе огледа се и у њеном културном уздицању, на што држава такође полаже велику пажњу, како у

изградњи потребних објеката (домова, школа итд.) тако и у обилној новчаној помоћи нашим синдикатима за културни и физкултурни развој радника и службеника, која је у 1948 и 1949 година износила 900 милиона динара. Захваљујући тој брзој, синдикалној нашој располагању са 1.600 културно-умјетничких друштава и група, 6.300 библиотека, 2.750 првених кутића, 634 кино-апаратура, 300 спортских друштава, 100 физкултурних домова итд.

Далеко би нас одвело кад би овдје ређали све оно што је наша Партија и Влада под руководством друга Тита учинила за побољшање положаја радничке класе. Мислим да само ово неколико чињеница које сам изнио јасно и најбоље говори о томе. Можемо са сигурношћу рећи да је радничка класа социјалистичке, Титове Југославије у ових неколико година мирнодопске изградње у пиљу побољшања услова живота добила више него у било којој земљи. Ово је тим више потребно нагласити кад се зна да је наша земља сразмјерно највише пострадала у рату, да смо баш због тога морали дати максимум напора за капиталну изградњу и да смо ово што имамо, као и све остале наше извојеване побједе, постигли нашим властитим снагама, не само без ичије помоћи већ и насупрот свим прљавим маневрима и саботажама, како империјалиста са Запада, тако и информбироваца са Истока.

Радничка класа свијесна је свих чињеница, свијесна је брзој и настојања нашег партиског и државног руководства, а нарочито настојања друга Тита да у свим правцима, што више и што брже, побољша њен положај. Зато се радничка класа несебично и самопријеторно бори за остварење и премашење нашег Петогодишњег плана, за што бржу и успјешнију изградњу социјализма, упркос и насупрот антимакарсистичкој, антисоцијалистичкој, антиморалној и контрареволуционарној кампањи руководства СКП(б) и њених сателита који им слепо каде и клањају се њиховој ревизионистичкој издајничкој работи.

Радничка класа наше земље добро зна да је она могла постићи овакав материјални положај у непуних пет година од ослобођења захваљујући брзом јачању наше економије. Радничка класа такођер зна да ће се са даљим развојем народне привреде непрестано дизати њен стандард живота. Зато ће она појачаним радним еланом још више повећати продуктивност рада кроз социјалистичко такмичење, да ма колико се то не свиђало Информбироу и осталим нашим непријатељима који у својој хистеричној и прљавој кампањи нису поштедили како нашу Партију и народ, тако ни нашу радничку класу, наше синдикате и синдикално руководство које лажно, и бестидно оптужују, као што уосталом и све остало о нама неистинито говоре, да су фашистички, да се не разликују од синдиката у Франковој Шпанији и монархофашистичкој Грчкој, а за синдикално руководство још и то да је било за време рата у служби окупатора и да га је Тито тек недавно пустио из затвора и поставио на чело нашег синдикалног покрета.

Ступање на снагу овог буџета који је пред нама, поздравите широке радне масе најсестраније, као што су одушевљено поздравиле и све остале наше законе, јер су свијесне да је све то плод њихове борбе и њиховог труда, јер знају да се тиме радничкој класи и свим трудбеницима наше социјалистичке домовине, под руководством наше Комунистичке партије и друга Тита, осигурава љепши и срећнији живот. Због тога ћу са одушевљењем гласати за предложени буџет, а вјерујем, другови и другарице народни посланици, да ћете то и ви сви учинити. (Аплауз).

ГОВОР ПОТПРЕТСЕДНИКА ПРЕЗИДИЈУМА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ДРУГА ЈАКОВА ТРГУРИЋА

Другови и другарице народни посланици,
Желио бих да у овој генералној дебати укратко изнесем неке чињенице и појаве које стоје, могло би се рећи, у вези са доношењем нашег Општедржавног буџета.

Овај Општедржавни буџет наше Федеративне Народне Републике Југославије за годину 1950. донаша овај високи дом у времену када су се на нашу државу, на нашу легалну владу, на наше државно руководство и наше народе оборили и данас још обарају различити неисправни, неоправдани испади, различите клевете од стране информбироовских земаља на челу са Совјетским Савезом.

Почам од ослобођења наше земље па до данас, дакле кроз пуне четири године, овај високи дом као суверено тијело наше државе, донио је различите напредне демократске законе на свим пољима државног друштвеног живота. Сви наши закони, са свим до данас донесеним буџетима, дају праву и истинску слику нашег рада. Гада наше законите народно-демократске владе, нашег државног и политичког руководства на материјалном и духовном развоју, на подизању наше државе и наших народа. Доказало се, а и данас се доказује, да је наша земља, на челу са својом, по народу бираном и изабраном владом, учинила и постигла у току четири године дана такве успехе, што ниједна од поробљених европских земаља није могла учинити а нити постићи.

Братство и јединство наших народа, обнова и уздизање земље и наших народа у свим правцима нашег живота, Петогодишњи план, тај основ нашег социјалистичког уређења, — зар нису видљиви аргументи рада наше Владе, нашег државног и политичког руководства, Централног комитета Комунистичке партије Југославије на челу са маршалом Титом? Није то илузија. То је стварност утемељена и доказана дјелима која морају признати и наши највећи непријатељи.

Догађа се а и догодило се противно томе. Досадашњи наши савезници и назови-пријатељи, то јест информбироовске земље на челу са Совјетским Савезом, неће, да признају дјела и успехе нашег државног руководства, него их, насупрот, не само да омаловажавају и поричу, него наше државно руководство клевету и подмећу неистине и лажи као да наше државно руководство са нашим народима не стварају социјалистички поредак у својој земљи, не уређују држа-

ву на демократским принципима, него да наше руководство води наше народе у империјалистички табор.

Кад би то нашој земљи и нашем државном руководству подметнуо неко други, на примјер западне империјалистичке силе, не би се чудили, али се чудимо и обузима нас оправдано негодовање изражено у оправданим и истинским тврдњама и говорима нашег државног руководства, изражено на одржаним састанцима, митинзима и изјавама наших народа против лажи и клевета које изнашају информбироовске земље, на челу са Совјетским Савезом, путем њихових радиостаница, штампе итд., с којима смо ми заједнички војевали против окупатора и његових слугу и дали велике жртве за слободу, независност и суверенитет, не само наше државе, него свих демократских земаља и цијелог прогресивног човјечанства. Нису им довољни ови клеветнички напади у овој и у оваквој форми и садржини, него се к томе служе путем радија, своје штампе и на највећем међународном форуму Генералне скупштине Уједињених народа, непарламентарним и неукусним изразима, што не одговара културно-прогресивном свијету, називајући наше државно руководство „Титовом кликом“, мислећи на тај начин да ће уздрмати повјерење наших народа и ослабити и омести изградњу социјалистичког поретка у нашој земљи. Нека знаду сви, ма гдје се они налазили, а нарочито информбироовске земље на челу са Совјетским Савезом, да њихово непријатељско расположење које је настало против нашег државног руководства и маршала Тита, због тога што се не одриче, него, насупрот, брани независност и суверенитет наше заједнице тражећи да наша заједница Федеративна Народна Република Југославија буде потпуно равноправна са свима демократским земљама, а нарочито земљама Совјетског Савеза, неће ускелебати народе наше заједнице на челу са маршалом Јосипом Брозом Титом у њиховом позитивном и патриотском раду и да наши народи неће туторства и постављање Рокосовског у нашој држави, него, насупрот, да данас петнаест милиона наших народа још чвршће, непоколебљивије и монолитније стоји уз своје државно, политичко и партијско руководство, Централни комитет Комунистичке партије Југославије, уз своју вољу и учитеља, маршала Јосипа Броза Тита, па ако устреба, приправни су дати и своје животе за Федеративну Народну Републику Југославију и маршала Тита.

Наш буџет је огледало наше привредне снаге. У њему су истински наведени и разврстани приходи и расходи наше заједнице. У њему се изражава реалним бројкама и свотама подмирење свих животних друштвених потреба земље и наших народа. Поред цијелог нашег досадашњег законодавства овим буџетом доказујемо свакоме и свагдје да смо држава чисто демократско-социјалистичког типа, да смо кадри и вољни са нашим властитим снагама и средствима обновити и уздржати нашу земљу, да не отступимо ни за длаку да бранимо нашу слободу, независност и суверенитет наше заједнице на челу са маршалом Титом. То је наша домовинска љубав. То је наш основни завјет, па нека знаде свако да наши народи на челу са нашим државним руководством, од тога не отступају нити ће отступити.

Гласам у начелу за буџет. (Бурно одобравање)

ГОВОР МИНИСТРА ФИНАНСИЈА ВЛАДЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ХРВАТСКЕ ДРУГА ИВИЦЕ ГРЕТИЋА

Другови народни посланици,

Упоредимо ли Опћедржавни буџет за 1949 са приједлогом буџета за 1950 годину, те учешће савезног буџета и буџета народних република у њима, заиста се јасно види правилна политика наше Партије у питању федеративно-демократског уређења наше земље, која се састоји у томе да се стално проширују компетенције и даље развија и јача материјална база наших народних република, у циљу све веће демократизације народне власти, и давања могућности најширег развитака и иницијативе народним републикама, народним одборима, а тиме, на крају крајева, и свим трудбеницима наше земље. Данас, када се теорија и пракса руководиоца СССР о односима између појединих народа своди на теорије „примата“ и „водеће нације“, што нас и сувише потсјећа на теорије о „вишој раси“, када се та погубна теорија у пракси своди на спутавање стваралачких снага и слободног развитака других народа, у циљу непосредне експлоатације, дотле се пуна равноправност и слободни развитака сваког народа Југославије, сваки дан све више учвршћује у нашој народној држави. Сваки наш народ, свака наша народна република изграђује се и развија све своје снаге, а план и буџет дају им за то пуну материјалну основу. Баш зато је наше јединство несаломљиво, јер почива на међусобном поштовању, узајамном помагању и стварној равноправности свих наших народа. Стога су наши народи, сагледавши сву опасност за наш слободни и широки развитака којег је руководство СССР хтјело подредити својим уским националистичко-великодржавничким интересима, још више захвални Централном комитету и другу Титу, који су показали пут нашим народима, не само 1941, него и 1948 године, кад су од нас отклонили другу велику опасност за нашу слободу и независност.

Напред споменути чињеницу, то јест да наше партиско и државно руководство проводи у теорији и пракси досљедно линију сталног даљег јачања и развитака националних република, поткрепљује се у односу на Народну Републику Хрватску слиједећим бројкама. Учешће савезног буџета у опћедржавном буџету било је 1949 године 71,9%, а 1950 године 62,9%. Као што је учешће народних република уопће порасло, тако је и учешће Народне Републике Хрватске у опћедржавном буџету било 1949 године 6,6%, а 1950 године 8,6%. То поређење јасно говори о све већем преношењу функција и компетенција које су биле савезне, на републике и о стварном развитуку и даљем проширењу економске базе наше Републике.

Буџет Народне Републике Хрватске за 1949. годину у износу од 10.728.400.000 био је у складу са нашим потребама и материјалним могућностима. Поред тога, из савезног буџета финансиране су инвестиције наше дрвне индустрије у износу од динара 1.045.000.000, те смо и ове године добили помоћ за обнову ратом опустошених крајева у износу од Дин. 626.000.000. Тиме су изграђене 6.063 куће, а у раду су још 1.652 куће чиме је обнова приведена крају.

Остварење прихода за 1949. годину, на бази извршења за 11 мјесеци и оцјене извршења за дванаести мјесец, даје слиједећу слику: остварење прихода као цјелине предвиђамо са око 114%, од чега прихода из привреде са 111%, прихода од становништва са 95%, а осталих прихода са 149%.

Такво извршење прихода из привреде несумњиво говори о високој свијести и пожртвованости наше радничке класе, о њезиној успјешној борби за испуњење планова производње, и њеног унапређења, те снижењу пуне цијене коштања. То истовремено показује пуну реалност нашега плана, насупрот свих клеветничких покушаја да се он покаже нереалним.

Према непотпуним подацима, извршење планова производње, по финансијским показатељима, за основне гране је слиједеће: Министарство индустрије ће остварити своје планове са око 108%. Оно је свој овогодишњи план извршило 14 децембра или 17 дана прије рока; Министарство грађевина са око 109%; дрвна индустрија са 98%, а трговина на мало са 102%.

Остварење прихода од становништва са око 95% и потпуна ликвидација дужног пореза потврђују правилност планирања и реалност пореског оптерећења.

План прихода за 1950. годину реално је постављен и могућно га је остварити уз залагање и одлучну ријешеност наших трудбеника града и села, а која је јасно испољена у извршавању задатака у току минулих година поготово у 1948—1949. години, када су дошле и непредвиђене тешкоће, наметнуте од стране руководиоца СССР-а и Информбироа.

Према приједлогу буџета који стоји пред нама, буџет Народне Републике Хрватске за 1950. годину предлажен је у износу од 14.880.000.000 динара, то јест за 38% већи од прошлогодишњег. Та средства потпуно осигуравају даљу изградњу и проширење колико на пољу инвестиционе изградње која се повећава не рачунајући губитке и аутофинансирање за 3.198.000.000 динара, тј. за 110%, толико на пољу просвјете и народне културе те социјално-здравствене заштите.

На пољу народне културе повећање износи 767 милиона, или 42,9%, у односу на 1949. годину. То нам омогућава, наводећи само најосновнија повећања, слиједеће повећање од 76.000.000 за основне школе седмољетке и гимназије, значи 136 нових школа и проширење већ постојећих, што ће омогућити школовање 46.000 нових ђака. За стручне и високе школе повећавају се расходи за 138.000.000 чиме добивамо 60 нових школа и проширење већ постојећих, а број ђака повећавамо за 25.780. Надаље, оснивамо 10 нових научних установа и института. Повећање средстава за културно-умјетничке установе износи 44.000.000, за народно просвједивање 66.000.000, за стипендије 62.000.000, за течајење и курсеве 56.000.000 итд.

Поред повећања средстава за пензије, инвалиднине, заштиту мајке и дјете итд, што је централно осигурано у савезном буџету, на пољу социјално-здравствене заштите повећана су средства за 237 милиона, у односу на 1949. годину. То нам осигурава повећање болничких кревета за 782 и даље побољшање прехране, оснивање 27

нових здравствених установа, отварање 16 социјалних дома за 1.800 штићеника, те износ од 40,000.000 за школске кухиње.

Административни дио буџета, као што је већ изнесено у току буџетске дебате, не повшава се, премда се у нашој Републици предвиђа за проширење котарских одбора у вези нових функција на сектору задругарства, повећање за око 70,000.000 динара, а за боље сређивање администрације мјесних народних одбора око 150,000.000 динара. То укупно чини 220,000.000 динара за који износ смањујемо администрацију републичких ресора. Те уштеде углавном смо постигли провођењем систематизације радних мјеста у свим ресорима, те стриктним провођењем принципа штедње.

Вјерујем да ће оцјена резултата и будућих задатака а тиме и перспективе развитака наше земље што је тако јасно оцртано у говорима чланова Савезне владе, бити потстрек за нови полет наших трудбеника града и села у извршавању задатака, које овим буџетом преузимамо за 1950 годину у циљу даљег јачања одбранбене моћи и независности наше земље те за културни, здравствено-социјални и остали развитак наше социјалистичко домовине.

Изјављујем да ћу са одушевљењем гласати за предложени буџет, (Вурно одобравање).

**ГОВОР ПРЕДСЕДНИКА ИЗВРШНОГ ОДБОРА
НАРОДНОГ ОДБОРА БЕОГРАДА ДРУГА
НИНКА ПЕТРОВИЋА**

Свестраним развијањем наше социјалистичке привреде отварају се, из године у годину, све већи и разноврснији финансијски избори. Из тога произилази да приходи привреде сваке године заузимају све значајнији удео у структури буџета, а да се удео директивних пореза и такса непрекидно смањује. Сви наши послератни буџети доследно одражавају овакав социјалистички развој привреде у нашој земљи. Бројке о томе речито говоре.

У буџету за 1947 годину, од 85 милијарди прихода, привреда покрива 29 милијарди, што чини 34%. У 1948 години од 124 милијарде прихода остварено је из привреде преко 51% у буџету за 1949 годину од 161 милијарде привреда је дала преко 107 милијарди, што чини 66%. У предложеном буџету за 1950 годину од 173 милијарде, приходи из привреде покривају преко 129 милијарди, што чини 74 5/6%.

Злонамерни критичари, у којима ми не оскудевамо, нарочито из земаља Коминформа — са СССР на челу, свакако ће на ово рећи да су ово била само наша нереална предвиђања при састављању досадашњих буџета, а да њихова остварења друкчије изгледају. Заиста, ми се можемо са њима сложити да остварења нешто друкчије изгледају, али, не онако како би они желели. Извршење наших буџета за протекле године, показује да је: буџет за 1947 годину извршен са 7,8 милијарди вишка прихода над расходима. Из завршног рачуна за 1948 годину, који нам је поднет на разматрање, видимо да је буџет за 1948 годину извршен са 16 милијарди вишка прихода над расходима. Што се тиче извршења буџета за 1949 годину, ми смо прејуче од другог заступника министра финансија чули да је он извршен са 14 милијарди вишка прихода над расходима.

Из наведених бројки видимо стално, из године у годину, повећање буџетских оквира, тако да је предложени буџет за 1950 годину два пута већи од онога из 1947 године. Ова појава у условима капиталистичког друштва значила би свз веће фискално оптерећење грађана, из чега произилази и све теже његово извршење, што води буџетским дефицитима и другим непријатним последицама. У нашим социјалистичким условима, буџетска повећања одражавају свој пораст производних снага а имају за последицу повећану социјалистичку репродукцију. Бројке које сам навео то неопобитно потврђују. Упркос повећању буџета, проценат њиховог покривања приходима из привреде повећава се из године у годину, тако да у

1950 години они достижу 3/4 укупних буџетских прихода. Ако је у 1947 години буџет од 85 милијарди покривен са приходима из привреде са 34%, буџет за 1950 годину од 173 милијарде покрива се са 74,5%.

Из анализе буџета за протекле године видимо да се директни порези од становништва не само не повећавају упоредо са повећањем буџета, него, напротив, да се удео пореза од становништва непрекидно смањује. Тако, ми видимо да је у 1948 години порез од становништва износио 18,5%, у 1949 години смањен на 15,2%, док је у Предлогу општедржавног буџета за 1950 годину пао на 11,5%.

У сагласности са снажним развојем наше социјалистичке привреде, повећавају се из године у годину буџетски кредити на подизању животног и културног стандарда радбеника. Буџетски кредити, на пример, за просвету, од 6.818,268.000 динара у 1948 години, достижу у 1950 години суму од 13.764.000.000 динара — што претставља повећање од два пута. За социјално-здравствену заштиту је у овом предлогу предвиђено 1.744,971.000 динара више него у прошлој години.

Треба, међутим, истаћи да, упркос повећања буџета за 1950 годину за 7% према прошлој години, ипак се буџетски кредити на државну управу смањују за преко 331.000.000 динара.

Стабилна уравнотеженост прихода и расхода кроз све протекле године одражава пуну сагласност наших финансиских планова са развитком и успоном наше социјалистичке привреде. Буџетска повећања прихода код нас, као што је напред речено, изражавају повећане финансиске изворе на страни прихода, док на страни расхода повећања претстављају повећање инвестиција за социјалистичку репродукцију. У Предлогу општедржавног буџета за 1950 годину преко 50% намењено је инвестицијама.

Све ове цифре, а нарочито оне које говоре о сталном порасту прихода из привреде, говоре о све изразитијем социјалистичком карактеру наше привреде. Ове бројке потпуно демантују све измишљотине и лажи информбироовске пропаганде о наводном порасту кулачких и других капиталистичких елемената у нашој земљи.

У општим условима успона социјалистичке привреде у нашој земљи, изграђује се и главни град наше домовине Београд и његова привреда.

Изградња Београда и подизање његове привреде врши се у условима врло брзога темпа пораста његових становника, што поставља непрекидно и све веће захтеве у станбеном, исхранбеном, комуналном, и даље у производном и сваком другом погледу. Темпо његове изградње треба не само да задовољи одређене потребе града, него и да достигне темпо пораста његових потреба. Због тога се побољшање животних услова у граду није могло одразити у сразмери стварно постигнутих резултата. Београд је, међутим, и у овој години, и нарочито баш у 1949 години, учинио крупан корак у своме развоју и изградњи.

Савезна и републичка влада и посебно друг Тито посветили су посебну пажњу, пружили и свакодневно пружају помоћ изградњи Београда.

Одобрени инвестициони кредити Народном одбору града Београда изнели су у 1949 години 3.810.000.000 динара. Поред ових инвестиција Савезна влада и Влада НР Србије инвестирале су ове године приближно исту суму за изградњу својих објеката у Београду. Тако је укупно ове године одобрено на инвестиције Београда 8.000.000.000 динара.

У овој години је почела изградња око 7.000 станова — ма да је било више предвиђено. Само на Новом Београду од тога се изграђује више десетина станбених блокова, затим студентски град за 4.000 студената. Низ крупних објеката ове године се изграђује у Београду као: Претседништво владе, репрезентативни хотел, десетине палата у најужем центру око Теразија. Многи од крупних објеката су ове године довршени као: старион ЦДЈА, велики резервоар у Крајинској улици, продужетак колектора, двоје јасле, једну гимназију, улице: Кнез Михаилову, Војводе Степе, Динка Рањине итд.

Сопственом производњом бетонских монтажних елемената, новим методама рада и такмичењем радбеника ми смо постигли значајне резултате. Ове године пуштenu фабрику монтажних елемената даље проширујемо, тако да ћемо тиме још више убрзати и појевтинити ову врсту грађевинских радова. Насеље монтажних зграда од 150 спратних кућа на Карабурми и насеља монтажних зграда у другим деловима града, не само што ће брзо решавати смештај неколико стотина породица, него на њима проверавамо досадашња искуства у погледу убрзавања производње и побољшања квалитета монтажних елемената у грађевинарству.

У Панчевачком Риту смо ове године произвели и дали пијацима Београда преко 1.800 вагона разног поврћа, што према 995 вагона у 1948 години претставља повећање од 180%. Високоградњом око 600 објеката у Панчевачком Риту, од којих се око половине налази у завршној фази, Панчевачки Рит ће тек моћи дати пун капацитет производње и са својих око 17.000 хектара обрадиве површине — постати снабдевачки центар Београда у пуном смислу. Већ у овој години се број свиња у Панчевачком Риту од непуних 6.000 комада у прошлој години повећао на преко 17.000 у овој години, број свиња се повећао за 470%, крава за 180% итд. Овогодишње инвестиције у Панчевачком Риту износе око 800 милиона динара.

У градском саобраћају број возила смо ове године повећали за 80 нових, а у току смо даљих набавки. Уличне калдрме смо ове године досада изградили преко 293.000 м² према 248.000 м² у прошлој години. Друштвеном исхраном смо ове године обухватили преко 91.000 абонената према 62.000 у прошлој години. Број продајница трговачке мреже смо повећали за 140, тако да она сада има 2.649 продавница. Отворили смо ове године 44 дечја ресторана и посебно предузеће за њихово снабдевање.

У локалној производњи по плану II постигли смо значајне успехе. Њен обим се од 1947 године непрекидно повећавао. Акс 1947 годину означимо са 100, она се у 1948 години попела на 127, а у 1949 години на 153,5%. По асортиману смо 1947 године израђивали 190 артикла, 1948 године 338 а у 1949 години 459. У току ове године почели смо израђивати кројачку вату из текстилних отпадака наших фабрика, израђујемо десетине нових врста разних четака за домаћинства, ове године смо почели производњу и оквира за наочаре, лаворе, шоље за кафу, народно платно, десетину нових врста дечјих играчака итд. У локалној производњи по плану II остварили смо у овој години тржну добит од преко 1.440.000.000 динара.

Број предузећа повећали смо ове године од 229 на 293.

Занатство у Београду је и ове године знатно напредовало. Број државних занатских предузећа повећао се у овој години од 49 на 81 а приватних од 4.032 у прошлој години на 4.452.

У сразмери досада наведених успеха у области привреде подизани су у нашем граду и услови у просветној, културној здравственој и свим другим областима грађанског живота.

У великој бици за изградњу свога главног града, ове године су се такмичили омладинци и фронтовци целе земље. Било је 375 омладинских радних бригада са преко 58.000 бригадиста из целе земље које су се ове године такмичиле на изградњи Београда. Фронтовци Београда дали су ове године преко 6,441.000 добровољних радних часова на изградњи свога града.

Редовни буџет прихода и расхода Народног одбора града Београда за 1949 годину, без инвестиција, износи 788 милиона динара. Он се нормално остваривао у овој години. Буџет прихода је досада остварен са 103,1% а расходи су извршени са 80,7% од планираних.

Другови и другарице народни посланици, из свега изложеног се види да се темпо изградње Београда и подизање његове привреде из године у годину повећава у условима општег полета у социјалистичкој изградњи наше земље под руководством Партије и друга Тита. Досадашњи нам резултати откривају перспективе још већег и бржег успона у следећим годинама.

Успеси које је наша земља постигла у свим областима капиталне изградње свакако претстављају, с једне стране, основу социјализма коју изграђујемо, а, са друге стране, они изражавају јединствени радни полет и високу политичку свест наших трудбеника.

Али, пуни значај извршења наших планских задатака, може се оценити само узимајући у обзир чињеницу, да су наши планови прављени са претпоставком нормалног извршења уговорених и социјалистичких обавеза од стране СССР-а и земаља народне демократије, испоруком уговорених инвестиционих постројења и сировина. Међутим су ове земље не само одрекле извршење својих обавеза, него су употребиле све снаге на саботирање извршења нашег Петогодишњег плана.

Када ово узмемо у обзир, тек тада можемо оценити пуни значај извршења наших планова за протекле три прве године Петогодишњег плана. Само у тој светлости можемо оценити и величину свести, залагања и јединства наших радних маса упркос свим и свакодневним напорима информбироовске пропаганде да унесу забуну у наше редове.

Све ово говори о правилној линији ЦК са другом Титом на челу, којом воде наше народе у изградњу социјализма.

Уверен да Предлог општедржавног буџета за 1950 годину, који нам је поднела Влада ФНРЈ изражава наше привредне могућности и да обезбеђује тањи темпо социјалистичке изградње наше домовине, изјављујем да ћу гласати за њега.

ГОВОР ДРУГА МОШЕ ПИЈАДЕ О БАЛКАНСКОЈ ФЕДЕРАЦИЈИ

Предмет на који ја желим да се осврнем у овој дебати спада у област спољне политике. То је питање балканске федерације. Истина, то питање није данас уопште актуелно, оно се не налази у радном програму ниједне балканске владе, а за већину тих влада, које су дубоко зашле путем претварања својих држава у совјетске губерније, то је питање управо страшило својом „проблематичношћу“. Треба се само сетити како је московска „Правда“ грубо ошинула покојног Георги Димитрова због једне његове изјаве о федерацији балканских и подунавских земаља. А опомена изречена Димитрову, после које се он морао два пута јавно понизити наметнутом самокритиком, важила је и за остале којима би пало на памет да се играју сличним федеративним идејама. Смисао овог стављања забране на идеју федерације, оглашавањем сваке федерације, конфедерације, па чак и царинског савеза за ствар „проблематичну и вештачку“, није тешко погодити. Ради се једноставно о томе да се спречи груписање малих социјалистичких држава, да се онемогући да се оне у заједници брину о својој независности и суверенитету тако да оне остану свака за себе изоловане једна од друге, без ослонаца једне на другу и да свака за себе положи свој суверенитет и своју независност у руке совјетске владе, под њен протекторат. Међутим, ја стварно не мислим да говорим о питању балканске федерације, већ само о питању југословенско-бугарске, дакле, о питању федерације Јужних Словена. Ставио сам то под наслов балканске федерације због тога што би јужнословенска федерација, кад би се остварила, очигледно и нужно отворила пре или после и питање општебалканске федерације, а онда и због тога што данас они који говоре о питању федерације између Бугарске и Југославије чине то највише под насловом балканске федерације, повезују то питање с питањем балканске федерације, показујући тиме да бар наслућују да би једна федерација Јужних Словена на Балкану нужно данас или сутра довела до проширења федерације или и конфедерације и на друге балканске народе. А један разлог за ово јесте и то што и сви велики трговци интересних сфера у овом делу света такође имају сваки своју идејицу о балканској федерацији скројеној према њиховим интересима. Зато се не дајмо преварити. Ако се данас из Москве устаје против балканске федерације, то не значи да и они тамо немају своју сопствену концепцију једне балканске федерације која би одговарала њиховим интересима, као што и у Енглеској има људи који су имали своју концепцију балканске федерације управо онда кад су јануара 1945 године спречили остварење југословенско-бугарске федерације.

Данас, истина, није ни ова ужа, југословенско-бугарска федерација актуелна. Па ипак има нешто што чини потребним да се и овде данас позабавимо тим питањем. Наша јавност, истина, познаје довољан низ чињеница о том питању, али у последње време две срамне судске лажерије, једна у Будимпешти, друга у Софији, биле су искоришћене за тако безочно фалсификовање чињеница у вези с тим питањем, да је корисно осврнути се на то питање нешто исцрпније, на основу докумената, како би се запушила прљава уста свих клеветника и пред целим светом показало какве се непријатељске побуде према независности балканских народа крију иза овог покушаја да се компромитује и сама идеја југословенско-бугарске федерације. А то је био један од основних задатака будимпештанског и специјално софиског процеса.

У недељном листу „Новоје времја“, број 40 од 28 септембра, стоје у једном чланку, посвећеном „раскривању балканског плана америчког империјализма“ и ови редови:

Како је показао Рајк на судском процесу, генерал Ранковић говорио му је о плановима за стварање балканске федерације под руководством Југославије...

То је исти план који су у време рата постављали пољски авантуристи. Као што су тада пољски тако сада југословенски фашисти гурају се да постану руководиоци дунавске или балканске федерације.

У истом листу, у броју 44 од 20 октобра, каже се:

Документа о тајним преговорима које је у фебруару 1943 године водио у Швајцарској Ален Далс у својству специјалног опуномоћеника америчке владе с хитлеровским представником, кнезом Хоенлоом, показују директни праизвор титовског плана стварања антисовјетске балканске федерације, који је раскриван на будимпештанском процесу.

Како је будимпештански процес требало да реши питање угушивања у Мађарској отпора према руској доминацији, то је детаљније расправљање питања балканске федерације било остављено за софиску репризу будимпештанске премијере, која је уједно дала и генералну линију за све будуће сличне процесе, који су постали неопходни за сузбијање све већег отпора у свима социјалистичким земљама, не изостављајући ни Совјетски Савез, против политике која се данас спроводи под фирмом Информбирма.

Шта каже оптужница против Трајка Костова о тој ствари? Цитирам оптужницу:

Окривљени Костов, са знањем и уз сагласност енглеске обавештајне службе ушао је у тајне преступне односе са југословенским руководиоцима: крајем 1944 године с Кардељем, у почетку 1945 године с Ђиласом и у 1946/47 с Ранковићем и Титом са којим се споразумео за заједнички рад с циљем да Бугарска буде лишена свог националног суверенитета, територијалног интегритета и независности њеним присаједињавањем Југославији и пре свега о одвајању Пиринског краја у корист југословенске Македоније.

Осим тога, окривљени Костов тајно се споразумео с владајућом фашистичком Титовом кликом за промену курса спољне политике Бугарске, за њено одвајање од СССР-а и држава народне демократије и за њено претварање у колонију америчког и енглеског империјализма.

Оптужница после детаљније разрађује ову клевету цитирајући полицијска признања Костова и других оптужених. Ја ћу овде навести само најважније.

Оптужница каже:

Крајем новембра 1944 године, на путу од Београда до Скопља у Софији се зауставио Едвард Кардељ. Последњи се јавља код Костова и води с њим двочасовни разговор у згради Централног комитета Бугарске комунистичке партије. Пошто је предао Костову поздрав од Тита, Кардељ је изјавио да располаже подацима за Костова као човека с којим се могу успоставити отворени поверљиви односи, полазећи од заједничких националних интереса обеју земаља.

Оптужница затим наводи следеће из полициског исказа Костова:

„Кардељ ми је саопштио поверљиво да су за време рата Енглези и Американци снабдевали југословенске партизане оружјем и муницијом под условом да после свршетка рата Тито држи Југославију по страни од СССР-а, да не дозволи СССР-у да успостави свој утицај не само у Југославији, него и на Балкану“.

Дозволите ми овде да узгред приметим да ово клеветање нашег примања помоћи у оружју од западних савезника, мале али ипак некакве помоћи, треба да прикрије чињеницу да су наше молбе совјетској врховној команди у 1942 и 1943 да нас ма и минимално помогне оружјем, муницијом, лековима, одећом и обућом за нашу војску, остале неуслишене и да су нам уместо помоћи само давани савети да се снабдевамо код непријатеља, што смо ми радили свакако и без њиховог савета. Сад ми треба да будемо упрљани што смо примили нешто наоружања од Енглеза и од Американаца. А колико су тога примили Руси?

Костовљево полициско саслушање наставља:

„Американци и Енглези — по речима Кардеља — решили су чврсто да ни у ком случају не дозволе отцепљење од блока западних сила и оних земаља које могу бити ослобођене од стране Совјетске армије. На тој основи између Тита с једне стране и Енглеза и Американаца с друге стране, још за време рата, био је постигнут одређен споразум. У испуњавању тог споразума — продужио је Кардељ — и уверивши се да тај споразум одговара националним интересима Југославије овако како то југословенска влада разуме, она сматра да сада, кад је рат при крају, не треба до краја привезати Југославију за СССР (шта ли писци оптужнице разумеју под тим „привезивањем до краја“? — М. П.), већ она треба да води самосталну политику, да подржава и одржава везе са западним државама“. Затим оптужница каже:

Костов у саслушању, говорећи о Титовом плану, који му је саопштио Кардељ, каже:

„Кардељ је изјавио да је југословенска влада имала намеру да замоли СССР да совјетска војска напусти Југославију чим се сврше војне операције на југословенској територији. Али то није било довољно, казао ми је Кардељ, и совјетска војска треба да изађе и из Бугарске због тога што су Американци и Енглези и сувише заинтересовани да се не допусти успостављање совјетског утицаја јужно од Дунава“.

Овде писци оптужнице заборављају да су објављена документа о подели интересних сфера на Балкану између Совјетског Савеза и Велике Британије, по коме је Британија имала у Грчкој 100 процена интереса, у Бугарској 20 до 30, а у Југославији 50%. А све је то „Јужно од Дунава“.

Полициски исказ Костова наставља:

Кардељ је навео да Тито и читаво југословенско руководство сматрају као најбоље средство за постизање тога циља неодложно присаједињење Бугарске Југославији, искоришћавајући за своје интересе идеју федерације Јужних Словена, која је широко популарна у народима Југославије и Бугарске...

Кардељ је подвукао — наставља оптужница да цитира тобожњи исказ Костова — да је сада најпогоднији моменат за остварење идеје федерације пошто је свет још био заузет ратом и присаједињење Бугарске Југославији под видом федерације прошло би релативно глатко. Само је потребно да се ради брзо и одлучно, нагласио је Кардељ, да би се свет ставио пред свршен чин, с којим ће се ипак на крају, хтео не хтео, помирити.

Оптужница не каже који је то „свет“ требало ставити пред свршен чин. Да ли је то совјетска влада која је, како ћемо видети, од почетка до краја учествовала у свима преговорима за стварање југословенско-бугарске федерације? Или је то англо-амерички свет, онај исти по чијем је налогу, како вели иста оптужница, друг Кардељ дошао да са Костовом прави федерацију, односно да „присаједини Бугарску Југославији“?

Али — каже даље оптужница — Костов је изразио извесну сумњу, пошто је рекао да се савезници могу изјаснити против плана Тита и вероватно да имају намеру да направе то ако би се о том судило по њиховој штампи. Кардељ је утешио Костова, пошто му је рекао да југословенски план има иза себе стварну основу.

И опет оптужница даје реч полициском саслушавању Костова:

„Енглези и Американци — рекао је он (Кардељ) — изричито су обећали Титу да неће спречавати присаједињење Бугарске Југославији. Према речима Кардеља они су упозорили Тита да ће направити формалан протест, дићи по свом обичају галаму у својој штампи, да би опет, по свом обичају, оптужили СССР за федерацију и да ће то искористити да би отказали неке своје обавезе према СССР-у. На крају, Кардељ је рекао, Енглези и Американци помириће се с федерацијом као са свршеним чином“.

Ово место оптужнице интересантно је зато што звучи као извињење совјетске владе што је у фебруару 1945 године, кад је требало да буде потписан уговор о федерацији, тражила од нас и од Бугара да уговор не потписујемо, јер су Енглези уложили протест код совјетске владе против федерације. Идући даље у том стилу каже полициско саслушање Костова:

Кардељ је подвукао да присаједињење Бугарске Југославији треба да се убрза и из других разлога, док се Георги Димитров још не врати у Бугарску, јер његовим враћањем иза-

звале би се нове тешкоће. Георги Димитров, разуме се, биће одлучно против горе наведене спољно-политичке оријентације заједничке државе... Боље је, рекао је Кардељ, ако Димитров остане у Москви“.

По овом саслушању, на питање Костова како југословенски руководиоци постављају остварење федерације,

„Кардељ је одговорио да, по мишљењу Тита и осталих југословенских руководиоца, Бугарска треба да се присаједини Југославији као њена седма република...“

Разуме се, по оптужници: „Костов је уверио Кардеља да се слаже с предлогом Тита и да ће поступити по његовом савету“. Затим оптужница наставља:

Костов о споразуму с Кардељем саопштава руководству бугарске Партије, којој он 1944 стоји на челу, да је био Кардељ и да је поставио питање за стварање федерације између Бугарске и Југославије, пошто је обећао да ће у најскорије време послати и писмени предлог од стране југословенске владе по том питању... После неколико дана из Београда је примљен југословенски предлог и Костов га је поставио на решавање у Политбироу Централног комитета. (Ни оптужница, ни само суђење нису објаснили зашто суд није затражио тај писмени предлог из архиве Централног комитета БКП.)

У вези с тим Костов даје следећу изјаву:

„У личним разговорима, који су претходили разматрању тога питања, ја сам подвукао да Тито и Југословени настоје да радимо брзо, не одлажући дуго доношење одлуке, јер ће Енглези и Американци предузети нешто и осујетити целу ствар...“

„Руководство Партије било је наклоњено да прими југословенски предлог, али ипак оно је настојало да овај предлог буде предат и Димитрову, као члану Политбироа ЦК БКП, и да се о томе затражи његово мишљење. То је и спречило остварење плана које је замислио Тито.“

Првенствени план Тита, према изјави Костова — наставља оптужница — претрпео је пораз у вези с тим, пошто је из Москве добијено категоричко упозорење од друга Димитрова да се не брза са присаједињењем Бугарске Југославији.

Потврђујући ову околност приликом саслушања Костов је рекао:

„Остварење федерације, упозорио је Димитров Политбиро ЦК, без претходних спољнополитичких припрема, може да има нежељене последице, нарочито за Бугарску, ако се има у виду њен положај као побеђене земље. Тако је план Тита за брзо присаједињење Бугарске Југославији још пре краја Другог светског рата, 1944 године, претрпео пораз не нашој кривицом.“

Кривица, дакле, припада Георги Димитрову.

Ја сам овде довољно и много цитирао, али толико је било нужно да бисмо боље раскринкали фалсификаторе. Поменућу још само то да оптужница цитира и из саслушања оптуженог Стефанова место где се говори о неком пројекту уговора за „присаједињење Бугарске Југославији“ који је био „састављен још почетком јануара 1945 године“, а који „није био потписан, иако је с Костовом било уго-

ворено стварање федерације, из разлога који нису зависили од њега (Костова)".

Да би нам било још јасније зашто нас оптужују данашњи бугарски руководиоци и они који се њима служе, наведећу још само следеће место из уводног чланка „Работническог дела“ од 13 децембра, тј. дана када је изречена пресуда Костову:

Сасвим је друкчији споразум који су постигли Трајчо Костов и Кардељ у новембру 1944 године. У суштини он нема ничег заједничког са федерацијом Јужних Словена. Реч је у суштини о простом присаједињењу Бугарске Југославији, као „седме републике“...

Зна се да такозване „савезне републике“ у Југославији постоје само формално, док су уствари потпуно потчињене Београду. Требало је да Бугарска исто тако изгуби своју државну самосталност и повери своју судбину у руке клике политичких авантуриста и империјалистичких агената на челу с Титом.

Другови народни посланици,

Дозволите ми да баш због оволиког цитирања направим кратки резиме овог приказа југословенско-бугарских разговора о федерацији крајем рата, како га је дала софијска оптужница.

Према томе приказу ствари су текле овако:

Први предлог за стварање федерације — или како то оптужница и данашње руководство БКП формулишу: „за присаједињење Бугарске Југославији“ — донео је у Софију крајем новембра 1944 године друг Кардељ, и то усмено. Он је тај усмени предлог изложио Костову у једном једином двочасовном разговору у згради Централног комитета БКП, а Костов је тада био на челу Партије.

Кардељ је у поменутом разговору обећао Костову да ће у најскорије време послати и писмен предлог југословенске владе.

Костов затим саопштава Политбироу ЦК БКП, после одласка друга Кардеља, да је био Кардељ и да је поставио питање стварања федерације и да је обећао писмен предлог југословенске владе.

Неколико дана после тога из Београда је примљен писмени предлог и Костов га поставља пред бугарски Политбиро на решавање. Руководство Партије било је наклоњено да прихвати југословенски предлог, али је настојало да прво добије мишљење Георги Димитрова који тада није био у Бугарској.

Димитров је тада упозорио Политбиро да не брза с присаједињењем Бугарске Југославији.

Тако је „Титов план за брзо присаједињење Бугарске Југославији“ пропао на отпору пок. Димитрова. Пошто оптужница презире да се занима тачним датумима, не остаје него да се закључи, на основу тога што је разговор Кардеља с Костовом био крајем новембра, да се цела ствар окончала негде у току децембра 1944.

Али оптужница помиње и један пројект уговора који је био састављен „још почетком јануара 1945 године“, а који није био потписан из разлога који нису зависили од Костова. Ако бисмо отпор Димитрова притегнули на овај пројект уговора, онда је због њега ствар пропала „још у почетку јануара 1945“.

Најзад, друг Кардељ и Костов, по жељи Енглеза и Американаца споразумели су се да Бугарску лише њеног националног суверенитета, територијалног интегритета и независности њеним присаједињењем Југославији као седме федералне јединице, а у циљу

одвајања Бугарске од СССР и њеног претварања у колонију америчког и енглеског империјализма.

Ето то је сува материјална садржина читаве историје разговора и преговора о федерацији, крајем 1944 године, како је она дата у софиској оптужници, наравно без информбироовско-енгаведеског идејно-политичког клеветничког гарнирунга.

А како изгледају чињенице кад се отму из руку фалсификатора?

Датум посете друга Кардеља Софији оптужница и полицијско саслушање Костова стављају у крај новембра. Према извештају Булге, сведок Григоров изјавио је на суђењу да је та посета била новембра. Према извештају ТАСС-а Григоров је рекао да је била крајем 1944 године. А према накнадном обавештењу Радио-Соф. је Григоров је рекао „у зими 1944 године“. Овде нам очигледно нешто петљају, кад не можемо да сазнамо тачно ни исказ дат на јавном суђењу. Имамо, дакле, само новембар и зиму.

Имају зашто и петљати. Зима је свакако била, чак и снег и мраз, како ћемо видети. Али новембар није. Јер је друг Кардељ, путујући преко Софије за Скопље на заседање АСНОМ-а, био у Софији 22, 23 и 24 децембра, а из Софије за Скопље кренуо тек 25 децембра.

Где се то друг Кардељ тако добро сакрио у Софији од 22 до 25 децембра кад је тужилац за све то време пронашао само један двосатни разговор друга Кардеља с Костовом одмах увече кад је стигао? Зар нико други осим Костов није видео друга Кардеља и његову пратњу? Зар је само чиновник апарата Григоров приметио друга Кардеља, а нико од чланова Политбироа? Ко је чиновнику Григорову казао да је то баш Кардељ? Зар ни Кимон Георгијев није причао неком из Политбироа да се видео с Кардељем?

Оптужница каже да је предлог за федерацију друг Кардељ донео у Софију усмено и усмено га изложио само Костову у једном двочасовном разговору. Како ту стоје чињенице?

Дописивање између нашег и бугарског Централног комитета о питању федерације и размена разних пројеката отпочела је у стварности већ почетком новембра. Та размена пројеката вршена је и између нашег Националног комитета, који је тада био наша привремена влада, и бугарске владе. Пре него што је друг Кардељ кренуо за Софију, бугарски ЦК и влада добили су од нас два пројекта уговора, а ми од њих један, а сасвим у почетку новембра имали смо писмо бугарског ЦК, број 61 од 2 новембра, о питању Пиринске Македоније (тада то још није био Пирински крај). То је писмо донео мајор Павел Царвуланов, који је са овлашћењем ЦК бугарске Партије број 59 од 2 новембра, био дошао да уреди питање успостављања радиовезе између оба ЦК.

Први пројект бугарског ЦК и бугарске владе, који нам је дошао као одговор на наш пројект, послат нам је по потпуковнику Ивану Прванову Пејчеву, званом Павел, 13 новембра. Под истим датумом њему је издато уверење као поверљивом куриру ЦК под бројем 124 од 13 новембра. Потпуковник Прванов поново је долазио у Београд у децембру, а друга пуномоћ издата му је 9 децембра под бројем 231.

Поред свих ових пројеката друг Кардељ носио је у Софију један нов пројект. Тамо је затекао нов бугарски пројект који је био израђен у бугарском ЦК на основу депеше Георги Димитрова која је била примљена дан раније него што је друг Кардељ стигао у Софију.

Као што се види цели низ пројеката уговора био је израђен с једне и с друге стране пре но што је друг Кардељ имао разговор у Софији. Затим се види да је Димитров био у току преговора такође пре доласка Кардеља у Софију а уствари од самог почетка. У току ствари био је и претседник бугарске владе Кимон Георгијев, и министар спољних послова Петко Стајнов и посланик у Београду Петар Тодоров. У току ствари била је од почетка и совјетска влада. Тако је на пример већ 22 новембра, у разговору који је имао са другом Кардељем, другом Станојем Симићем и Иваном Шубашићем, Ј. В. Стаљин рекао: „Треба убрзати процес федеративног уједињавања са Бугарском, јер, ако то народ хоће, нико то не може спречити“.

Сви се ти пројекти, израђени обострано пре пута друга Кардеља у Софију налазе у нашим рукама, а свакако их је тужилац могао наћи и у архиви бугарског ЦК и бугарске владе да их је хтео потражити. Али куд би онда отишао заверспички тајни преступни двочасовни разговор Кардељ — Костов? Видели смо да се тужилац и суд нису интересовали чак ни за онај пројект који је био спреман за потпис, иако би такав преступнички уговор био непобитан материјални доказ за злочиначко стварање антисовјетске јужнословенске федерације.

Кардељ је дакле разговарао с Костовом као тадашњим руководиоцем БКП, тј. њеним секретаром. Али не само 22 децембра, него и 23 децембра. Тада су они за базу разговора узели пројект бугарског ЦК, који је био познат и Кимону Георгијеву, а не само осталим члановима Политбироа. Као што сам рекао, тај пројект био је израђен после пријема депеше од Димитрова која је у Софији примљена дан пре доласка друга Кардеља, дакле 21 децембра. Та депеша вероватно није уништена, нека је потраже.

Очигледно, ствар није пропала чим је за њу сазнао Димитров, када видимо да је овај пројект рађен на основу његове депеше.

Друг Кардељ није био задовољан с тим пројектом, који је ствар сводио на неки одбранбени пакт, иако се у првобитном члану 5 пројекта предвиђало да ће обе уговорне стране — цитирам — „предузети све мере за што скорије, још пре завршетка рата (јешћо до окончања војни), уједињење Бугарске и држава које се налазе у саставу федеративне Југославије, у јединствену федеративну државу“. Дакле, и Димитров је желео да то буде „још пре завршетка рата“. По споразуму друга Кардеља са Костовом и Червенковом, те су речи „још пре завршетка рата“ прецртане.

Ако је тај пројект рађен на основу депеше пок. Димитрова, а то је тако било, онда је све лаж што оптужница ставља у терет Димитрову. И баш тај пројект, рађен на основу депеше Димитрова, јесте једини бугарски пројект који говори о уједињењу Бугарске са државама које се налазе у саставу федеративне Југославије, ма да се на крају говори о паритетној комисији која би то уједињење припремила. У каснијим бугарским пројектима увек је јасно истичано уједињење Бугарске и Југославије као двеју јединица. Видимо да је и Димитров стао на то гледиште, али не из принципијелних разлога, већ само због тадашње унутрашње ситуације у Бугарској.

Али друг Кардељ је успео само то да се прва два члана споје у један и да се текст тог члана у неколико поправи. Сачуван је примерак тога пројекта на руском језику са рукописним исправкама првог члана које је унео друг Кардељ на састанку од 23 децембра, и са неколико словних исправака начињених руком Костова. Али на дну тога пројекта има и ова забелешка налив-пером друга Кардеља која гласи:

„Пројект споразума после разговора са друг. Костовом и Владимиром. 23-ХП-44 у Софији“.

Тако ми сада видимо да је ту у разговору од 23 децембра био и неки Владимир, који је учествовао заједно с Костовом у име бугарског Политбироа, којег је тужилац заборавио да помене у оптужници а није га позвао ни пред суд макар као сведока. Па ко је тај Владимир?

Владимир није нико други него наследник Трајча Костова на положају секретара БКП, човек који је и 1944 године био члан Политбироа, Влако Червенков, дакле један од оних који су Трајча Костова послали на вешала због тог „преступничког“ разговора с другом Кардељем, у коме је и он, Червенков, учествовао и заступао тачно исто гледиште бугарског Политбироа као и Костов! Такве моралне наказности рађа Информбиро!

Због чега је софијски суд сакрио и постојање бугарског пројекта уговора и факат да је заједно с Костовом био и Червенков у разговору од 23 децембра када су се њих тројица споразумели на основу бугарског пројекта? Ствар је јасна! Од читаве завере против бугарске независности и против Совјетског Савеза путем стварања федерације не би остало савршено ништа. Процес против Костова, уколико се ради о његовим односима са југословенским руководиоцима и о питању федерације, могао би и да се не држи.

Али, свршивши овај посао у бугарском ПК, друг Кардељ је трећи дан, пре продужења пута за Скопље, дакле 24 децембра, разговарао о истој ствари, као и о другим стварима, и са претседником владе, Кимоном Георгијевом, као што је за време свог боравка у Софији разговарао и са другим члановима Политбироа и ПК, на пр. с Терпешевом и другима. Зашто се ти људи нису пријавили као сведоци? За све време боравка у Софији друг Кардељ се хранио у великом друштву свих бугарских руководиоца, тј. у трпезарији Централног комитета. Зар га ни тамо није нико видео осим Костова?

Сачувано је и писмо које је под датумом од 23 децембра послао из Софије друг Кардељ другу Титу. Извештава га о разговору и каже да му је Костов показао депешу друга Димитрова коју су „добили дан раније него што сам ја дошао овамо. На основу те депеше они су направили нов предлог место нашег који се је углавном свео на „одбранбени савез“, односно на некакав „пакт“ о узајамној помоћи“.

„Ја сам им рекао своје мишљење, каже друг Кардељ даље у писму, да наиме такав пакт нема никакве вредности... Ако хоћемо учинити неку озбиљну ствар онда треба дати више него један такав пакт, треба дати један такав савез, који ће наше масе прихватити као први корак ка уједињењу.“

После дискусије сложили смо се на неким формулацијама (чл. 1), које јаче потцртавају ту страну и из којих је видно да се не ради само о „пакту о узајамној помоћи“. Но та формулација би могла бити само минимум и далеко је слабија од онога што смо ми предложили. Сложили смо се да ће то да однесу теби и да се о коначној форми договоре још са тобом.“ Даље у писму друг Кардељ образлаже свој став.

„Ја мислим — каже он — да ми са Бугарима можемо потписати само такав договор који директно иде ка уједињењу.“

Пошто је бугарски пројект у последњој (деветој) тачки предвиђао „у циљу практичног спровођења услова уговора о савезу и припремања пуног уједињења Југославије и Бугарске у јединствену

федеративну државу“ „образовање „комисије југословенско-бугарског јединства“ на начелу паритета, друг Кардељ пише у доменском писму:

„Ја сам пре свега против паритетне комисије. Ако Бугари заиста желе да се уједине са нама, онда могу пристати да та комисија не буде паритетна (у смислу Бугарска — Југославија), а мешовита, тј. да у њој буду и представници Бугарске и наших федералних јединица као претставници Југославије. На тај начин би већ сада манифестирали јединство Јужних Словена. Истина, ово можда није принципијелно питање, али би олакшали рад касније.“

О македонском питању пише друг Кардељ:

„Не знам да ли је за нас принципијелно могуће пристати на такву формулацију, каква је у њиховом предлогу о Македонији, наиме, да ће се бугарска Македонија ујединити са југословенском само у случају ако ће доћи до уједињења са Бугарском. Држим да такво право имају Македонци без обзира на то да ли ће доћи до федерације са Бугарском или не...“

Услед ових и других момената друг Кардељ се извињава другу Титу што није сам уредио с Бугарима текст у коначној форми. „Разногласје, пише друг Кардељ, је ипак било на таквој принципијелној линији да ми се чинило боље да то ви решите у Београду.“ Затим друг Кардељ наставља:

„Можда би било добро упозорити Стаљина на то одгађање. Он је у разговору са мном врло јасно рекао да се треба ујединити, а не стварати некакав пакт о узајамној помоћи. Сада је време, сумњам да ће икада касније бити такво.“

Сутра идем у посету Кимону Георгијеву. Саопштићу ти о разговору. Њега је ЦК обавестио о нашим преговорима, тако да ћу са њим вероватно разговарати и о том. Прексутра ујутро (дакле 25 децембра — М. П.) продужујем за Скопље. Прилично је хладно возикати се сада по смрзнутим цестама и снегу. Надам се да ће ми снег дати да се вратим натраг“.

У постскриптуму друг Кардељ пише:

„Прилажем текст њиховог предлога. Први текст је откуцан машином, а исправке мастилом унесене су после моје критике њиховог предлога. Прве две тачке ујединили смо у једну. Сложили смо се — пошто се ми ту нисмо могли сагласити — да 5 и 8 тачку коначно решите ви у Београду.“

Сав тај текст су послали у Москву Димитрову. Рекао сам им да му саопште и моје разлоге у вези са критиком њиховог предлога“.

Овде морам додати да је наше руководство било у директној вези не само с бугарским Политбироом у Софији, него и са Димитровим. Та је радиб-веза постојала од 1941 године за све време рата и била је свакодневна. Добивши Кардељево писмо и пројект бугарског Политбироа, друг Тито је депшом од 25 децембра јавио Димитрову:

„Добио сам ваш текст предлога о споразуму између Југославије и Бугарске. Али ми смо већ раније предали наш пројект ЦК-у бугарске Партије и другови ће вам га доставити.“

Зашто би се онда наше руководство бојало повратка Димитрову у Бугарску? Уосталом, повратак Димитрова у земљу после 9 септембра није зависио од нас, као ни од бугарског ЦК.

Шта остаје после свега овог од тезе оптужнице о преступничкој завери против бугарске независности и против Совјетског Савеза за рачун Енглеза и Американаца? Али не журимо још са одговором, ма да је већ и сад сам по себи јасан.

Нисам досад поменуо, другови, да је по првобитном договору уговор о федерацији имао бити потписан у Београду 31 децембра 1944 године, а објављен на Нову Годину 1945.

Онда је, због одуговлачења у Софији, рок помакнут на почетак па на средину јануара. Но оба рока су прошла а да делегација из Софије није дошла.

Ево и ту неких докумената. Наш тадашњи посланик у Софији, друг Владо Поповић, јавља депешом од 15 јануара 1945:

„Георгијев ме добро примио. Делегација за потпис споразума кренуће из Софије у четвртак (то је значило 18. јануара — М. П.) специјалним возом. У петак стижемо у Београд. Георгијев ми је обећао да ће он бити на челу делегације. Желим да се том акту даде што већи ауторитет. Састав и број делегата јавићу накнадно.“

У другој депеши од истог датума (15 јануар) Поповић јавља:

„Поред пројекта који је израђен са Бевцом (тј. са другом Кардељем — М. П.) влада је израдила нов пројект близак ономе који сте упутили по Тодорову. Тај вам пројект данас шаљем специјалним куриром да би га проучили. По мишљењу Георгијева и осталих, од заједничке измене мисли и општег положаја овисиће који ће се пројект усвојити. Делегација ће добити овлашћење за потпис једног или другог“.

На дан 16 јануара друг Поповић јавља:

„Само најужи круг министара зна за одлазак делегације. Путовање ће бити инкогнито. Желе да тако буде и у Београду, до обнародовања споразума. То због тога да не би сазнали Енглези и Американци јер би по њиховом мишљењу могли правити озбиљне сметње“.

Тог истог дана, тј. 16 јануара, друг Поповић опет јавља:

„Бугари моле да се одгоди долазак делегације до идуће недеље, јер је у делегацији био предвиђен и министар Никола Петков као земљорадник. Земљорадници имају у петак свој конгрес. Води се борба за истискивање Георгија М. Димитрова (Гемета — М. П.) са руководећег положаја у странци, с тим да на његово место дође Петков. Зато Петков мора узети учешћа на конгресу. Без претставника земљорадника Георгијев не би хтео ићи. Молим хитан одговор“.

Поред тога што ове депеше показују даљи развој преговора у јануару, указујем и на то да су средином јануара бугарски делегати имали доћи у Београд, са два предлога, од којих је један био онај исти пројект о коме су се Костов и Червенков споразумели с другом Кардељем 23 децембра. Указујем и на то да друг Кардељ не само да није ништа хтео крити од Георги Димитрова него је напротив тражио да се Димитрову доставе његове криличке примедбе на бугарски пројект.

Што се тиче два нова пројекта који се ту спомињу, један наш, послат преко посланика Тодорова, и један бугарски који је друг Поповић послао из Софије 15 јануара, то су два пројекта који су једини међу свима дотадашњим и каснијим пројектима заиста пројекти о федерацији, а не само о савезу.

Међутим, до састанка делегације у Београду уопште није дошло јер је стигла депеша од Молотова да ми и Бугари одмах пошаљемо по једног делегата у Москву у вези са претстојећим преговорима, а да бугарска делегација још не долази у Београд.

На дан 22 јануара јавља друг Поповић из Софије: „Јутрос рано отпутовали су за Москву претседник Георгијев и министар унутрашњих послова Југов“.

У исто време или дан раније кренуо сам и ја у Москву као шеф наше делегације. У Москви, одмах по нашем доласку тамо, било нам је постало јасно да се моменат не сматра погодним за стварање федерације. Зато су обе делегације већ на првом састанку решиле да се направи уговор о политичкој, војној и економској сарадњи и братском савезу, и то тако да се у уговору уопште не говори о федерацији. На том првом састанку добио сам ја задатак да на основу дискусије израдим пројект уговора. Од тога пројекта постоји у архиви мој рукопис и руски превод. После тога направио је један пројект господин Вишински. На састанку на коме ме је он упознао са својим пројектом учинили смо заједно неке стилске измене. Имамо на руском језику и тај примерак. Затим су се делегације опет састале и израђен је најзад коначни текст који су обе делегације прихватиле и с којим је била сагласна и совјетска влада. То је било 27 јануара.

Овај коначни текст уговора имамо у рукама у моме рукопису и у препису писаћом машином, затим примерак на српскохрватском, и један примерак на руском, који је нарочито интересантан по томе што при дну стоји потпис господина Зорина, или боље рећи његов параф „В (видео) Зорин 27-1“. Антисовјетски уговор био је дакле „виђен“, тј. одобрен од саме совјетске владе. А сада, на основу „доказа“ пештанског и софијског процеса, совјетска штампа и радио грме о том пројекту као антисовјетском!

Међутим дан раније, дакле 26 јануара, имала је бугарска делегација депешу из Софије да су Енглези тога дана учинили корак код бугарске владе против федерације и против уступања Пиринске Македоније југословенској Македонији. Но и поред тога договорили смо се да се брзо вратимо у земљу и да што пре у Београду потпишемо споразум. Пошто се у пројекту уговора федерација није ни помињала, то смо саставили текст једног писма који би разменили међу собом друг Тито и Кимон Георгијев, као претседници влада, а у коме се у једном пасусу каже:

„Оба министра претседника сматрају да све мере спровођења закљученог уговора треба да буду руковођене главним циљем садашњег нашег зближења — остварењем у што краћем времену федерације јужно-словенских народа“.

Али, иако смо решили да у уговору не помињемо федерацију ми смо о њој ипак дискутовали, јер су се о томе наше и бугарско гледиште разилазила од самог почетка. Бугари су хтели такву федерацију у којој би Бугарска била једна а цела Југославија такође једна јединица. Све би ту било на паритетној бази. У влади пола-пола, у Већу народа пола-пола, тј. пола Бугара и пола остале југословенске сиротиње.

Ми смо, међутим, сматрали да Бугарска може бити само једна од садашњих федеративних јединица. О томе смо дискутовали и са Стаљином. Први пут кад су му обе делегације направиле заједничку посету говорио је Стаљин у духу бугарског гледишта, дакле за дуалистичку федерацију, објашњавајући то тиме што је Бугарска дуго времена била независна држава. Покојни Димитров додао је да је

унутрашња ситуација данас у Бугарској таква да народ не би прихватио решење по коме би Бугарска била једна од седам јединица. Ма да ми је тада било неугодно да опонирам Стаљину у мом првом сусрету с њим, ја сам навео да су Србија и Црна Гора много дуже биле независне државе него Бугарска, да није схватљиво зашто Хрвати који су имали своју државу пре хиљаду година не би били равноправни с Бугарима, а исто тако и сви остали. Најзад сам рекао и то да у Југославији нико не би одобрио ни разумео федерацију у којој би наших шест јединица имало исти положај као сама бугарска јединица.

Кад смо дан или два касније били на вечери код Стаљина он је сам повео поново разговор о тој ствари тада је одлучно заступао гледиште да Бугарска може бити само једна од седам федералних јединица. Бугари су ћутали, а и ја нисам имао разлога да говорим.

Да бих показао ту разлику наших гледишта о федерацији навешћу овде одговарајућа места из оног бугарског и нашег пројекта који су били пројекти уговора о федерацији, а који су били израђени у првој половини јануара. По бугарском пројекту, од кога имамо примерак на руском, на истој хартији на којој имамо доста докумената бугарског ЦК, и на коме су словне грешке исправљене и неколико уметака исписаних руком Трајча Костова, члан 1 уговора имао је да гласи:

„Влада Бугарске и Влада Југославије изјављују да приступају уједињењу Јужних Словена путем стварања заједнице, на федеративни начин уређене државе, која ће се звати „Федерација Јужних Словена“ (ФЈУС), са заједничким народним претставништвом, са заједничким министарствима иностраних послова и војске и свима другим заједничким установама и министарствима, који ће коначно бити утврђени у заједничком уставу ФЈУС-а, који треба да буде израђен као последица коначног остварења овог уговора“.

Члан 2 почиње овако:

„Почетак остварења такве федерације извршиће се путем стављања у дејство специјалног органа те федерације, а на име Привременог савета јужнословенског јединства (ПСЈСЈ), са седиштем у граду Београду. Овај савет образоваће се на паритетном начелу од претставника обеју влада... итд“.

У нашем пројекту то је изгледало овако:

„1. Демократска Федеративна Југославија и Бугарска уједињују се у једну федеративну државу, која ће се састојати од 7 федералних јединица: Бугарске, Србије, Хрватске, Словеније, Македоније, Црне Горе и Босне и Херцеговине — која ће имати заједничко народно претставништво и која ће сачињавати јединствену царинску територију.

2. У заједничке послове федеративне државе спадају војни послови, спољна политика и царине, а поред тога и сви други послови који буду у уставу федеративне државе означени као заједнички и због тога буду ушли у делокруг федеративних органа.

3. Образује се заједничка бугарско-југословенска комисија са седиштем у Београду, с називом „Комисија јужнословенског јединства“, са задатком да изради пројект устава заједничке федеративне државе. У ту комисију улазе претставници Бугарске и 6 федералних јединица Демократске Федеративне Југославије, које ће именовати одговарајуће владе“.

Али вратимо се нашим преговорима. У Москви усвојен текст уговора и претседничка писма имали су бити потписани почетком фебруара у Београду.

На дан 4 фебруара јавља друг Поповић из Софије:

„Влада жели да дође до потписивања споразума одмах по доласку Шубашића, тј. да до званичног потписа дође пре или за време заседања претставника савезничких земаља. Петљају бог зна по чијим сугестијама“.

Истог дана, 4 фебруара, друг Поповић јавља:

„26 пр. м. Енглези су званично саопштили Влади:

1.) Не би одобрили федерацију или конфедерацију само између Бугарске и Југославије.

2.) Одобрили би балканску федерацију или конфедерацију у коју би биле укључене и Албанија, Грчка и Турска.

3.) Имају извештај да Македонци и Бугари раде на уједињењу са Македонцима у Грчкој, чему се најодлучније противе. Противе се и уједињењу Македоније у оквиру Југославије.

Зар није јасно колико је софиски процес неправедан према Енглезима? Ако је истина да смо ми с нашим предлогом федерације од седам јединица хтели да уништимо самосталност и суверенитет Бугарске и да Бугарску просто присајединимо, дакле анектирамо Југославији, зар онда Енглези овим кораком нису спасли независност Бугарске и спречили наш страшни план? И зар немају Бугари да буду захвални Енглезима што је Пиринска Македонија могла лепо да се претвори у Пирински крај и да остане спасена у крилу мајке Бугарске?

На дан 7 фебруара доставио је бугарски посланик у Београду другу Кардељу, у преводу који је направљен у бугарском посланству, део писма које је тога дана добио од министра спољних послова, Петка Стајнова. Ја ћу то место цитирати онако како је написано са језичним грешкама:

„Овде чекамо да нам јавите да су у Београду готови. Ми ћемо доћи, као што смо говорили с тобом.

Прегледао сам поново сви текстове уговорима. Њихове основне линије су добри и су одобрени. И због тога неће бити дуге преговоре, можда биће само неких редакционе поправке. Не пишем ти о детаљима овом питању, пошто с тобом смо се разумели о свему“.

На дан 10 фебруара јавља друг Поповић из Софије:

„Претседник владе позвао је на вечеру само Русе, мене и министра спољних послова Стајнова. За све време Стајнов се трудио да ме увери и молио ме је да ја вас уверим да не мислите да је њихова влада одуговлачила потписивање споразума и да је спремна сваког момента да то учини само ако Руси нареду. Мислим да је ово тачно“.

Средином фебруара имао је друг Кардељ разговор са послаником Тодоровом. Овај је Кардељу саопштио текст енглеског протеста о федерацији и текст протеста о Македонији. Рекао му је да се Кимон Георгијев вратио из Москве као оптимист. Говорио му је о телеграму Молотова да пожуре са федерацијом. Тодоров се љутио и отпуживао бугарске министре да су они одговорни за закашњавање,

Напоследку дошао је крај свима изложеним напорима чињеним од новембра 1944 до скоро краја фебруара 1945 године. Коначно се одустало не само од федерације већ од сваког савезничког уговора. То је учињено на тражење совјетске владе. Док су Енглези остајали код свога корака у Софији, из Москве су нас пожурили да потпишемо споразум. Али када су Енглези учинили корак и код совјетске владе онда се уговор више није могао потписивати.

Другови народни посланици,

Ја сам вам на основу докумената које нико не може побити, показао како је кроз пет месеци, крајем 1944 године и почетком 1945 године, текло преговарање о стварању јужнословенске федерације и како се и због чега оно завршило не само одустајањем од федерације већ и од склапања уговора о савезу и сарадњи. А те непобитне чињенице које сам овде изнео и којих има још, јер ја их нисам све изнео, показују са свом очигледношћу да се у историји судских скандала сигурно не може наћи процес који као овај у Софији почива на тако безочном фалсификовању чињеница. Конкурише му само будимпештански процес. Али тамо су давали само чисто измишљене ствари које ниси могао побијати никаквим документима. Ови у Софији закачили су се за ствар за коју постоји на располагању хрпа аутентичних докумената.

За све време ових разговора и преговора ми смо примећивали да са стране чланова бугарског Политбироа нема искрене жеље за федерацијом и да они заправо желе само уговор по коме би Бугарска била призната као савезница у рату против Немачке. Искрену жељу за федерацијом и правог разумевања њеног значаја било је само код Димитрова. Али он је седео између бугарског Политбироа и совјетске владе. Он није био у стању да води ствари, него је морао пуштати друге да раде како хоће, а он је био присиљен да повлађује. Чак се код неких отечественофронтовских политичара из буржоаске демократије могло осетити више искрености за федерацију него код бугарског комунистичког вођства. Уколико су бугарски комунистички руководиоци и хтели федерацију, хтели су је са хегемонијом Бугарске. Сматрајући разлоге Бугара у Москви, да им тадашња унутрашња ситуација не допушта федерацију у којој би Бугарска била једна од седам федералних јединица, за оправдање, ја сам држао да то питање форме федерације није принципијелно. Али разлика у гледишту показала се заиста принципијелна, јер су бугарски руководиоци хтели само такву федерацију у којој би Бугарска имала повлашћен, хегемонистички положај према свима осталим Јужним Словенима.

Може се рећи да је софијски процес углавном био процес против федерације Јужних Словена као равноправних народа. Почивајући на бесрамном фалсификовању свих чињеница путем лажних признања, чак и посмртних, софијски процес приказао је целу ствар као наш покушај да „Бугарска буде лишена свог националног суверенитета, територијалног интегритета и независности њеним присаједињењем Југославији“, и то тиме што би Бугарска била у федерацији „седма“ јединица са истим правима као на пр. Хрватска, Словенија итд. Ми смо требали да пристанемо на хегемонију Бугара у јужнословенској федерацији и да се одрекнемо права самоопредељења народа на коме смо праву створили нашу социјалистичку федерацију. Срби, Хрвати, Словенци, Македонци и Црногорци, сви они требало је да изгубе право на своју самосталност, на своје посебне

републике и тек свима њима заједно била би призната вредност која би припала Бугарима самима.

Још једну реч о бугарском изразу „седма“ република. У нашој федерацији нема ни прве ни последње републике, већ су све равноправне. Код нас нема водеће нације као у руској федерацији. Али у списку наших република, рецимо у Уставу или на пр. у буџету, пишемо обично на првом месту Србију као највећу републику, затим Хрватску итд. А где стоји да смо хтели да у таквој протсколарној ранглисти Бугарска буде на седмом месту? Ја сам вам навео члан 1 из нашег предлога о федерацији, где смо Бугарску ставили баш на прво место, просто зато што је већа од Србије по броју становништва.

Другови народни посланици,

Мислим да се о овом предмету више ништа нема да каже. Ако је Трајчо Костов обешен зато што је с Југославијом хтео федерацију, а он је са истом упорношћу желео баш такву федерацију са бугарском хегемонијом какву су желели и желе сви чланови бугарског Политбироа, онда су обесили најневинијег човека, са њиховог становништва, са становништа оптужбе у том срамном процесу. Али ако су једног Костова могли обесити, истина о јужнословенској федерацији не може бити обешена. За то су кратки не само софијски целати него и њихови учитељи.

Али и бугарски Политбиро, и тужиоци, и суд само су играчка у туђим рукама, само су послушни спроводници руске политике која иде за разбијањем јединства свих балканских народа, за уништењем њихове независности.

Софијски процес испао је обрнуто од онога што су његови аранжери хтели. Он је страховита оптужба и против хегемонистичких намера данашњих руских вођа и против њихових жалосних метода и безобзирности за постизање таквог недемократског, антисоцијалистичког и контрареволуционарног циља.

После свега што сам изнео, другови посланици, очевидно је да не треба трошити речи на остале гадости које је софијска оптужба покушала да набаци на нашу земљу и њене руководиоце, као на пр. да смо хтели убити Димитрова. Ја могу слободно да кажем, и мислим да ће то веровати и поштени бугарски комунисти и бугарски народ, да смо Тито, Кардељ, Билас, Ранковић, ја и сви ми више волели и поштовали пок. Димитрова него многи чланови бугарског ЦК, па ма то био и Червенков, који је дуго био лични секретар Димитрова, а који је писао књигу против Димитрова, за коју је предговор писао троцкиста Валенки — онај исти који се у оптужници доводи у везу с нашим руководиоцима, а која је књига у Москви била повучена из промета кад се Димитров вратио са Јајпцишког процеса. Такве крваве фантастичне оптужбе способне су да измисле само наказе спремане на таква дела.

Другови народни посланици,

Софијски процес претрпео је пораз и у својој намери да у бугарском народу изазове нерасположење и непријатељска осећања према Југославији и њеном руководству, и у намери да утуче у бугарском народу снажну жељу за уједињењем са Југославијом. Та је жеља у бугарском народу жива и данас, после процеса можда више но раније. Бугарски народ види свој спас у јужнословенској федерацији, у федерацији баш са онаквом Југославијом каква је данас пред његовим очима које такви процеси не могу замаглити. То је познато и аранжерима процеса. Ја ћу у том погледу навести само један пример.

У софијском листу „Изгрев“ од 6 децембра о. г. изашао је чланак Лозана Стрелкова, који је комунист, али ради у редакцији тог звенарског листа. На крају чланка он каже:

„Запамтите добро ви фашистички и реакционарни остаци, трајчокостовци, и англоамерички и титовски шпијуни и убице, ви који сте због последњег слома пали у ужас и хистерију, ви који звоните на телефонима, пишете писма, спушта-те цедуље у поштанска сандучета, и дерете се: „Доста! Престаните!“

Не! Нећемо престати док вас не уловимо до последњег, док вас не уништимо до краја, апсолутно до краја!“

Ми захваљујемо овом нехистеричном новинару што је тако простосрдечно избрбљао како се народ у Софији односи према нашој антијугословенској хајци. Нека он и сви њему слични терају своје, истина ће ипак победити и у Бугарској. Ја сам уверен да бугарски народ добро зна и види ко су непријатељи остварења највећег сна најбољих људи бугарског и наших народа братског зближења и уједињења Јужних Словена.

ГОВОР ПРЕДСЕДНИКА ВЛАДЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СЛОВЕНИЈЕ ДРУГА МИХЕ МАРИНКА

Другови народни посланици,

У претресу буџета за нову планску годину, ми смо овде у експозицији наших државних, политичких и привредних руководилаца чули много лепих резултата постигнутих на подизању наше привреде; дат је биланс не само привредних већ и политичких успеха за које имамо захвалити силном радном елану наших радних људи и мудрог руководству наше Партије у изградњи социјалистичке државе.

Ко год са стране буде способан да оцени правилно сву величину ових успеха, мора се дивити или бити запањен — према томе да ли је наш пријатељ или непријатељ.

То ће нашој целокупној радној заједници дати нове моралне снаге и потстрек за извршење нових задатака који чине суштину овог новог предлога буџета.

То је код нас жива стварност која се развија из године у годину, којом идемо у изградњу социјализма. У здравом развоју једне земље с таквом политичком и организационом снагом као што је наша Партија и под таквим руководством као што је наше друштво и не може да буде. Плодови великих стваралачких напора јасни су сваком радном човеку. Чињенице нашег напретка тако су неоспорне да је немогуће а да не одушевљавају сваког поштеног и радног грађанина. Остваривање плана постало је готово сваком нашем радном колективу питање части читавог колектива и сваког појединца.

Ја ћу, другови, овде само узгред навести неколико података о овогодишњем извршавању плана, да бих уз њих изнео нека искуства која смо стекли у протеклој години.

У погледу испуњења плана буџетских прихода већ је казано у експозицији заступника Министра финансија. Сумарно предвиђени доходи прилично су пребачени. Међутим, неким гранама постоје застоји, не због нереалности планирања већ због слабости у тим секторима наше државне управе. Тај вишак прихода биће у заједници са меродавним савезним органима расподељен и употребљен у форми допунског републичког буџета за регулисање разних дуговања и опште финансијског стања државних предузећа, тако да у нову буџетску годину улазимо са што чистијом финансијском ситуацијом.

Према садашњим проценама, план индустријске производње биће испуњен са 105%. Неке гране, — текстилна, кожарска, прехранбена — премашују док метална и хемиска подбацују већим делом због објективних разлога; недостатка сировина и другог. Све гране

су због нередовног пристизања сировина до последњих месеци, али и прилично пометње у редовном извршавању плана. У томе је сав успех коминформовских саботера, то јед је једино задовољство, јер је само та саботажа крива да наши радни колективи нису могли да извршавају своје текуће планове. Овде је велики део кривице и у томе што је план снижења производних трошкова постигнут само са око 50%.

Рудници у Словенији, узети укупно, испунили су свој годишњи план производње средином децембра. Овде се може рећи да се план најредовније извршавао током читаве године.

План су испуниле и шумска експлоатација, поготову у првим фазама производње, и дрвна индустрија. Подбацује, пак, довоз и извоз, и то великим делом због недостатка превозних средстава и пропуста у организацији производње и транспорта. Први деснижеви план шумске производње био је остварен и у првој половини године заслугом великих радних акција које је организовао Народни фронт.

Нарочита брига била је концентрисана на пољопривреду. Морам нагласити да нас сама висока индустријска структура тера да производњи у пољопривреди посвећујемо нарочито велику пажњу, јер се сваки пропуст на том сектору одмах одражава на животном стандарду индустриског и градског становништва које претставља већ 55% укупног броја становништва Републике. Могу рећи да смо већ прилично постигли у отклањању пропуста из ранијих година. Доказ за то је што смо испунили, местимично и пребацили план инвестиција у државном сектору пољопривредне производње. И заједничке инвестиције су прилично напредовале. Повећани планови откупа у главним гранама сеоске производње, како стоке тако и жита, реализују се — наравно још уз неке неправилности у спровођењу на терену. Исто тако и за откуп кромпира, који је за нас један од најважнијих откупних производа. План је ове године, обзиром на релативно добру летину, прилично висок. Од планираних 14.000 вагона, откупљено је до сада 70%. Но, по досадашњим нашим проценама нема објективних разлога да план не би могао бити потпуно извршен. Ако успемо да у довољној мери парализуемо одилажење индустриског и градског становништва на село у потражњу за кромпиром, тиме што ћемо задовољити основне потребе потрошача на обезбеђеном снабдевању, спречићемо у великој мери спекулацију с тим важним артиклом исхране.

Ма да је план велики, могао би да се изврши и без свих неправилности према малим произвођачима, које су стварно вршене од стране откупног и административног апарата.

Утврђено је, наиме, да средњи и мали пољопривредници извршавају своје обавезе, да код њих не опада производња него чак и расте. Међутим, код крупних сељака то није случај. Разлози су за то разни. Главни су разлози, спекулативни али постоје у малом обиму и објективни разлози, као што је недостатак радне снаге која је одведена у индустрију.

Због отсућности добре евиденције производних капацитета индивидуалних пољопривредних газдинстава, још има великих неправилности па и кривица, пре свега, према мањим произвођачима у спровођењу откупа, а недовољне консеквентности у спровођењу уредаба у односу на веће пољопривреднике. Разлог је делимично био и у томе што се до последњих избора у месним народним одборима налазио још приличан број сеоских спекуланата. Међутим, последњи избори јако су побољшали социјални састав и сеоских народних одбора.

Да се овде на томе не бих дуже задржавао, хоћу да нагласим само то да питању начина како ћемо осигурати производњу у пуном капацитету на већим сеоским поседима, морамо посветити сву пажњу, јер је то у складу са нашом општом тежњом и потребом за повећањем пољопривредне производње, са потребом мобилизације радне снаге за индустрију и за социјалистички преображај на селу.

Другови, ја бих се овде сада критички осврнуо на неке моменте садашње борбе за извршење плана.

Ако су на главним секторима производње извршени планови, треба истаћи да су извршавани веома неравномерно, потпуно кампањски при чему је нерационално утрошено много више снаге — концентрисане час на једном, час на другом критичном сектору — нешто што би било потребно да је било више система. У протеклој години ти кампањски приједи били су, додуше, оправдани требало је парализати већу пометњу за којом је тежила информбироовска саботажа изградње социјализма у нашој земљи. Али, ми морамо убудуће тежити да тога буде што мање, јер ми у томе нерационално трошимо огромну радну снагу, губи се и у објективном стимулирању флукуације а не постижу се они ефекти у продуктивности рада, који би били могући при већој стабилности и конструктивности у текућем извршавању планских производних и других задатака.

Осим тога, од нас независног коминформовског разлога, ми у протеклој години — то могу барем рећи за Словенију — нисмо довољно рачунали са више мање објективном границом могућности у погледу стварног капацитета који се одразио у недостатку радне снаге, пре свега, у грађевинарству. Због тога је било расплињавања на широком фронту. Због тога имамо данас толико започетих а недовршених грађевина. А биће и таквих на којима нећемо моћи ни идуче године да продужимо радове.

Тако имамо уз многе позитивне стране, у постигнутим резултатима и негативних појава. Ако смо на пресудним секторима производње колико толико задовољавајуће испунили план — местимично и са осетним премашивањем али у грађевинарству план нисмо испунили. Међутим, треба и овде одати признање многим нашим грађевинским предузећима која су извршила више грађевинских радова него што се, у поређењу са расположивом радном снагом коју су имали, могло очекивати. У просеку та су предузећа имала једва око 30% радне снаге која је била потребна за извршење планираних грађевинских радова. Међутим, радови су барем на главним приоритетним објектима, извршени у много већем проценту.

Наравно помањкање радне снаге морало је пре свега, да се одрази на објектима друштвеног стандарда.

Тај мањак није могла надокнадити ни огромна помоћ фронтовских добровољаца, која износи просечно око 34 радна сата — дакле скоро 10 милиона сати више него 1948 године. То претставља највећим делом онај рад добровољаца, који су извршили поред свог редовног посла.

Следећи васпитном раду наше Партије и друга Тита не треба да се љутимо на критику наших недостатака и то без обзира на то да ли ће је наши класни и коминформовски непријатељи користити у својој пропаганди против нас.

Неоспорно велики резултати које смо постигли неће изгубити ништа од своје политичке вредности. Напротив, заташкавање тих недостатака могло би само да крњи политички ефекат остварених резултата.

Ево, навешћу неке примере како смо у овој години недостатак радне снаге и онако ограничене могућности још више спутавали у

кампанском концентрисању на критичне секторе, у несистематском извршавању планских задатака.

У пролеће, дуго није дошло до размаха грађевинске сезоне, јер смо у почетку морали концентрисати гро снага у шумској експлоатацији. Ради помоћи извршењу плана у првом полугођу, Народни фронт је мобилисао бројне фронтовске бригаде. То је била врло успела акција. Први полугодишњи несмањени план у сечи био је извршен. Али, зато су биле велике рупе на разним другим местима, што се морало одразити, одмах после тога, код наредног главног задатка — концентрације снага на објектима тешке индустрије, које нисмо могли кроз читаву сезону снабдети довољном радном снагом, а да о другим објектима друштвеног стандарда и не говоримо. У пролеће, а поготово у месецу шумарства, пореметио се редован рад управног апарата, јер су чак и одатле људи ишли у фронтовске бригаде на сечу шуме. Због тога су трпели такви административни и управни послови који би могли дати евиденцију о стварним вишковима радне снаге на селу, евиденцију за правилно вршење откупа. Многи људи из државног апарата и политички активисти лично су трагали по селима за вишком радне снаге. Због тога је сувише касно, али на крају ипак завршена евиденција, тако да су се могле предузети оштрије мере у вези с потрошачким картама гарантованог снабдевања за мобилисање резерве радне снаге.

Осим тога у индустрији, у нашим производним предузећима нисмо могли доћи сигурно до тога у којима од њих евентуално има још радника без којих би се могла несметано, редовно обављати производња.

Разне синдикалне бригаде, које су из већег дела предузећа у току читаве године полазиле на сечу дрва, дају основе за претпоставку да у тим предузећима стварно има више радне снаге но што треба. Поготово нам даје основу за то чињеница што су многа предузећа током читаве године имала тешкоћа са нередовним пристизањем сировина, а да су у последњим месецима —наравно уз дивно залагање и радни полет радних колектива — на крају ипак надокнадили заостатак кад су сировине приспеле.

Интензивније трагање за оваквим резервама радне снаге је нарочито важно за нас у Словенији, јер су резерве радне снаге у пољопривреди већ јако скучене, ако узмемо за основу интензитет те производње и приватно сопственичку производњу. Нешто више резерве радне снаге биће само уколико се буде пољопривредна производња брже усмеравала на социјалистичке основе. При постојећем стању, на нашем селу је и ову сувишну радну снагу, колико је још има, врло тешко наћи. Зато је потребна добра евиденција капацитета производње у земљи, у стројевима и радној снази и у што подробнијем планском усмеравању пољопривредне производње. Ако такве евиденције нема, при спровођењу наших уредаба: о обавезној сетви, гајењу стоке, о задужењу обавезног откупа појединих артикала пољопривредне производње, о установљавању стварно потребне радне снаге на појединим газдинствима, праве се на терену, многе неправилности и пропусти. Недостатак добре евиденције омогућаје да појединци разним шпекулантским смицалицама избегну извршење својих обавеза у пуном обиму, а да, на другој страни, откупни органи, у настојању да испуне сумарну планирану количину откупа, просте одреда зарежу где стигну. А последице тога су јасне. Оправдано нездовољство код оних којима се чини неправда, а која се радо преноси на друге, ствара несигурност код произвођача, и капацитет производње се занемарује, наноси се штета ауторитету народне власти.

То је један комплекс питања у тесној узрочној вези која чини целину. Зато их све заједно, и свако понаособ, треба решавати повезано.

За све ово пак треба имати, поред осталог, и добар апарат све до месних народних одбора. Због тога се то питање поставља у вези с овим буџетом.

Наравно да треба штедети у административним издацима, али тако да се стабилизира рад свих органа државне управе и сведе на примеран минимум осигуравајући тиме њихов, сталан одговоран рад без пребацивања на разне кампањске акције.

Други проблем је: како се борити против флукуације радне снаге. Свакако да је у томе најефикасније средство, поред осигуравања снабдевања радних колектива на приоритетним објектима, и питање смештаја радника. Али је такође јасно да питања станова нећемо тако лако и брзо решити. То наше трудбеничке масе у основи схватају. Свест наших радних људи толико је развијена да они врло добро знају да је индустријализација основа за стварну и солидну подлогу подизања друштвеног стандарда. Зато се и мора разлика између инвестиција у капиталној изградњи наше индустрије и друштвеног стандарда, која је још прилична, само у том смислу третирати. Постоји апсолутан оквир, не само у материјалним средствима, већ, и поготово, у ограничено расположивој радној снази. Свако веће планирање грађевинског капацитета било би, уз постојање оваквих оскудних средстава механизације, нереално. А удео Словеније у капиталној изградњи објеката тешке индустрије за индустријализацију земље је тежак, али безуслован, нужен коликогод ишао моментално на уштрб друштвеног стандарда и просвете. Извршење тог задатка за индустријализацију Југославије толико је важно да о томе не може бити дискусије. Зато нема разлога да се крије да обим инвестиција за друштвени стандард, пре свега за станове, за основно и средње школство, није у одговарајућој релацији са изградњом индустрије.

Али ипак, мораћемо тражити средства и начин да ту разлику ублажимо. На једној страни, у максималној штедњи материјала у капиталној изградњи, а на другој страни, проналажењем нових извора из локалних могућности, и пре свега, оријентацијом на добровољну радну снагу за градње и радове који ће непосредно користити начин и условима живота конкретних радних колектива. Осим тога, треба тежити да с материјалом и радном снагом којима располажемо створимо што више станбених и других провизорија.

Наше је опште искуство да су сталне фронтовске и синдикалне бригаде, које су досад дале драгоцен допринос, ипак биле сразмерно скупе а поред тога потстицале су на тајну флукуацију и спречавале проналажење нове сталне радне снаге. Спречаваале су бољу систематизацију радних места и подизање продуктивности рада. Међутим, ангажовање наших радних колектива за добровољни рад на објектима који ће тим колективима непосредно служити, ми ћемо, без сумње, не само задржати досадашњи допринос те добровољне помоћи у градњи, него га чак и повећати.

Јасле, дечји домови, мензе, купатила, радови на фабричким економијама, спортска игралишта, провизорији за културно-уметнички рад и разна друга слична дела која побољшавају услове рада и ниво живота, најпогоднији су објекти за ангажовање добровољаца. То се показало већ и ове године. Нама је због оскудице у радној снази остао незавршен низ оваквих објеката по чврстом плану, али добровољном иницијативом, залагањем фронтовских и синдикалних организација било је укупно, али не свуда, на истом месту.

као што је било предвиђено по чврстом плану, извршено путем адаптација, провизорија и мањим новим градњама четири пута више капациитета, а у јаслама, при дечјим домовима чак осам пута више од онога што је било фиксирано у чврстом плану. Исти значај имају и комунални радови, као што су водоводи, канализације, а често и основне школе и слично, уколико се осигура фондирани материјал да ћемо на тим радовима максимално штедети са сталном радном снагом, и што више се оријентисати на добровољни рад.

Другови, коликогод је план за четврту годину — коме је предложени буџет његов финансиски одраз — тежак и обиман, нама наша радничка класа, својом високом политичком свешћу која се изражава у дивном елану извршавања плана, која је демонстрирана и приликом недавних избора за месне народне одборе, даје гаранције да су наши претстојећи задаци остварљиви. Остварљиви су утолико више, уколико ћемо одлучније отстранјивати недостатке који су се досада јављали у управљању, уколико ћемо више избећи кампањски начин, а приступити раду што систематичније тега константно развијати. У погледу те свести, то важи и за нашу интелигенцију, поготово за техничку интелигенцију.

Није на одмет да поновим да је било већ више пута наглашено: колико год нам је Коминформ причињивао штете економском блокадом и саботажом, — постоји неоспорна чињеница да се, поред радничке класе која је остала неограничено чврста, повећала политичка консолидација код већине наших радних сељака, и то упркос многим неправилностима које су им причињене, и да је напад Коминформа изазвао код наше техничке интелигенције дивну реакцију. Са ретким изузецима она се свим еланом латила градње наше индустријализације. Напад Коминформа је ударио али се и одбио о родољубива осећања и понос наше интелигенције. Данас имамо безброј примера који доказују шта може и шта хоће наша интелигенција. Те чињенице имају утолико већу вредност, ако узмемо у обзир да им наша заједница није увек одговарала са примерним признањем.

Због свега тога што смо овде чули као сумиране резултате у експозеима, нема разлога да не понесемо у наше радне масе одушевљење за нове битке и нове победе. Стога изјављујем да ћу гласати за предложени буџет. (Аплауз).

ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА ОБЛАСНОГ НАРОДНОГ ОДБОРА ЗА ДАЛМАЦИЈУ ДРУГА МАРИНА ЦЕТИНИЋА

Другови и другарице народни посланици,
Повећање савезног буџета за 1950. годину резултат је опћег развјетка наше нове, Титове, социјалистичке домовине, развјетка народних република и области.

Правилна привредна политика Савезне владе доводи до привредног пораста и развјетка у области Далмације која се у нашој социјалистичкој домовини дневно развија у напредну, активну област на свим подручјима.

Ево само неколико података:

Опћи приходи, предвиђени у 1949. години у износу од 3.301.592.910 динара, до 10. децембра остварени су са 102%. Робни фондови повећани су ове године, у односу на 1948., од 3.220.000.000 на 3.984.000.000 динара, или за 24%.

Национални доходак ове године, у односу на 1948. годину, повећан је за 28,5% (док укупни приходи у овој години износе 6.042.293.000.— дин.).

У току године инвестирано је на подручју области Далмације по савезном, републичком и локалном плану, без војне индустрије, 1.372.157.000.— динара, а за станбену изградњу 63.860.000.— динара.

Освојили смо досада 9.700 хектара нових површина земље испивањем мочвара.

У току ове године потпуно је довршено и предато на употребу народу 57 задружних демова, док се на других 50 радови довршавају, а на 46 су у току. Радно задругарство обухвата 890 сељачких домаћинстава у 264 задруге.

Изграђено је 15 школа, а радови се врше на 73 нова школска објекта који ће бити довршени и дати на употребу у првом кварталу 1950. године.

Електрифицирано је 18 села, изграђено је и поправљено 128 чатрња за воду.

Капацитет болничких кревета повећан је за 78%. Само од маларије, којој су били изложени читави крајеви са преко 90.000 становника, бригом народне власти, током 1949. године имали смо само 42 обољевања.

У обнови насеља постигнути су такви резултати да не постоји ниједна обитељ на селу која нема крова, тако да смо ове године тај задатак савладали и обновили од 1945. године 44.000 кућа.

Радни људи наше области то су благостање осјетили, зато су они тако привржени социјалистичкој домовини и другу Титу. У заједници са осталим радним људима наше земље, без колебања, одлучно, водили су и воде битку за социјалистичку изградњу. Борбом за извршење и премашивање постављених задатака, радни људи наше области одговорили су на непријатељску хајку и завјеру коју је организовало контрареволуционарно руководство Совјетског Савеза и његови вазали на животне интересе наших народа и сувереност наше земље. Дјела и успјеси више него ишта друго говоре колико је радничка класа и радни народ наше области спреман ићи стопама друга Тита, под заставом социјалистичке изградње коју је подигла и под којом га води наша Партија.

Учешће радничке класе и радног народа Далмације у бици за испуњење плана треће године наше Петолетке речито су доказ како наши радни људи одговарају на позив Партије и друга Тита, како одговарају на контрареволуционарне клевете и лажи руководства Совјетског Савеза.

Рударско подuzeће „Тупина“ извршило је свој годишњи план 109 дана прије рока, Дрнишки рудници боксита 102 дана, задарска творница „Марашка“ 76 дана, рудник „Сиверић“ 37 дана прије рока, а творница цемента „Партизан“ 33 дана прије рока и тиме је заузела прво мјесто у овој грани индустрије у нашој земљи. Цјелокупна индустрија цемента у нашој области извршила је годишњи план производње 14 дана прије рока, бродоградилнице „Вицко Крстуловић“ 15 дана прије рока, бродоградилнице „Корчула“ 33 дана, бродоградилнице „Мосор“ 47 дана прије рока. Подuzeће „Вицко Крстуловић“ за изванредне заслуге у производњи носилац је заставе Главног одбора Савеза синдиката Хрватске, Централног одбора Савеза синдиката Југославије и Савезне владе. Као најбољи колектив бродоградилнице индустрије у земљи, два пута је добио заставу Министарства народне одбране.

Подuzeћа цементне индустрије „10 Коловоз“ и „Првоборац“ налазе се међу најбољим подuzeћима такве врсте у земљи. „10 коловоз“, за заслуге у 1949 години, примио је заставу од Централног одбора Јединствених синдиката Југославије и ресорног министарства као најзаслужнији колектив цементне индустрије. Подuzeће „Првоборац“ добило је заставу од Савезне владе као најбољи колектив Савеза грађевинара. Производња у овој творници повећана је за 100% у односу на предратну производњу.

Борба за високу продуктивност рада, која се широко разгранала у нашој земљи, захвата све више трудбеника у нашој области. Данас ради по новом начину и такмичи се 60% рудара у руднику „Сиверић“. И, управо захваљујући борби за високу продуктивност, овај се колектив налази међу првим рудницима и носи заставе Владе НР Хрватске.

Радећи по новом систему, бригаде творнице „Лозовац“ повећале су производњу алуминиума за 20%. Покрет за високу продуктивност захватио је широк замах, тако да данас у нашој области, према непотпуним подацима, ради 1715 производних бригада, а од тога 274 бригада по новој методи рада.

Борба за високу продуктивност рада дала је много трудбеника који својим примјером осталима служе за узор. Владимир Назлић из бродоградилнице „Вицко Крстуловић“ успео је постићи рекорд у закивању бродске оплате извршивши норму са 420%. Зидарски мајстор Бранко Дворник своју дневну норму на жбукању плафона извршио је са 950%. Борци за високу продуктивност рада уштедили су подuzeћу „Вицко Крстуловић“ 18.048 норма-часова. У грађевном по-

дузећу „Конструктор“ Јозо Крстуловић, придумом нове методе рада, уштедио је подuzeћу 2 милиона динара.

У руднику угља „Сиверин“ механичар Никола Мваз конструирао је комбајн за угљен, који сам копа и преноси материјал. Овај комбајн у једној минути може да ископа, пренесе и сепарира око 1000 килограма угља и тиме замјењује рад од 60 људи.

До 15 децембра 90% подuzeћа у нашој области савезног, републичког и локалног значаја извршило је планове и почело рад за четврту годину Петогодишњег плана. За заслуге у извршењу задатака кроз 1949 годину проглашено је 9.962 ударника, 26 рационализатора и 4 новатора.

Паралелно са опромним залагањем и самопријегорним радом на испуњењу задатака треће године Петогодишњег плана, од стране наших трудбеника, народне власти и Партија бринули су се да се упоредо с тиме побољшају материјални услови живота трудбеника уопште, у првом реду радничкој класи, тако да су наднице у норми просјечно повишене за 13% у односу на 1948 годину, а снабдевање у цијелости за 15%.

И даље, до 15 децембра, кроз добровољне радне бригаде Народног фронта, упутили смо на савезне и републичке радове 140.000 бригадиста, а 45 омладинских бригада које су радиле на Ауто-путу и Новом Београду проглашене су од једног до осам пута ударне, а једанаест их је одликовано. Ове бригаде су имале 1.732 ударника и 3.112 похваљених.

У току године, у локалним радовима дато је 13.702.065 добровољних радних часова, што, изражено у новцу, износи 169.938.844 динара.

Ове сам податке изнео не само да прикажем свијесне напоре радних људи Далмације за бржу изградњу социјализма, већ да покажем како је у нашој области као и у читавој земљи радни народ одговорио на контрареволуционарну завјеру руководства Совјетског Савеза и његових вазала. Радни људи наше области, више него икада, окупили су се око заставе наше Партије и друга Тита, свијесни да тако дају и највећи допринос социјалистичкој изградњи и најдостојнији одговор клеветницима.

Другови народни посланици, Далмација је позната као виноградарски крај. Виноградарство у нашој области претставља најважнију грану пољопривреде и њој народне власти посвећују нарочиту бригу. Међутим, поред свих напора на обнови и унапређењу виноградарства, оно код нас претставља најозбиљнији проблем.

Прије рата укупне виноградарске површине у нашој области износиле су око 42.000 хектара. Просјечна годишња производња вина кретала се до 9.000 вагона. У току рата виногради су страдали за преко 25%, а производња за око 60%. До тако великог опадања винограда и виноградарске производње дошло је услед окупаторског пустошења и слабе обраде винограда у ратним приликама, када сељаци нису могли да дођу до најосновнијих средстава за његову обраду. Ово пропадање винограда проузроковало је огромну штету не само радним сељацима — виноградарима, него, уопће нашој народној привреди.

Иако је код нас виноградарство прије рата било добро развијено, стара капиталистичка Југославија овој грани господарства није поклањала никакву пажњу. Оно што је у разитку виноградарства било постигнуто, то су постигли сами радни сељаци по цијени огромних напора. О планском разитку није било ни говора већ се оно развијало стихиски, према нахођењу самих виноградара и овисно о потражњи на тржишту.

Подрумарство уопће није постојало. Сељаци су сами прерађивали вино на најпримитивнији начин и спремали га у своје конобе гдје је било изложено кварењу и пропадању. Квалитет вина није био на потребној одређеној висини, услед чега су и цијене стално варирале тако да су сељаци морали своје производе давати у бесцијене и стално и систематски падати у биједу и сиромаштво. У таквим условима није се могло ни мислити на типизацију вина.

Одмах након ослобођења ми смо приступили обнови и унапређењу винограда и успјели смо повећати производњу вина за око 2.500 вагона, у односу на 1946. годину. Посађено је 7.780 ха нових винограда и тиме остварен обласни Петогодишњи план за 80%. Подигнуто је 35 ха матичних лозних расадника на државном сектору са годишњим капацитетом од 2.000.000 комада лозних садница.

Из кредита Народне Републике Хрватске уз пуно разумијевање и помоћ Министарства вањске трговине Владе ФНРЈ, а у циљу рационалније прераде, типизације и побољшања квалитета вина, изграђена су у нашој области два модерна винарска подрума у Бенковцу и Имотском, а трећи се ради на Хвару. Подруми у Имотском и Бенковцу потпуно су довршени и стављени у промет. Они су опремљени најмодернијим машинама за прераду вина, а њихов укупан капацитет је 400 вагона. Предност подрума, осим типизације и побољшања квалитета, је и у томе што се модерном прерадом вина ослобађа један дио радне снаге која ће се моћи употребити на другим корисним радовима. За капацитет ових подрума од 400 вагона вина инуюосни сељак утрошио би 16.000 надница за прераду, а у подруму се то савлађује са око 4.900 надница.

Изградња ових подрума има нарочито значење за загорско подручје гдје је за вријеме старе Југославије у пољопривреди владала потпуна запуштеност, а гдје ћемо подићи велика виноводна подручја чија је земља досада остала неискоришћена. На овим подручјима постоје сви услови да се виноградарство развија до максимума и да се примјене све савремене агротехничке мјере и изводе радови помоћу сточне радне спреге и машина. Ради предности које пружају ови подруми, њихово даље изграђивање намеће се као нужност. Но, пред нама је задатак освајања нових површина за виноградарство, чија просјечна доб је 15 година, што значи да би у релативно кратком времену од 4—5 година гро далматинских винограда био у изумирању. Зато се код нас појављује потреба механизирања обраде нових винограда, што би убрзало темпо и надокнадило изумирање постојећих винограда. Уз савлађивање овог проблема, то јест увођење механизације у виноградарство и развитак подрумарства, нужно се намеће борба за типизацију далматинских вина, без које ће квалитет наших вина увијек бити у питању. Један од услова за ово је изградња фабрике флаша, чију првокласну сировину посједујемо на нашим отцима. И коначно, намеће се потреба да се формира посебна управно-привредна организација у оквиру нашег државног апарата, која ће руководити виноградарством, као и освајање нових површина које се налазе под водом, у првом реду Неретванске Блатије, која плави око 18 хиљада хектара најплодније земље у Далмацији, одличне за све врсте јужних и индустријских култура, посебно за памук и винограде.

Сличну пажњу, као виноградарству, требало би посветити и маслинарству. Ми ћемо у овој години откупити у Далмацији 420 вагона уља. Да би се добило толико масноће, требало би уловити око 100.000 комада свиња. Међутим, прерада маслина се врши углавком још увијек на примитиван и нерационалан начин. Показује се потреба изградње хидрауличних преса, које би се у виду творница за

прераду уља концентрисале на одговарајућим мјестима и замијениле ручни погон, и тиме, не само побољшали квалитет и повећали квантитет, већ у многоме ослободили радну снагу. Даљи задаци у овој грани били би: прићи производњи финих стоних уља, те конзервирању маслина које се у иностранству и земљи увелико потражују, те се намеће потреба организације лабораторија за уљарство, слично онима за виноградарство.

Према плану капиталне изградње, имали бисмо изградити 152 разна објекта сељачких радних и пољопривредних задруга опћег типа. Досада смо потпуно довршили 64 објекта, 22 су покривена, 30 озидао до крова.

Уз огромне радове у градовима и индустријским центрима, изградње задружних домова, школа и капиталне изградње у сељачким радним и пољопривредним задругама, данас у нашој области претставља највећу радну акцију на селу, какву Далмација у својој историји уопће није могла имати. Такве је резултате омогућила у Далмацији правилна привредна политика наше Савезне владе, која је дошла до изражаја у буџету за 1949 годину. За све ове радове Влада НР Хрватске и лично друг Бакарић пружили су нам огромну помоћ, без које се све ово не би било дало ни замислити.

Партијске организације, организације Народног фронта и Народне омладине озбиљно су схватиле овај задатак и успјеле активизирати радне масе на његову извршењу. Још јачим залагањем и напорима успјеси су, без сумње, могли бити далеко већи. Зато ћемо убудуће морати још водити рачуна о мобилизацији свих наших организација и свих радних људи за извршење задатака које пред нас постави друг Тито, Централни комитет и народна влада у изградњи наше социјалистичке домовине.

Буџет за 1950 годину ставља задатке пред све органе власти и ми ћемо се у нашој области борити да их часно и у потпуности извршимо. У првом реду ћемо се борити да и у овој години осигурамо радну снагу за капиталну изградњу волећи у првом реду рачуна да подмиримо потребе за објекте савезног и републичког значаја.

Због могућности које овај предлог буџета даје нашој земљи и убрзава изградњу социјализма под славним руководством друга Тита, изјављујем да ћу гласати за предложени буџет. (Аплауз).

ГОВОР НАРОДНОГ ПОСЛАНИКА СРЕЗА ПУСТОРЕЧКОГ ДРУГА БОШКА КРСТИЋА

Другови народни посланици,

До средине ове године ми смо у већем обиму (проценту) трговали са СССР-ом и земљама народне демократије. Маја, јуна, и јула, земље Информбироа, по наређењу из Москве, прекинуле су трговинске односе са нашом земљом и ми смо били принуђени да тражимо на Западу оно што су нам земље Источне Европе (социјализма) биле дужне по уговорима испоручити. На тај начин, силом прилика, проширили смо обим размене са капиталистичким земљама, али без икаквих економских и политичких уступака.

Ми тргујемо са капиталистима — продајемо и купујемо — на бази светских цена. Пошто немамо још довољно развијену индустрију ни механизовану пољопривреду, у тој размери, на бази светских цена, капиталисти робном разменом извлаче и од нас известан профит. И то ће бити тако све док ми не створимо јачу индустрију и док не повећамо продуктивност рада у нашој земљи.

Да видимо под којим условима смо трговали са СССР-ом, Чехословачком Републиком, Мађарском и другим земљама Информбироа. Познато нам је да су руководиоци СССР-а и других земаља Информбироа били против стварања индустрије у Југославији, да су желели да Југославија остане аграрни привесак њихове привреде, сировинска база за њихову индустрију и потрошачко тржиште за њихове индустријске производе. Зашто?

Навешћу у вези с тим само неколико примера. Из поменутих земаља увозили смо, углавном, готове производе. Њихове цене су биле, када су продавали нама, следеће — у доларима:

Чехословачка Република: носачи — базна цена по тони ЧСР 123 долара, Западна зона Немачке 78, Француска 76, — дакле, Чешка је скупља за 60%; фазовски челик — ЧСР 125, Француска 76 — или, ЧСР скупља за 60%; два стабилна парна котла — ЧСР 4.800.000 динара, Западна зона Немачке 2.250.000.— (у девизама) или ЧСР је скупља за 113%. Рок испоруке из ЧСР је 2 године, а из Немачке 1 година; Спиралне бургije — које увозимо на стотине хиљада комада, ЧСР 125 по комаду, Енглеска 7,63, или, Чешка скупља за 70%. Ово ме треба додати да је трајност енглеских производа већа за 15—20 пута.

Мађарска: дробилице за боксит — Мађарска 57.000 долара, Немачка 39.945, или, Мађарска је скупља за 44%; дизалице за складишта — (4 комада) Мађарска 377.600, Немачка 250.000, или, Мађарска скупља за 50%; 36 комада великих аутомобила — Мађарска 1.054.600,

Немачка 504.000, или, Мађарска скупља за 110%; тракасти челик — Мађарска 136, 3.3. Немачке 84%, Белгија 78, или, Мађарска скупља за 74%; Локомотиве истог типа — Мађарска 26.750 Западна зона Немачке 15.300, или, Мађарска скупља за 73%; рок испоруке из Мађарске 18 месеци, а из Западне зоне Немачке 6 месеци; железничке шине — Мађарска 125, Западна зона Немачке 66, или, Мађарска скупља за 89%; направа за одвођење прашине — Мађарска 41.850, Немачка 13.000, или, Мађарска скупља за 220%; транспортне направе — за црвени муљ Мађарска 128.850, Немачка 25.130, или, Мађарска скупља за 320%; плински генератори — Мађарска 2.000.000, Немачка 451.818, или, Мађарска скупља за 340%.

Значи да су Мађарска, ЧСР и друге земље Источне Европе (које нисам споменуо) извличиле из наше земље не само профит, већ су, користећи у пуној мери монопол, извличиле из наше земље екстра-профит који данас капиталисти извлаче још само из полуколонијалних и зависних земаља. И даље.

Ми смо у СССР и земље народне демократије извозили углавном сировине и артикле исхране.

Руководиоци трговинске политике у СССР-у и другим земљама Информбироа врло често су практиковали да извезу важније артикле, као бакар и друго, а одуговлачили са извозом артикала из сектора воћа и поврћа. Често су измишљали да роба не одговара уговору и томе сл. и настојали да нас на тај начин често доведу у временски теснац када је роба склона квару и тешко је продати другим земљама, да нас на тај начин доведу у ситуацију: или да им снизимо цене, или да нам роба остане непродата. Мађари су у овом систему предњачили. Они су извозили из Југославије, а цонајвише из НР Србије, велике количине дрвета. Преузимали су и квалитативно и квантитативно, по уговору, робу у нашој земљи, извозили је и смештали у своја складишта и тек после неколико месеци, када је роба била сигурно код њих, противно свим трговачким обичајима, чак и међу најокорелијим империјалистима у свету, без икаквих докумената и аргумената, траже снижење цена — односно узимање једног дела робе без икакве накнаде.

Ово неколико чињеница јасно говоре зашто су руководиоци СССР-а и неких земаља Информбироа против индустријализације наше земље. Ово јасно говори да су у њима још увек исте капиталистичке навике њихових претходника који су се бар звали правим именом — капиталисти, империјалисти — исти апетити према богатству наше земље (Југославије) према плодовима труда и зноја нашег радног света.

Ово говори речитије од свега колико је била правилна и једино исправна политика нашег партиског и државног руководства, наше Владе, када је недвосмислено повела курс ка индустријализацији земље, ка економској независности.

Наши народи су схватили ову политику и раде неуморно и самопрегорно на њеном остварењу. Постигнути резултати на извршењу Петогодишњег плана и плана за ову годину, изнети у експозеима другова министара (М. Поповића, Кидрича и др.) то јасно потврђују.

У Народној Републици Србији ми смо на сектору спољне трговине у овој години имали прилично успеха, нарочито у извршењу плана извоза дрвета. Министарство шумарства ће ове године извршити план извоза са стављањем робе на расположење за извоз по вредности са 106%. У односу на 1948 годину, ово је знатан успех. Овај успех је постигнут захваљујући томе што се ове године плану извоза дрвета поклонила пуна пажња и што су се за његово извр-

ицење zaloжиле и широке радне масе: у планинама на шумским радио-лиштима, на превозу обловине и др. Хиљаде колских запрега је често прелазило по педесет и више километара да би дошле у планину, да из ње, често кроз непроходне кланце и врлети, превезу до ками-онског пута потребну обловину, прагове и др. Десетине хиљада фронт-товаца ишло је добровољно у планине на сечу или утовар, по киши и снегу, често спавајући под отвореним небом.

Али поред постигнутих успеха било је и пропуста. У неким артиклима није извршен план у асортиману, у одређеним роковима и по квалитету, нису подигнута потребна складишта. А све ово је делом ометало да се одговори на време обавезама према купцу.

И у пољопривредно-прехранбеном сектору постигнут је приличан успех. У појединим артиклима (као вино, свежа шљива и грозђе, пекмез и др.) извршен је и пребачен план. Али има артикала у којима се озбиљно подбацило, нарочито на сектору воћа и поврћа.

Ове године је велику штету воћу нанео губар и то нарочито у познатим извозним рејонима. Било је ипак рејона у којима се губар уопште није појављивао, а у којима је било знатних количина воћа за извоз. Одговорни органи нису на време упознали стварно стање на терену — и нису на време предузели мере да се оријентише на те рејоне и обезбеди извршење плана, — или даду знатно веће количине за извоз него што су дате, — дотурањем амбалаже, превозних средстава, пекмезарских гарнитура (Брус, Нови Пазар, Рашка, Прокупље, Санџак итд.). У неким се артиклима није извршио план зато што су се предузећа плашила да им откупљена роба много не калира, немају магацинске просторије и постављала су питање ко ће сносити све ове трошкове (орех, лук). За неке артикле није се на време обезбедила радна снага, ради припреме робе за извоз (као кромпир) или није на време дата одговарајућа цена (орех). Народни одбори су недовољно поклањали пажњу извршењу плана извоза воћа и поврћа, а било је понегде става „зашто извозити када ће срез, односно град, остати без воћа и поврћа“. А када се одустало од извоза неких артикала око којих се спорило, показало се да је доста пропало, јер није могло да се дотури до града из разних разлога (грашак, борањ, парадајз).

За извршење плана у пољопривредно-прехранбеном сектору у 1950 години треба предузети низ мера, и техничких и организационих.

Покрајински, обласни и срески народни одбори у 1950 години треба да знају за план извоза исто онако као што знају и за друге привредне планове и да прате његово извршење као што прате и извршење осталих планова.

Исто тако ће морати да се ојача и среди среска трговачка организација за воће и поврће а уз то да добије и чврст план и за извоз. Извозна предузећа републике мораће да посвете више пажње терену, да се чврстије и непосредно вежу са среском трговачком организацијом и социјалистичким сектором производње — сељачким радним задругама, државним пољопривредним добрима — још од момента контрахирања. На време треба обезбедити амбалажу, подићи сушаре и обезбедити магацинске просторије, превозна средства и др.

У овај систем, на крају, треба увести више личне одговорности појединаца, како руководиоца, тако и службеника, који конкретно раде на извршењу планова. Мање решавања у канцеларији и административно, више на терену и оперативно!

Наш радни народ схвата значај извоза, радне масе на седи исто тако имају пуно разумевања, како за његов значај, тако и за то како треба робу припремати и отпремати. Било је пак више случајева да нам сам произвођач замерао за овако манипулисање са

бом за извоз, а најмање се можемо пожалити на њега за неизвршење плана извоза.

Ми смо анализирали наш рад у овој години и уочили наведено и друге пропусте и слабости — извукли искуства из досадашњег рада и чврсто смо решили да у 1950 години не поновимо исте грешке већ да извршимо и премањимо план и у спољној трговини.

У овоме ми ћемо имати пуну подршку радних маса села и града Народне Републике Србије, јер су оне свесне да, извршујући план извоза, омогућају план увоза машина и др. што је неопходно за извршење Петогодишњег плана и за изградњу социјализма, залог очувања економске и политичке независности наше земље. (Аплауз)

ГОВОР НАРОДНОГ ПОСЛАНИКА СРЕЗА ОСЈЕЧКОГ ДРУГА НИКОЛЕ ЈАКШИЋА

Другови и другарице народни посланици,

Ако погледамо на протеклу 1949 годину, наша земља је на свим подручјима привредне дјелатности постигла добре резултате. Ја ћу укратко изнијети само неке резултате, постигнуте на подручју наше Осјечке области, који, поред свих слабости, видно показују да смо успјешно извршили све наше задатке у цјелини.

Буџетски приходи свих котарева и градова на подручју наше области биће остварени према непотпуним подацима са око 96%, а расходи са 90%.

Остварење прихода из привреде даје нам боље резултате, док нам приходи од становништва, наиме, приходи од пореза на пољопривредна домаћинства, нешто заостају од плана.

Ако размотримо разрез аконтација на пољопривредна домаћинства за 1949 годину, онда примјећујемо извјесно повећање пореза код нижих категорија што показује економско јачање ситних и средњих сељака, а код виших категорија, код којих се осјећа знатно снижење пореза, јасно потврђује чињеницу спадања и слабљења економске снаге у тим категоријама, и што је један дио јачих капиталистичких елемената већ ликвидира. Наравно да „моралу“ информбироовских букача, то ништа не смета да и даље трубе о тобожњем порасту и јачању капиталистичких елемената на нашем селу и да су тобоже кулаци уприште наше власти на селу.

Други разлог смањења прихода од становништва је масовно улажење радног сељаштва у сељачке радне задруге.

Развитак задругарства, то јест, социјалистичка реконструкција пољопривреде у нашој области, од историских одлука Другог пленума ЦК КПЈ, показала је велики напредак, што најбоље илуструју ови подаци:

На дан заседања Другог пленума ЦК КПЈ било је у нашој области 148 сељачких радних задруга са 6.507 домаћинстава и 23.800 хектара обрадивих површина. Од тога дана па до половине ове године, то јест до конца шестог мјесеца, у овој области број задруга порастао је на 332 са 14.509 домаћинстава и са 79.409 хектара земље. На овај резултат непосредно су утицале одлуке II пленума ЦК КПЈ, и он најбоље потврђује огромно повјерење и спремност нашег радног сељаштва да непоколебљиво слиједи пут који му указује наша Партија и Тито,

Мислим да неће бити сувишно ако учиним један преглед како је сељаштво по свом социјалном положају улазило у прве радне задруге.

Тако је у данима II засједања ЦК КПЈ било у сељачким радним задругама домаћинстава из А категорије 21%, прве категорије 22%, друге категорије 30%, треће категорије 22,5%, четврте категорије 3,5%, пете, шесте и седме категорије 1%. Овдје се јасно види да је у радним задругама тада преовладавао сиромашни сељак. Међутим, после споменутих одлука II пленума, у радне задруге масовно је кренуло и средње сељаштво, што ће се најбоље видјети из даљих података о стању у шестом мјесецу ове године. Тада је у 332 селске радне задруге било 14.509 домаћинстава и то из: А категорије 14,5%, прве категорије 14,4%, друге категорије 28,1%, треће категорије 23,4%, четврте категорије 6,4%, пете категорије 5,4%, шесте категорије 3,1%, седме категорије 0,9%.

Још одлучније је средње сељаштво кренуло ове јесени у наше радне задруге. И то ће најбоље показати стање наших радних задруга до 15 децембра ове године, или садашње стање. Ми сада имамо 506 радних задруга са 28.729 домаћинстава, која обрађују (без окућнице) укупно 158.437 хектара земље или 30% укупно обрадивих површина у нашој области. По категоријама су слиједећа домаћинства: А категорија 11%, прва категорија 12%, друга категорија 29%, трећа категорија 31%, четврта категорија 9%, пета категорија 5,5%, шеста категорија 1,7%, седма категорија 0,6%.

Када узмемо да су код нас друга, трећа и четврта категорија средњи сељаци, онда излази да је у сељачке радне задруге ушло 19.927 средњих сељака или скоро 70%.

Истовремено, извјестан пад код А и прве категорије уследио је због тога што се води курс укључивања тих домаћинстава у нашу индустрију што се, свакодневно и даље наставља. Све је ово доказ правилности линије наше Партије и одлука Другог пленума ЦК КПЈ којима је нарочито наглашена важност уласка бац средњих сељака у сељачке радне задруге. Наравно да информбироовском оркестру и даље неће сметати ове чињенице да продуже дреку о томе како су наше сељачке радне задруге кулачке и томе слично.

Упоредо са повећањем броја домаћинстава и обрадивих површина, у нашим сељачким радним задругама јачала је и економска моћ старијих задруга које већ данас у нашој области представљају крупна и добро уређена социјалистичка газдинства. Треба видјети организацију рада: до краја проведен бригадно-групни систем, нормирање свих радова и допунско награђивање у сељачким радним задругама „Карло Мразовић“, „Раде Жигић“, „Титова“, „Лола Рибар“, у котару Бели Манастир, затим „Милица Крижан“, „Јаков Блажевић“ и друге у котару Осijek. Могао бих навести и низ других задруга из осталих котарева које већ сада служе као лијеп примјер и које, без сумње, по својој чврстости организације већ саме по себи утичу на даљње omasовљење и јачање сељачког радног задругарства у нашој области.

Осим државних пољопривредних добара, највеће приносе у овој години постигле су ове сељачке радне задруге. Принос по 1 ха у нашим радним задругама од 1946 године стално се повећава. Тако је у 1947 години он био за 5% већи него у 1946 години; у 1948 години за 15% већи него у 1947 години и за 17% већи него код приватних сељака. Ове године је постигнут, с обзиром на објективне тешкоће у пољопривреди (мишеви, сушомразица, мало влаге итд.), такође највећи принос у сељачким радним задругама.

Нема сумње да је и ово, осим других разлога, такође утицало да наше сељаштво масовно пређе у радне задруге и да оно стално и сада ступа у све већем броју на пут социјалистичке изградње.

Треба нагласити да, поред ових, постоје задруге које се због своје унутарње организације не само споро развијају, него на тај начин оне саме по себи претстављају огромну кочницу за њихово омасовљење. У будућем раду мораће се тим задругама посветити већа пажња на њиховом јачању, јер зато постоје сви објективни услови.

И, на крају, све нам ово потврђује да је линија наше Партије у изградњи социјализма и социјалистичке реконструкције правилна и да због тога наше радно сељаштво све масовније и одлучније, и сваким даном све више, слиједи пут којим га води наша Партија и друг Тито, насупротив свим контрареволуционарним настојањима руководства СССР-а и земаља Информбироа да одвоје наше партијско и државно руководство од маса и да онемогуће даљу социјалистичку изградњу у нашој земљи. Зато изјављујем да ћу гласати за предлог буџета. (Аплауз).

ГОВОР НАРОДНОГ ПОСЛАНИКА СРЕЗА ИСТОЧНОГ ДРУГА ДУШАНА МУГОШЕ

Другови народни посланици,

Предлог општедржавног буџета ФНРЈ за 1950 годину са предвиђеним порастом прихода и расхода а нарочито прихода од привреде у односу на 1949 годину, јесте последица сталног повећања производње и јачања социјалистичког сектора привреде. Посебно падају у очи бројке за инвестиције у пољопривреди, а нарочито на задружном сектору, чега у свим досадашњим буџетима није било. Помоћ која је пружана сељачким радним задругама и досада је била свестрана, али из средстава ван буџета. Међутим, данас, када се води битка за социјалистички преображај села, у чему су постигнути крупни резултати, а нарочито после Другог пленума ЦК КПЈ, та помоћ државе предвиђена је у предложеном буџету за 1950 годину тако да ће укупно инвестирати у пољопривреду 18 милијарди 45 милиона динара, од чега 13 милијарди на задружном сектору. Од тога износа државна помоћ износи 5 милијарди. У предложеном буџету предвиђено је за инвестиције у пољопривреди скоро толико колико је утрошено у 1947, 1948 и 1949 години. Ангажовање средстава из општедржавне акумулације за капиталну изградњу у сељачким радним задругама још брже ће учврстити постојеће сељачке радне задруге и олакшати њихово omasовљење, као и стварање нових сељачких радних задруга у нашој земљи.

Овакво предвиђање буџета и одређивање ових износа за инвестиције у пољопривреди, а посебно на задружном сектору, говори о новонасталој ситуацији у нашем селу, о брзом стварању и порасту крупних колективних газдинстава — сељачких радних задруга. То, такође, говори о правилној линији коју је одредио Централни комитет и друг Тито за социјалистички преображај села и изградњу социјализма уопште. Радно сељаштво пошло је путем удруживања у сељачке радне задруге, путем којим га воде наша Партија и наша народна власт у бољи и срећнији живот.

Само у НР Србији уочи Другог пленума ЦК КПЈ било је 637 сељачких радних задруга, са 40.450 домаћинстава са укупном површином земље од 230.004 хектара. Од тада па до 15 децембра ове године број сељачких радних задруга у НР Србији порастао је на 1.826, у које су учлањена 128.804 домаћинства са 751.716 хектара земље. То је свакако крупан допринос социјалистичком преображају села. Овакав пораст сељачких радних задруга у НР Србији (а што је случај и са другим републикама) јесте још један доказ правилне политике нашег партиског и државног руководства, доказ неограниченог поверења које радно сељаштво гаји према Комунистичкој партији Југославије.

Посебно треба истаћи успехе у најжитороднијој покрајини — Војводини на социјалистичком преображају села, и у крупним ко-
рацима који се чине у овој покрајини на колективизацији. До 15
децембра о. г. формирано је у Војводини 725 сељачких радних за-
дуга са 92.727 домаћинстава, са површином од 578.016 ха земље или
35% у односу на укупан број пољопривредних домаћинстава. Про-
сечан број домаћинстава на једну СРЗ у Војводини долази 128,8,
док у читавој НР Србији просечан број домаћинстава у сељачким
радним задругама износи 70,5, што претставља крупна колективна
газдинства.

Само у Војводини има 400 задруга са преко 150 домаћинстава.
Велики број задруга у НР Србији постао је угледан пример крупног
колективног газдинства, а све задруге као целина постале су важан
фактор у производњи пољопривредних производа и тржних ви-
шкова. Нису ретки срезови у Војводини, у којима се налази преко
50% домаћинстава у сељачким радним задругама, као, на пример:
Земунски 81,5%, Бачкопаланачки 63,7%, Кулски 60,5%, Јашатомински
85,7%, Кикиндски 55%, итд.

Сељачке радне задруге у Војводини имају свакодневно на сто-
тине радних сељака у посети из свих крајева Југославије, који до-
лазе да виде како се развијају сељачке радне задруге, какав је жи-
вот сељака у њима и сваки успех ових задруга охрабрује посетиоце
и јача њихову вољу за ступање у сељачке радне задруге. Масовна
је појава да посетиоци ових задруга постају иницијатори за ства-
рање сељачких радних задруга у својим селима.

Ако упоредимо износ испорука белих житарица задружног и
приватног сектора, задружни сектор је, у односу на приватни, испо-
ручио 2,9% више белих житарица у односу на површину земље, коју
заузима задружни сектор, и поред низа почетничких организационих
слабости код сељачких радних задруга, што, кад би се отклонило
(а што ће требати у 1950 години свакако учинити), тај проценат би
био далеко већи него у овој години, што је доказ предности крупног
колективног газдинства над ситним индустријским газдинствима.

Ако се узме однос производње индустријске културе на за-
дружном сектору према приватном, онда излази да задружни сек-
тор сеје под индустријским културама за 14,12% више него приватни
сектор. Тако задружни сектор, који заузима 12,20% од укупне по-
вршине, учествује у производњи индустријских култура са 26,32%
у односу на приватни сектор. Из тога се види да је задружни сек-
тор већ данас постао озбиљан фактор у снабдевању сировинама
наше текстилне и прехранбене индустрије, ово утолико пре што се
у задругама индустријске културе сеју на најбољем земљишту, уз
примену агротехничких мера, и постижу се знатно већи приноси него
на приватном сектору. Поред тога задруге, као социјалистичка газ-
динства, испоручују све своје индустријске културе, као и све друге
тржне вишкове држави по везаним ценама.

Приноси које постижу поједине сељачке радне задруге су врло
високи. Тако, на пример, бригада Мартина Литавског у СРЗ „Херој
Јанко Чмелик“ постигла је по једном хектару принос од 30 мтц
пшенице, 450 мтц шећерне репе, 52 мтц кукуруза и 21 мтц сунцо-
жрета. Сељачка радна задруга „Црвени пролетер“ у Качареву, Срез
панчевачки, на укупној површини коју поседује, постигла је про-
сечни принос по хектару 21 мтц пшенице, 36 мтц кукуруза, 476 мтц
шећерне репе.

Задруге у НР Србији имале су просечно за 2 мтц већи принос
пшенице у 1948 години него приватни сектор. Док је приватни сек-
тор имао 13,7 мтц по једном хектару, задружни сектор имао је про-

сечно 15,6 мтц, а један већи број задруга имао је 20—30% веће приносе од приватника. Ово је било могуће због тога што се на задружном сектору земља може брже и боље обрадити, а и створена је могућност боље примене агротехничких мера. Овогодишња јесења сеча на задружном сектору у НРС извршена је са 111%.

У односу на обавезан откуп, сељачке радне задруге далеко предњаче над приватницима. Тако СРЗ „Пуста Река“ у селу Лапотинце, Срез лесковачки, у којој је учлањено 208 домаћинстава, предала је држави у 1949 години 876 мтц пшенице, док је тај исти број домаћинстава пре ступања у СРЗ 1948 године предао свега 277 мтц пшенице. Са територије МНО Топоница у Срезу гужанском предано је држави обавезног откупа пшенице у 1948 години 1.450 мтц, док у 1949 години са територије целог МНО у коме данас постоје три сељачке радне задруге, предано је држави 1.889 мтц. Сељачка радна задруга „Ново доба“ у Јашатомићком срезу у којој има 100 домаћинстава предала је држави као обавезан откуп 2.697 мтц кукуруза, док су та иста домаћинства пре ступања у СРЗ предала држави као обавезан откуп 2.448 мтц кукуруза. Посебно треба истаћи сељачке радне задруге у Војводини као крупна колективна газдинства, која имају озбиљан утицај у пољопривредној производњи и испоруци тржних вишкова. Тако, на пример, сељачка радна задруга „Слога“ у Вепровцу, Срез кулски, предала је држави у овој години разних пољопривредних производа 119,58 вагона, задруга „Херој Јанко Чмелик“ предала је 475,16 вагона свих пољопривредних производа, а међу тим крупним сељачким радним задругама истиче се СРЗ „Његош“ у Ловћенцу, у Срезу банко-тополском, у којој је учлањено око 1.000 домаћинстава са 8.400 к.ј. земље, која је у овој години предала држави 686,6 вагона пољопривредних производа и око 1.000 утовљених свиња. Повећање пољопривредне производње у сељачким радним задругама знатно утиче на подизање животног стандарда сељака учлањених у сељачке радне задруге. Тако, на пример, висина једног радног дана у везаном динару код сељачке радне задруге „Херој Јанко Чмелик“ износи 192,16 динара.

Овако крупни резултати на социјалистичком преображају села могући су зато што је линија, коју је одредило наше партијско и државно руководство по питању села — правилна, због огромног поверења које има наше радно сељаштво у нашу Партију, стечено у Народноослободилачком рату и Народној револуцији и у последњој изградњи социјализма.

И поред свих тешкоћа које нам чини Совјетски Савез и земља Информбироа, и поред свакодневне бесомучне хајке и клевета против наше Партије и земље и против наших сељачких радних задруга које они називају кулачким задругама, свакодневно ничу нове сељачке радне задруге и омасовљују се постојеће. Данас у НР Србији нема ниједног среза без сељачке радне задруге. Свако 4 село (за сенок) има СРЗ. Упркос клеветама и разним провокацијама од сучасних нам народно-демократских земаља, стварају се крупне сељачке радне задруге у скоро свим пограничним селима дуж албанске границе, у срезovima: Пећком, Баковичком и Шарпланинском, у које масовно, заједнички ступају Шиптари, Срби и Црногорци. Исто тако, према бугарској граници стварају се сељачке радне задруге у Босилградском, Царибродском и другим срезovima, као и према граници Румуније и Мађарске, у које ступају Срби, Хрвати, Мађари, Румуни, Русини, Словаци итд., што је, свакако, још једна потврда о правилности политике наше Партије како по питању села, тако и по питању последног марксистичко-лењинистичког решења националног питања. Ово је, свакако, још једна потврда да сви на-

роди Југославије, сви радни људи наше земље, не само прате, него се активно залажу и боре за изградњу социјализма у нашој земљи, боре за продирање истине о нашој земљи, а самим тим бране част и понос своје земље, свог народа, а истовремено се боре за правичан однос између социјалистичких земаља и комунистичких партија, што у суштини значи борбу за даљњи прогрес човечанства.

Масовно ступање радних сељака у сељачке радне задруге, борба за већу продуктивност рада, како у индустрији тако и у пољопривреди, говоре о томе да су сви радни људи наше земље, како у граду, тако и на селу, стали чврсто као један човек око своје Партије и друга Тита у неравној борби против контрареволуционарних и ревизионистичких насртаја руководиоца земаља Информбироа доказујући на делу да је могуће својим сопственим снагама, под руководством своје револуционарне партије, изградити социјализам, упркос, не само жеља, него и сметњи земаља Информбироа на чијем челу стоји Совјетски Савез.

Свестрана материјална и организациона помоћ коју пружа наша народна држава радном сељаштву, убрзава социјалистички преображај нашег села. Буџетом предвиђена свота обезбеђује новчана средства за даљу изградњу социјализма на селу. Даљи социјалистички преображај села није само жеља, него и објективна ~~нуж-~~ ност за даљу изградњу социјализма код нас.

Пред државним и партиским органима стоје и даље задаци омасовљења и стварања нових економски јаким сељачким радних задруга, као и задатак сталног пружања организационе помоћи. Државни и партиски органи, активизацијом масовних организација, допринеће рационалном коришћењу новчаних средстава предвиђених овим буџетом, а то је могуће ако се месни органи народне власти, партиске и задружне организације оријентишу на проналажење грађевинског материјала из локалних извора и за његово максимално искоришћавање.

Изјављујем да ћу гласати за предложени буџет. (Аплауз).

ГОВОР НАРОДНОГ ПОСЛАНИКА СРЕЗА БАКОВИЧКОГ ДРУГА ИСМЕТА ШАЋИРА

Другови и другарице народни посланици,

Предлог буџета за 1950 годину не изражава само привредни, културни и општи развитак наше земље и даљу перспективу изградње социјализма код нас, него у исто време и правилно решавање националног питања у нашој земљи, и то не само према народима Југославије, него и према нашим националним мањинама.

Правилна политика наше Партије и Владе са другом Титом на челу по националном питању најбоље се види и потврђује код нас на Косову и Метохији према Шиптарима. Шиптари у новој Југославији уживају сва права грађана социјалистичке Југославије, они узимају учешћа у свим областима друштвеног живота земље, учествују равноправно у свим органима власти од најнижих па до највиших. На Косову и Метохији 65% свих одборника народних одбора су Шиптари који заједно са другим народима управљају свим државним пословима.

Полазећи од марксистичко-лењинистичке поставке да национално питање није само уставно питање, наша Партија и Влада предузеле су све потребне мере да свим народима — према томе и националним мањинама — дају, не само право учешћа у власти и целокупном друштвеном животу, него и свестрану помоћ — да би могле искористити та права, да могу развити национални језик, културу са социјалистичком садржином.

Шиптари Косова и Метохије у бившој Југославији нису имали право на свој језик, своје школе и културу. Ослобођењем земље, ми на Косову и Метохији нисмо нашли ниједну школу, на шиптарском језику. Сада сваке године расте све већи број основних школа, нижих стручних школа, нижих и виших гимназија на шиптарском језику итд.

О томе нам говоре ови подаци:

Док смо у школској години 1948/49 имали 728 основних школа, докле у 1949/50 имамо 770 основних школа, а међу њима 458 на шиптарском језику, где је уписано 70.855 шиптарске деце. Док смо 1948/49 године имали на шиптарском језику 21 нижу гимназију и 1 пуну гимназију, докле 1949/50 године имамо 29 нижих, 1 пуну гимназију и 2 у развоју. Сем тога, ове школске године отворили смо низ стручних школа за Шиптаре, као на пример пољопривредне итд., а имамо у нашој Области и две музичке школе.

Свакако да сви ти подаци говоре о успесима које је наша народна власт постигла у протеклој години, захваљујући правилној

линији наше Партије која је обезбедила материјална средства. Бугором с једне стране, и, захваљујући упорном раду наших политичких организација и народних маса наше области, с друге стране.

У решавању тих проблема имали смо и тешкоћа. Ради проширења школске мреже биле су потребне школске зграде којих је, у односу на потребу, било сасвим недовољно. У том погледу, уз залагање маса и обезбеђеним средствима из буџета, оспособили смо и изградили 244 нове школске зграде, а поред тога адаптирали смо око 348 приватних зграда за школе. Обухватањем све деце у основне школе, појавила се потреба и за клупама. Тај проблем у 1948/49 школској години прилично је решен. Израдили смо још 9.000 нових клупа, али тај проблем још стоји пред нама да га решимо.

Анализа испуњења Петогодишњег плана у народном просвећивању, тј. школства, изгледа овако:

1. Упис ђака у први разред основне школе, у односу на Петогодишњи план, испуњен је са 125,7% уопште, а код Шиптара са 131%.

2. Упис ђака у свим разредима основне школе, у односу на Петогодишњи план, извршен је код Шиптара са 94,9% а код Срба са 84,4%.

3. Број основних школа, у односу на Петогодишњи план, испуњен је уопште са 98,6%, код Шиптара са 98,8%, код Срба са 98,4%.

4. Што се тиче отварања одељења, ту је испуњен Петогодишњи план са 143%, за Шиптаре 185%, за Србе 100%.

Ликвидација неписмености у нашој области исто тако иде брзим корацима. 1948/49 године описмењено је 42.209 аналфабета, од тога 35.148 Шиптара, а за 1949/50 годину предвиђено је да се описмени још 61.293 аналфабета, међу њима већи део Шиптара.

За културно подизање шиптарских маса формарана су разна културно-уметничка друштва и групе, издају се разне новине и часописи, као што је културни часопис „Јета е Ре“ (Нов живот), издају се разни уџбеници за основне школе, ниже гимназије и ниже стручне школе, издају се разне културно-популарне књиге, а исто тако марксистичка и литерарна дела класика и наших руководиља. Сада је формирано за Косово и Метохију и Обласно народно позориште на шиптарском језику.

Спровођењем правилне линије наше Партије и Владе по националном питању, која се одржавала у буџету прошле године, постигнути су сви ти успеси уз помоћ наших народних власти на Косову и Метохији.

У томе су биле и још постоје потешкоће — што су шиптарске масе културно много заостале па према томе слаб је и кадар за извршење тих задатака. Било је потребно организовати разне курсеве за народно просвећивање, за опште образовање, за стручну изградњу учитеља итд. и да се пошаље што више Шиптара на високе школе — факултете, узимајући у виду перспективу развитка наше социјалистичке домовине уопште и наше заостале области посебно.

Свакако, другови народни посланици, масе Косова и Метохије, нарочито Шиптари, постигале су и постижу добре резултате захваљујући правилној политичкој линији наше Партије и Владе на челу са другом Титом, што се одражава и у предложеном буџету за 1950 годину, уз непосредну помоћ ЦК и Владе НРС — у чијем се оквиру налази наша област.

Видевши и осетивши у пракси правилно решавање националног питања, права и равноправност маса у свим областима живота земље, Шиптари Косова и Метохије дају све од себе за изградњу социјализма у нашој земљи. Они учествују и дају пожртвовани рад у свим нашим предузећима у области и ван ње. Стотине и хиљаде

радника Шиптара радом у рудницима и у другим привредним гра-
мама у нашој социјалистичкој изградњи. У руднику Трепча, Суло-
вца, Шемша, Сулејмана и други су иницијатори социјалистичког
изградње. Већина радника, који су изабрани у народним одборима.
Свако Шиптар, који живи у селу, дана дану од Дру-
гог плекума ЦК КПЈ о политичкој изградњи, о социјалистичком преобра-
мају села, свакога дана формирају селачке радне задруге. Сада ип
Косову и Метохији има око 250 селачких радних задруга у којима
има Шиптара, Срба и Црногораца, а има их доста формираних
искључиво од Шиптара, нарочито у Метохији.

Правилна политика наше Партије по националном питању из-
ражена је и у последњим изборима за месне народне одборе. Шип-
тари, сматрајући Југославију као земљу равноправних народа, као
своју домовину, изашли су на изборе 100% и гласали су 100% за
Народни фронт, за нашу Партију.

Док је 1948 године национални састав у месним народним од-
борима био од 82,6% одборника Шиптара, 20% Срба, 3,2% Црного-
раца, — после спроведених избора има у одборима 65,8% Шиптара,
28,4% Срба, 5% Црногораца и 0,5% осталих националности. Овакав
национални састав НО осигурао је чврсту везу народних одбора са
шиптарским масама. Они су шиптарским масама постали блиски, на-
родне одборе су шиптарске масе осетиле заиста као своје органе вла-
сти. Демократски карактер народних одбора дошао је до пуног из-
ражаја. Ово значи да је политика национално равноправности на-
рода и националних мањина код нас не само формална и уставна
ствар, већ је добила и своју практичну потврду и примену. Ово
значи да је наша народна власт и за Шиптаре постала најдрагоце-
нија тековина њихове борбе за националну равноправност и обез-
беђење њиховог срећнијег живота.

Само су се овим могли да објасне успеси постигнути до сада,
успеси постигнути на последњим изборима, братство и јединство на-
родних маса у нашој области и одлучан и достојан одговор који су
шиптарске масе дале и дају иредентистичкој и авантуристичкој по-
литици Енвера Хоџе за отцепљење наше области од Југославије и
за побуну Шиптара против нове Југославије — њихове социјали-
стичке домовине.

Сматрајући да је предложени буџет за 1950 годину финансишко
и материјално обезбеђење правилне политичке линије нашег ЦК и
Владе на челу са другом Титом, за изградњу социјализма у нашој
земљи, за срећу наших народа, ја ћу гласати за. (Аплауз).

ОКРЕШЕ

	стр.
Експозе заступника министра финансија друга Милентија Поповића	3
Експозе претседника Привредног савета и Савезне планске комисије Владе ФНРЈ друга Бориса Кидрића	17
Експозе потпретседника Владе ФНРЈ и министра унутрашњих послова друга Александра Ранковића	32
Експозе министра тешке индустрије Владе ФНРЈ друга Франца Лескошца	51
Експозе министра рударства Владе ФНРЈ друга Стеванца Вукмановића	58
Експозе министра електропривреде Владе ФНРЈ друга Николе Петровића	67
Експозе министра пољопривреде Владе ФНРЈ друга Миланка Тодоровића	70
Експозе министра шумарства Владе ФНРЈ друга Васа Чуриловића	79
Експозе министра грађевина Владе ФНРЈ друга Влада Зечевића	83
Експозе потпретседника Владе ФНРЈ и министра иностраних послова друга Едварда Кардеља	89
Експозе помоћника министра народне одбране генерал-пуковника Ивана Гошњака	105
Експозе министра саобраћаја Владе ФНРЈ друга Војислава Масларића	108
Експозе министра поморства Владе ФНРЈ друга Вилка Крстуловића	113
Експозе министра трговине и снабдевања Владе ФНРЈ друга Османа Карабеговића	121
Експозе министра државних набавки Владе ФНРЈ друга Јакова Блажевића	134
Експозе министра за новоослобођене области Владе ФНРЈ друга Већеслава Хољевца	138
Експозе министра пошта и телеграфа Владе ФНРЈ друга Займа Шарца	143
Експозе министра правосуђа Владе ФНРЈ друга Фране Фрола	148

	стр.
Говор претседника Владе Народне Републике Босне и Херцеговине друга Ђуре Пуцара	154
Говор министра рада Владе Народне Републике Словеније друга Ивана Регента	160
Говор претседника Централног одбора Савеза синдиката Југославије друга Ђуре Салаја	162
Говор претседника Владе Народне Републике Србије друга Петра Стамболића	166
Говор претседника Владе Народне Републике Македоније друга Лазара Колишевског	171
Говор претседника Владе Народне Републике Црне Горе друга Блажа Јовановића	176
Говор претседника Главног одбора за Народну Републику Хрватску Савеза синдиката Југославије друга Драге Гиздића	183
Говор потпретседника Президијума Народне скупштине Народне Републике Босне и Херцеговине друга Јакова Гргурића	183
Говор министра финансија Владе Народне Републике Хрватске друга Ивице Гретића	183
Говор претседника Извршног одбора Народног одбора Београда друга Нинка Петровића	191
Говор друга Моше Пијаде о балканској федерацији	193
Говор претседника Владе Народне Републике Словеније друга Михе Маринка	212
Говор претседника Обласног народног одбора за Далмацију друга Марина Цетинића	218
Говор народног посланика Среза пусторечког друга Бошка Крстића	223
Говор народног посланика Среза ссјечког друга Николе Јакшића	227
Говор народног посланика Среза источког друга Душана Мугоше	230
Говор народног посланика Среза ђаковичког друга Исмета Шахира	234

Approved For Release 2009/07/07 : CIA-RDP83-00415R008000010014-9

ЦЕНА 20.— ДИНАРА

Approved For Release 2009/07/07 : CIA-RDP83-00415R008000010014-9